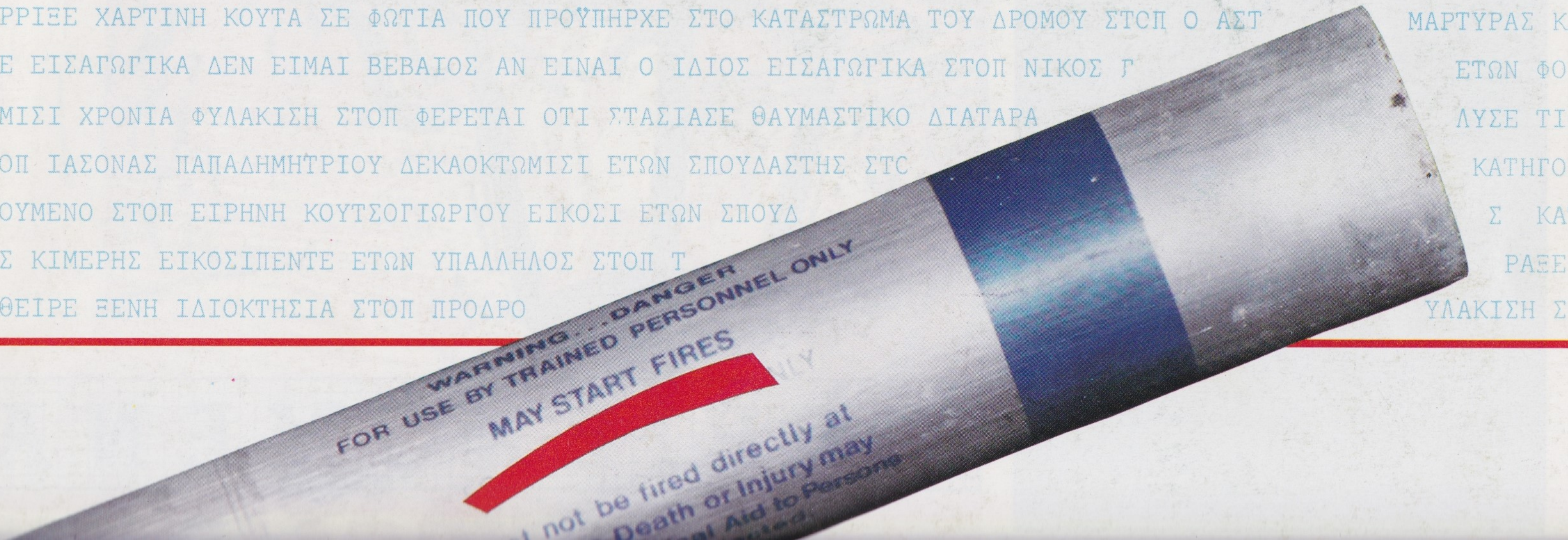
Άνθη του Κακού

Αντιεξουσιαστική Εναλλακτική Επιθεώρηση • Τεύχος 7 • Χειμώνας 1991 • Δρχ. 500

Η ΦΥΛΑΚΙΣΗ ... ΙΣΩΣ ΚΡΑΤΟΥΣΕ ΚΟΜΜΑΤΙ ΞΥΛΟΥ ΣΤΟΠ ΒΑΣΙ... ΗΣ ΕΙΚΟΣΙΕΠΤΑ ΕΤΩΝ ΟΙΚΟΔΟΜΟ... ΣΤΟΠ Ε

Η ΣΤΟΠ ΙΔΙΕΣ ΚΑΤΗΓΟΡΙΕΣ ΜΕ ΤΟΝ ΠΡΟΗΓΟΥΜΕΝΟ ΣΤΟΠ ΕΙΡΗΝΗ ΚΟΥΤΣΟΓΙΩΡΓΟΥ ΕΙΚΟΣΙ ΕΤΩΝ ΣΠΟΥΔΑΣΤΡΙΑ ΣΤΟΠ

ΑΝΕΡΓΟΣ ΣΤΟΠ ΤΡΙΑ ΧΡΟΝΙΑ ΦΥΛΑΚΙΣΗ ΣΤΟΠ ΙΔΙΕΣ ΚΑΤΗΓΟΡΙΕΣ ΣΤΟΠ ΠΑΝΤΕΛΗΣ ΒΟΥΤΕΡΗΣ ΕΙΚΟΣΙΔΥΟ ΕΤΩΝ ΣΠΟΥΔΑΣΤΗΣ ΣΤΟΠ ΔΥ
ΟΜΙΣΙ ΧΡΟΝΙΑ ΦΥΛΑΚΙΣΗ ΣΤΟΠ ΦΕΡΕΤΑΙ ΜΟΝΟ ΝΑ ΣΤΑΣΙΑΣΕ ΚΑΙ ΝΑ ΔΙΑΤΑΡΑΞΕ ΟΙΚΙΑΚΗ ΕΙΡΗΝΗ ΣΤΟΠ ΓΙΑΝΝΗΣ ΜΙΡΑΧΤΣΗΣ ΕΙΚΟΣΙΕΝ
ΟΣ ΕΤΩΝ ΜΑΡΑΓΚΟΣ ΣΤΟΠ ΔΥΟΜΙΣΙ ΧΡΟΝΙΑ ΦΥΛΑΚΙΣΗ ΣΤΟΠ ΙΔΙΕΣ ΚΑΤΗΓΟΡΙΕΣ ΣΤΟΠ ΝΙΚΟΣ ΣΠΙΤΙΚΟΠΟΥΛΟΣ ΕΙΚΟΣΙΕΝΟΣ ΕΤΩΝ ΑΝΕΡΓΟ
Σ ΣΤΟΠ ΕΝΑΜΙΣΙ ΧΡΟΝΟ ΦΥΛΑΚΙΣΗ ΣΤΟΠ ΦΕΡΕΤΑΙ ΟΤΙ ΔΙΑΤΑΡΑΞΕ ΟΙΚΙΑΚΗ ΕΙΡΗΝΗ ΚΑΙ ΕΦΘΕΙΡΕ ΞΕΝΗ ΙΔΙΟΚΤΗΣΙΑ ΣΤΟΠ ΚΩΣΤΑΣ ΑΣΠ
ΙΩΤΗΣ ΔΕΚΑΕΝΝΕΑ ΕΤΩΝ ΟΙΚΟΔΟΜΟΣ ΣΤΟΠ ΕΝΑΜΙΣΙ ΧΡΟΝΟ ΦΥΛΑΚΙΣΗ ΣΤΟΠ ΙΔΙΕΣ ΚΑΤΗΓΟΡΙΕΣ ΣΤΟΠ ΒΑΣΙΛΗΣ ΔΑΛΑΠΑΣΧΑΣ ΕΙΚΟΣΙΔΥ
Ο ΕΤΩΝ ΥΠΑΛΛΗΛΟΣ ΣΤΟΠ ΕΝΑΜΙΣΙ ΧΡΟΝΟ ΦΥΛΑΚΙΣΗ ΣΤΟΠ ΙΔΙΕΣ ΚΑΤΗΓΟΡΙΕΣ ΣΤΟΠ ΣΤΕΛΛΑ ΕΥΓΕΝΙΚΟΥ ΔΕΚΑΕΠΤΑ ΕΤΩΝ ΑΝΕΡΓΗ ΣΤΟΠ
ΕΝΑΜΙΣΙ ΧΡΟΝΟ ΦΥΛΑΚΙΣΗ ΣΤΟΠ ΙΔΙΕΣ ΚΑΤΗΓΟΡΙΕΣ ΣΤΟΠ ΝΙΚΟΣ ΒΑΡΒΑΡΙΝΟΣ ΔΕΚΑΕΠΤΑ ΕΤΩΝ ΑΝΕΡΓΟΣ ΣΤΟΠ ΕΝΑΜΙΣΙ ΧΡΟΝΟ ΦΥΛΑΚΙΣ
Η ΣΤΟΠ ΙΔΙΕΣ ΚΑΤΗΓΟΡΙΕΣ ΣΤΟΠ ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ ΜΑΚΡΗΣ ΕΙΚΟΣΙ ΕΤΩΝ ΑΝΕΡΓΟΣ ΣΤΟΠ ΕΝΑΜΙΣΙ ΧΡΟΝΟ ΦΥΛΑΚΙΣΗ ΣΤΟΠ ΙΔΙΕΣ ΚΑΤΗΓΟΡΙΕ
Σ ΣΤΟΠ ΝΙΚΟΣ ΒΛΑΣΣΗΣ ΕΙΚΟΣΙΕΝΟΣ ΕΤΩΝ ΑΝΕΡΓΟΣ ΣΤΟΠ ΕΝΑΜΙΣΙ ΧΡΟΝΟ ΦΥΛΑΚΙΣΗ ΣΤΟΠ ΙΔΙΕΣ ΚΑΤΗΓΟΡΙΕΣ ΣΤΟΠ ΓΙΩΡΓΟΣ ΤΣΙΓΑΡΙ
ΔΗΣ ΕΙΚΟΣΙΕΝΟΣ ΕΤΩΝ ΦΑΝΑΡΤΖΗΣ ΣΤΟΠ ΕΝΑΜΙΣΙ ΧΡΟΝΟ ΦΥΛΑΚΙΣΗ ΣΤΟΠ ΙΔΙΕΣ ΚΑΤΗΓΟΡΙΕΣ ΣΤΟΠ ΑΝΔΡΕΑΣ ΜΩΡΟΣ ΕΙΚΟΣΙΕΝΟΣ ΕΤΩΝ
ΑΝΕΡΓΟΣ ΣΤΟΠ ΕΝΑΜΙΣΙ ΧΡΟΝΟ ΦΥΛΑΚΙΣΗ ΣΤΟΠ ΙΔΙΕΣ ΚΑΤΗΓΟΡΙΕΣ ΣΤΟΠ ΝΕΟΦΙΛΕΛΕΥΘΕΡΗ ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗ ΩΡΑ ΜΗΔΕΝ ΣΤΟΠ ΝΕΟΦΙΛΕΛΕΥΘ
ΕΡΗ ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗ ΩΡΑ ΜΗΔΕΝ ΣΤΟΠ ΝΕΟΦΙΛΕΛΕΥΘΕΡΗ ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗ ΩΡΑ ΜΗΔΕΝ ΣΤΟΠ ΤΗΣ ΤΕΛΕΥΤΑΙΑΣ ΣΤΙΓΜΗΣ ΣΤΟΠ ΔΕΚΑΟΚΤΩ ΠΟΛΙΤΙΚ
Ι ΚΡΑΤΟΥΜΕΝΟΙ ΣΤΙΣ ΦΥΛΑΚΕΣ ΣΤΟΠ ΒΑΣΙΛΗΣ ΞΑΝΘΗΣ ΔΕΚΑΕΠΤΑ ΕΤΩΝ ΣΠΟΥΔΑΣΤΗΣ ΣΤΟΠ ΕΠΤΑ ΧΡΟΝΙΑ ΦΥΛΑΚΙΣΗ ΣΤΟΠ ΙΣΩΣ ΚΡΑΤΟΥ
ΣΕ ΚΟΜΜΑΤΙ ΞΥΛΟΥ ΣΤΟΠ ΒΑΣΙΛΗΣ ΚΑΠΝΙΣΗΣ ΕΙΚΟΣΙΕΠΤΑ ΕΤΩΝ ΟΙΚΟΔΟΜΟΣ ΣΤΟΠ ΕΞΙ ΧΡΟΝΙΑ ΚΑΙ ΕΝΝΕΑ ΜΗΝΕΣ ΦΥΛΑΚΙΣΗ ΣΤΟΠ ΦΕΡΕ
ΤΑΙ ΟΤΙ ΕΡΡΙΞΕ ΧΑΡΤΙΝΗ ΚΟΥΤΑ ΣΕ ΦΩΤΙΑ ΠΟΥ ΠΡΟΫΠΗΡΧΕ ΣΤΟ ΚΑΤΑΣΤΡΩΜΑ ΤΟΥ ΔΡΟΜΟΥ ΣΤΟΠ Ο ΑΣΤ ... ΜΑΡΤΥΡΑΣ ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ
Σ ΚΑΤΕΘΕΣΕ ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΑ ΔΕΝ ΕΙΜΑΙ ΒΕΒΑΙΟΣ ΑΝ ΕΙΝΑΙ Ο ΙΔΙΟΣ ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΑ ΣΤΟΠ ΝΙΚΟΣ Γ ... ΕΤΩΝ ΦΟΙΤΗΤΗΣ Σ
ΤΟΠ ΠΕΝΤΕΜΙΣΙ ΧΡΟΝΙΑ ΦΥΛΑΚΙΣΗ ΣΤΟΠ ΦΕΡΕΤΑΙ ΟΤΙ ΣΤΑΣΙΑΣΕ ΘΑΥΜΑΣΤΙΚΟ ΔΙΑΤΑΡΑ ... ΛΥΣΕ ΤΙΣ ΣΥΓΚΟΙ
ΝΩΝΙΕΣ ΣΤΟΠ ΙΑΣΟΝΑΣ ΠΑΠΑΔΗΜΗΤΡΙΟΥ ΔΕΚΑΟΚΤΩΜΙΣΙ ΕΤΩΝ ΣΠΟΥΔΑΣΤΗΣ ΣΤΟ ... ΚΑΤΗΓΟΡΙΕΣ ΜΕ
ΤΟΝ ΠΡΟΗΓΟΥΜΕΝΟ ΣΤΟΠ ΕΙΡΗΝΗ ΚΟΥΤΣΟΓΙΩΡΓΟΥ ΕΙΚΟΣΙ ΕΤΩΝ ΣΠΟΥΔ ... Σ ΚΑΤΗΓΟΡΙΕΣ
ΣΤΟΠ ΗΛΙΑΣ ΚΙΜΕΡΗΣ ΕΙΚΟΣΙΠΕΝΤΕ ΕΤΩΝ ΥΠΑΛΛΗΛΟΣ ΣΤΟΠ Τ ... ΡΑΞΕ ΟΙΚΙΑΚΗ
ΕΙΡΗΝΗ ΕΦΘΕΙΡΕ ΞΕΝΗ ΙΔΙΟΚΤΗΣΙΑ ΣΤΟΠ ΠΡΟΔΡΟ ... ΥΛΑΚΙΣΗ ΣΤΟΠ ΙΔΙΕ

ΑΝΕΡΓΟΣ ΣΤΟΠ ΕΝΑΜΙΣΙ ΧΡΟΝΟ ΦΥΛΑΚΙΣΗ ΣΤΟΠ ΙΔΙΕΣ ΚΑΤΗΓΟΡΙΕΣ ΣΤΟΠ ΝΕΟΦΙΛΕΛΕΥΘΕΡΗ ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗ ΩΡΑ ΜΗΔΕΝ ΣΤΟΠ ΝΕΟΦΙΛΕΛΕΥΘ
ΕΡΗ ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗ ΩΡΑ ΜΗΔΕΝ ΣΤΟΠ ΝΕΟΦΙΛΕΛΕΥΘΕΡΗ ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗ ΩΡΑ ΜΗΔΕΝ ΣΤΟΠ ΤΗΣ ΤΕΛΕΥΤΑΙΑΣ ΣΤΙΓΜΗΣ ΣΤΟΠ ΔΕΚΑΟΚΤΩ ΠΟΛΙΤΙΚ
ΚΡΑΤΟΥΜΕΝΟΙ ΣΤΙΣ ΦΥΛΑΚΕΣ ΣΤΟΠ ΒΑΣΙΛΗΣ ΞΑΝΘΗΣ ΔΕΚΑΕΠΤΑ ΕΤΩΝ ΣΠΟΥΔΑΣΤΗΣ ΣΤΟΠ ΕΠΤΑ ΧΡΟΝΙΑ ΦΥΛΑΚΙΣΗ ΣΤΟΠ ΙΣΩΣ ΚΡΑΤΟΥ
ΣΕ ΚΟΜΜΑΤΙ ΞΥΛΟΥ ΣΤΟΠ ΒΑΣΙΛΗΣ ΚΑΠΝΙΣΗΣ ΕΙΚΟΣΙΕΠΤΑ ΕΤΩΝ ΟΙΚΟΔΟΜΟΣ ΣΤΟΠ ΕΞΙ ΧΡΟΝΙΑ ΚΑΙ ΕΝΝΕΑ ΜΗΝΕΣ ΦΥΛΑΚΙΣΗ ΣΤΟΠ ΦΕΡΕ
ΤΑΙ ΟΤΙ ΕΡΡΙΞΕ ΧΑΡΤΙΝΗ ΚΟΥΤΑ ΣΕ ΦΩΤΙΑ ΠΟΥ ΠΡΟΫΠΗΡΧΕ ΣΤΟ ΚΑΤΑΣΤΡΩΜΑ ΤΟΥ ΔΡΟΜΟΥ ΣΤΟΠ Ο ΑΣΤ ... ΜΑΡΤΥΡΑΣ ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ
Σ ΚΑΤΕΘΕΣΕ ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΑ ΔΕΝ ΕΙΜΑΙ ΒΕΒΑΙΟΣ ΑΝ ΕΙΝΑΙ Ο ΙΔΙΟΣ ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΑ ΣΤΟΠ ΝΙΚΟΣ Γ ... ΕΤΩΝ ΦΟΙΤΗΤΗΣ Σ
ΤΟΠ ΠΕΝΤΕΜΙΣΙ ΧΡΟΝΙΑ ΦΥΛΑΚΙΣΗ ΣΤΟΠ ΦΕΡΕΤΑΙ ΟΤΙ ΣΤΑΣΙΑΣΕ ΘΑΥΜΑΣΤΙΚΟ ΔΙΑΤΑΡΑ ... ΛΥΣΕ ΤΙΣ ΣΥΓΚΟΙ
ΝΩΝΙΕΣ ΣΤΟΠ ΙΑΣΟΝΑΣ ΠΑΠΑΔΗΜΗΤΡΙΟΥ ΔΕΚΑΟΚΤΩΜΙΣΙ ΕΤΩΝ ΣΠΟΥΔΑΣΤΗΣ ΣΤΟ ... ΚΑΤΗΓΟΡΙΕΣ ΜΕ
ΤΟΝ ΠΡΟΗΓΟΥΜΕΝΟ ΣΤΟΠ ΕΙΡΗΝΗ ΚΟΥΤΣΟΓΙΩΡΓΟΥ ΕΙΚΟΣΙ ΕΤΩΝ ΣΠΟΥΔ ... Σ ΚΑΤΗΓΟΡΙΕΣ
ΣΤΟΠ ΗΛΙΑΣ ΚΙΜΕΡΗΣ ΕΙΚΟΣΙΠΕΝΤΕ ΕΤΩΝ ΥΠΑΛΛΗΛΟΣ ΣΤΟΠ Τ ... ΡΑΞΕ ΟΙΚΙΑΚΗ
ΕΙΡΗΝΗ ΕΦΘΕΙΡΕ ΞΕΝΗ ΙΔΙΟΚΤΗΣΙΑ ΣΤΟΠ ΠΡΟΔΡΟ ... ΥΛΑΚΙΣΗ ΣΤΟΠ ΙΔΙΕ

Αυτό το δακρυγόνο έκαψε το Πολυτεχνείο ;

ΔΙΑΒΑΣΤΕ ΑΚΟΜΑ: ΟΙΚΟΛΟΓΙΑ ΤΗΣ ΠΟΛΗΣ • ΕΘΝΙΚΙΣΤΙΚΑ ΠΑΘΗ • ΤΟ «ΔΙΚΟ ΜΑΣ» ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΟ • ΤΑΞΙΔΙ ΣΤΗ ΛΙΒΥΗ • ΝΕΑ ΤΑΞΗ ΠΡΑΓΜΑΤΩΝ • Ο ΠΟΛΕΜΟΣ ΤΟΥ ΚΟΛΠΟΥ ΣΤΟ ΜΙΚΡΟΣΚΟΠΙΟ • ΟΙΚΟΛΟΓΙΚΗ ΑΡΙΣΤΕΡΑ • ΚΟΜΙΚ: ΟΙ ΘΑΥΜΑΣΤΕΣ ΠΕΡΙΠΕΤΕΙΕΣ ΤΩΝ FREAK BROTHERS •

ΤΡΙΑ ΧΡΟΝΙΑ ΦΥΛΑΚΙΣΗ ΣΤΟΠ ΦΕΡΕΤΑΙ ΟΤΙ ΣΤΑΣΙΑΣΕ ΔΙΑΤΑΡΑΞΕ ΟΙΚΙΑΚΗ ΕΙΡΗΝΗ ΕΦΘΕΙΡΕ ΞΕΝΗ ΙΔΙΟΚΤΗΣΙΑ ΣΤΟΠ ΠΡΟΔΡΟΜΟΣ ΚΑΛΑΤ
ΖΗΣ ΕΙΚΟΣΙΤΡΙΩΝ ΕΤΩΝ ΑΝΕΡΓΟΣ ΣΤΟΠ ΤΡΙΑ ΧΡΟΝΙΑ ΦΥΛΑΚΙΣΗ ΣΤΟΠ ΙΔΙΕΣ ΚΑΤΗΓΟΡΙΕΣ ΣΤΟΠ ΠΑΝΤΕΛΗΣ ΒΟΥΤΕΡΗΣ ΕΙΚΟΣΙΔΥΟ ΕΤΩ
ΣΠΟΥΔΑΣΤΗΣ ΣΤΟΠ ΔΥΟΜΙΣΙ ΧΡΟΝΙΑ ΦΥΛΑΚΙΣΗ ΣΤΟΠ ΦΕΡΕΤΑΙ ΜΟΝΟ ΝΑ ΣΤΑΣΙΑΣΕ ΚΑΙ ΝΑ ΔΙΑΤΑΡΑΞΕ ΟΙΚΙΑΚΗ ΕΙΡΗΝΗ ΣΤΟΠ ΓΙΑΝΝΗ
ΜΙΡΑΧΤΣΗΣ ΕΙΚΟΣΙΕΝΟΣ ΕΤΩΝ ΜΑΡΑΓΚΟΣ ΣΤΟΠ ΔΥΟΜΙΣΙ ΧΡΟΝΙΑ ΦΥΛΑΚΙΣΗ ΣΤΟΠ ΙΔΙΕΣ ΚΑΤΗΓΟΡΙΕΣ ΣΤΟΠ ΝΙΚΟΣ ΣΠΙΤΙΚΟΠΟΥΛΟΣ ΕΙΚ

ΑΝΘΗ του ΚΑΚΟΥ

ΑΝΤΙΕΞΟΥΣΙΑΣΤΙΚΗ ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ

ΤΕΥΧΟΣ 7, ΧΕΙΜΩΝΑΣ 1991

- **Εκδίδεται:**
  Από την αστική μη κερδοσκοπική εταιρεία «΄Ανθη του Κακού».

- **Διευθύνεται από συντακτική ομάδα.**

- **Μέλος της:**
  Ομοσπονδίας Οικολογικών και Εναλλακτικών Οργανώσεων.

- **Υπεύθυνος έκδοσης:**
  Μιχαήλ Πρωτοψάλτης, Ισιδώρου 61, 104 44 Αθήνα, ☎ 51.28.304.

- **Στοιχειοθεσία-Φιλμ:**
  ΑΝΑΓΡΑΜΜΑ ΕΠΕ, Καλλιδρομίου 68.

- **Σελιδοποίηση:**
  Μαρία Πετρουλάκη.

- **Διαχωρισμοί:**
  ΒΙΒΛΙΟΣΥΝΕΡΓΑΤΙΚΗ ΣΥΝ.Π.Ε., Φειδίου 18.

- **Μοντάζ:**
  Κώστας Πολίτης.

- **Εξώφυλλο:**
  Από τα δακρυγόνα των ΜΑΤ ή από τους χαφιέδες των μυστικών υπηρεσιών η πυρπόληση της Πρυτανείας του Πολυτεχνείου;

- **Για τις συνεργασίες σας:**
  Περιοδικό ΄Ανθη του Κακού
  Τ.Θ. 25 065
  100 26 ΑΘΗΝΑ.

- **Για παραγγελίες, καταχωρήσεις και συνδρομές:**
  Στο ☎ 51.28.304.

- **Προηγούμενα τεύχη στα βιβλιοπωλεία:**
  ΑΘΗΝΑ:
  ΕΛΕΥΘΕΡΟΣ ΤΥΠΟΣ, Ζωοδόχου Πηγής 17
  ΙΣΤΟΡΙΚΕΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ, Κολέττη 4
  ΚΟΜΜΟΥΝΑ, Θεμιστοκλέους 37
  ΜΑΥΡΟ ΡΟΔΟ, Δελφών 2 και Διδότου γωνία
  ΠΑΡΑ ΠΕΝΤΕ, Ιπποκράτους 52
  ΠΑΡΟΥΣΙΑ, Σόλωνος 94
  ΠΕΙΡΑΙΑΣ:
  ΟΙ ΜΟΥΣΕΣ, Γρηγορίου Λαμπράκη 70
  ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ:
  ΠΡΑΞΗ, Αρμενοπούλου 24
  ΡΑΓΙΑΣ, Τσιμισκή 41

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

• **Μοντάζ:**
Κώστας Πολίτης.

• **Εξώφυλλο:**
Από τα δακρυγόνα των ΜΑΤ ή από τους χαφιέδες των μυστικών υπηρεσιών η πυρπόληση της Πρυτανείας του Πολυτεχνείου;

• **Για τις συνεργασίες σας:**
Περιοδικό ΄Ανθη του Κακού
Τ.Θ. 25 065
100 26 ΑΘΗΝΑ.

• **Για παραγγελίες, καταχωρήσεις και συνδρομές:**
Στο ☎ 51.28.304.

• **Προηγούμενα τεύχη στα βιβλιοπωλεία:**
ΑΘΗΝΑ:
ΕΛΕΥΘΕΡΟΣ ΤΥΠΟΣ, Ζωοδόχου Πηγής 17
ΙΣΤΟΡΙΚΕΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ, Κωλέττη 4
ΚΟΜΜΟΥΝΑ, Θεμιστοκλέους 37
ΜΑΥΡΟ ΡΟΔΟ, Δελφών 2 και Διδότου γωνία
ΠΑΡΑ ΠΕΝΤΕ, Ιπποκράτους 52
ΠΑΡΟΥΣΙΑ, Σόλωνος 94
ΠΕΙΡΑΙΑΣ:
ΟΙ ΜΟΥΣΕΣ, Γρηγορίου Λαμπράκη 70
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ:
ΠΡΑΞΗ, Αρμενοπούλου 24
ΡΑΓΙΑΣ, Τσιμισκή 41

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

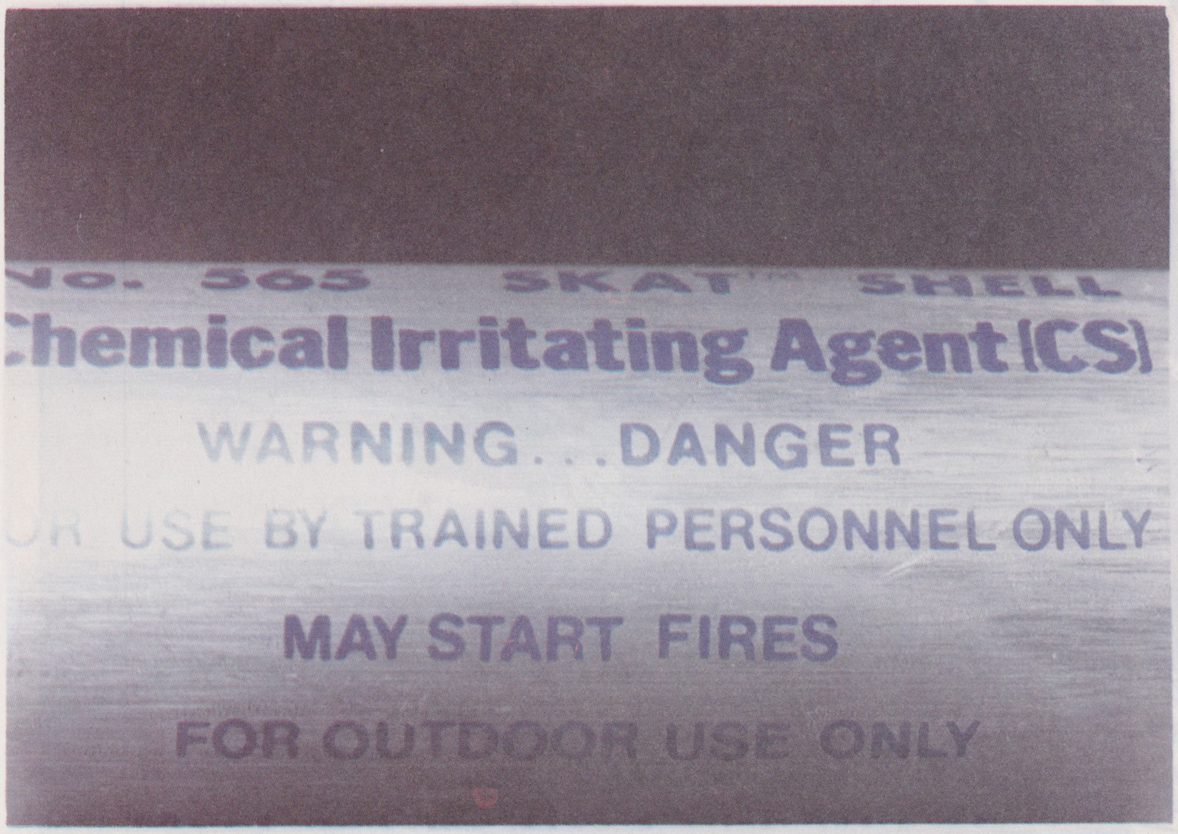

Στο λασπότοιχο
φρεσκοσκισμένο χαρτί
– μακριά μαγιάτικη βροχή

Χαϊκού του ΜΑΤΣΟΥΟ ΜΠΑΣΟ (1644 - 1694)

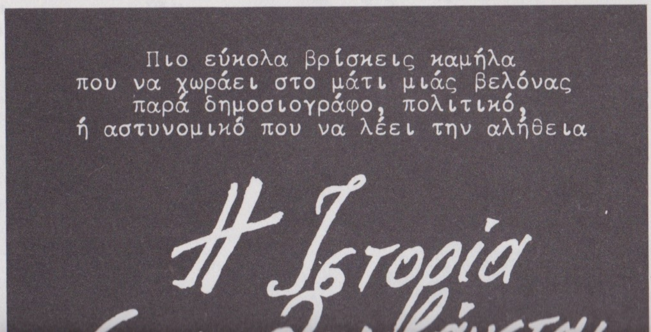
ΟΥΡΑΝΙΑ ΑΝΑΣΤΑΣΙΑΔΟΥ, «Γραφή», 1991, χαλκογραφία – eau forte 23×31 cm, από το λεύκωμα με τα έξι χαρακτικά «ΤΟΙΧΟΓΡΑΦΙΕΣ».

Το Δακρυγόνο 565 CS

Οι οδηγίες της κατασκευάστριας εταιρείας όπως αναγράφονται πάνω στο δακρυγόνο: «ΠΡΟΣΟΧΗ... ΚΙΝΔΥΝΟΣ. ΝΑ ΧΡΗΣΙΜΟΠΟΙΕΙΤΑΙ ΜΟΝΟ ΑΠΟ ΕΙΔΙΚΕΥΜΕΝΟ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟ. ΜΠΟΡΕΙ ΝΑ ΠΡΟΚΑΛΕΣΕΙ ΠΥΡΚΑΓΙΕΣ. ΜΟΝΟ ΓΙΑ ΧΡΗΣΗ ΣΕ ΑΝΟΙΧΤΟΥΣ ΧΩΡΟΥΣ. ΔΕΝ ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ΕΚΤΟΞΕΥΕΤΑΙ ΑΠΕΥΘΕΙΑΣ ΣΕ ΑΝΘΡΩΠΟΥΣ ΚΑΘΩΣ ΜΠΟΡΕΙ ΝΑ ΠΡΟΚΑΛΕΣΕΙ ΘΑΝΑΤΟ Ή ΤΡΑΥΜΑΤΙΣΜΟ».

Το δακρυγόνο 565 CS (Chlorobenzylidenemalonitril) συνέλεξε από την οδό Στουρνάρη μαθητής Λυκείου τη νύχτα της πυρπόλησης του Πολυτεχνείου. Αρκετές μέρες αργότερα το παρέδωσε στη σύνταξη των «Α.τ.Κ.». Όλα τα δακρυγόνα CS εκτός από θανάτους και πυρκαγιές μπορούν να προκαλέσουν καρκινογενέσεις και τερατογενέσεις, αφού έχει αποδειχθεί πειραματικά ότι η οργανική ένωση CS αντιδρά με το DNA.

Οι οδηγίες της κατασκευάστριας εταιρείας όπως αναγράφονται πάνω στο δακρυγόνο: «ΠΡΟΣΟΧΗ... ΚΙΝΔΥΝΟΣ. ΝΑ ΧΡΗΣΙΜΟΠΟΙΕΙΤΑΙ ΜΟΝΟ ΑΠΟ ΕΙΔΙΚΕΥΜΕΝΟ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟ. ΜΠΟΡΕΙ ΝΑ ΠΡΟΚΑΛΕΣΕΙ ΠΥΡΚΑΓΙΕΣ. ΜΟΝΟ ΓΙΑ ΧΡΗΣΗ ΣΕ ΑΝΟΙΧΤΟΥΣ ΧΩΡΟΥΣ. ΔΕΝ ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ΕΚΤΟΞΕΥΕΤΑΙ ΑΠΕΥΘΕΙΑΣ ΣΕ ΑΝΘΡΩΠΟΥΣ ΚΑΘΩΣ ΜΠΟΡΕΙ ΝΑ ΠΡΟΚΑΛΕΣΕΙ ΘΑΝΑΤΟ Ή ΤΡΑΥΜΑΤΙΣΜΟ».

Το δακρυγόνο 565 CS (Chlorobenzylidenemalonitril) συνέλεξε από την οδό Στουρνάρη μαθητής Λυκείου τη νύχτα της πυρπόλησης του Πολυτεχνείου. Αρκετές μέρες αργότερα το παρέδωσε στη σύνταξη των «Α.τ.Κ.». Όλα τα δακρυγόνα CS εκτός από θανάτους και πυρκαγιές μπορούν να προκαλέσουν καρκινογενέσεις και τερατογενέσεις, αφού έχει αποδειχθεί πειραματικά ότι η οργανική ένωση CS αντιδρά με το DNA.

Αυτή ήταν η αφίσα για την οποία οι 33 κάθισαν στο εδώλιο του κατηγορουμένου για διασπορά ψευδών ειδήσεων. ΤΗΝ ΠΡΟΣΥΠΟΓΡΑΦΟΥΜΕ!

Παρακρατικοί εν δράσει τη νύχτα του εμπρησμού του Πολυτεχνείου. ΑΥΤΟΙ ΔΕΝ ΔΙΚΑΖΟΝΤΑΙ...

Περισσότερα για την ποινικοποίηση της αφισοκόλλησης και την περιστολή των δημοκρατικών δικαιωμάτων στη σελίδα 29.

ΑΝΥΠΕΡΑΣΠΙΣΤΟΣ Ο ΜΑΡΞΙΣΜΟΣ ΝΑ ΚΑΤΑΡΡΕΕΙ. Η ταξική πάλη να μοιάζει ξεχασμένη. «Όμως την ίδια τούτη ώρα αθόρυβα να εισχωρεί το ταξικό. Να κατακτά τις ψυχές των ανθρώπων. Η συσσώρευση του κεφαλαίου να οδηγεί τις διαδρομές και τις περιπέτειες των κοινωνιών.

ΝΑ ΕΛΑΧΙΣΤΟΠΟΙΟΥΝΤΑΙ ΟΙ ΤΑΞΙΚΟΙ ΔΡΑΠΕΤΕΣ κι όσοι ζούσαν —γιατί τους ήταν μπορετό— δίχως ταξικά δεσμά να εξαφανίζονται.

ΘΛΙΒΕΡΟΙ ΚΙ ΑΝΑΞΙΟΙ ΛΟΓΟΥ οι καλλιτέχνες κι οι διανοούμενοι της γειτονιάς μας. Να καμώνονται πως δεν καταλαβαίνουν. Να ανακαλύπτουν αίφνης τον σταλινισμό. Να τον κατακεραυνώνουν τώρα πια που δεν υπάρχει. Να φτύνουν εκεί που έγλυφαν για να γλύψουν όπου έφτυναν. Ως κι ο Σαββόπουλος με τους καραβανάδες αγκαλιά, να αστράφτει από χαράααα...

Η ΕΛΕΥΘΕΡΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ κι ο απάνθρωπος ανταγωνισμός της, η ανάπτυξη κι η υπανάπτυξη, *τα κούφια εθνικιστικά πάθη* να αναβιώνουν, η... *αξιοποίηση*, η καταστροφή και της τελευταίας σπιθαμής του φυσικού περιβάλλοντος — αντιθέσεις να διαπερνούν την επιβιβασμένη στο τρένο της τεχνολογίας ανθρωπότητα και πιθανά να σπρώχνουν με ιλιγγιώδη ταχύτητα την ιστορία σ' ένα μακρύ σκοτεινό τούνελ, **πίσω σ' ένα μοντέρνο μεσαίωνα.**

ΤΟ ΝΑ ΛΕΣ ΤΗΝ ΑΛΗΘΕΙΑ σε μια εποχή καθολικής εξαχρείωσης είναι μια επαναστατική πράξη, προφήτευε ο Τζόρτζ Όργουελ.

ΟΛΟΕΝΑ ΝΑ ΠΛΗΘΑΙΝΟΥΝ ΑΥΤΕΣ ΟΙ σταθερές, μοναχικές, ασυμβίβαστες κι ανεπιτήδευτες φωνές. Διότι ο κίνδυνος είναι υπαρκτός: Να συμπαρασυρθεί μαζί με τον μαρξιστικό μεσσιανισμό κάθε ελπίδα. Να μην διαφύγει ποτέ η ανθρωπότητα απ' το φαντασιακό του καπιταλισμού.

ΥΦΑΛΟΣ ΓΙΑ ΟΣΟΥΣ ΖΗΤΟΥΝ ΚΡΕΑΣ για τα κανόνια τους να είναι τα λόγια του **Νίκου Μαζιώτη**: «Δεν έχω εθνικούς φίλους ή εχθρούς. Έχω ταξικούς φίλους και ταξικούς εχθρούς».

ΚΙ ΙΣΩΣ ΑΥΤΑ ΤΑ ΛΟΓΙΑ, που στους πολλούς ακούγονται εκτός τόπου και χρόνου, χαμένα «από χέρι», να αποδειχθούν αφάνταστα πιο επικίνδυνα για τη *Νέα Τάξη Πραγμάτων* απ' ότι τα συντεταγμένα κομμουνιστικά κόμματα, τα «σοσιαλιστικά» πυρηνικά οπλοστάσια και οι κόκκινοι, σαν αστακοί, στρατοί.

σαίωνα.

ΤΟ ΝΑ ΛΕΣ ΤΗΝ ΑΛΗΘΕΙΑ σε μια εποχή καθολικής εξαχρείωσης είναι μια επαναστατική πράξη, προφήτευε ο Τζόρτζ Όργουελ.

ΟΛΟΕΝΑ ΝΑ ΠΛΗΘΑΙΝΟΥΝ ΑΥΤΕΣ ΟΙ σταθερές, μοναχικές, ασυμβίβαστες κι ανεπιτήδευτες φωνές. Διότι ο κίνδυνος είναι υπαρκτός: Να συμπαρασυρθεί μαζί με τον μαρξιστικό μεσσιανισμό κάθε ελπίδα. Να μην διαφύγει ποτέ η ανθρωπότητα απ' το φαντασιακό του καπιταλισμού.

ΥΦΑΛΟΣ ΓΙΑ ΟΣΟΥΣ ΖΗΤΟΥΝ ΚΡΕΑΣ για τα κανόνια τους να είναι τα λόγια του **Νίκου Μαζιώτη**: «Δεν έχω εθνικούς φίλους ή εχθρούς. Έχω ταξικούς φίλους και ταξικούς εχθρούς».

ΚΙ ΙΣΩΣ ΑΥΤΑ ΤΑ ΛΟΓΙΑ, που στους πολλούς ακούγονται εκτός τόπου και χρόνου, χαμένα «από χέρι», να αποδειχθούν αφάνταστα πιο επικίνδυνα για τη *Νέα Τάξη Πραγμάτων* απ' ότι τα συντεταγμένα κομμουνιστικά κόμματα, τα «σοσιαλιστικά» πυρηνικά οπλοστάσια και οι κόκκινοι, σαν αστακοί, στρατοί.

ΑΜΙΓΩΣ ΟΙΚΟΛΟΓΙΚΕΣ ΟΜΑΔΕΣ ψάχνουν οι φτηνοί πολιτικάντηδες περιβαλλοντιστές που αποχωρούν από τους ΟΙΚΟΛΟΓΟΥΣ ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΟΥΣ. Επιμένουν να αγνοούν τον Μάρεϊ Μπούκτσιν, να αγνοούν τη διαφορά οικολογίας και περιβαλλοντισμού, οχυρωμένοι πίσω από κατά φαντασίαν ρεαλισμούς και ενισχυόμενοι απ' όλα τα συγκροτήματα του τύπου.

ΚΑΤΑ ΤΟΝ ΙΔΙΟ ΤΡΟΠΟ ΠΟΥ ΚΑΤΕΡΡΕΥΣΕ ο μαρξισμός, που πίστεψε στην μονοαιτιακή αλληλεπίδραση ανάμεσα στην ανάπτυξη των παραγωγικών δυνάμεων και στην εξέλιξη των παραγωγικών σχέσεων, θα καταρρεύσουν κι όσοι δεν βλέπουν τίποτ' άλλο πέρα απ' την αντίθεση κοινωνίας-φύσης.

ΟΞΥΔΕΡΚΕΣ *το «δικό μας» εναλλακτικό δεν αποχαιρετά την εργατική τάξη*, δεν αποχαιρετά τον κοινωνικό ανταγωνισμό. Βρίσκεται σε κάθε γωνιά της Γης: στις μακρινές και φτωχές Φιλιππίνες, στο μεταπολεμικό Ιράκ που οι άνθρωποι εξακολουθούν να πεθαίνουν από έλλειψη τροφής και φαρμάκων, στο Μόντρεαλ του Καναδά που ανατέλλει μια οικολογική και αντιεξουσιαστική ελπίδα για την πόλη.

ΥΣΤΑΤΗ ΩΡΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΘΗΝΑ. Να σωθεί ο Ελαιώνας, να φυτευθεί κάθε ελεύθερος χώρος, να εγκαταλειφθεί το ΙΧ. Μόνον όταν το τελευταίο αυτοκίνητο κρεμαστεί στα κλαδιά του πιο ψηλού δέντρου, η Αθήνα θα ευτυχήσει.

Κούφια Εθνικιστικά Πάθη και Βαλσαμωμένοι Λαοί

ΕΧΟΥΜΕ ΤΗΝ ΤΑΣΗ ΟΤΑΝ ΑΚΟΥΜΕ ΓΙΑ λαϊκά κινήματα να φανταζόμαστε ότι η είσοδος στο ιστορικό προσκήνιο ευρύτερων κοινωνικών ομάδων οδηγεί την ιστορία σε νέους δρόμους εμπλουτισμού των ελευθεριών, διεύρυνσης των αντιλήψεων και εμβάθυνσης των ατομικών δικαιωμάτων. Η ιστορία όμως —με απόφαση των ίδιων των λαών— δε βαδίζει απαραίτητα προς τον παράδεισο των περισσοτέρων ελευθεριών ούτε διασφαλίζει την ίση συμμετοχή όλων στα κοινά. Αντίθετα, ορισμένες φορές αποκαλύπτεται σαν ένα ομιχλώδες τοπίο ανάδυσης σφοδρών παθών τα οποία, παρόλο που ξεσπάνε από αυθόρμητες εκδηλώσεις των λαών, ούτε «αγνά» είναι ούτε διαπνέονται από πανανθρώπινα ιδεώδη.

Έτσι, στην πάλαι ποτέ Σοβιετική Ένωση όπως και στη γειτονική Γιουγκοσλαβία οι λαοί ξεσηκώθηκαν εναντίον των κεντρικών εξουσιών και των βίαιων τεχνητών ενσωματώσεών τους σε εθνικά σύνολα με τα

Αυτό που κάνει τον εθνικισμό επικίνδυνο κι ανεξέλεγκτο σαν χιονοστιβάδα είναι ακριβώς αυτά τα ακαθόριστα, δαιμονικά, μυθολογικά στοιχεία τα οποία επικαλείται για να δικαιολογήσει τη θεμελιώδη αρχή του: ότι εκτός απ' τον ένα και μοναδικό περιούσιο λαό όλοι οι άλλοι λαοί —κι ιδιαίτερα εκείνοι που βρίσκονται στο στόχαστρο της εθνικιστικής υστερίας— είναι λαοί υπανθρώπων.

οποία τους συνδέουν σχέσεις εξαναγκασμού και εκμετάλλευσης. Παράλληλα όμως αυτοί οι ίδιοι λαοί ξέθαψαν φαντάσματα από ένα βρικολακιασμένο εθνικιστικό παρελθόν. Μόλις ξεσηκώθηκαν ενάντια

πικαλείται για να δικαιολογήσει τη θεμελιώδη αρχή του: ότι εκτός απ' τον ένα και μοναδικό περιούσιο λαό όλοι οι άλλοι λαοί —κι ιδιαίτερα εκείνοι που βρίσκονται στο στόχαστρο της εθνικιστικής υστερίας— είναι λαοί υπανθρώπων, κατώτερες ράτσες που η υποδούλωσή τους θα τις λυτρώσει απ' το πολιτισμικό τους τέλμα. Για παράδειγμα, εδώ στην Ελλάδα, ο εθνικισμός μας επιτρέπει ν' αποβάλλουμε με τρομερή ευκολία κάθε δημοκρατική αβρότητα και ν' απαγορεύουμε με τον πιο βάναυσο κι αυταρχικό τρόπο στη μουσουλμανική μειονότητα της Θράκης να εκλέξει ελεύθερα τον θρησκευτικό της ηγέτη.

Με την ίδια λογική η Δημοκρατία της Μολδαβίας, όταν κήρυξε την ανεξαρτησία της, έσπευσε να ψηφίσει νόμους που απαιτούν τη γνώση των ρουμανικών για την απασχόληση σε διάφορες θέσεις. Με άλλα λόγια έσπευσε ν' αποκλείσει τους ρωσόφωνους που ζουν στην περιοχή του Δνείστερου, μεγάλου κέντρου βαριάς βιομηχανίας στη Δημοκρατία της Μολδαβίας. Κι αυτοί με τη σειρά τους αντέδρασαν διεκδικώντας την ανεξαρτησία τους από την υπό ανεξαρτητοποίηση Δημοκρατία της Μολδαβίας. Ρουμανόφωνοι εναντίον ρωσόφωνων. Κατά τον ίδιο τρόπο οι Λιθουανοί, που εν ονόματι του σεβασμού των μειονοτήτων απέκτησαν την ανεξαρτησία τους, άρχισαν να διώκουν την πολυάριθμη πολωνική μειονότητα του Βίλνιους, καταργώντας τα δημοτικά

συμβούλια όπου οι Πολωνοί πλειοψηφούσαν και αρνούμενοι την επανασύσταση του πολωνικού πανεπιστημίου. Ενώ οι Σέρβοι έχουν εμπλακεί σ' ένα θανάσιμο αγώνα προκειμένου να συρρικνώσουν τους Κροάτες πολιτισμικά, εθνικά, γεωγραφικά. Και είναι βέβαιο ότι και οι Κροάτες αν είχαν με το μέρος τους τη στρατιωτική ισχύ θα έκαναν ακριβώς το ίδιο.

Οι λαοί επομένως δεν εξεγείρονται μόνο για να ανοίξουν νέους δρόμους αυτο-νομίας και ανεξαρτησίας αλλά και για να κλείσουν και αυτούς που ήδη υπάρχουν. Οι λαοί ενίοτε ξεσηκώνονται για να ορθώσουν κι άλλους φραγμούς —γλωσσικούς, εθνικούς φραγμούς. Φραγμούς αίματος και ράτσας. Κι αγνοούν ότι όλοι αυτοί οι φραγμοί, αργά ή γρήγορα, θα γίνουν μπούμερανγκ και θα στραφούν ενάντιά τους απ' αυτούς τους ίδιους ομοεθνείς ηγέτες τους που τώρα τους χρησιμοποιούν και τους ενισχύουν με το πρόσχημα της θωράκισης απέναντι στην ξένη απειλή.

Οι λαοί ενίοτε ξεσηκώνονται για να κτίσουν τις νέες φυλακές τους, τα νέα καβούκια τους. Έχοντας ζήσει τον εφιάλτη καθεστώτων που κάτω απ' την ταμπέλα του σοσιαλισμού εξάσκησαν τις πιο άγριες μεθόδους χειραγώγησης και σαγηνευμένοι απ' τις σειρήνες της καταναλωτικής Δύσης, οι λαοί των πρώην «σοσιαλιστικών χωρών» επέλεξαν σε πρώτη φάση να εξωραΐσουν την «ελεύθερη Δύση». Αρνήθηκαν να κομματιάσουν τον αστραφτερό ιδεολογικό

σφορών παθών τα οποία, παρόλο που ξεπήδανε α-πό αυθόρμητες εκδηλώσεις των λαών, ούτε «αγνά» είναι ούτε διαπνέονται από πανανθρώπινα ιδεώδη.

Έτσι, στην πάλαι ποτέ Σοβιετική Ένωση όπως και στη γειτονική Γιουγκοσλαβία οι λαοί ξεσηκώθηκαν εναντίον των κεντρικών εξουσιών και των βίαιων τεχνητών ενσωματώσεών τους σε εθνικά σύνολα με τα

Αυτό που κάνει τον εθνικισμό επικίνδυνο κι ανεξέλεγκτο σαν χιονοστιβάδα είναι ακριβώς αυτά τα ακαθόριστα, δαιμονικά, μυθολογικά στοιχεία τα οποία επικαλείται για να δικαιολογήσει τη θεμελιώδη αρχή του: ότι εκτός απ' τον ένα και μοναδικό περιούσιο λαό όλοι οι άλλοι λαοί —κι ιδιαίτερα εκείνοι που βρίσκονται στο στόχαστρο της εθνικιστικής υστερίας— είναι λαοί υπανθρώπων.

οποία τους συνδέουν σχέσεις εξαναγκασμού και εκμετάλλευσης. Παράλληλα όμως αυτοί οι ίδιοι λαοί ξέθαψαν φαντάσματα από ένα βρικολακιασμένο εθνικιστικό παρελθόν. Μόλις ξεσηκώθηκαν ενάντια στην κεντρική εξουσία έσπευσαν ν' αυτοπροσδιοριστούν σύμφωνα με «παλιές ιστορίες», βυθισμένες στο σκοτάδι ενός παρελθόντος το οποίο, έτσι κι αλλιώς, παραποιείται κατάλληλα προκειμένου να συμφωνεί με τις εκάστοτε δεσπόζουσες αντιλήψεις και τα εκάστοτε κυρίαρχα συμφέροντα.

Θα μπορούσε βέβαια να ισχυριστεί κανείς ότι τα εθνικιστικά πάθη συνιστούν μια πρωτογενή, ακατέργαστη αντίδραση σε απόλυτα υπαρκτές αντιθέσεις. Μια αντίδραση όμως «πρωτόγονη», γεμάτη μυθολογικά τέρατα, η οποία εύκολα χειραγωγείται κι εκφυλίζεται στη λογική του αποδιοπομπαίου τράγου: ότι, δηλαδή, γι' αυτό που είμαστε ή δεν είμαστε, για τη μιζέρια μας, την ανελευθερία μας, την εξάρτησή μας υπεύθυνοι δεν είμαστε εμείς οι ίδιοι, η ιστορία μας, οι αντιστάσεις μας ή οι μη αντιστάσεις μας, αλλά οι αλλόθρησκοι και οι αλλοεθνείς. Οι Σέρβοι, οι Κροάτες, οι ρουμανόφωνοι Μολδαβοί, οι ρωσόφωνοι Μολδαβοί.

Αυτό που κάνει τον εθνικισμό επικίνδυνο κι ανεξέλεγκτο σαν χιονοστιβάδα είναι ακριβώς αυτά τα ακαθόριστα, δαιμονικά, μυθολογικά στοιχεία τα οποία ε-

κής να εκλέξει ελεύθερα τον θρησκευτικό της ηγέτη.

Με την ίδια λογική η Δημοκρατία της Μολδαβίας, όταν κήρυξε την ανεξαρτησία της, έσπευσε να ψηφίσει νόμους που απαιτούν τη γνώση των ρουμανικών για την απασχόληση σε διάφορες θέσεις. Με άλλα λόγια έσπευσε ν' αποκλείσει τους ρωσόφωνους που ζουν στην περιοχή του Δνείστερου, μεγάλου κέντρου βαριάς βιομηχανίας στη Δημοκρατία της Μολδαβίας. Κι αυτοί με τη σειρά τους αντέδρασαν διεκδικώντας την ανεξαρτησία τους από την υπό ανεξαρτητοποίηση Δημοκρατία της Μολδαβίας. Ρουμανόφωνοι εναντίον ρωσόφωνων. Κατά τον ίδιο τρόπο οι Λιθουανοί, που εν ονόματι του σεβασμού των μειονοτήτων απέκτησαν την ανεξαρτησία τους, άρχισαν να διώκουν την πολυάριθμη πολωνική μειονότητα του Βίλνιους, καταργώντας τα δημοτικά

θώσουν κι άλλους φραγμούς —γλωσσικούς, εθνικούς φραγμούς. Φραγμούς αίματος και ράτσας. Κι αγνοούν ότι όλοι αυτοί οι φραγμοί, αργά ή γρήγορα, θα γίνουν μπούμερανγκ και θα στραφούν ενάντιά τους απ' αυτούς τους ίδιους ομοεθνείς ηγέτες τους που τώρα τους χρησιμοποιούν και τους ενισχύουν με το πρόσχημα της θωράκισης απέναντι στην ξένη απειλή.

Οι λαοί ενίοτε ξεσηκώνονται για να κτίσουν τις νέες φυλακές τους, τα νέα καβούκια τους. Έχοντας ζήσει τον εφιάλτη καθεστώτων που κάτω απ' την ταμπέλα του σοσιαλισμού εξάσκησαν τις πιο άγριες μεθόδους χειραγώγησης και σαγηνευμένοι απ' τις σειρήνες της καταναλωτικής Δύσης, οι λαοί των πρώην «σοσιαλιστικών χωρών» επέλεξαν σε πρώτη φάση να εξωραΐσουν την «ελεύθερη Δύση». Αρνήθηκαν να κομματιάσουν τον αστραφτερό ιδεολογικό

Ραούλ Μισό: Ο πόλεμος των Γεωμήλων

μανδύα της και να ξεχωρίσουν από κάτω το ζοφερό και καταθλιπτικό τοπίο αυτής της άλλης Δύσης, της «άγριας Δύσης», όπου έχει τις ρίζες του και συνεχίζει να δρα ανενόχλητος ένας άγριος κι επιθετικός καπιταλισμός. Ένα κοινωνικό σύστημα που εξαρθρώνει τις σχέσεις αλληλεγγύης, ιδιωτικοποιεί και παθητικοποιεί τον πολίτη, γκρεμίζει αξίες, ρυπαίνει, ασχημαίνει και «πλαστικοποιεί» τις ζωές μας προκειμένου να συσσωρεύει απρόσκοπτα ολοένα περισσότερα κέρδη. Η Δύση ασκεί σ' αυτούς τους λαούς την παράξενη γοητεία του «απαγορευμένου καρπού», ενός είδους «ιστορικού απωθημένου» που, όπως και το απωθημένο ψυχικό γεγονός, έχει υποστεί πλήθος στρεβλώσεις και μεταμφιέσεις. Απ' αυτήν τη μάλλον μυστικοποιημένη σχέση πηγάζει και η μυωπική θεώρηση η οποία, κατάλληλα τροφοδοτημένη απ' τη δυτική βιομηχανία των μέσων μαζικής ενημέρωσης, επιμένει ν' αρνείται (ακόμα κι όταν υφίσταται άμεσα τις συνέπειες όπως οι Αλβανοί λαθρομετανάστες) ότι ο «απαγορευμένος καρπός» είναι ένας σάπιος καρπός. Ότι στις μητροπόλεις ο καπιταλισμός δεν κατάφερε να κάνει όλους ισότιμα μέλη της «κοινωνίας της αφθονίας». Ότι αντίθετα, η βιομηχανική Δύση έπειτα από κάθε φάση αναδίπλωσης και νέας επέκτασής της δεν παραλείπει να χωρίσει βαθύτερα την κοινωνία στα δύο μεταφέροντας την αθλιότητα του Τρίτου Κόσμου μέσα στη μητρόπολη. Ότι ακόμη κι εκεί που η «βιομηχανική Δύση» επέτρεψε σε ευρύτερα κοινωνικά στρώματα να χαρούν την υλική αφθονία, η ποιότητα της ζωής, η αλληλεγγύη, η ανθρωπιά κατάντησαν να είναι «είδη υπό εξαφάνιση» και οι άνθρωποι έχασαν μεγάλο μέρος από την αξιοπρέπειά τους.

Η Δύση ασκεί σ' αυτούς τους λαούς την παράξενη γοητεία του «απαγορευμένου καρπού», ενός είδους «ιστορικού απωθημένου» που, όπως και το απωθημένο ψυχικό γεγονός, έχει υποστεί πλήθος στρεβλώσεις και μεταμφιέσεις. Απ' αυτήν τη μάλλον μυστικοποιημένη σχέση πηγάζει και η μυωπική θεώρηση η οποία, κατάλληλα τροφοδοτημένη απ' τη δυτική βιομηχανία των μέσων μαζικής ενημέρωσης, επιμένει ν' αρνείται (ακόμα κι όταν υφίσταται άμεσα τις συνέπειες όπως οι Αλβανοί λαθρομετανάστες) ότι ο «απαγορευμένος καρπός» είναι ένας σάπιος καρπός.

Το «δικό μας» εναλλακτικό δεν αποχαιρετά την εργατική τάξη

Είναι κρίμα να υψώνουμε διαχωριστικές γραμμές και να ξαναβαφτίζουμε συνεχώς τις πυρκαγιές που μας καίνε και που 'ναι πάντα οι ίδιες. Τώρα, προτού αναγκαστούμε να εγκαταλείψουμε το εναλλακτικό επειδή θα καταγράφεται στην κοινωνία με τρόπο που ριζικά θα διαφωνούμε —όπως την αριστερά ή τον αναρχισμό— προτού το μεταμοντέρνο μας καταπιεί και παλιές αγαπημένες λέξεις μας ξαναστήσουν στον τοίχο, προέχει η συγκρότηση ενός δυναμικού, τολμηρού και ανοιχτού στις κοινωνικές εξελίξεις εναλλακτικού, αντικαπιταλιστικού, αντιεξουσιαστικού, κομμουνιστικού ρεύματος πολιτικής δράσης.

... ήταν κάποτε μια μικρή καλύβα

ΛΙΓΑ ΜΟΛΙΣ ΧΡΟΝΙΑ ΠΡΙΝ ελάχιστοι ήταν οι άνθρωποι που αποδέχονταν πως το «εναλλακτικό» σηματοδοτούσε κάποια συγκεκριμένη πολιτική άποψη ή θεωρητική αναφορά. Και βέβαια ακόμα λιγότεροι ήταν αυτοί που τολμούσαν να αυτοχαρακτηρίζονται εναλλακτικοί. Δεν έχει περάσει πολύς καιρός από τότε που το «εναλλακτικό» αντιμετωπιζόταν ακόμη κι απ' την κινηματική αριστερά ως η δεξιότερη των απόψεων που κυκλοφορούσαν στο χώρο.

που έγινε μπαράκι της μόδας...

ΣΗΜΕΡΑ Η ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΕΧΕΙ ΑΛΛΑΞΕΙ ΡΙΖΙΚΑ. Η λέξη έγινε πασίγνωστη όχι μόνο στους παροικούντες στην Ιερουσαλήμ αλλά και σε πλατιά στρώματα του πληθυσμού κυρίως μέσα από τη χρήση της στον τίτλο των ΟΙΚΟΛΟΓΩΝ ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΩΝ. Τα πιο κινητικά τμήματα του σύγχρονου αριστερισμού αντιλήφθηκαν ότι μια ορισμένη σχέση με το εναλλακτικό είναι απαραίτητη ενώ κάποιοι άλλοι κατανόησαν ότι η σύνθεση με αυτό είναι αναγκαίος όρος για την ανανέωση της αντικαπιταλιστικής προοπτικής. Απ' την

επαναστατικής ανάπτυξης αυτής της άποψης **μέσα στην κοινωνία.**

Το σίγουρο είναι πως σήμερα δεν υπάρχει ένα εναλλακτικό. Υπάρχει το εναλλακτικό του Καραμπελιά, το εναλλακτικό της δεξιόστροφης νέας γενιάς της ΡΗΞΗΣ, το ΕΑΡόμορφο εναλλακτικό των πολύ μετανοημένων αριστεριστών, το εναλλακτικό της μητροπολιτικής «άγριας» νεολαίας, το εναλλακτικό της ΕΚΟ και της *Νέας Οικολογίας*, το εναλλακτικό της ΕΑΣ και των... εναλλακτικών της ΕΑΣ, το εναλλακτικό της Κίνησης Υπεράσπισης Πολιτικών και Κοινωνικών Δικαιωμάτων και του *Εκτός Ορίων*, το εναλλακτικό «το δικό μας». Όλα αυτά οριοθετούν πιθανόν μια έννοια τόσο πλατιά όσο περίπου κι εκείνη της Αριστεράς —κι αν υπερβάλλουμε, η τάση νομίζω πως είναι προς αυτήν την κατεύθυνση.

Δεν αρκεί λοιπόν η αναφορά στο εναλλακτικό για να σηματοδοτηθεί με σαφήνεια, πολιτικά και θεωρητικά, ένας χώρος. Αυτό δεν είναι κάτι καινούριο. Ποτέ δεν ξεχνάγαμε να προσδιοριζόμαστε κι ως αντιεξουσιαστές, όχι για να διατηρήσουμε κάποιες σχέσεις με τον αναρχικό χώρο αλλά γιατί νιώθαμε πως μια τέτοια προσθήκη ήταν αναγκαία. Σήμερα όμως

σης και νέας επέκτασής της δεν παραλείπει να χωρίσει βαθύτερα την κοινωνία στα δύο μεταφέροντας την αθλιότητα του Τρίτου Κόσμου μέσα στη μητρόπολη. Ότι ακόμη κι εκεί που η «βιομηχανική Δύση» επέτρεψε σε ευρύτερα κοινωνικά στρώματα να χαρούν την υλική αφθονία, η ποιότητα της ζωής, η αλληλεγγύη, η ανθρωπιά κατάντησαν να είναι «είδη υπό εξαφάνιση» και οι άνθρωποι έχασαν μεγάλο μέρος από την αξιοπρέπειά τους.

Η Δύση ασκεί σ' αυτούς τους λαούς την παράξενη γοητεία του «απαγορευμένου καρπού», ενός είδους «ιστορικού απωθημένου» που, όπως και το απωθημένο ψυχικό γεγονός, έχει υποστεί πλήθος στρεβλώσεις και μεταμφιέσεις. Απ' αυτήν τη μάλλον μυστικοποιημένη σχέση πηγάζει και η μυωπική θεώρηση η οποία, κατάλληλα τροφοδοτημένη απ' τη δυτική βιομηχανία των μέσων μαζικής ενημέρωσης, επιμένει ν' αρνείται (ακόμα κι όταν υφίσταται άμεσα τις συνέπειες όπως οι Αλβανοί λαθρομετανάστες) ότι ο «απαγορευμένος καρπός» είναι ένας σάπιος καρπός.

Φαίνεται λοιπόν ότι είμαστε μάρτυρες μιας αλλόκοτης συγκυρίας καθώς παρατηρούμε τους λαούς να ξεσηκώνονται για να επαναλάβουν την ιστορία. Όχι να τη σπρώξουν προς τα εμπρός. Ούτε βέβαια να τη διατηρήσουν με την τωρινή της μορφή. Αλλά να την οδηγήσουν προς τα πίσω σε κοινωνικές μορφές δοκιμασμένες κι αποτυχημένες. Αυτή όμως είναι πιθανότατα μία άκρως ιεραρχική αντίληψη της ανθρώπινης ή και πανανθρώπινης εμπειρίας, μία αντίληψη με «ανώτερα» στάδια, με «εμπρός» και «πίσω», με διαβαθμίσεις απ' το μηδέν μέχρι το δέκα. Μια άλλη αντίληψη της ανθρώπινης εμπειρίας μας κάνει να πιστεύουμε ότι οι λαοί βυθίζονται στα νέα καβούκια τους, εγκλωβίζονται σε κάποιους θεσμούς και τρόπους ζωής για ν' ανακαλύψουν πάνω στο ίδιο τους το πετσί τη στενότητά τους και να ξαναριχτούν σε καινούριες «βασανιστικές» περιπέτειες αναζήτησης περισσότερης ελευθερίας κι αυτογνωσίας... για όλους!

Μάκης Κορακιανίτης

... ήταν κάποτε μια μικρή καλύβα

ΛΙΓΑ ΜΟΛΙΣ ΧΡΟΝΙΑ ΠΡΙΝ ελάχιστοι ήταν οι άνθρωποι που αποδέχονταν πως το «εναλλακτικό» σηματοδοτούσε κάποια συγκεκριμένη πολιτική άποψη ή θεωρητική αναφορά. Και βέβαια ακόμα λιγότεροι ήταν αυτοί που τολμούσαν να αυτοχαρακτηρίζονται εναλλακτικοί. Δεν έχει περάσει πολύς καιρός από τότε που το «εναλλακτικό» αντιμετωπιζόταν ακόμη κι απ' την κινηματική αριστερά ως η δεξιότερη των απόψεων που κυκλοφορούσαν στο χώρο.

που έγινε μπαράκι της μόδας...

ΣΗΜΕΡΑ Η ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΕΧΕΙ ΑΛΛΑΞΕΙ ΡΙΖΙΚΑ. Η λέξη έγινε πασίγνωστη όχι μόνο στους παροικούντες στην Ιερουσαλήμ αλλά και σε πλατιά στρώματα του πληθυσμού κυρίως μέσα από τη χρήση της στον τίτλο των ΟΙΚΟΛΟΓΩΝ ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΩΝ. Τα πιο κινητικά τμήματα του σύγχρονου αριστερισμού αντιλήφθηκαν ότι μια ορισμένη σχέση με το εναλλακτικό είναι απαραίτητη ενώ κάποιοι άλλοι κατανόησαν ότι η σύνθεση με αυτό είναι αναγκαίος όρος για την ανανέωση της αντικαπιταλιστικής προοπτικής. Απ' την άλλη, η τελευταία γενιά της μητροπολιτικής νεολαίας μέσα από τις καταλήψεις σπιτιών δρα πολιτικά με κατεξοχήν εναλλακτικές πρακτικές. Ακόμα και εντελώς «κυριλέ» και δεξιόστροφα τμήματα των ΟΙΚΟΛΟΓΩΝ ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΩΝ αναγκάζονται, τουλάχιστον στα λόγια, να ομνύουν όρκους πίστης στις αξίες της εναλλακτικότητας: Ο θρίαμβος του εναλλακτικού!

Κάθε διάχυση όμως μιας άποψης στην κοινωνία συνοδεύεται από διαδικασίες αλλοίωσής της, καταστροφής του αρχικού πυρήνα της και της «καθαρότητάς» της, μετατροπής της σε πολυσυλλεκτικό πλαίσιο αναφοράς αντιτιθέμενων στην ουσία αντιλήψεων. Αυτή ακριβώς είναι σήμερα η κατάσταση του εναλλακτικού. Η σχετική αποπεριθωριοποίησή του (ως ιδεολογικού σημείου αναφοράς κι όχι ως κοινωνικής πρακτικής) συνδέεται με μια διαδικασία «διεύρυνσης». Πολλές φορές οι παρέες που από παλιά αναφέρονταν σ' αυτό αναρωτιούνται τι άραγε έχει απομείνει απ' την αρχική σύλληψη. Δε θέλω να ανοίξω εδώ μια συζήτηση γύρω από το πόσο ευχάριστο είναι κάτι τέτοιο, αν δηλαδή συνιστά μια διαδικασία αφομοίωσης ή, αντίθετα, πρόκειται για μια πορεία επαναστατικής ανάπτυξης αυτής της άποψης **μέσα στην κοινωνία.**

Το σίγουρο είναι πως σήμερα δεν υπάρχει ένα εναλλακτικό. Υπάρχει το εναλλακτικό του Καραμπελιά, το εναλλακτικό της δεξιόστροφης νέας γενιάς της ΡΗΞΗΣ, το ΕΑΡόμορφο εναλλακτικό των πολύ μετανοημένων αριστεριστών, το εναλλακτικό της μητροπολιτικής «άγριας» νεολαίας, το εναλλακτικό της ΕΚΟ και της *Νέας Οικολογίας*, το εναλλακτικό της ΕΑΣ και των... εναλλακτικών της ΕΑΣ, το εναλλακτικό της Κίνησης Υπεράσπισης Πολιτικών και Κοινωνικών Δικαιωμάτων και του *Εκτός Ορίων*, το εναλλακτικό «το δικό μας». Όλα αυτά οριοθετούν πιθανόν μια έννοια τόσο πλατιά όσο περίπου κι εκείνη της Αριστεράς —κι αν υπερβάλλουμε, η τάση νομίζω πως είναι προς αυτήν την κατεύθυνση.

Δεν αρκεί λοιπόν η αναφορά στο εναλλακτικό για να σηματοδοτηθεί με σαφήνεια, πολιτικά και θεωρητικά, ένας χώρος. Αυτό δεν είναι κάτι καινούριο. Ποτέ δεν ξεχνάγαμε να προσδιοριζόμαστε κι ως αντιεξουσιαστές, όχι για να διατηρήσουμε κάποιες σχέσεις με τον αναρχικό χώρο αλλά γιατί νιώθαμε πως μια τέτοια προσθήκη ήταν αναγκαία. Σήμερα όμως δεν αρκούν οι «ταμπέλες» για να προσδιορίσουν το στίγμα. Χρειάζονται συγκεκριμένες απαντήσεις στις καθοριστικές ερωτήσεις θεωρητικού και πρακτικού πολιτικού χαρακτήρα.

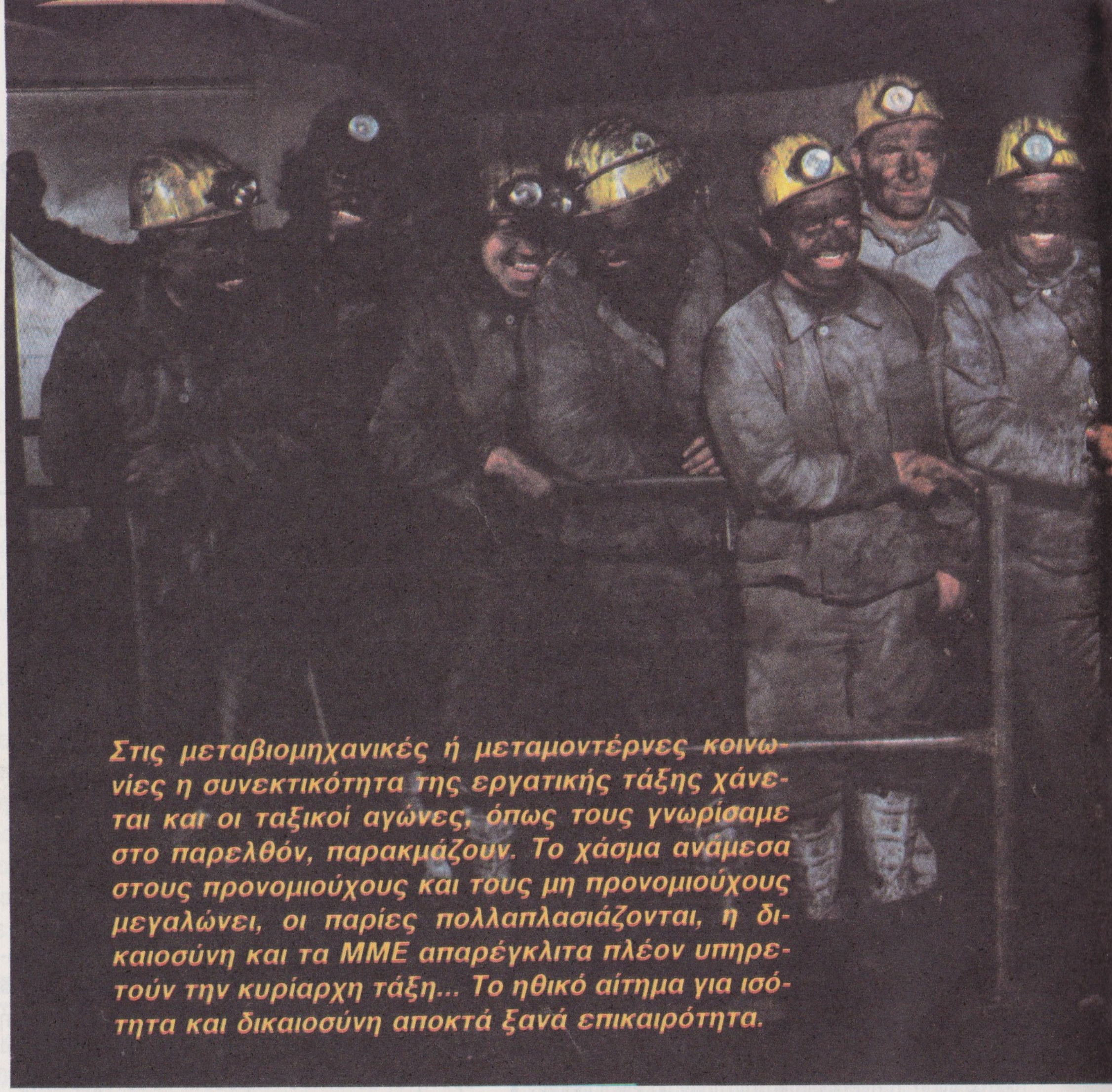
... ξέχασε τους εχθρούς της...

ΜΙΑ ΑΠΟ ΤΙΣ ΠΙΟ ΣΗΜΑΝΤΙΚΕΣ ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ ΕΙΝΑΙ εκείνη που προσπαθεί να θέσει το ζήτημα της σχέσης του εναλλακτικού με τον κοινωνικό ανταγωνισμό.

Είναι ευρύτατα διαδεδομένη η άποψη ότι το εναλλακτικό δε συναρθρώνεται, δεν υπηρετεί, δεν καθορίζεται απ' τον κοινωνικό ανταγωνισμό. Αυτή η άποψη δε διακινείται μονάχα στα κλασικά δεξιά έντυπα του οικολογικού χώρου (*Οικοτοπία, Νέα Οικολογία, Οικολογική Εφημερίδα*) αλλά παρεισφρύει και στις αναλύσεις αυτών που μόλις χθες εξέδιδαν περιοδικά για να εκφράσουν το *Φάσμα* του κοινωνικού ανταγωνισμού ή αυτών που μια δεκαετία πριν κυκλοφορούσαν *Προλεταριακά Δελτία Πληροφόρησης*. Στους τελευταίους δεν απαντάται φυσικά καμιά

κάθετη και ξεκάθαρη απόρριψη της σχέσης εναλλακτικού και ταξικότητας. Η διολίσθηση σε γιάπικες απόψεις της μόδας γίνεται συνήθως με πιο εκλεπτυσμένο τρόπο. Συνήθως υπερτονίζεται η διαταξικότητα των επιπτώσεων ορισμένων προβλημάτων και η ατομική ευθύνη του καθένα μας στην αναπαραγωγή τους. Αυτή η θέση, χωρίς να είναι λανθασμένη, αποτελεί τον πρόλογο για τα περαιτέρω. Το επόμενο βήμα είναι συνήθως η ανακάλυψη της συντεχνιακής και οικονομίστικης υφής των κινητοποιήσεων των εργαζομένων του δημόσιου τομέα, του κόσμου της αυτοδιαχείρισης, όπως έλεγε κάποιος εξτρεμιστής προ πενταετίας. Μετά αναπτύσσεται η «προφανής» άποψη πως ο προνομιακός χώρος παρέμβασης για την ανάδειξη διαδικασιών αυτοοργάνωσης είναι εκείνος που αφορά πρωτοβουλίες στο επίπεδο διαχείρισης του ελεύθερου χρόνου και μόνο. Ένα βήμα αργότερα καταγγέλλονται τα κοινωνικά κινήματα για την αρνητικότητα του λόγου τους. Το τελευταίο (;) στάδιο ανάπτυξης αυτής της εκδοχής περιλαμβάνει εκκλήσεις του τύπου: «να βάλουμε τα Εξάρχεια να δουλέψουν» ή καταγγελίες του παρασιτισμού των δημοσίων υπαλλήλων, της ανευθυνότητας των φοιτητών που αντιγράφουν κ.λπ. Είναι χαρακτηριστικό ότι οι σύντροφοι, που βρίσκονται σε τέτοιο στάδιο αποσύνθεσης ώστε να υπερασπίζονται τις παραπάνω αφελείς υπεραπλουστεύσεις, αισθάνονται όλη την άνεση να εκπέμπουν μεταμοντέρνες κατηγορίες για παλαιοκομμουνισμό σε όσους αρνούνται να γίνουν τόσο απλοϊκοί και να υποταχτούν στα αυτονόητα της κυρίαρχης ιδεολογίας.

Η πολυπλοκότητα των αντιθέσεων, η ανάδυση της υποκειμενικότητας των υποκειμένων του κοινωνικού ανταγωνισμού, η ενσωμάτωση μεγάλων τμημάτων της εργατικής τάξης της Δυτικής Ευρώπης στη λογική της ανάπτυξης και της κατανάλωσης οδηγούν τελικά την εναλλακτική σκέψη στη σύλληψη μιας ισότιμης αναφοράς σε πολλαπλά ανταγωνιστικά (με την εξουσία) κοινωνικά υποκείμενα. (...) Κανένα κοινωνικό υποκείμενο δεν είναι προνομιακότερο του άλλου, καμιά ανταγωνιστική με το κεφάλαιο θεματική δεν είναι από θέση αρχής σπουδαιότερη απ' τις άλλες.

Στις μεταβιομηχανικές ή μεταμοντέρνες κοινωνίες η συνεκτικότητα της εργατικής τάξης χάνεται και οι ταξικοί αγώνες, όπως τους γνωρίσαμε στο παρελθόν, παρακμάζουν. Το χάσμα ανάμεσα στους προνομιούχους και τους μη προνομιούχους μεγαλώνει, οι παρίες πολλαπλασιάζονται, η δικαιοσύνη και τα ΜΜΕ απαρέγκλιτα πλέον υπηρετούν την κυρίαρχη τάξη... Το ηθικό αίτημα για ισότητα και δικαιοσύνη αποκτά ξανά επικαιρότητα.

Από την παραπάνω περιγραφή προκύπτει ότι για μας το εναλλακτικό έχει νόημα μόνο στα πλαίσια μιας σαφέστατης αντικαπιταλιστικής προοπτικής. Ο κοινωνικός ανταγωνισμός δεν παρακάμπτεται με το εναλλακτικό· αντίθετα εμπλουτίζεται με νέες μορφές αντιπαράθεσης.

... μεγαλοπιάστηκε...

ΕΝΑ ΑΛΛΟ ΚΡΙΣΙΜΟ ΕΡΩΤΗΜΑ ΕΙΝΑΙ ΤΟ σχετικό με τη θετικότητα των προτάσεων του εναλλακτικού χώρου.

Εδώ και αρκετά χρόνια, προσπαθώντας να εντοπίσουμε τις αιτίες αποτυχίας του αναρχικού χώρου, καταλήξαμε στο συμπέρασμα ότι, πέρα απ' όλα τ' άλλα, σημαντικό ρόλο έπαιξε η αδυναμία του να

Πιστεύουμε πως ένα μεγάλο τμήμα του «ιστορικού» εναλλακτικού (γιατί για τους «οικολόγους με περγαμηνές» δεν έχει νόημα να μιλάμε —αυτοί είναι σχεδόν πάντοτε πρόθυμοι να ανακυκλώνουν τα αδιέξοδά τους μέσα από καθόλου ήπιες μορφές ενσωμάτωσης) έχει μετατοπιστεί σε μια τέτοια λανθασμένη, δηλαδή μη κινηματική, μη ανταγωνιστική, κατανόηση της ανάγκης της θετικότητας. Χαρακτηριστικό του κλίματος είναι το ευτράπελο φαινόμενο των συμπαθών κατά τα άλλα συντρόφων που θεωρούν ότι δεν μπορεί να υπάρξει κίνημα αν δεν έχει λεπτομερειακά επεξεργασμένη θέση για τα ελλείμματα!!! Στην πρώτη φάση ανάπτυξης της εναλλακτικής τομής τέτοιες παρεκκλίσεις ήταν ίσως δικαιολογημένες σαν το αναγκαίο στάδιο εφηβικής υπερβολής που προηγείται της τελικής εξισορρόπησης,

στους προνομιούχους και τους μη προνομιούχους μεγαλώνει, οι παρίες πολλαπλασιάζονται, η δικαιοσύνη και τα ΜΜΕ απαρέγκλιτα πλέον υπηρετούν την κυρίαρχη τάξη... Το ηθικό αίτημα για ισότητα και δικαιοσύνη αποκτά ξανά επικαιρότητα.

[illegible] των φοιτητών που αντιγράφουν κ.λπ. Είναι χαρακτηριστικό ότι οι σύντροφοι, που βρίσκονται σε τέτοιο στάδιο αποσύνθεσης ώστε να υπερασπίζονται τις παραπάνω αφελείς υπεραπλουστεύσεις, αισθάνονται όλη την άνεση να εκπέμπουν μεταμοντέρνες κατηγορίες για παλαιοκομμουνισμό σε όσους αρνούνται να γίνουν τόσο απλοϊκοί και να υποταχτούν στα αυτονόητα της κυρίαρχης ιδεολογίας.

Η πολυπλοκότητα των αντιθέσεων, η ανάδυση της υποκειμενικότητας των υποκειμένων του κοινωνικού ανταγωνισμού, η ενσωμάτωση μεγάλων τμημάτων της εργατικής τάξης της Δυτικής Ευρώπης στη λογική της ανάπτυξης και της κατανάλωσης οδηγούν τελικά την εναλλακτική σκέψη στη σύλληψη μιας ισότιμης αναφοράς σε πολλαπλά ανταγωνιστικά (με την εξουσία) κοινωνικά υποκείμενα. (...) Κανένα κοινωνικό υποκείμενο δεν είναι προνομιακότερο του άλλου, καμιά ανταγωνιστική με το κεφάλαιο θεματική δεν είναι από θέση αρχής σπουδαιότερη απ' τις άλλες.

Παρά το ότι η παραπάνω άποψη στηρίζεται σε επισημάνσεις καφενείου («Όλη η Ευρώπη γελάει μ' εμάς», «Τίποτα δε δουλεύει σ' αυτή τη χώρα» ή «Οι δημόσιοι υπάλληλοι κάθονται όλη την ημέρα»), παρά το ότι καταντά να αναπαράγει τη φρικαλέα ηθική της εργασίας, τη σοβαροφάνεια της «υπευθυνότητας», το εναλλακτικό ως «σκάσε και δούλευε», αναπτύσσεται δυστυχώς σε ολοένα και περισσότερους συντρόφους του παλιού αριστερισμού ή του παλιού εναλλακτικού τμήματος του αντιεξουσιαστικού χώρου. Ευτυχώς η επέλαση της Νέας Εποχής δεν είναι τόσο ολοκληρωτική ακόμα και στις πιο συνεκτικές ομάδες αυτής της κατεύθυνσης. Είναι χαρακτηριστικό εξάλλου πως ταξικές αναφορές επιμένουν να διατηρούν οι σύντροφοι που δέκα χρόνια πριν τύπωναν *Προλεταριακά Δελτία Πληροφόρησης* ή καλούσαν τους μαθητές σε μαζικές οργανωμένες αντιγραφές. Αντίθετα η τελευταία γενιά του εναλλακτικού χώρου, σε πολλές περιπτώσεις, συναγωνίζεται σε νεοφιλελεύθερη τόλμη και εκσυγχρονιστικό οίστρο τους «νέους» της «νεολαίας» της Ε''ΑΡ''.

Από την παραπάνω περιγραφή προκύπτει ότι για μας το εναλλακτικό έχει νόημα μόνο στα πλαίσια μιας σαφέστατης αντικαπιταλιστικής προοπτικής. Ο κοινωνικός ανταγωνισμός δεν παρακάμπτεται με το εναλλακτικό· αντίθετα εμπλουτίζεται με νέες μορφές αντιπαράθεσης.

... μεγαλοπιάστηκε...

ΕΝΑ ΑΛΛΟ ΚΡΙΣΙΜΟ ΕΡΩΤΗΜΑ ΕΙΝΑΙ ΤΟ ΣΧΕΤΙΚΟ ΜΕ ΤΗ θετικότητα των προτάσεων του εναλλακτικού χώρου.

Εδώ και αρκετά χρόνια, προσπαθώντας να εντοπίσουμε τις αιτίες αποτυχίας του αναρχικού χώρου, καταλήξαμε στο συμπέρασμα ότι, πέρα απ' όλα τ' άλλα, σημαντικό ρόλο έπαιξε η αδυναμία του να μπορέσει να μετασχηματίσει τις γενικόλογες ιδεολογικές του αρνήσεις σε συγκεκριμένους κινηματικούς στόχους. Αργότερα αντιληφθήκαμε πως για ορισμένα θέματα (νέφος, αυτοκίνηση κ.λπ.), αφού προφανώς δεν μπορούμε να περιμένουμε τον κομμουνισμό για να τα λύσουμε, πρέπει να διαμορφώνονται προτάσεις για τη λύση τους από σήμερα. Νομίζω ότι ο παραπάνω προβληματισμός είναι σωστός στο βαθμό που νοείται με κινηματικούς όρους. Στο βαθμό, δηλαδή, που δεν αισθανόμαστε σαν ομάδα τεχνοκρατών ή σαν επαγγελματίες πολιτικοί, **στο βαθμό που καταλαβαίνουμε ότι η θετικότητα των προτάσεων ενός κινήματος είναι συνάρτηση του επιπέδου ανάπτυξής του.** Διαφορετικά υπάρχει ο κίνδυνος της χωρίς όρια διολίσθησης προς τα δεξιά ή της γελοιοποίησης. Γιατί τι άλλο, αν όχι γελοία, είναι μια δράκα αυτόκλητων σωτήρων, εκκολαπτόμενων τεχνοκρατίσκων που, σκυμμένοι πάνω από σοβαροφανείς μελέτες, «λύνουν» με... τεκμηριωμένες προτάσεις τα προβλήματα που ο συσχετισμός δύναμης ανάμεσα στα αντιτιθέμενα κοινωνικά συμφέροντα δημιουργεί;

Πιστεύουμε πως ένα μεγάλο τμήμα του «ιστορικού» εναλλακτικού (γιατί για τους «οικολόγους με περγαμηνές» δεν έχει νόημα να μιλάμε —αυτοί είναι σχεδόν πάντοτε πρόθυμοι να ανακυκλώνουν τα αδιέξοδά τους μέσα από καθόλου ήπιες μορφές ενσωμάτωσης) έχει μετατοπιστεί σε μια τέτοια λανθασμένη, δηλαδή μη κινηματική, μη ανταγωνιστική, κατανόηση της ανάγκης της θετικότητας. Χαρακτηριστικό του κλίματος είναι το ευτράπελο φαινόμενο των συμπαθών κατά τα άλλα συντρόφων που θεωρούν ότι δεν μπορεί να υπάρξει κίνημα αν δεν έχει λεπτομερειακά επεξεργασμένη θέση για τα ελλείμματα!!! Στην πρώτη φάση ανάπτυξης της εναλλακτικής τομής τέτοιες παρεκκλίσεις ήταν ίσως δικαιολογημένες σαν το αναγκαίο στάδιο εφηβικής υπερβολής που προηγείται της τελικής εξισορρόπησης, σαν μια παιδική αρρώστια. Όμως σήμερα, που οι πάντες εξαπολύουν μύδρους ενάντια στα κινήματα και τις αντιστάσεις της κοινωνίας, μια τέτοια στάση δεν είναι τίποτα λιγότερο από γεροντική παραμόρφωση.

... ξέχασε τις λέξεις που καίνε...

ΜΙΑ ΤΡΙΤΗ ΕΠΙΜΑΧΗ ΕΡΩΤΗΣΗ ΑΦΟΡΑ ΣΤΟΥΣ ΟΡΟΥΣ που ο εναλλακτικός λόγος χρησιμοποιεί. Αριστερά ή όχι; Αντιεξουσία ή ολόπλευρη δημοκρατία; Κομμουνισμός ή οικολογία; Μπορεί να φαίνεται λίγο σαν βυζαντινολογία όμως πίσω απ' τους όρους κρύβονται βασικές πολιτικές επιλογές.

Για το ζήτημα της σχέσης του εναλλακτικού με την αριστερά έχει χυθεί ένας ποταμός από μελάνι. Είχαμε επαρκώς εξηγήσει στο παρελθόν γιατί θεωρούμε ότι ο όρος ταυτίζεται με συγκεκριμένη διαδικασία ανάδειξης στην εξουσία των νέων διευθυντικών στρωμάτων (μάνατζερ, γραφειοκράτες, κομματικά ιερατεία, ενσωματωμένοι συνδικαλιστές, χρυσή φοιτητική νεολαία). Είχαμε προσπαθήσει να αποδείξουμε πως ο όρος σοσιαλισμός παραπέμπει σε κοι-

νωνίες κρατιστικές όπου οι διανοούμενοι κυριαρχούν σε βάρος του προλεταριάτου. Είχαμε θεωρήσει πως σοσιαλισμός δεν μπορεί να είναι μια αφηρημένη διανοητική κατασκευή αλλά αυτός που η ανθρωπότητα έχει στην πραγματικότητα βιώσει σαν τέτοιον. Είτε, στην καλύτερη περίπτωση, ο Παπανδρέου ή ο Πάλμε είτε, στη χειρότερη, ο Μιτεράν, ο Πολ Ποτ, ο Μπρέζνιεφ και το SPD.

Ένας μόνο τρόπος υπήρχε για να σηματοδοτηθεί μια τέτοια (απ' τα αριστερά) απόρριψη του σοσιαλισμού και της αριστεράς: **η προβολή της επικαιρότητας του κομμουνισμού.** Του κομμουνισμού ως κινήματος που καταργεί την υπάρχουσα τάξη πραγμάτων, του κομμουνισμού ως ιστορική κίνηση που συμπυκνώνει σε όραμα τις μετασοσιαλιστικές ανάγκες νέων αλλά και παλαιότερων επαναστατικών υποκειμένων, του κομμουνισμού της ηθικής, του

τική στην αριστερά, όταν η αριστερά στην Ελλάδα κυριαρχεί (μέσω του ΠΑΣΟΚ και της κατάληψης όλων των θέσεων παραγωγής ιδεολογίας από σοβαροφανείς μαρξιστές), και άλλο η επίθεση σ' αυτήν σε μια περίοδο που η κυρίαρχη ιδεολογία αποικιοποιεί τα πάντα και εξαφανίζει ακόμη και την ελπίδα ή την επιθυμία της αλλαγής.

Πολλοί σύντροφοι, ξεχνώντας ότι ακριβώς σε μια κομμουνιστική μετασοσιαλιστική οπτική θεμελίωναν τη μη αριστερή τοποθέτησή τους, ξεπέφτουν σήμερα σε γελοίες μεταμοντέρνες και, πολλές φορές, πρωτόγονες επιδείξεις αντιαριστερής υστερίας και αντικομμουνιστικού προσανατολισμού. Δεν υποστηρίζω ότι πρέπει να αυτοπροσδιοριζόμαστε σαν αριστεροί· συνεχίζουμε να μην θέλουμε να χρησιμοποιούμε έναν όρο που δημιουργεί τουλάχιστον συγχύσεις για τη σχέση μας με τους συμπαθείς ο-

Για να απαντηθεί αυτό το ερώτημα πρέπει πρώτα απ' όλα να ξεκαθαριστεί μια βασική παρανόηση. Η επέκταση της κυριαρχίας του καπιταλισμού σε κάθε σφαίρα της ζωής των κοινωνικών προλεταρίων, η προσπάθεια αποικιοποίησης κάθε στιγμής της ζωής μας απ' την κυρίαρχη ιδεολογία και το θέαμα, έχουν δημιουργήσει κινήματα με διαταξικά χαρακτηριστικά. Απ' την άλλη, υπάρχουν αντιθέσεις που δεν ανάγονται στην αντίθεση κεφαλαίου-εργασίας αλλά διαπλέκονται διαλεκτικά μ' αυτήν (άνδρας-γυναίκα, φύση-κοινωνία). Η πολυπλοκότητα των αντιθέσεων, η ανάδυση της διαφορετικότητας των υποκειμένων του κοινωνικού ανταγωνισμού, η ενσωμάτωση μεγάλων τμημάτων της εργατικής τάξης της Δυτικής Ευρώπης στη λογική της ανάπτυξης και της κατανάλωσης οδηγούν τελικά την εναλλακτική σκέψη στη σύλληψη μιας ισότιμης αναφοράς σε πολλαπλά ανταγωνιστικά (ως προς την εξουσία) κοινωνικά υποκείμενα. Δεν είναι μόνο οι εργάτες, δεν είναι μόνο οι εξασφαλισμένοι της κοινής ωφέλειας και της δημόσιας διοίκησης, δεν είναι μόνο οι άνεργοι, δεν είναι μόνο η μητροπολιτική νεολαία, δεν είναι ούτε καν μόνο οι γυναίκες. Είναι όλοι αυτοί μαζί μέσα απ' την ενότητα των διαφορών τους. Κανένα κοινωνικό υποκείμενο δεν είναι προνομιακότερο του άλλου, καμιά ανταγωνιστική ως προς το κεφάλαιο θεματική δεν είναι από θέση αρχής σπουδαιότερη απ' τις άλλες.

Δε θέλουμε να υπεισέλθουμε στα περίπλοκα προβλήματα που γεννά αυτή η θεώρηση· δεν είναι το ζητούμενο. Η σύγκλιση των ανταγωνιστικών κοινωνικών υποκειμένων είναι υπόθεση ζωής, είναι υπόθεση που αφορά στους πραγματικούς όρους διεξαγωγής της ταξικής πάλης (κι όλων των άλλων μαχών σε κάθε επίπεδο), είναι τελικά το στοίχημα απ' την έκβαση του οποίου ορθώνεται ή κατεδαφίζεται ο ρεαλισμός των στόχων, των επιθυμιών και των οραμάτων μας. Αυτό που πρέπει να σημειωθεί είναι πως η αναφορά σε πολλά κοινωνικά υποκείμενα, σε διαταξικά κινήματα (όπως το γυναικείο ή το οικολογικό) δε σημαίνει κανενός είδους εγκατάλειψη των αγώνων της εργατικής τάξης. **Συνεχίζουμε να είμαστε μαζί με κάθε απεργό, με κάθε καταληψία, με κάθε διαδηλωτή, με καθένα που συγκρούεται, με καθένα που αντιστέκεται.** Το ζητούμενο είναι ένα νέο εργατικό κίνημα μπολιασμένο απ' τις αξίες της κομμουνιστικής εναλλακτικής πρότασης ανατροπής αυτού του πολιτισμού. Ένα κίνημα το οποίο να διεκ-

νωνίες κρατιστικές όπου οι διανοούμενοι κυριαρχούν σε βάρος του προλεταριάτου. Είχαμε θεωρήσει πως σοσιαλισμός δεν μπορεί να είναι μια αφηρημένη διανοητική κατασκευή αλλά αυτός που η ανθρωπότητα έχει στην πραγματικότητα βιώσει σαν τέτοιον. Είτε, στην καλύτερη περίπτωση, ο Παπανδρέου ή ο Πάλμε είτε, στη χειρότερη, ο Μιτεράν, ο Πολ Ποτ, ο Μπρέζνιεφ και το SPD.

Ένας μόνο τρόπος υπήρχε για να σηματοδοτηθεί μια τέτοια (απ' τα αριστερά) απόρριψη του σοσιαλισμού και της αριστεράς: **η προβολή της επικαιρότητας του κομμουνισμού.** Του κομμουνισμού ως κινήματος που καταργεί την υπάρχουσα τάξη πραγμάτων, του κομμουνισμού ως ιστορική κίνηση που συμπυκνώνει σε όραμα τις μετασοσιαλιστικές ανάγκες νέων αλλά και παλαιότερων επαναστατικών υποκειμένων, του κομμουνισμού της ηθικής, του κομμουνισμού της απελευθέρωσης **από** την εργασία κι όχι της απελευθέρωσης της εργασίας, του κομμουνισμού ως ρεύματος της προλεταριακής αυτονομίας, του κομμουνισμού ως επαναπροσδιορισμού της σχέσης κοινωνίας και φύσης, του κομμουνισμού ως ριζικού περιορισμού κάθε ιεραρχίας, κάθε διαχωρισμού, κάθε ταξικού καταμερισμού της εργασίας.

Είχαμε δίκιο; Ναι! Μόνο που δε μας κατάλαβε κανείς. Πολλές φορές ούτε οι ίδιοι που ασπάζονταν αυτή την άποψη. Πέρα απ' την αριστερά, για τον πολύ κόσμο, υπάρχει είτε η αναρχία είτε το κέντρο. Πριν πέντε χρόνια μας θεωρούσαν ως αίρεση του αναρχισμού. Σήμερα, μόνο και μόνο λόγω της ένταξής μας σ' ένα συντηρητικό πολιτικό σχήμα, στους ΟΙΚΟΛΟΓΟΥΣ ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΟΥΣ, «ούτε δεξιά ούτε αριστερά» θεωρείται το κέντρο του Λαλιώτη, η μόδα του *Κλικ*, τα κόλπα του Ανδρουλάκη, η μετάνοια επειδή κάποτε ήθελες να ανατρέψεις αυτήν την κοινωνία.

Μην ξεχνάμε ότι είναι τελείως διαφορετικό η κριτική στην αριστερά, όταν η αριστερά στην Ελλάδα κυριαρχεί (μέσω του ΠΑΣΟΚ και της κατάληψης όλων των θέσεων παραγωγής ιδεολογίας από σοβαροφανείς μαρξιστές), και άλλο η επίθεση σ' αυτήν σε μια περίοδο που η κυρίαρχη ιδεολογία αποικιοποιεί τα πάντα και εξαφανίζει ακόμη και την ελπίδα ή την επιθυμία της αλλαγής.

Πολλοί σύντροφοι, ξεχνώντας ότι ακριβώς σε μια κομμουνιστική μετασοσιαλιστική οπτική θεμελίωναν τη μη αριστερή τοποθέτησή τους, ξεπέφτουν σήμερα σε γελοίες μεταμοντέρνες και, πολλές φορές, πρωτόγονες επιδείξεις αντιαριστερής υστερίας και αντικομμουνιστικού προσανατολισμού. Δεν υποστηρίζω ότι πρέπει να αυτοπροσδιοριζόμαστε σαν αριστεροί· συνεχίζουμε να μην θέλουμε να χρησιμοποιούμε έναν όρο που δημιουργεί τουλάχιστον συγχύσεις για τη σχέση μας με τους συμπαθείς οπαδούς του Λιγκατσόφ, την «αριστερή» ουρά του ΣΕΒ, τους εκλεκτούς επαγγελματίες κενολόγους της *Ελευθεροτυπίας* ή το νέο ευρωπαϊκό σοσιαλδημοκρατικό ΠΑΣΟΚ. Ισχυρίζομαι όμως ότι είναι αστείο να ορθώνουμε διαχωριστικές γραμμές με βάση τον αυτοπροσδιορισμό του άλλου σε αριστερό ή όχι. Καμιά μετα-αριστερή οπτική δεν μπορεί σήμερα να παίξει προωθητικό ρόλο αν δεν είναι (και δεν το βροντοφωνάζει ότι είναι) βαθύτατα κομμουνιστική και αντιεξουσιαστική.

... ξέχασε και τους φίλους της.

ΠΟΥ ΑΠΕΥΘΥΝΟΜΑΣΤΕ; Να μια ερώτηση που συναντάμε καθημερινά στην πρακτική και πολιτική δραστηριότητα. Απευθυνόμαστε άραγε σ' όλους τους ανθρώπους καλής διάθεσης, όπως μας κατηγορούν οι σύντροφοι του *Convoy*, σε μεσοστρώματα όπως υπονοούν διάφοροι «οικολόγοι με περγαμηνές» και εναλλακτικοί τύπου ΚΟΔΗΣΟ, στη μυθική εργατική τάξη, στην άγρια νεολαία;

υποκείμενο δεν είναι προνομιακότερο του άλλου, καμιά ανταγωνιστική ως προς το κεφάλαιο θεματική δεν είναι από θέση αρχής σπουδαιότερη απ' τις άλλες.

Δε θέλουμε να υπεισέλθουμε στα περίπλοκα προβλήματα που γεννά αυτή η θεώρηση· δεν είναι το ζητούμενο. Η σύγκλιση των ανταγωνιστικών κοινωνικών υποκειμένων είναι υπόθεση ζωής, είναι υπόθεση που αφορά στους πραγματικούς όρους διεξαγωγής της ταξικής πάλης (κι όλων των άλλων μαχών σε κάθε επίπεδο), είναι τελικά το στοίχημα απ' την έκβαση του οποίου ορθώνεται ή κατεδαφίζεται ο ρεαλισμός των στόχων, των επιθυμιών και των οραμάτων μας. Αυτό που πρέπει να σημειωθεί είναι πως η αναφορά σε πολλά κοινωνικά υποκείμενα, σε διαταξικά κινήματα (όπως το γυναικείο ή το οικολογικό) δε σημαίνει κανενός είδους εγκατάλειψη των αγώνων της εργατικής τάξης. **Συνεχίζουμε να είμαστε μαζί με κάθε απεργό, με κάθε καταληψία, με κάθε διαδηλωτή, με καθένα που συγκρούεται, με καθένα που αντιστέκεται.** Το ζητούμενο είναι ένα νέο εργατικό κίνημα μπολιασμένο απ' τις αξίες της κομμουνιστικής εναλλακτικής πρότασης ανατροπής αυτού του πολιτισμού. Ένα κίνημα το οποίο να διεκδικεί τη ριζική μείωση των ωρών εργασίας και την κατάργηση της εξουσίας των ειδικών πάνω στους χειρώνακτες. Ένα κίνημα το οποίο να αναδεικνύει **και** στο επίπεδο της παραγωγής τα πρακτικά παρεπόμενα της εναλλακτικής οικολογικής πολιτικής και της επιλογής εκείνου του πολιτισμικού μοντέλου που συμπυκνώνεται στη φράση «το μικρό είναι όμορφο»: αυτοδιεύθυνση, μικρές παραγωγικές μονάδες, σχετικά αυτάρκεις τοπικές κοινότητες κ.λπ. Ένα κίνημα εμπλουτισμένο απ' τις αξίες και την κουλτούρα των γυναικών.

Το δικό μας εναλλακτικό δεν αποχαιρετά την εργατική τάξη!

ΙΔΙΑΙΤΕΡΑ ΣΕ ΠΕΡΙΟΔΟΥΣ ΟΠΩΣ Η ΣΗΜΕΡΙΝΗ, που μια βάρβαρη ακροδεξιά νεοφιλελεύθερη επέλαση απειλεί να αποσαθρώσει κάθε κοινωνική κατάκτηση, η απελευθέρωση από την εργασία, ο αγώνας ενάντια στην εργασία δεν μπορεί να διεξαχθεί μόνο έξω

ή πέρα απ' αυτήν αλλά και μέσα στους χώρους της καταναγκαστικής εργασίας.

Στενά συνδεδεμένη μ' αυτό το ζήτημα είναι και η θλιβερή παρεξήγηση σχετικά με την προτεραιότητα της αντίθεσης ανθρώπου-περιβάλλοντος. Η οικολογική οπτική είχε μια τεράστια συμβολή στην ανάπτυξη της αντικαπιταλιστικής σκέψης γιατί επέτρεψε να διευρυνθεί το πεδίο της κριτικής της, να εμπλουτιστεί με νέα αντιαναπτυξιακά επιχειρήματα, να προχωρήσει στα θεμέλια του καπιταλισμού. Παράλληλα, κανείς δεν μπορεί να αμφισβητήσει σήμερα τα αδιέξοδα, το γεγονός πως κάθε μέρα πεθαίνουμε λίγο λίγο σε βρόμικες απάνθρωπες πόλεις, το ότι ο βιομηχανισμός αντιμετωπίζοντας τη φύση σαν θησαυροφυλάκιο υπονομεύει τη δυνατότητα επιβίωσης του ανθρώπινου είδους. Τα οικολογικά προβλήματα τίθενται τραγικά και επιτακτικά. Αυτό όμως δε σημαίνει ότι πάντοτε, σε κάθε στιγμή και κάθε περίοδο, είναι σημαντικότερα απ' τις υπόλοιπες κυρίαρχες αντιθέσεις. Πιθανόν σε πολλές χώρες η οπτική και η φιλοσοφία της οικολογίας να επέτρεψε (και σε άλλες να επιτρέψει στο μέλλον) την επαφή μεγάλων τμημάτων της κοινωνίας με τις ριζοσπαστικές ιδέες. Τούτο όμως με κανένα τρόπο δε συνεπάγεται προτεραιότητα της αντίθεσης ανθρώπου (ή κοινωνίας) και φύσης. Δε σκοπεύουμε να αντικαταστήσουμε την παλιά κεντρική αντίθεση με μια καινούρια διότι κάτι τέτοιο περιθωριοποιεί εξ αντικειμένου οποιαδήποτε άλλη αντίθεση. Το εναλλακτικό μπορεί να υπάρχει ως συνάρθρωση ισότιμων κοινωνικών κινημάτων, αναγκών, ευαισθησιών. Καμιά ιεράρχηση από θέση αρχής δεν ευσταθεί. Δεν είναι παράλογο να νομίζουμε ότι στην Ελλάδα του '91 τα θέματα αιχμής είναι τα οικολογικά κι όχι η αναδιάρθρωση των εργασιακών σχέσεων και ο εντεινόμενος κρατικός αυταρχισμός;

Όπου η καλύβα ενδίδει στο «καμάκι» ενός γκουρού...

ΚΑΙ ΦΤΑΝΟΥΜΕ ΣΤΟ ΕΡΩΤΗΜΑ που στοχεύει στην καρδιά του εναλλακτικού εγχειρήματος.

Μας κατηγορούν συχνά πως σκοπός μας είναι η ανάπτυξη μιας παράλληλης κοινωνίας, η οποία καμιά σχέση δε θα έχει με την υπάρχουσα. Μια τέτοια εκδοχή μπορεί να κυριαρχεί στα μυαλά αφελών φίλων που ψάχνουν σήμερα τον επίγειο παράδεισο στο εναλλακτικό και κατά πάσα πιθανότητα θα τον κομμουνιστικής κοινωνίας πριν την κεντρική πολιτική ανατροπή— και, νομίζω, δε χρειάζεται να τα επαναλάβουμε. Δυο ερωτήματα μόνο πρέπει να διερευνηθούν: Τι σχέση έχει αυτή η στρατηγική με την ανατροπή και τι λογής εναλλακτικό είναι αυτό που δεν πειραματίζεται (όπως συμβαίνει στην Ελλάδα) με τους εναλλακτικούς τρόπους ζωής;

... αρνείται τη «μεγάλη νύχτα» για μια ξενέρωτη μέρα...

ΜΙΑ ΑΠΟ ΤΙΣ ΤΟΜΕΣ ΤΟΥ ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΟΥ είναι η άρνηση της λογικής που προτάσσει την προτεραιότητα ανατροπής της πολιτικής εξουσίας («η μεγάλη νύχτα» της επανάστασης) από οποιαδήποτε άλλη αλλαγή. Αυτό είναι κοινός τόπος σ' όλες τις εκδοχές του εναλλακτικού. Όμως πίσω απ' αυτή τη διατύπωση μπορούν να εννοούνται διαφορετικά πράγματα. Για ορισμένους η φράση αυτή παραπέμπει στην άρνηση της επανάστασης, της ανατροπής, της εξέγερσης. Γι' άλλους λειτουργεί ως προθάλαμος προς τη σοσιαλδημοκρατία. Για μερικούς από μας η άρνηση αυτή έρχεται απλά να καταρρίψει μια χυδαία και συνωμοτική αντίληψη για την επανάσταση.

... μου είναι αδύνατο να καταλάβω γιατί η κατάρρευση των καθεστώτων του Ανατολικού δεσποτισμού έπεσε και στις πλάτες μερικών οι οποίοι ήταν πάντα φανατικοί αντίπαλοι αυτών των καθεστώτων. Οι ίδιοι πώς το δέχτηκαν;

Δεν υπάρχει καμιά «μαγική νύχτα», πριν από την οποία τίποτα δεν μπορεί να προχωρήσει μπροστά και μετά την οποία τίποτα δεν μπορεί να γυρίσει πίσω. Η ανατροπή είναι μια διαδικασία συνυφασμένη με την ύπαρξη φύλων, τάξεων, διαχωρισμών, μεσολαβήσεων, αδιαφανειών· χιλιάδες ανατροπές σε κάθε επίπεδο δημιουργούν τους όρους για τις επόμενες ανατροπές. Κανένα κράτος δεν μπορεί να πάψει να είναι γραφειοκρατικό, καμιά εξουσία δεν μπορεί να σταματήσει να αυτοαναπαράγεται. Ο αγώνας της κοινωνίας για αυτοκαθορισμό και των ανθρώπων για αυτονομία δε σταματά ποτέ. Αυτό φυσικά δε σημαίνει ότι δεν υπάρχουν κομβικά σημεία σ' αυτή την

φανταστούμε ένα κίνημα που δε θα εμπεριέχει στη λογική του τη σύγκρουση.

Σχετικό με το ζήτημα της ανατροπής είναι και το ζήτημα της δημοκρατίας. Αισθανόμαστε τυχεροί που εδώ και αρκετά χρόνια συνειδητοποιήσαμε πως τα «τυπικά» δημοκρατικά δικαιώματα δεν είναι καθόλου τυπικά, πως αποτελούν θεσμικές αποκρυσταλλώσεις σημαντικών κατακτήσεων των λαϊκών στρωμάτων και των κοινωνικών κινημάτων. Σήμερα όμως το θέμα δεν είναι αυτό. Σήμερα που καμιά εκ δεξιών ανατροπή δεν απειλεί το δυτικό πολυκομματισμό, το ζήτημα της δημοκρατίας τίθεται προφανώς διαφορετικά απ' ότι στην εποχή του ψυχρού πολέμου. Η ανάπτυξη της ελευθερίας δεν μπορεί να προέλθει από ομαλές μεταρρυθμιστικές διευρύνσεις της δημοκρατίας όπως, ως ένα βαθμό, συνέβαινε μέχρι τώρα κάτω από την πίεση του αντιπάλου δέους, δηλαδή της σοβιετικής απειλής. Σήμερα η κυρίαρχη τάση στη Δύση είναι ο περιορισμός της δημοκρατίας ιδιαίτερα όταν απειλούνται τα συμφέροντα της άρχουσας τάξης. Επομένως, απόδω και μπρος, η ανάπτυξη της δημοκρατίας δε θα προέρχεται από έναν προληπτικού τύπου κρατικό ρεφορμισμό αλλά ως αποτύπωση ενός συσχετισμού δυνάμεων ευνοϊκού για το προλεταριάτο και τα κοινωνικά κινήματα. Μόνο αντιθεσμικά, αντιεξουσιαστικά κινήματα με όραμα την υπέρβαση της αστικής δημοκρατίας μπορούν να επιβάλλουν στις άρχουσες τάξεις την παραχώρηση δικαιωμάτων. Πάντοτε ίσχυε αυτό αλλά σήμερα ισχύει σε μεγαλύτερο βαθμό επειδή κανείς εξωτερικός κίνδυνος δεν απειλεί τις δυτικές κοινοβουλευτικές δημοκρατίες. Η διεύρυνση της δημοκρατίας, δηλαδή ο περιορισμός της εξουσίας, η προώθηση της αυτονομίας και της άμεσης δημοκρατίας μπορούν να επιτευχθούν μόνο μέσα από κινηματικές διαδικασίες ανατροπής. Ακόμα κι αν δεχτούμε πως η έμμεση δημοκρατία και το κοινοβούλιο θα συνυπάρχουν με την άμεση δημοκρατία και τα συμβούλια για έναν απροσδιόριστο ιστορικό ορίζοντα, αυτό δε σημαίνει ότι αυτές οι δύο μορφές παύουν ν' αποτελούν ανταγωνιστικές κι όχι συμπληρωματικές μορφές οργάνωσης των κοινωνιών. Ακόμα κι αν υποθέσουμε ότι μπορούν να συνυπάρξουν για πάρα πολλά χρόνια. Κάποτε ήταν αναγκαίο να πολεμάμε τη μαρξιστική-λενινιστική σκέψη που θεωρούσε τις δημοκρατικές ελευθερίες ...«κόλπο», σήμερα ένα σωρό φίλοι αισθάνονται την ανάγκη να ομολογούν ανοιχτά ή να μπαίνουν διακριτικά την

γεται προτεραιότητα της αντίθεσης ανθρώπου (ή κοινωνίας) και φύσης. Δε σκοπεύουμε να αντικαταστήσουμε την παλιά κεντρική αντίθεση με μια καινούρια διότι κάτι τέτοιο περιθωριοποιεί εξ αντικειμένου οποιαδήποτε άλλη αντίθεση. Το εναλλακτικό μπορεί να υπάρχει ως συνάρθρωση ισότιμων κοινωνικών κινημάτων, αναγκών, ευαισθησιών. Καμιά ιεράρχηση από θέση αρχής δεν ευσταθεί. Δεν είναι παράλογο να νομίζουμε ότι στην Ελλάδα του '91 τα θέματα αιχμής είναι τα οικολογικά κι όχι η αναδιάρθρωση των εργασιακών σχέσεων και ο εντεινόμενος κρατικός αυταρχισμός;

Όπου η καλύβα ενδίδει στο «καμάκι» ενός γκουρού...

ΚΑΙ ΦΤΑΝΟΥΜΕ ΣΤΟ ΕΡΩΤΗΜΑ που στοχεύει στην καρδιά του εναλλακτικού εγχειρήματος.

Μας κατηγορούν συχνά πως σκοπός μας είναι η ανάπτυξη μιας παράλληλης κοινωνίας, η οποία καμιά σχέση δε θα έχει με την υπάρχουσα. Μια τέτοια εκδοχή μπορεί να κυριαρχεί στα μυαλά αφελών φίλων που ψάχνουν σήμερα τον επίγειο παράδεισο στο εναλλακτικό και, κατά πάσα πιθανότητα, θα τον βρουν αύριο δίπλα σε κάποιον γκουρού. Το εναλλακτικό εγχείρημα, νοούμενο ως στρατηγική πρόταση ανάπτυξης του κοινωνικού ανταγωνισμού δεν έχει καμιά σχέση με τέτοιες ανοησίες. Αυτό που θέλουμε να αποδείξουμε είναι ότι ο κομμουνισμός, δηλαδή το κίνημα που καταργεί την υπάρχουσα τάξη πραγμάτων, είναι εφικτός. Αυτό το οποίο θέλουμε να πραγματοποιήσουμε, με την προσπάθεια δημιουργίας αντιθέσεων που εμφανίζονται ως καταστάσεις «πέρα από την εξουσία», είναι η διεύρυνση των μορφών και των εκδηλώσεων «ενάντια στην εξουσία».

Έχουμε μιλήσει πολλές φορές γι' αυτά τα θέματα —για τον κομμουνισμό που αν δεν υπάρξει σήμερα δε θα υπάρξει ποτέ, για την ανάπτυξη ενός τομέα της κοινωνίας ανταγωνιστικού με το κράτος, το κεφάλαιο και την εξουσία, για τη διεύρυνση της αυτονομίας, για την αναγκαιότητα μακράς αυτοεκπαίδευσης της κοινωνίας στην αυτοδιαχείριση, την αντιεξουσία και την άμεση δημοκρατία, για την αναγκαιότητα να εμφανιστούν προπλάσματα της σης.

... μου είναι αδύνατο να καταλάβω γιατί η κατάρρευση των καθεστώτων του Ανατολικού δεσποτισμού έπεσε και στις πλάτες μερικών οι οποίοι ήταν πάντα φανατικοί αντίπαλοι αυτών των καθεστώτων. Οι ίδιοι πώς το δέχτηκαν;

Δεν υπάρχει καμιά «μαγική νύχτα», πριν από την οποία τίποτα δεν μπορεί να προχωρήσει μπροστά και μετά την οποία τίποτα δεν μπορεί να γυρίσει πίσω. Η ανατροπή είναι μια διαδικασία συνυφασμένη με την ύπαρξη φύλων, τάξεων, διαχωρισμών, μεσολαβήσεων, αδιαφανειών· χιλιάδες ανατροπές σε κάθε επίπεδο δημιουργούν τους όρους για τις επόμενες ανατροπές. Κανένα κράτος δεν μπορεί να πάψει να είναι γραφειοκρατικό, καμιά εξουσία δεν μπορεί να σταματήσει να αυτοαναπαράγεται. Ο αγώνας της κοινωνίας για αυτοκαθορισμό και των ανθρώπων για αυτονομία δε σταματά ποτέ. Αυτό φυσικά δε σημαίνει ότι δεν υπάρχουν κομβικά σημεία σ' αυτή την αντιφατική, ασυνεχή πορεία ούτε ότι δεν υπάρχουν άλματα, ρήξεις, πισωγυρίσματα.

Είναι δύσκολο να φανταστούμε ότι μπορούν να αναπτύσσονται ανατρεπτικά κοινωνικά κινήματα των οποίων η ανάπτυξη δε θα θέτει το ζήτημα της κεντρικής πολιτικής εξουσίας. Είναι αδύνατον να υποθέσουμε πως η πετυχημένη διαμόρφωση πειραμάτων προς μιαν «άλλη» κοινωνία δε θα θέσει κάποια στιγμή το ζήτημα της εξάλειψης των κυρίαρχων δομών και θεσμών. Δεν μπορούμε φυσικά να προδιαγράψουμε τα επίπεδα και τις μορφές βίας που ο κοινωνικός ανταγωνισμός μπορεί να εμπεριέχει σε παρόμοια στάδια. Όμως οποιαδήποτε θέση κατά της επαναστατικής βίας φαίνεται εξαιρετικά απλουστευτική και μανιχαϊστική.

Πάντως, πολύ περισσότερη σημασία από απαντήσεις σε ζητήματα που, δυστυχώς, δε φαίνεται πιθανό να αντιμετωπίσει το κίνημα τις επόμενες δεκαετίες, έχουν οι τοποθετήσεις σχετικά με τα σημερινά επίπεδα βίας που τα κινήματα επιλέγουν ή αναγκάζονται να χρησιμοποιήσουν. Δε θα μπορούσαμε να για το προλεταριάτο και τα κοινωνικά κινήματα. Μόνο αντιθεσμικά, αντιεξουσιαστικά κινήματα με όραμα την υπέρβαση της αστικής δημοκρατίας μπορούν να επιβάλλουν στις άρχουσες τάξεις την παραχώρηση δικαιωμάτων. Πάντοτε ίσχυε αυτό αλλά σήμερα ισχύει σε μεγαλύτερο βαθμό επειδή κανείς εξωτερικός κίνδυνος δεν απειλεί τις δυτικές κοινοβουλευτικές δημοκρατίες. Η διεύρυνση της δημοκρατίας, δηλαδή ο περιορισμός της εξουσίας, η προώθηση της αυτονομίας και της άμεσης δημοκρατίας μπορούν να επιτευχθούν μόνο μέσα από κινηματικές διαδικασίες ανατροπής. Ακόμα κι αν δεχτούμε πως η έμμεση δημοκρατία και το κοινοβούλιο θα συνυπάρχουν με την άμεση δημοκρατία και τα συμβούλια για έναν απροσδιόριστο ιστορικό ορίζοντα, αυτό δε σημαίνει ότι αυτές οι δύο μορφές παύουν ν' αποτελούν ανταγωνιστικές κι όχι συμπληρωματικές μορφές οργάνωσης των κοινωνιών. Ακόμα κι αν υποθέσουμε ότι μπορούν να συνυπάρξουν για πάρα πολλά χρόνια. Κάποτε ήταν αναγκαίο να πολεμάμε τη μαρξιστική-λενινιστική σκέψη που θεωρούσε τις δημοκρατικές ελευθερίες ...«κόλπο», σήμερα ένα σωρό φίλοι αισθάνονται την ανάγκη να ομολογούν ανοικτά ή να υπαινίσσονται διακριτικά την παραίτησή τους από κάθε προοπτική υπέρβασης της έμμεσης δημοκρατίας προς ανώτερες μορφές κοινωνικής οργάνωσης —εκεί στοχεύουν οι παραπάνω επισημάνσεις διότι μου είναι αδύνατο να καταλάβω γιατί η κατάρρευση των καθεστώτων του ανατολικού δεσποτισμού έπεσε και στις πλάτες μερικών, οι οποίοι ήταν πάντα φανατικοί αντίπαλοι αυτών των καθεστώτων.

... κι αφού αρνείται τη νύχτα και τα θαύματά της δεν μπορεί πια να ονειρεύεται...

ΕΝΑ ΕΡΩΤΗΜΑ ΠΟΥ ΜΑΣ ΠΛΗΓΩΝΕΙ περισσότερο από κάθε άλλο είναι το αν μπορεί να υπάρξει εναλλακτικό κίνημα χωρίς εναλλακτική πρακτική κοινοβιακών πειραμάτων, κομμουνιστικών κοοπερατίβων κ.λπ.

Προφανώς όχι. Όμως ζούμε σε μια χώρα, όπως αρκετές φορές στο παρελθόν σημειώσαμε, που είναι ιδιαίτερα δύσκολο τέτοιες πρακτικές να γίνουν επιλογές μεγάλων τμημάτων της κοινωνίας. Εδώ δεν

είναι Γερμανία, ο κόσμος μπορεί να είναι μέσα στο σύστημα και ταυτόχρονα έξω διότι υπάρχουν ακόμη τρόποι επιβίωσης κατ' αυτόν τον τρόπο. Από ένα στοιχειώδη ιστό κοινωνικής αλληλεγγύης μέχρι το καλοκαιράκι με τις καπιταλιστικά αναξιοποίητες παραλίες και την οικογενειακή εξάρτηση της νεολαίας εξαιτίας του υπανάπτυκτου κράτους πρόνοιας. Βέβαια οι λόγοι δεν είναι μόνο τέτοιας υφής, δηλαδή αντικειμενικοί. Παίζει ρόλο και ο υποκειμενικός παράγοντας, η αδυναμία μας να αποδεχτούμε τα ρίσκα αυτών των επιλογών, να διακινδυνεύσουμε προσωπικές ισορροπίες στα κοινοτικά πειράματα. Ίσως έχουμε συνηθίσει να διακινδυνεύουμε σε μια δυναμική πορεία αλλά τρομάζουμε όταν το καινούριο ακουμπά τόσο έντονα τον προσωπικό μας χώρο. Επιπλέον η Ελλάδα είναι μια ιδιόμορφη χώρα όπου συνήθως οι πολιτικές εκφράσεις προηγούνται των κοινωνικών. Τέλος, η α-νόητη εποχή που ζούμε δυσκολεύει, ανεξάρτητα απ' τις δικές μας αδυναμίες, αντικειμενικά τα περιθώρια για μια τέτοια αντεπίθεση.

Βέβαια πρέπει να υπογραμμιστεί το γεγονός ότι οι νεότεροι έχουν καταφέρει να πειραματίζονται σ' αυτή την κατεύθυνση μέσα από τις καταλήψεις σπιτιών.

... ξεχνάει από πού κρατάει η σκούφια της...

ΑΞΙΖΕΙ ΝΑ ΑΠΑΝΤΗΣΟΥΜΕ ΚΑΙ ΣΤΟ ΕΡΩΤΗΜΑ που αφορά στην ιστορικότητα και στις καταβολές του εναλλακτικού. Ορισμένοι αυτού του χώρου πιστεύουν πως έχουν προέλθει από παρθενογένεση —ίσως να μην το υποστηρίζουν ανοιχτά ωστόσο είναι εύκολα ανιχνεύσιμο από τον τρόπο με τον οποίο αντιμετωπίζουν συγγενείς πολιτικούς χώρους και κινήματα ακόμα και στην περίπτωση που προσωπικά οι ίδιοι απ' εκεί προέρχονται.

Είναι αυτονόητο για καθένα, που δεν προσπαθεί να αποκαταστήσει στην πολιτική τα τραύματα της παιδικής ή και της εφηβικής του ηλικίας αυτοονομαζόμενος πρωτοπορία ή ...ξυπνητήρι και θεωρώντας πως αποτελεί το τελευταίο προϊόν της αγοράς ιδεών, ότι το εναλλακτικό κατάγεται από τα νέα κοινωνικά κινήματα, το Μάη του '68, την ιστορική αριστερά και τον παραδοσιακό αναρχισμό. Θα σταθώ σ' ένα παραπλήσιο ερώτημα: «Γιατί εναλλακτικοί, όταν όλες αυτές οι απόψεις έχουν επισημανθεί από διαμάτων του παρελθόντος και της συνεισφοράς τους. Αφορά κυρίως στον συγκεκριμένο ιστορικό τρόπο που καταγράφτηκαν αυτά τα ρεύματα στην κοινωνική μνήμη. Θεωρούμε, χωρίς να εξετάσουμε εδώ το γιατί έγινε αυτό, πως ο μαρξισμός ταυτίστηκε με εκείνο το θεωρητικό σύστημα, το οποίο έγινε θρησκεία του ιερατείου που κυβέρνησε στις ανατολικές χώρες (δηλαδή της γραφειοκρατίας) και συνδιαχειρίστηκε την εξουσία στις δυτικές. Απ' την άλλη, ο αναρχισμός καταγράφτηκε αμετάκλητα ως συγκεκριμένη τάση του εργατικού κινήματος που τελείωσε γύρω στα 1936 ή ως παραληρηματικό, ανορθολογικό, μη πολιτικό ρεύμα με χαρακτηριστικά όμοια μ' αυτά που γνωρίσαμε στην Ελλάδα της μεταπολίτευσης.

... και, το χειρότερο, ξεχνάει το φύλο της...

ΤΟ ΤΕΛΕΥΤΑΙΟ ΕΡΩΤΗΜΑ ΙΣΩΣ ΘΑ ΕΠΡΕΠΕ ΝΑ ΕΙΧΕ τεθεί πρώτο: Σε μια εποχή που δε θέτει ή δεν ιεραρχεί σωστά τα ερωτήματά της, η σχέση του εναλλακτικού με το φεμινισμό είναι ερώτημα ξεχασμένο εξαιτίας της υποχώρησης του γυναικείου κινήματος και της συντηρητικής στροφής της κοινωνίας και του «χώρου». Κι όμως αν οι απαντήσεις στα

Το γυναικείο κίνημα μας επιτρέπει να προσεγγίζουμε το όραμα ενός άλλου είδους ανθρώπου. (...) Η κατάφαση στην αδυναμία ως προσωπικό όριο, υπαρξιακή κατάσταση, τρόπο ζωής, φιλοσοφική στάση είναι συνεισφορά [του φεμινισμού] χωρίς την οποία είναι αδύνατον να περιμένουμε μια νικηφόρα πορεία μεταλλαγής των ανθρώπων σε ελεύθερα όντα.

προηγούμενα ερωτήματα συγκροτούν την αλφαβήτα, τα βασικότερα σημεία μιας ριζοσπαστικής εναλλακτικής κατεύθυνσης, η σχέση του εναλλακτικού με το φεμινισμό βρίσκεται στην καρδιά των μετατοπίσεων και των ανατροπών που είναι αναγκαίες συνθήκες για τη δημιουργία ενός άξιου του ονόματός του εναλλακτικού, αντιεξουσιαστικού, κομμουνιστικού ρεύματος. Δεν είναι αλήθεια περίεργο που και οι φεμινίστριες παραιτούνται απ' την προτεραιότητα μόνο γιατί θέτει στην ημερήσια διάταξη τα ζητήματα της προσωπικής ζωής αλλά επειδή είναι το μόνο που μπορεί να θέσει έντονα το πρόβλημα της υπαρξιακής απελευθέρωσης της ανθρωπότητας απ' τον σκληρό πυρήνα της χαρακτηροδομής που αποτελεί την υλική βάση στήριξης κάθε εξουσίας: την απελευθέρωση από τη Δύναμη.

Η κατάφαση στην αδυναμία ως προσωπικό όριο, υπαρξιακή κατάσταση, τρόπο ζωής, φιλοσοφική στάση, είναι συνεισφορά που μπορούμε να περιμένουμε κυρίως απ' το γυναικείο κίνημα. Συνεισφορά χωρίς την οποία είναι αδύνατον να περιμένουμε μια νικηφόρα πορεία μεταλλαγής των ανθρώπων σε ελεύθερα όντα.

Ζητώντας συγγνώμη που, όντας άντρας, εκφράζω δημόσια γνώμη γι' αυτά που μπορούμε να περιμένουμε από ένα κίνημα ανταγωνιστικό με κάθε αντρικό πολιτισμό, θέλω να διευκρινίσω ότι ανέφερα τα παραπάνω όχι μόνο ως αντίδραση απέναντι στη βαρβαρότητα μιας εποχής, όπου ο φεμινισμός θεωρείται ήσσονος σημασίας ακόμα και στους κύκλους μας, αλλά γιατί πραγματικά νιώθω πως είμαστε ελάχιστα υποψιασμένοι για το πόσο μεγάλη μπορεί να είναι η σημασία του γυναικείου κινήματος. Έχουμε ελάχιστα κατανοήσει κι ακόμα λιγότερο βιώσει ότι ο τρόπος με τον οποίο δρούμε πολιτικά και υπάρχουμε προσωπικά είναι, ανεξάρτητα από προθέσεις, βαθύτατα διαβρωμένος από το βάρος που ασκούν πάνω μας μερικές χιλιάδες χρόνια αντρικής κυριαρχίας.

... παρ' όλα αυτά, αν δεν παινέψεις την καλύβα σου θα πέσει να σε πλακώσει!

ΑΝ ΥΠΟΘΕΣΟΥΜΕ ΟΤΙ ΤΑ ΠΡΟΗΓΟΥΜΕΝΑ ερωτήματα είναι τα πιο σημαντικά κι οι απαντήσεις που δώσαμε σχετικά ικανοποιητικές, σημαίνει ότι θα πρέπει να ξεκόψουμε θεωρητικά, πολιτικά και οργανωτικά από οποιονδήποτε εννοεί διαφορετικά το εναλλακτικό; Πέρα από τις προφανείς συνέπειες, που αφορούν στον τρόπο πολιτικής δράσης, στις οποίες απολήγει η αποδοχή των απόψεων που εξέθεσα δεν είναι σκοπός αυτού του κειμένου να απαντήσει σε τρέχοντα πολιτικά και οργανωτικά προβλήματα. Υπάρχουν αντιλήψεις για το εναλλακτικό με τις οποίες είμαστε και πρέπει να είμαστε τελείως αντίθετοι. Υπάρχουν παραπλήσιες εκδοχές με τις

τιών.

... ξεχνάει από πού κρατάει η σκούφια της...

ΑΞΙΖΕΙ ΝΑ ΑΠΑΝΤΗΣΟΥΜΕ ΚΑΙ ΣΤΟ ΕΡΩΤΗΜΑ που αφορά στην ιστορικότητα και στις καταβολές του εναλλακτικού. Ορισμένοι αυτού του χώρου πιστεύουν πως έχουν προέλθει από παρθενογένεση —ίσως να μην το υποστηρίζουν ανοιχτά ωστόσο είναι εύκολα ανιχνεύσιμο από τον τρόπο με τον οποίο αντιμετωπίζουν συγγενείς πολιτικούς χώρους και κινήματα ακόμα και στην περίπτωση που προσωπικά οι ίδιοι απ' εκεί προέρχονται.

Είναι αυτονόητο για καθένα, που δεν προσπαθεί να αποκαταστήσει στην πολιτική τα τραύματα της παιδικής ή και της εφηβικής του ηλικίας αυτοονομαζόμενος πρωτοπορία ή ...ξυπνητήρι και θεωρώντας πως αποτελεί το τελευταίο προϊόν της αγοράς ιδεών, ότι το εναλλακτικό κατάγεται από τα νέα κοινωνικά κινήματα, το Μάη του '68, την ιστορική αριστερά και τον παραδοσιακό αναρχισμό. Θα σταθώ σ' ένα παραπλήσιο ερώτημα: «Γιατί εναλλακτικοί, όταν όλες αυτές οι απόψεις έχουν επισημανθεί από διάφορες σχολές του κριτικού μαρξισμού;» (Το ίδιο ερώτημα θα μπορούσε να τεθεί και στην αναρχική εκδοχή του).

Πράγματι, είναι δυνατόν να θεμελιωθούν σε διάφορα σημεία του μαρξικού έργου υπερβάσεις και ανατροπές του ίδιου του μαρξισμού έτσι όπως εμείς κι όλη η κοινωνία τον έχει γνωρίσει. Πιθανόν να μπορεί να θεμελιωθεί με αναφορές στον Μαρξ η απαρχή της οικολογικής σκέψης, το ξεπέρασμα κάθε οικονομισμού και ντετερμινισμού, ακόμη και η ανασκευή της άποψης ότι η ανάπτυξη των παραγωγικών δυνάμεων είναι ο κινητήριος μοχλός της ιστορίας. Παράλληλα, είναι πολύ πιο εύκολο, με αναφορές στον Κροπότκιν και γενικά στην ελευθεριακή ευαισθησία, να αναγνωστεί το εναλλακτικό ως ανανεωμένος, πολιτικά ώριμος, αναρχισμός. Τέτοιες ενστάσεις και τέτοια ερωτήματα είναι αρκετά ισχυρά και δίκαια.

Από τη δική μας πλευρά, η εγκατάλειψη της αναφοράς στο μαρξισμό και τον αναρχισμό δεν έχει την έννοια —τουλάχιστον σήμερα— της συλλήβδην απόρριψης της παράδοσης των επαναστατικών κινηνίας και του «χώρου». Κι όμως αν οι απαντήσεις στα

Το γυναικείο κίνημα μας επιτρέπει να προσεγγίζουμε το όραμα ενός άλλου είδους ανθρώπου. (...) Η κατάφαση στην αδυναμία ως προσωπικό όριο, υπαρξιακή κατάσταση, τρόπο ζωής, φιλοσοφική στάση είναι συνεισφορά [του φεμινισμού] χωρίς την οποία είναι αδύνατον να περιμένουμε μια νικηφόρα πορεία μεταλλαγής των ανθρώπων σε ελεύθερα όντα.

προηγούμενα ερωτήματα συγκροτούν την αλφαβήτα, τα βασικότερα σημεία μιας ριζοσπαστικής εναλλακτικής κατεύθυνσης, η σχέση του εναλλακτικού με το φεμινισμό βρίσκεται στην καρδιά των μετατοπίσεων και των ανατροπών που είναι αναγκαίες συνθήκες για τη δημιουργία ενός άξιου του ονόματός του εναλλακτικού, αντιεξουσιαστικού, κομμουνιστικού ρεύματος. Δεν είναι αλήθεια περίεργο που και οι φεμινίστριες παραιτούνται απ' την προτεραιότητα του δικού τους κινήματος συμμετέχοντας σε πολιτικούς σχηματισμούς με πρωταρχικό άξονα την οικολογία κι όχι το φεμινισμό;

Αν ένα κίνημα, απ' αυτά που η ενότητά τους συναρθρώνει το εναλλακτικό κίνημα, μπορεί με αξιώσεις να διεκδικήσει την πρωτοκαθεδρία από θέση αρχής αυτό είναι το γυναικείο. Όχι γιατί το υποκείμενο στο οποίο αναφέρεται είναι το πολυπληθέστερο ούτε καν επειδή οι γυναίκες βιώνουν πολλαπλές και συνήθως τις πιο έντονες καταπιέσεις. Αλλά επειδή το γυναικείο είναι αυτό που μπορεί να θέσει, και έχει θέσει, τα ποιοτικότερα ζητήματα για την απελευθέρωση από το κυρίαρχο κοινωνικό φαντασιακό και τις αξίες που γύρω τους διαρθρώνεται η κυρίαρχη ιδεολογία.

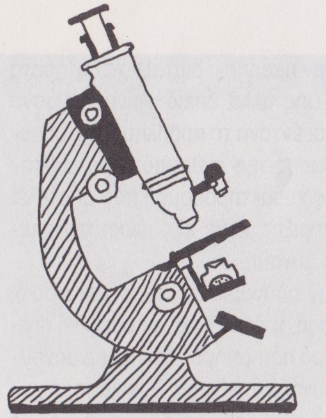
Αν μέσα απ' το αντιαυταρχικό, το οικολογικό, το εργατικό κίνημα επιχειρούμε να απελευθερώσουμε την τραγικότητα της ανθρώπινης ύπαρξης απ' την κωμικοτραγική ηλιθιότητα των εξουσιών, το γυναικείο προχωρεί μερικά βήματα ακόμη απελευθερώνοντας δυνάμεις που μας επιτρέπουν να προσεγγίζουμε το όραμα ενός άλλου είδους ανθρώπου. Όχι ελάχιστα κατανοήσει κι ακόμα λιγότερο βιώσει ότι ο τρόπος με τον οποίο δρούμε πολιτικά και υπάρχουμε προσωπικά είναι, ανεξάρτητα από προθέσεις, βαθύτατα διαβρωμένος από το βάρος που ασκούν πάνω μας μερικές χιλιάδες χρόνια αντρικής κυριαρχίας.

... παρ' όλα αυτά, αν δεν παινέψεις την καλύβα σου θα πέσει να σε πλακώσει!

ΑΝ ΥΠΟΘΕΣΟΥΜΕ ΟΤΙ ΤΑ ΠΡΟΗΓΟΥΜΕΝΑ ερωτήματα είναι τα πιο σημαντικά κι οι απαντήσεις που δώσαμε σχετικά ικανοποιητικές, σημαίνει ότι θα πρέπει να ξεκόψουμε θεωρητικά, πολιτικά και οργανωτικά από οποιονδήποτε εννοεί διαφορετικά το εναλλακτικό; Πέρα από τις προφανείς συνέπειες, που αφορούν στον τρόπο πολιτικής δράσης, στις οποίες απολήγει η αποδοχή των απόψεων που εξέθεσα δεν είναι σκοπός αυτού του κειμένου να απαντήσει σε τρέχοντα πολιτικά και οργανωτικά προβλήματα. Υπάρχουν αντιλήψεις για το εναλλακτικό με τις οποίες είμαστε και πρέπει να είμαστε τελείως αντίθετοι. Υπάρχουν παραπλήσιες εκδοχές με τις οποίες πρέπει να συζητήσουμε ώστε να ξεκαθαριστούν τουλάχιστον οι έννοιες με τη μεγαλύτερη ελαστικότητα.

Η συγκρότηση ενός δυναμικού, τολμηρού και ανοιχτού στις κοινωνικές εξελίξεις εναλλακτικού κομμουνιστικού αντιεξουσιαστικού πολιτικού ρεύματος πρέπει να ξαναρχίσει απ' αυτή τη συζήτηση, μικρή συνεισφορά στην οποία προσπάθησαν ν' αποτελέσουν κι οι παραπάνω γραμμές. Προτού εγκαταλείψουμε το εναλλακτικό, όπως τον αναρχισμό ή την αριστερά, επειδή θα καταγράφεται μέσα στην κοινωνία μ' έναν τρόπο με τον οποίο ριζικά θα διαφωνούμε. Είναι κρίμα να ορθώνουμε διαχωριστικές γραμμές και να ξαναβαφτίζουμε διαρκώς τις πυρκαγιές που μας καίνε και που 'ναι πάντα οι ίδιες. Σήμερα, τώρα, πριν το μεταμοντέρνο μας καταπιεί και παλιές αγαπημένες λέξεις μας ξαναστήσουν στον τοίχο! Όχι γιατί αν αυτό γίνει θα αποκτήσουμε κάποια βεβαιότητα νίκης αλλά για να έχουμε κάτι να παραδώσουμε στις επόμενες γενιές που θα τολμήσουν ν' αποπειραθούν τις εφόδους προς τον ουρανό...

Μιχάλης Καστρινάκης

ο Πόλεμος του Κόλπου ΣΤΟ ΜΙΚΡΟΣΚΟΠΙΟ

Κανένας δε θέλει τον πόλεμο
λιγότερο απ' ότι εγώ
ΤΖΟΡΤΖ ΜΠΟΥΣ, Χιούστον, 5.11.90.

Ο ΠΟΛΕΜΟΣ ΤΟΥ ΚΟΛΠΟΥ ΕΛΗΞΕ —τουλάχιστον η πρώτη φάση του. Τα συμμαχικά στρατεύματα διέλυσαν κάθε αντίσταση του ιρακινού στρατού και η απελευθέρωση του Κουβέιτ είναι γεγονός. Ενώ ο πρόεδρος Μπους κέρδισε όσο ποτέ άλλοτε σε δημοτικότητα και η διεθνής ειδησεογραφία άρχισε ήδη να προσανατολίζεται και προς άλλα σημεία της γης, η οσμή από τη σήψη των εκατοντάδων χιλιάδων θυμάτων στο Ιράκ και από τους καπνούς των φλεγόμενων πετρελαιοπηγών στο Κουβέιτ δεν έχει φθάσει ακόμη στην Αμερική και στη Δυτική Ευρώπη. Έτσι, ο κόσμος, που δεν ήταν νεκρός στο πνεύμα και δεν ήθελε τον πόλεμο, μάζεψε τα άσπρα σεντόνια απ' τα παράθυρα και τα συνθήματα του τύπου «Όχι αίμα για πετρέλαιο» και επανήλθε στην καθημερινότητα του καταναλωτισμού και στα «αγαθά» της βιομηχανικά αναπτυγμένης κοινωνίας, κάνοντας μόνο έναν έρανο φραγκοδίφραγκων για τους άμοιρους Κούρδους. Ο πόλεμος του Κόλπου θα απασχολήσει ωστόσο και ως προς την υφή του και ως προς τις συνέπειές του αρκετό καιρό ακόμη όσους ασχολήθηκαν με την ανάλυσή του. Αν και άπειρος αρθρογράφος, θεωρώ ηθική μου υποχρέωση απέναντι στα θύματα του πολέμου να καταγράψω κάποια συμπεράσματα, που διαμορφώθηκαν κατά την ενασχόλησή μου με το θέμα στα πλαίσια της **Επιτροπής για το Στρατό** Βερολίνου.

1. Διεθνές δίκαιο ή πετρέλαιο;

ΠΕΡΑ ΑΠΟ ΤΑ ΥΣΤΕΡΙΚΑ ΣΥΝΘΗΜΑΤΑ της φράξιας των φιλοπόλεμων, η πλατιά κοινή γνώμη κλήθηκε να πιστέψει ότι η σύρραξη στον Περσικό Κόλπο έγινε για δύο κυρίως λόγους: α) για την απελευθέρωση του Κουβέιτ και την αποκατάσταση του διεθνούς δικαίου και β) για τη διατήρηση της ανεμπόδιστης διοχέτευσης του πετρελαίου στις αγορές της Δύσης και την εξασφάλιση της χαμηλής τιμής του.

τας, όπως αυτό που τελικά έγινε στο Ιράκ με την ανοχή και την ενοχή του «πολιτισμένου» κόσμου. Αντίθετα, η εξασφάλιση άφθονου και φτηνού πετρελαίου αποτέλεσε ένα πρόσχημα που μπόρεσε να πείσει ένα σημαντικό τμήμα του πληθυσμού του αναπτυγμένου οικονομικά κόσμου. Έτσι, ενώ ο μέσος Γερμανός ανησυχούσε μήπως αυξηθούν τα έξοδα κίνησης του αυτοκινήτου του,[4] ο γείτονάς του, έχοντας κάποιες κυκλοθυμικές τύψεις συνειδήσεως, διαδήλωνε στους δρόμους με το σύνθημα «Όχι πόλεμος για πετρέλαιο».

Φαίνεται λοιπόν ότι το πετρέλαιο, σε κάποιο βαθμό, «έπιασε» σαν επιχείρημα τόσο στην κοινή γνώμη όσο και σε οικονομικοπολιτικούς κύκλους. Θέτοντας πια σε δεύτερη μοίρα την αποκατάσταση του διεθνούς δικαίου, Αμερικανοί αξιωματούχοι δήλωναν ανοιχτά: «Ο λόγος για την επιχείρησή μας στον Κόλπο είναι πολύ πιο απλός: Χρήμα και πετρέλαιο και το ποιος θα τα ελέγχει. Θέλουμε φυσικά συγχρόνως να βάλουμε πάλι στη θέση του τον επιδρομέα».[5] Ή ακόμη: «Είναι πολύ απλό. Μέχρι κι ένας βλάκας καταλαβαίνει το σύστημα. Χρειαζόμαστε το πετρέλαιο. Είναι ωραία να μιλάμε για την ελευθερία αλλά το Κουβέιτ και η Σαουδική Αραβία δεν είναι και τόσο δημοκρατικά κράτη κι αν ήταν πορτοκάλια το βασικό είδος εξαγωγών τους (...) τότε θα είχαμε φύγει όλοι τον Αύγουστο απ' την Ουάσιγκτον για διακοπές».[6]

Η αποκατάσταση του διεθνούς δικαίου δεν αρκεί για να δικαιολογήσει ένα φοβερό έγκλημα κατά της ανθρωπότητας, όπως αυτό που τελικά έγινε στο Ιράκ με την ανοχή και την ενοχή του «πολιτισμένου» κόσμου.

Δεν ήταν φυσικά ο έλεγχος των πετρελαίων από τον Χουσεΐν λόγος του πολέμου.[7] Χρησιμοποιήθηκε απλώς για

Ασφαλείας του ΟΗΕ, που επέβαλε οικονομικό αποκλεισμό κατά του Ιράκ, διακόπηκε ακαριαία η εξαγωγή πετρελαίου τόσο του Ιράκ όσο και του κατεχόμενου Κουβέιτ. Όμως δε δημιουργήθηκε καμιά πετρελαϊκή κρίση αφού άλλες χώρες (κυρίως η Σαουδική Αραβία) αύξησαν την παραγωγή τους. Μόνο μια ελαφριά «ανησυχία» σημειώθηκε στις διεθνείς αγορές με παράλληλη αύξηση της τιμής περίπου στα 31 δολ. το βαρέλι,[10] από την οποία επωφελήθηκαν σημαντικά οι εταιρείες πετρελαίου.[11] Αντίθετα, η ομαλή παραγωγή πετρελαίου διακυβεύεται από την καύση 750 πετρελαιοπηγών στο Κουβέιτ, αποτέλεσμα αυτού του καταστρεπτικού πολέμου. Πέρα από τις φοβερές οικολογικές συνέπειες που θα έχει, κάνει αδύνατη την εκμετάλλευσή τους τουλάχιστον για τα επόμενα τέσσερα χρόνια. Ορισμένοι εμπειρογνώμονες εξέφρασαν επίσης αμφιβολίες για το αν θα είναι δυνατή η εκμετάλλευση των πετρελαιοπηγών ακόμη και μετά την κατάσβεση των πυρκαγιών.[12]

Βλέπουμε δηλαδή ότι αυτοί που πήγαν να προστατεύσουν τα πετρέλαια στο Κουβέιτ προκάλεσαν τελικά συνειδητά τη μακροχρόνια διακοπή εκμετάλλευσης των κοιτασμάτων με τα μεγαλύτερα αποθέματα στον κόσμο. Επίσης οι ατέλειωτοι βομβαρδισμοί και οι συγκρούσεις που έγιναν κατά τη διάρκεια της «Καταιγίδας της Ερήμου» επέφεραν, αντίθετα με τα όσα προπαγάνδιζαν τα μέσα μαζικής χειραγώγησης, πολύ μεγαλύτερες καταστροφές απ' εκείνες των στρατευμάτων του Σαντάμ Χουσεΐν κατά τη διάρκεια πέντε μηνών κατοχής. Με αυτά τα δεδομένα μπορεί εύκολα να εξαχθεί το συμπέρασμα ότι **στόχος αυτού του πολέμου δεν ήταν η απελευθέρωση του Κουβέιτ.** Τέλος, ο πόλεμος δεν άρχισε ξαφνικά με την εισβολή στις 2 Αυγούστου 1990 αλλά ήταν πολύ πιο πριν σχεδιασμένος.

Το άρθρο αυτό θα προσπαθήσει να δείξει πώς κλιμακώθηκε αυτό το σχέδιο, εξηγώντας παράλληλα γιατί δεν μπόρεσε να λυθεί η κρίση ενδοαραβικά, γιατί δεν ήταν αποτελεσματικός ο οικονομικός αποκλεισμός, γιατί απέτυχε η διπλωματία και πώς έγινε δυνατή η ισοπέδωση του Ιράκ από τους ανεπανάληπτους στην ιστορία βομβαρδισμούς. Αντι-

νων πετρελαιοπηγών στο Κουβέιτ δεν έχει φθάσει ακόμη στην Αμερική και στη Δυτική Ευρώπη. Έτσι, ο κόσμος, που δεν ήταν νεκρός στο πνεύμα και δεν ήθελε τον πόλεμο, μάζεψε τα άσπρα σεντόνια απ' τα παράθυρα και τα συνθήματα του τύπου «Όχι αίμα για πετρέλαιο» και επανήλθε στην καθημερινότητα του καταναλωτισμού και στα «αγαθά» της βιομηχανικά αναπτυγμένης κοινωνίας, κάνοντας μόνο έναν έρανο φραγκοδίφραγκων για τους άμοιρους Κούρδους. Ο πόλεμος του Κόλπου θα απασχολήσει ωστόσο και ως προς την υφή του και ως προς τις συνέπειές του αρκετό καιρό ακόμη όσους ασχολήθηκαν με την ανάλυσή του. Αν και άπειρος αρθρογράφος, θεωρώ ηθική μου υποχρέωση απέναντι στα θύματα του πολέμου να καταγράψω κάποια συμπεράσματα, που διαμορφώθηκαν κατά την ενασχόλησή μου με το θέμα στα πλαίσια της **Επιτροπής για το Στρατό** Βερολίνου.

1. Διεθνές δίκαιο ή πετρέλαιο;

ΠΕΡΑ ΑΠΟ ΤΑ ΥΣΤΕΡΙΚΑ ΣΥΝΘΗΜΑΤΑ της φράξιας των φιλοπόλεμων, η πλατιά κοινή γνώμη κλήθηκε να πιστέψει ότι η σύρραξη στον Περσικό Κόλπο έγινε για δύο κυρίως λόγους: α) για την απελευθέρωση του Κουβέιτ και την αποκατάσταση του διεθνούς δικαίου και β) για τη διατήρηση της ανεμπόδιστης διοχέτευσης του πετρελαίου στις αγορές της Δύσης και την εξασφάλιση της χαμηλής τιμής του.

Η αποκατάσταση του διεθνούς δικαίου ήταν ένα πρόσχημα το οποίο ελάχιστους έπεισε. Όχι επειδή το Ιράκ δεν καταπάτησε το διεθνές δίκαιο αλλά επειδή το επικαλέστηκε εκείνο το κράτος του οποίου η ιστορία έχει να διδάξει σχεδόν μόνο περιπτώσεις ωμής βίας και καταπατήσεις του διεθνούς δικαίου. Ενώ ακόμη και σήμερα γίνονται εν ψυχρώ εκτελέσεις στη Γρενάδα, η επιχείρηση «Just Cause», η εισβολή δηλαδή στον Παναμά για την (υποτιθέμενη) σύλληψη ενός ατόμου, του στρατηγού Νοριέγκα, κόστισε το βάναυσο θάνατο τεσσάρων έως εφτά χιλιάδων αθώων ανθρώπων.[1] Πώς θα 'ταν δυνατόν να πειστούμε για τα περί διεθνούς δικαίου, όταν είναι ολοφάνερο ότι χρησιμοποιούνται διαφορετικά μέτρα και σταθμά; Γιατί αυτή η αντίδραση απέναντι του Ιράκ και παράλληλα η σκανδαλώδης ελαστικότητα —για να μην πάμε μακριά— απέναντι στην κατοχή της βόρειας Κύπρου, παλαιστινιακών εδαφών και τμημάτων του Λιβάνου από Τουρκία, Ισραήλ και Συρία αντίστοιχα; Πώς να χαρακτηρίσουμε τη σιωπή της «διεθνούς κοινότητας» απέναντι στην πρόσφατη (13.10.90) αιματηρή επίθεση του συριακού στρατού στην ανατολική Βηρυτό κατά του παραδοσιακού συμμάχου της Δύσης στρατηγού Αούν,[2] για την οποία δόθηκε το πράσινο φως από τις ΗΠΑ;[3]

Η αποκατάσταση του διεθνούς δικαίου δεν αρκεί για να δικαιολογήσει ένα φοβερό έγκλημα κατά της ανθρωπότη-

οικονομικοπολιτικούς κύκλους. Θέτοντας πια σε δεύτερη μοίρα την αποκατάσταση του διεθνούς δικαίου, Αμερικανοί αξιωματούχοι δήλωναν ανοιχτά: «Ο λόγος για την επιχείρησή μας στον Κόλπο είναι πολύ πιο απλός: Χρήμα και πετρέλαιο και το ποιος θα τα ελέγχει. Θέλουμε φυσικά συγχρόνως να βάλουμε πάλι στη θέση του τον επιδρομέα».[5] Ή ακόμη: «Είναι πολύ απλό. Μέχρι κι ένας βλάκας καταλαβαίνει το σύστημα. Χρειαζόμαστε το πετρέλαιο. Είναι ωραία να μιλάμε για την ελευθερία αλλά το Κουβέιτ και η Σαουδική Αραβία δεν είναι και τόσο δημοκρατικά κράτη κι αν ήταν πορτοκάλια το βασικό είδος εξαγωγών τους (...) τότε θα είχαμε φύγει όλοι τον Αύγουστο απ' την Ουάσιγκτον για διακοπές».[6]

Η αποκατάσταση του διεθνούς δικαίου δεν αρκεί για να δικαιολογήσει ένα φοβερό έγκλημα κατά της ανθρωπότητας, όπως αυτό που τελικά έγινε στο Ιράκ με την ανοχή και την ενοχή του «πολιτισμένου» κόσμου.

Δεν ήταν φυσικά ο έλεγχος των πετρελαίων από τον Χουσεΐν λόγος του πολέμου.[7] Χρησιμοποιήθηκε απλώς για να νομιμοποιήσει την έντονη αντίδραση της Δύσης και την επακόλουθη έξαρση της επιθετικότητας εναντίον του Ιράκ. Πολλοί σοβαροί οικονομολόγοι αναφέρουν ότι ο Χουσεΐν ακόμη και με το σύνολο των πετρελαιοπηγών του Ιράκ **και** του Κουβέιτ (18% των εξαγωγών του ΟΠΕΚ) δε θα μπορούσε ποτέ να απειλήσει την οικονομία της Δύσης. «Πραγματική επίδραση στην προμήθεια της Δύσης με πετρέλαιο δεν υπήρξε μέχρι σήμερα ποτέ στην ιστορία ούτε ακόμη —αντίθετα με διάφορους ισχυρισμούς— και κατά τη διάρκεια του "πολέμου των έξι ημερών", τον Οκτώβριο του 1973».[8] Καμιά ανησυχητική διακοπή της ροής πετρελαίου δεν αναμένεται στο μέλλον, αν παραβλέψουμε φυσικά το γεγονός ότι τα αποθέματα σε μερικά χρόνια θα έχουν εξαντληθεί, γιατί οι πετρελαιοπαραγωγοί χώρες είναι αναγκασμένες να εξάγουν πετρέλαιο. Ο M. Massarrat αναφέρει: «Οι οικονομίες τους έχουν όλες μονοδομικό χαρακτήρα. Το ποσοστό πετρελαίου στη συνολική αξία των εξαγωγών είναι για τα Ηνωμένα Αραβικά Εμιράτα 86%, για τη Σαουδική Αραβία 90%, για το Κατάρ 91%, για το Ιράν 92%, για το Ιράκ 98%, για το Ομάν 99% και για τη Λιβύη 100%. Η επιβίωση των κυβερνήσεων και η λειτουργία της οικονομίας αυτών των χωρών εξαρτάται πλήρως από την αδιάκοπη ροή του πετρελαίου».[9]

Η ίδια η κρίση του Κόλπου ενισχύει την ορθότητα αυτής της διαπίστωσης: Μετά την απόφαση 661 του Συμβουλίου

έχει, κάνει αδύνατη την εκμετάλλευσή τους τουλάχιστον για τα επόμενα τέσσερα χρόνια. Ορισμένοι εμπειρογνώμονες εξέφρασαν επίσης αμφιβολίες για το αν θα είναι δυνατή η εκμετάλλευση των πετρελαιοπηγών ακόμη και μετά την κατάσβεση των πυρκαγιών.[12]

Βλέπουμε δηλαδή ότι αυτοί που πήγαν να προστατεύσουν τα πετρέλαια στο Κουβέιτ προκάλεσαν τελικά συνειδητά τη μακροχρόνια διακοπή εκμετάλλευσης των κοιτασμάτων με τα μεγαλύτερα αποθέματα στον κόσμο. Επίσης οι ατέλειωτοι βομβαρδισμοί και οι συγκρούσεις που έγιναν κατά τη διάρκεια της «Καταιγίδας της Ερήμου» επέφεραν, αντίθετα με τα όσα προπαγάνδιζαν τα μέσα μαζικής χειραγώγησης, πολύ μεγαλύτερες καταστροφές απ' εκείνες των στρατευμάτων του Σαντάμ Χουσεΐν κατά τη διάρκεια πέντε μηνών κατοχής. Με αυτά τα δεδομένα μπορεί εύκολα να εξαχθεί το συμπέρασμα ότι **στόχος αυτού του πολέμου δεν ήταν η απελευθέρωση του Κουβέιτ.** Τέλος, ο πόλεμος δεν άρχισε ξαφνικά με την εισβολή στις 2 Αυγούστου 1990 αλλά ήταν πολύ πιο πριν σχεδιασμένος.

Το άρθρο αυτό θα προσπαθήσει να δείξει πώς κλιμακώθηκε αυτό το σχέδιο, εξηγώντας παράλληλα γιατί δεν μπόρεσε να λυθεί η κρίση ενδοαραβικά, γιατί δεν ήταν αποτελεσματικός ο οικονομικός αποκλεισμός, γιατί απέτυχε η διπλωματία και πώς έγινε δυνατή η ισοπέδωση του Ιράκ από τους ανεπανάληπτους στην ιστορία βομβαρδισμούς. Αντικείμενο του άρθρου δεν είναι οι αιτίες και οι απώτεροι στόχοι του πολέμου ούτε φυσικά μπορεί να καλύψει όλες τις πτυχές του προβλήματος που είναι απαραίτητες για τη βαθιά κατανόησή του.

2. Περσοϊρακινός πόλεμος και η γέννηση του Φραγκεστάιν

ΜΕ ΤΗΝ ΠΤΩΣΗ ΤΟΥ ΣΑΧΗ στην Περσία οι ΗΠΑ έχασαν έναν ζωτικής σημασίας δορυφόρο στην περιοχή του Κόλπου. Ο περσοϊρακινός πόλεμος 1980-1988 αποσκοπούσε αφ' ενός στην απόκρουση της εξάπλωσης του ιρανικού σιιτισμού προς τις αραβικές χώρες κι αφ' ετέρου στη διατήρηση της ηγεμονικής παρουσίας των ΗΠΑ στον Κόλπο,[13] ιδιαίτερα τη στιγμή που δε διαφαινόταν κάποια δυνατότητα αντικατάστασης του Ιράν από κάποιον άλλο «δορυφόρο» των ΗΠΑ. Η ιρακινή επίθεση το Σεπτέμβριο του 1980 εναντίον των μουλάδων της Περσίας ενθαρρύνθηκε από τις ΗΠΑ όπως ακριβώς, θα το δούμε παρακάτω, και η εισβολή του Ιράκ στο Κουβέιτ. Η ιρανική κυβέρνηση ισχυρίζεται ακόμη και σήμερα ότι οι Σαουδάραβες (οι ΗΠΑ δεν είχαν τότε διπλωματικές σχέσεις με το Ιράκ) διοχέτευσαν στη Βαγδάτη αμερικανικές δορυφορικές πληροφορίες κατασκοπίας, οι οποίες υποτιμούσαν συνειδητά και εσκεμμένα τις στρατιωτικές ικανότητες του Ιράν.[14] Στη συνέχεια ο Σαντάμ Χου-

σεΐν επιχείρησε την —όπως νόμιζε— επίθεση λίγων ημερών, η οποία τελικά εξελίχτηκε σ' έναν οκταετή πόλεμο φθοράς και δυστυχίας. Τόσο ο τότε υπουργός άμυνας των ΗΠΑ Caspar Weinberger όσο και ο από το 1981 διευθυντής της CIA William Casey εξέφρασαν επανειλημμένα την άποψη ότι ένας πόλεμος μεγάλης διάρκειας στον Κόλπο ευνοούσε τα αμερικανικά συμφέροντα.[15] Έτσι, κάθε φορά που ένας από τους εμπόλεμους υπερίσχυε του άλλου, ο πιο αδύνατος ενισχυόταν με όπλα, τεχνολογία και πληροφορίες. Το φθινόπωρο του 1983 το Πεντάγωνο εξέταζε το ενδεχόμενο να λάβει ενεργό μέρος στον πόλεμο με αεροπλάνα Α-10 και αντιβαλιστικούς πυραύλους, σε περίπτωση νικηφόρας αντεπίθεσης του Ιράν, για την υποστήριξη του Ιράκ.[16] Μετά την επανάληψη των διπλωματικών σχέσεων (1984) οι ΗΠΑ προμήθευαν το Ιράκ τα πάντα: από αγροτικά προϊόντα και ελικόπτερα[17] μέχρι ηλεκτρονικούς υπολογιστές, αναγκαίους για την παραγωγή πυρηνικής ενέργειας, καθώς και πρώτες ύλες για την παραγωγή χημικών όπλων.[18] Η κυβέρνηση Μπους προσπάθησε να δημιουργήσει την εντύπωση ότι όλοι οι άλλοι (Γερμανοί, Γάλλοι, Ρώσοι και Κινέζοι) ευθύνονται για τον υπερεξοπλισμό του Ιράκ ενώ οι ΗΠΑ, που πάντα το «μποϊκοτάρανε» ήταν τώρα αναγκασμένες να βγάλουν το φίδι από την τρύπα. Είναι φανερό ότι αυτό δεν ευσταθεί αφού ο Χουσεΐν ήταν ανέκαθεν το αγαπημένο παιδί των Αμερικανών, λαμβάνοντας και έμπρακτα βοήθεια σε όπλα και τεχνολογία.

Με την απρόσμενη διακοπή του περσοϊρακινού πολέμου μετά από πρωτοβουλία των αγιατολάχ στις 18.7.1988 και με την αρκετά σύντομη ειρηνευτική διαδικασία που ακολούθησε, η πολιτική των ΗΠΑ στην περιοχή του Κόλπου άλλαξε και σε σχέση με το Ιράκ. Η πολιτική της ενίσχυσης μεταβλήθηκε σε πολιτική αναχαίτισης. Το Ιράκ βγήκε από τον οκταετή πόλεμο με περισσότερους από μισό εκατομμύριο νεκρούς κι ένα ογκώδες εξωτερικό χρέος 100 δισ. δολ. Παράλληλα είχε αναπτύξει μια εντυπωσιακή στρατιωτική μηχανή, πρωτοφανή για τα αραβικά δεδομένα, και από

Η καύση 750 πετρελαιοπηγών στο Κουβέιτ, αποτέλεσμα αυτού του καταστρεπτικού πολέμου, πέρα από τις φοβερές οικολογικές συνέπειες που έχει, κάνει αδύνατη την εκμετάλλευσή τους τουλάχιστον για τα επόμενα τέσσερα χρόνια. Ορισμένοι εμπειρογνώμονες εξέφρασαν επίσης αμφιβολίες για το αν θα είναι δυνατή η εκμετάλλευση των πετρελαιοπηγών και μετά την κατάσβεση των πυρκαγιών.

προσπάθειες του εγκληματία Μπους να κρατήσει με κάθε τρόπο τον εγκληματία Χουσεΐν στην εξουσία.[19] Την εντύπωση αυτή ενίσχυσαν και πολλές δηλώσεις από τις πρώτες μέρες της κρίσης.[20] Δεδομένου ότι το καθεστώς του Ιράκ πάντα είχε επιθετικές διαθέσεις απέναντι του Κουβέιτ,[21] το σχέδιο είχε μεγάλη επιτυχία. Με μια σειρά ενέργειες που περιγράφονται παρακάτω «οι ΗΠΑ παγίδεψαν τον Σαντάμ».[22] Η εισβολή στο Κουβέιτ προκλήθηκε για να γίνει εφικτός ο τελικός στόχος.

3. Οικονομική πίεση επί του Ιράκ

ΣΧΕΔΟΝ ΑΠΟΚΛΕΙΣΤΙΚΟΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟΣ ΠΟΡΟΣ του Ιράκ είναι το πετρέλαιο. Η εξασφάλιση μεγάλων εξαγωγών πετρελαίου σε όσο το δυνατό υψηλότερες τιμές και η οικονομική βοήθεια από τις πλούσιες χώρες του Κόλπου όπως η Σαουδική Αραβία, το Κουβέιτ και τα Ηνωμένα Αραβικά Εμιράτα, ήταν απαραίτητη προϋπόθεση για την οικονομική ανάρρωση του Ιράκ και την αντιμετώπιση του εξωτερικού του χρέους. Το πρώτο αποτέλεσε επιδίωξη του Ιράκ στα πλαίσια του ΟΠΕΚ και το δεύτερο στάθηκε απαίτηση του Χουσεΐν, που εκφράστηκε αμέσως μετά την παύση πυρός με το Ιράν στις 8.10.88 και έκτοτε επαναλαμβανόταν. Ως επιχείρημα —όχι αβάσιμο—χρησιμοποιήθηκε ότι το Ιράκ έκανε τον οκταετή πόλεμο κατά του Ιράν και για λογαριασμό των άλλων κρατών του Κόλπου. Κι ενώ το Ιράκ έφερε το δυσβάστακτο βάρος του πολέμου, η Σαουδική Αραβία, το Κουβέιτ και τα εμιράτα της Αραβικής Χερσονήσου πολλαπλασίαζαν τα έσοδά τους από την υπερπαραγωγή πετρελαίου, η οποία ήταν αναγκαία για να καλυφθεί στη διεθνή αγορά το κενό που προέκυψε από τη διακοπή της παραγω-

Πραγματικά το εμιράτο μετέφερε τα σύνορα 70 χιλιόμετρα προς το εσωτερικό του Ιράκ και «έκλεβε», όπως λένε οι Ιρακινοί, πετρέλαιο με διαγώνιες γεωτρήσεις από το μεγαλύτερο κοίτασμα της Ρουμέιλας. «Έτσι μπόρεσε το Κουβέιτ να εκμεταλλεύεται στο νότιο τμήμα του Ιράκ τα κοιτάσματα της Ρουμέιλας για λογαριασμό του και αποκόμισε κέρδη της τάξης των 2,4 δισ. δολ.».[26]

Η στάση των ΗΠΑ στο θέμα της τιμής του πετρελαίου ήταν για τον Χουσεΐν παραπλανητική. Σύμφωνα με πληροφορίες της εφημερίδας *Observer*,[27] βασισμένες σε πρακτικά συνομιλιών και διάφορα άλλα κείμενα, τον Ιανουάριο του 1990 συναντήθηκαν στη Νέα Υόρκη ένας πρώην Αμερικανός πρέσβης κι ένας στενός συνεργάτης του Σαντάμ Χουσεΐν με στόχο ν' αναλάβει το Ιράκ την πρωτοβουλία για μια αύξηση των τιμών του πετρελαίου μέσω του ΟΠΕΚ. Παράλληλα, διοχετεύτηκε το Μάρτιο του 1990 στο αραβικό περιοδικό *Πετρέλαιο και Αέριο* μία μελέτη του Κέντρου Στρατηγικών και Διεθνών Μελετών της Ουάσιγκτον, η οποία προέτρεπε τους Άραβες πετρελαιοπαραγωγούς ν' ακολουθήσουν μια πιο «επιθετική» πολιτική στις τιμές. Το περιοδικό ανέφερε ότι θα μπορούσαν εύκολα να πετύχουν μια τιμή 24-25 δολ. το βαρέλι, χωρίς οι καταναλωτές της Δύσης να προσφύγουν σε εναλλακτικές πηγές ενέργειας.

Οι Πιερ Σάλινγκερ (πρώην εκπρόσωπος του προέδρου Κένεντι και σήμερα ανταποκριτής του δικτύου *ABC* στην Ευρώπη και Μέση Ανατολή) και Έρικ Λοράν (δημοσιογράφος, ειδικός σε θέματα Μέσης Ανατολής) δημοσιεύουν στο βιβλίο τους *Πόλεμος του Κόλπου — Ο μυστικός φάκελος*[28] πληθώρα αποκαλυπτικών στοιχείων από επίσημα πρωτόκολλα συνομιλιών και άλλα ντοκουμέντα. Μεταξύ αυτών και η

Με την απρόσμενη διακοπή του περσοϊρακινού πολέμου μετά από πρωτοβουλία των αγιατολάχ στις 18.7.1988 και με την αρκετά σύντομη ειρηνευτική διαδικασία που ακολούθησε, η πολιτική των ΗΠΑ στην περιοχή του Κόλπου άλλαξε και σε σχέση με το Ιράκ. Η πολιτική της ενίσχυσης μεταβλήθηκε σε πολιτική αναχαίτισης. Το Ιράκ βγήκε από τον οκταετή πόλεμο με περισσότερους από μισό εκατομμύριο νεκρούς κι ένα ογκώδες εξωτερικό χρέος 100 δισ. δολ. Παράλληλα είχε αναπτύξει μια εντυπωσιακή στρατιωτική μηχανή, πρωτοφανή για τα αραβικά δεδομένα, και από πλευράς αριθμών σχεδόν επάξια της αντίστοιχης ισραηλινής: ένα εκατομμύριο στρατό, 55 εμπειροπόλεμες μεραρχίες, 500 αεροπλάνα και 5500 τεθωρακισμένα μοντέρνας τεχνολογίας και την ανάλογη υποδομή για την ανάπτυξη, με τη βοήθεια δυτικών τεχνικών, μιας κρατικής πολεμικής βιομηχανίας. Η στρατιωτική ισχύς του μπααθικού καθεστώτος δε φύτρωσε από μόνη της αλλά δημιουργήθηκε από το εμπόριο όπλων με κράτη του ΝΑΤΟ, του Συμφώνου της Βαρσοβίας, την Κίνα και πλείστα όσα προηγμένα και άλλα λιγότερο προηγμένα κράτη ανά την υφήλιο. Και, φυσικά, με την παροχή «know how» από τα κράτη που αντέδρασαν ιδιαίτερα αλλεργικά κατά την αντιπαράθεσή τους με τον Σαντάμ Χουσεΐν, ο οποίος ακολούθησε τουλάχιστον με ...συνέπεια την επιθετική κι απάνθρωπη τακτική του. Η στρατιωτική ισχύς ενδεχόμενα να έπαιζε μεγάλο ρόλο στις παναραβικές τάσεις του Χουσεΐν και στην πολιτική του απέναντι στο Ισραήλ. Η μεγαλομανία του συνιστούσε πια έναν αστάθμητο παράγοντα στη Μέση Ανατολή, ιδιαίτερα επικίνδυνο για το κράτος του Ισραήλ. Έτσι άρχισε μια συστηματική προσπάθεια αποδυνάμωσής του, η οποία είχε αναγκαστική συνέπεια, μέσω της εισβολής στο Κουβέιτ, την καταστροφή του Ιράκ. Αυτή τη γνώμη, ότι στόχος ήταν η διεξαγωγή του πολέμου καθεαυτή και όχι το αιμοσταγές καθεστώς του Μπάαθ ή ο Χουσεΐν προσωπικά, επιβεβαιώνουν οι οφθαλμοφανείς

Η καύση 750 πετρελαιοπηγών στο Κουβέιτ, αποτέλεσμα αυτού του καταστρεπτικού πολέμου, πέρα από τις φοβερές οικολογικές συνέπειες που έχει, κάνει αδύνατη την εκμετάλλευσή τους τουλάχιστον για τα επόμενα τέσσερα χρόνια. Ορισμένοι εμπειρογνώμονες εξέφρασαν επίσης αμφιβολίες για το αν θα είναι δυνατή η εκμετάλλευση των πετρελαιοπηγών και μετά την κατάσβεση των πυρκαγιών.

σχέδιο είχε μεγάλη επιτυχία. Με μια σειρά ενέργειες που περιγράφονται παρακάτω «οι ΗΠΑ παγίδεψαν τον Σαντάμ».[22] Η εισβολή στο Κουβέιτ προκλήθηκε για να γίνει εφικτός ο τελικός στόχος.

3. Οικονομική πίεση επί του Ιράκ

ΣΧΕΔΟΝ ΑΠΟΚΛΕΙΣΤΙΚΟΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟΣ ΠΟΡΟΣ του Ιράκ είναι το πετρέλαιο. Η εξασφάλιση μεγάλων εξαγωγών πετρελαίου σε όσο το δυνατό υψηλότερες τιμές και η οικονομική βοήθεια από τις πλούσιες χώρες του Κόλπου όπως η Σαουδική Αραβία, το Κουβέιτ και τα Ηνωμένα Αραβικά Εμιράτα, ήταν απαραίτητη προϋπόθεση για την οικονομική ανάρρωση του Ιράκ και την αντιμετώπιση του εξωτερικού του χρέους. Το πρώτο αποτέλεσε επιδίωξη του Ιράκ στα πλαίσια του ΟΠΕΚ και το δεύτερο στάθηκε απαίτηση του Χουσεΐν, που εκφράστηκε αμέσως μετά την παύση πυρός με το Ιράν στις 8.10.88 και έκτοτε επαναλαμβανόταν. Ως επιχείρημα —όχι αβάσιμο—χρησιμοποιήθηκε ότι το Ιράκ έκανε τον οκταετή πόλεμο κατά του Ιράν και για λογαριασμό των άλλων κρατών του Κόλπου. Κι ενώ το Ιράκ έφερε το δυσβάστακτο βάρος του πολέμου, η Σαουδική Αραβία, το Κουβέιτ και τα εμιράτα της Αραβικής Χερσονήσου πολλαπλασίαζαν τα έσοδά τους από την υπερπαραγωγή πετρελαίου, η οποία ήταν αναγκαία για να καλυφθεί στη διεθνή αγορά το κενό που προέκυψε από τη διακοπή της παραγωγής στην εμπόλεμη περιοχή. Οι παραπάνω χώρες δεν έδειξαν καμιά ευαισθησία στα αιτήματα του Ιράκ. Αντίθετα, με τη συνέχιση της πολιτικής της υπερπαραγωγής πετρελαίου προκάλεσαν τη σταδιακή πτώση της τιμής από τα 18 δολ. το βαρέλι, που είχε συμφωνηθεί το 1987 στον ΟΠΕΚ, στα 11 δολ. στις αρχές του 1990[23] με αποτέλεσμα την αύξηση της πίεσης στην οικονομία του Ιράκ.

Ανοιχτή πρόκληση αποτέλεσε η απόφαση του Κουβέιτ, ήδη από την πρώτη ημέρα της ειρήνης, δηλαδή στις 9.8.88, ν' αυξήσει την άντληση πετρελαίου από τα κοιτάσματα της Ρουμέιλας, παραβιάζοντας τη συμφωνία του ΟΠΕΚ[24] και αγνοώντας το γεγονός ότι η περιοχή της Ρουμέιλας αποτελούσε αντικείμενο σοβαρής διαφωνίας μεταξύ Ιράκ και Κουβέιτ. Η χάραξη των συνόρων μεταξύ των δύο κρατών, προϊόν μιας αυθαίρετης πολιτικής των Άγγλων αποικιοκρατών, δεν ήταν ξεκαθαρισμένη. Η οριστική διευθέτηση του συνοριακού προβλήματος εκκρεμούσε ακόμη και μέχρι το 1980, κατά την έναρξη του περσοϊρακινού πολέμου. Οι Ιρακινοί υποστηρίζουν ότι «κατά τη διάρκεια του πολέμου η κυβέρνηση του Κουβέιτ εκμεταλλεύτηκε την ευκαιρία για να θέσει σε λειτουργία ένα σχέδιο υπόσκαψης ιρακινού εδάφους και προχώρησε σε κατασκευή στρατιωτικών εγκαταστάσεων και εγκαταστάσεων πετροχημικής δομής και γεωργικής εκμετάλλευσης πάνω σε ιρακινό έδαφος».[25]

της Ρουμέιλας για λογαριασμό του και αποκόμισε κέρδη της τάξης των 2,4 δισ. δολ.».[26]

Η στάση των ΗΠΑ στο θέμα της τιμής του πετρελαίου ήταν για τον Χουσεΐν παραπλανητική. Σύμφωνα με πληροφορίες της εφημερίδας *Observer*,[27] βασισμένες σε πρακτικά συνομιλιών και διάφορα άλλα κείμενα, τον Ιανουάριο του 1990 συναντήθηκαν στη Νέα Υόρκη ένας πρώην Αμερικανός πρέσβης κι ένας στενός συνεργάτης του Σαντάμ Χουσεΐν με στόχο ν' αναλάβει το Ιράκ την πρωτοβουλία για μια αύξηση των τιμών του πετρελαίου μέσω του ΟΠΕΚ. Παράλληλα, διοχετεύτηκε το Μάρτιο του 1990 στο αραβικό περιοδικό *Πετρέλαιο και Αέριο* μία μελέτη του Κέντρου Στρατηγικών και Διεθνών Μελετών της Ουάσιγκτον, η οποία προέτρεπε τους Άραβες πετρελαιοπαραγωγούς ν' ακολουθήσουν μια πιο «επιθετική» πολιτική στις τιμές. Το περιοδικό ανέφερε ότι θα μπορούσαν εύκολα να πετύχουν μια τιμή 24-25 δολ. το βαρέλι, χωρίς οι καταναλωτές της Δύσης να προσφύγουν σε εναλλακτικές πηγές ενέργειας.

Οι Πιερ Σάλινγκερ (πρώην εκπρόσωπος του προέδρου Κένεντι και σήμερα ανταποκριτής του δικτύου *ABC* στην Ευρώπη και Μέση Ανατολή) και Έρικ Λοράν (δημοσιογράφος, ειδικός σε θέματα Μέσης Ανατολής) δημοσιεύουν στο βιβλίο τους *Πόλεμος του Κόλπου — Ο μυστικός φάκελος*[28] πληθώρα αποκαλυπτικών στοιχείων από επίσημα πρωτόκολλα συνομιλιών και άλλα ντοκουμέντα. Μεταξύ αυτών και η συνομιλία του Χουσεΐν με την Αμερικανίδα πρέσβειρα Έιπριλ Γκλάσπι στις 25.7.90 κατά την οποία έγινε η εξής αναφορά στην τιμή του πετρελαίου:

Γκλάσπι: «Είναι αληθές (...) ότι δεν επιθυμούμε υψηλότερες τιμές για το πετρέλαιο. Αλλά θα σας ζητούσα να εξετάσετε τη δυνατότητα να μη ζητάτε υπερβολική τιμή».

Χουσεΐν: «25 δολ. το βαρέλι δεν είναι υψηλή τιμή».

Γκλάσπι: «Πολλοί Αμερικανοί στις πετρελαιοπαραγωγικές περιοχές μας θα ήθελαν να ανέβει η τιμή περισσότερο από 25 δολ.».[29]

Ο Σάλινγκερ παρατηρεί ότι η Γκλάσπι θέλει να δώσει την εντύπωση ότι αυτή—άρα και ο πρόεδρός της— συμφωνεί με την απαίτηση του Χουσεΐν για αύξηση των τιμών, μια μόλις βδομάδα πριν την εισβολή στο Κουβέιτ. Μετά την εισβολή και κατά τη διάρκεια της κρίσης Αμερικανοί αξιωματούχοι και ο ίδιος ο πρόεδρος Μπους επανειλημμένα κατηγόρησαν το Ιράκ για την άνοδο της τιμής του πετρελαίου και τις επιπτώσεις της στον «αμερικανικό τρόπο ζωής».[30] Με τη λήξη των εχθροπραξιών και την ήττα του Σαντάμ οι ΗΠΑ επιβάλουν μέσω της Σαουδικής Αραβίας στον ΟΠΕΚ (συνάντηση στη Γενεύη την τρίτη βδομάδα του Μαρτίου) μια χαμηλή τιμή 18-20 δολ. το βαρέλι.[31] Η οικονομική πίεση επί του Ιράκ ενίσχυσε τις ήδη υπάρχουσες βλέψεις του Σαντάμ προς το Κουβέιτ.

Διαφαίνεται ο ρόλος της αμερικανικής πολιτικής σε σχέση με την οικονομική πίεση επί του Ιράκ: Αφενός υποστηρίχτηκε σε επίπεδο διπλωματίας η διεκδίκηση του Σαντάμ Χουσεΐν για αύξηση της τιμής του πετρελαίου στα 25 δολ. το βαρέλι και αφ' ετέρου ενθαρρύνθηκαν τα πλούσια κράτη του Κόλπου να υπερβούν τις ποσοστώσεις παραγωγής που όριζε ο ΟΠΕΚ,[32] βασιζόμενα στην υποστήριξη των ΗΠΑ και στην αμυντική συνεργασία μαζί τους. Ιδιαίτερα το Κουβέιτ προχώρησε σε προκλήσεις που υποκινήθηκαν από τη CIA (βλ. κεφ.5). Η επιδίωξη του προέδρου Μπους να κρατήσει την τιμή του πετρελαίου σε χαμηλά επίπεδα (18-22 δολ. το βαρέλι, δηλαδή περίπου 12-15 δρχ. το λίτρο) σχετίζεται και με την πρόσφατη κατάθεση από την κυβέρνησή του ενός ενεργειακού προγράμματος που ενθαρρύνει την αλόγιστη κατανάλωση πετρελαίου.[33]

4. Η κλιμάκωση του ψυχολογικού πολέμου κατά του Ιράκ και η διπλοπρόσωπη στάση της αμερικανικής κυβέρνησης

Όταν στα τέλη του περσοϊρακινού πολέμου ο Χουσεΐν δε δίστασε να χρησιμοποιήσει και χημικά όπλα κατά άμαχων Κούρδων, μόνο η Διεθνής Αμνηστία και κάποιες άλλες οργανώσεις για τα ανθρώπινα δικαιώματα ασχολήθηκαν σοβαρά με το πρόβλημα. Ο τύπος δημοσίευσε απλώς ορισμένες ανατριχιαστικές φωτογραφίες (χαρακτηριστική αυτή της πεθαμένης γυναίκας με το μωρό στην αγκαλιά) για λόγους μάρκετινγκ. Είναι ενδεικτικό ότι το Σεπτέμβριο του 1988 υπήρξε πληθώρα δημοσιευμάτων στις ΗΠΑ[34] ενώ ένα μήνα αργότερα κυριαρχούσε η αδιαφορία. Από τότε οι χιλιάδες Κούρδοι πρόσφυγες ζουν στη νότιο Τουρκία κάτω από άθλιες συνθήκες και υπό την απειλή των όπλων σε πραγματικά στρατόπεδα συγκέντρωσης χωρίς καμιά υποστήριξη απ' τον «ελεύθερο κόσμο».

Ήδη από το 1989 είχε αρχίσει ο δυτικός τύπος να βάλει κατά του Ιράκ για την καταπάτηση των ανθρώπινων δικαιωμάτων και για τον εξοπλισμό του με χημικά, βιολογικά και πυρηνικά όπλα, βαλιστικούς πυραύλους και κατασκοπευτικούς δορυφόρους.[35] Τα δημοσιεύματα περί εξοπλισμού ήταν υπερβολικά και αβάσιμα δεδομένου ότι άλλες τριτοκοσμικές χώρες έχουν προχωρήσει πολύ περισσότερο από το Ιράκ στην παραγωγή χημικών και βιολογικών όπλων και στην ανάπτυξη τεχνολογίας παραγωγής πυραύλων και πυρηνικής ενέργειας.[36] Άλλα δημοσιεύματα ανέφεραν ότι ο Χουσεΐν προσπαθούσε ν' αυξήσει την επιρροή του στις ισλαμικές χώρες της Μέσης Ανατολής και της Αφρικής.[37] Από τα μέσα Μαρτίου 1990 η ψυχολογική επίθεση κατά του Χουσεΐν άρχισε να εντείνεται σημαντικά με καταλύτη τα εξής γεγονότα: Στις 15.3.90 απαγχονίζεται δημόσια στη Βαγδάτη ο ιρανικής καταγωγής Άγγλος υπήκοος Farzad Bazoft,[38] Αγγλία. Ο άλλοτε φίλος και σύμμαχος γίνεται «ο πιο επικίνδυνος άνδρας του κόσμου» και «δημόσιος κίνδυνος Νο 1».[44] Μ' αυτόν τον τρόπο μεθοδεύτηκε το επόμενο στάδιο της προετοιμασίας για τον πόλεμο, με τη δημιουργία του αντιπάλου δέους στο ασυνείδητο του κόσμου και με την έξαρση της επιθετικότητας εναντίον του Ιράκ.

Η διπλοπρόσωπη τακτική είναι χαρακτηριστική για την πολιτική των ΗΠΑ. Στην περίπτωση του Ιράκ η κυβέρνηση Μπους από τη μια μεριά υποκινούσε την επιθετικότητα κατά του Χουσεΐν κι από την άλλη του έδινε την εντύπωση ότι θέλει να αναπτύξει τις καλύτερες σχέσεις μαζί του. Ο επιτετραμμένος των ΗΠΑ για θέματα Μέσης Ανατολής Τζον Κέλι, σε συνομιλία του με τον Σαντάμ Χουσεΐν στις 12.2.90 στη Βαγδάτη, διαβεβαίωνε: «Είσθε πηγή μετριοπάθειας για την περιοχή και οι Ηνωμένες Πολιτείες θα ήθελαν να αναπτύξουν τις σχέσεις τους με το Ιράκ».[45] Τρεις μόλις μέρες αργότερα η αραβική εκπομπή της *Φωνής της Αμερικής* κα-

Φωτ.: Archiduchesse Isabelle, 1895

Τη γνώμη, ότι στόχος ήταν η διεξαγωγή του πολέμου καθεαυτή και όχι το αιμοσταγές καθεστώς του Μπάαθ ή ο Χουσεΐν προσωπικά, επιβεβαιώ-

τικός είπε: «Δεν υπάρχει κανένα πρόβλημα ανάμεσα σε σας και στην αμερικανική κυβέρνηση. Το μόνο πρόβλημά σας είναι ο υπεροπτικός και προκλητικός μας τύπος», ζητώντας παράλληλα συγγνώμη για την εκπομπή της *Φωνής της Αμερικής* και διαβεβαιώνοντας ότι ο Πρόεδρος θα εμποδίσει τις κυρώσεις ασκώντας βέτο.[51] Η εντύπωση ότι η αμερικανική κυβέρνηση τρέφει φιλικότατα αισθήματα για το καθεστώς του Σαντάμ Χουσεΐν ολοκληρώθηκε με το μήνυμα του Μπους προς τον ιρακινό δικτάτορα[52] στο οποίο εξέφραζε την ευχή ο δεσμός των ΗΠΑ και του Ιράκ να συνεισφέρει στην ειρήνη και στη σταθερότητα στη Μέση Ανατολή.[53]

Τα παραπάνω στοιχεία δεν είναι τα μοναδικά. Όπως θα δούμε και στο επόμενο κεφάλαιο, η κυβέρνηση του Μπους ποικιλοτρόπως έδωσε στον Χουσεΐν την εντύπωση ότι δε θέλει να αναμειχτεί σε ενδοαραβικές υποθέσεις (επομένως ούτε και στη διένεξη Ιράκ-Κουβέιτ) και ενθάρρυνε έτσι την εισβολή στο Κουβέιτ. Παράλληλα φρόντιζε να οξυνθεί η κρίση.

5. Πρόκληση της διένεξης Ιράκ-Κουβέιτ

Οι προαναφερόμενες οικονομικές και εδαφικές διαφορές του Ιράκ με το Κουβέιτ οδήγησαν σε ανοικτή διένεξη, η οποία εξελίχτηκε σε τρεις φάσεις.

α) **Στη διάσκεψη κορυφής των ηγετών των αραβικών κρατών στις 28.5.90 στη Βαγδάτη**[54] ο Σαντάμ Χουσεΐν κατηγόρησε το Κουβέιτ, τα Ηνωμένα Αραβικά Εμιράτα και τη Σαουδική Αραβία ότι διεξάγουν οικονομικό πόλεμο εναντίον του Ιράκ. Ζήτησε να ακυρωθούν τα χρέη του Ιράκ προς αυτές τις χώρες (30 δισ. δολ.) και να του δοθεί άμεση χρηματική βοήθεια 10 δισ. δολ. σαν αποζημίωση για την άντληση πετρελαίου από τη Ρουμέιλα. Απαίτησε επίσης από το Κουβέιτ να πάψει να παραβιάζει τις ποσοστώσεις παραγωγής πετρελαίου που είχαν συμφωνηθεί στον ΟΠΕΚ. Η στάση των ηγετών των τριών παραπάνω κρατών δεν άφηνε να εννοηθεί η παραμικρή διάθεση διαπραγματεύσεων ενώ ο εμίρης του Κουβέιτ δεν έκρυβε την αδιαφορία του και την περιφρόνησή του προς τις ιρακινές διεκδικήσεις.

β) **Στη συνάντηση του Αραβικού Συνδέσμου στην Τυνησία (16.7.90)** ο υπουργός εξωτερικών του Ιράκ Ταρίκ Ασίζ παρέδωσε ένα μνημόνιο, που κατηγορούσε το Κουβέιτ και τα Εμιράτα ότι συνωμοτούν εναντίον του Ιράκ και προειδοποιούσε ότι η χώρα του δε θα ανεχτεί άλλο αυτή την πρακτική. Κι ενώ ιρακινά στρατεύματα άρχισαν μια βδομάδα αργότερα να συγκεντρώνονται στα σύνορα του Κουβέιτ, ο υπουργός πετρελαίου του Κουβέιτ επέμενε στην απόφαση που είχε πάρει πριν ένα μήνα, να συνεχίσει δηλαδή την υπερπαραγωγή πετρελαίου τουλάχιστον μέχρι τον Οκτώβριο. Ούτε στη διάσκεψη του ΟΠΕΚ στις 27.7.90 στη Γενεύη έγινε δυνατή μια συμβιβαστική λύση.

γ) Με πρωτοβουλία του Μουμπάρακ έγινε η τελευταία

καν δοράρα με το πρόβλημα. Ο Τύπος δημοσίευσε απλώς ορισμένες ανατριχιαστικές φωτογραφίες (χαρακτηριστική αυτή της πεθαμένης γυναίκας με το μωρό στην αγκαλιά) για λόγους μάρκετινγκ. Είναι ενδεικτικό ότι το Σεπτέμβριο του 1988 υπήρξε πληθώρα δημοσιευμάτων στις ΗΠΑ[34] ενώ ένα μήνα αργότερα κυριαρχούσε η αδιαφορία. Από τότε οι χιλιάδες Κούρδοι πρόσφυγες ζουν στη νότιο Τουρκία κάτω από άθλιες συνθήκες και υπό την απειλή των όπλων σε πραγματικά στρατόπεδα συγκέντρωσης χωρίς καμιά υποστήριξη απ' τον «ελεύθερο κόσμο».

Ήδη από το 1989 είχε αρχίσει ο δυτικός τύπος να βάλει κατά του Ιράκ για την καταπάτηση των ανθρώπινων δικαιωμάτων και για τον εξοπλισμό του με χημικά, βιολογικά και πυρηνικά όπλα, βαλιστικούς πυραύλους και κατασκοπευτικούς δορυφόρους.[35] Τα δημοσιεύματα περί εξοπλισμού ήταν υπερβολικά και αβάσιμα δεδομένου ότι άλλες τριτοκοσμικές χώρες έχουν προχωρήσει πολύ περισσότερο από το Ιράκ στην παραγωγή χημικών και βιολογικών όπλων και στην ανάπτυξη τεχνολογίας παραγωγής πυραύλων και πυρηνικής ενέργειας.[36] Άλλα δημοσιεύματα ανέφεραν ότι ο Χουσεΐν προσπαθούσε ν' αυξήσει την επιρροή του στις ισλαμικές χώρες της Μέσης Ανατολής και της Αφρικής.[37] Από τα μέσα Μαρτίου 1990 η ψυχολογική επίθεση κατά του Χουσεΐν άρχισε να εντείνεται σημαντικά με καταλύτη τα εξής γεγονότα: Στις 15.3.90 απαγχονίζεται δημόσια στη Βαγδάτη ο ιρανικής καταγωγής Άγγλος υπήκοος Farzad Bazoft,[38] κατηγορούμενος για κατασκοπία υπέρ του Ισραήλ, γεγονός που προκαλεί πολλές αντιδράσεις στην Αγγλία και σ' άλλα δυτικά κράτη, ενώ στις 28.3.90 κατάσχονται στο αεροδρόμιο Χίθροου του Λονδίνου ηλεκτρονικά Krytrons, εξαρτήματα που μπορούν να χρησιμοποιηθούν για την κατασκευή πυρηνικών κεφαλών.[39]

Τα γεγονότα αυτά είχαν ως αποτέλεσμα να ενισχύσουν την εντύπωση του Χουσεΐν ότι είχε γίνει στόχος μιας καλοστημένης συνωμοσίας. Έτσι, βρισκόμενος κάτω από ισχυρή ψυχολογική πίεση κι έχοντας προφανώς πληροφορίες ότι οι Ισραηλινοί ετοιμάζουν αιφνιδιαστική επίθεση κατά στρατιωτικών εγκαταστάσεων του Ιράκ,[40] απειλεί (2.4.90) σε ομιλία που μεταδόθηκε από το ιρακινό ραδιόφωνο: «Αν το Ισραήλ επιχειρήσει οτιδήποτε εναντίον του Ιράκ τότε θα φροντίσουμε, μα τον Αλλάχ, να εκμηδενίσει η φωτιά το μισό αυτής της χώρας. Όποιον μας απειλεί με την ατομική βόμβα θα τον εξοντώσουμε με χημικά όπλα».[41] Αυτή η δήλωση έβαλε πια τον Χουσεΐν στο στόχαστρο του δυτικού τύπου.[42] Παράλληλα μ' αυτήν την εξέλιξη ανακαλύπτονται στα μέσα Απριλίου «εντελώς ξαφνικά»[43] και κατάσχονται από το βρετανικό τελωνείο 8 από τα 52 κομμάτια δύο τεράστιων κανονιών μήκους 156 μέτρων και διαμέτρου 2 μέτρων, που είχαν προορισμό το Ιράκ. Στις 19.4.90 ανακαλύπτονται στην Πάτρα κοντέινερ με εξαρτήματα κανονιού προερχόμενα από την

Φωτ.: Archiduchesse Isabelle, 1895

Τη γνώμη, ότι στόχος ήταν η διεξαγωγή του πολέμου καθεαυτή και όχι το αιμοσταγές καθεστώς του Μπάαθ ή ο Χουσεΐν προσωπικά, επιβεβαιώνουν οι οφθαλμοφανείς προσπάθειες του εγκληματία Μπους να κρατήσει με κάθε τρόπο τον εγκληματία Χουσεΐν στην εξουσία.

λούσε την κοινή γνώμη να καταδικάσει παγκοσμίως τα δικτατορικά καθεστώτα. Πρώτο αναφερόταν το Ιράκ και ο Χουσεΐν χαρακτηριζόταν ως ένας από τους πιο βάρβαρους τυράννους του κόσμου.[46] Λίγο αργότερα, στις 21.2.90, δόθηκε στη δημοσιότητα έκθεση του Στέιτ Ντιπάρτμεντ για τα ανθρώπινα δικαιώματα που αφιέρωνε 12 σελίδες στο Ιράκ. Το μπααθικό καθεστώς φερόταν να είναι το χειρότερο όσον αφορά την καταπάτηση ανθρώπινων δικαιωμάτων.[47] Ένα καταδικαστικό ψήφισμα της Επιτροπής Εξωτερικών Υποθέσεων της Βουλής των Αντιπροσώπων εμποδίστηκε την τελευταία στιγμή με την παρέμβαση του Μπους.

Όταν ο Χουσεΐν απείλησε ότι θα καταστρέψει το μισό Ισραήλ οι Κέλι και Ρος[48] έπεισαν τον Μπέικερ για την αναγκαιότητα επιβολής μιας σειράς οικονομικών μέτρων κατά του Ιράκ.[49] Στην πραγματικότητα οι κυρώσεις αυτές ποτέ δεν εφαρμόστηκαν.[50]

Στη συνάντηση του ρεπουμπλικανού Ρόμπερτ Ντολ με τον Χουσεΐν στις 12.4.90 στη Μοσούλη, ο Αμερικανός πολι-

κρατών στις 28.5.90 στη Βαγδάτη – ο Σαντάμ Χουσεΐν κατηγόρησε το Κουβέιτ, τα Ηνωμένα Αραβικά Εμιράτα και τη Σαουδική Αραβία ότι διεξάγουν οικονομικό πόλεμο εναντίον του Ιράκ. Ζήτησε να ακυρωθούν τα χρέη του Ιράκ προς αυτές τις χώρες (30 δισ. δολ.) και να του δοθεί άμεση χρηματική βοήθεια 10 δισ. δολ. σαν αποζημίωση για την άντληση πετρελαίου από τη Ρουμέιλα. Απαίτησε επίσης από το Κουβέιτ να πάψει να παραβιάζει τις ποσοστώσεις παραγωγής πετρελαίου που είχαν συμφωνηθεί στον ΟΠΕΚ. Η στάση των ηγετών των τριών παραπάνω κρατών δεν άφηνε να εννοηθεί η παραμικρή διάθεση διαπραγματεύσεων ενώ ο εμίρης του Κουβέιτ δεν έκρυβε την αδιαφορία του και την περιφρόνησή του προς τις ιρακινές διεκδικήσεις.

β) **Στη συνάντηση του Αραβικού Συνδέσμου στην Τυνησία (16.7.90)** ο υπουργός εξωτερικών του Ιράκ Ταρίκ Ασίζ παρέδωσε ένα μνημόνιο, που κατηγορούσε το Κουβέιτ και τα Εμιράτα ότι συνωμοτούν εναντίον του Ιράκ και προειδοποιούσε ότι η χώρα του δε θα ανεχτεί άλλο αυτή την πρακτική. Κι ενώ ιρακινά στρατεύματα άρχισαν μια βδομάδα αργότερα να συγκεντρώνονται στα σύνορα του Κουβέιτ, ο υπουργός πετρελαίου του Κουβέιτ επέμενε στην απόφαση που είχε πάρει πριν ένα μήνα, να συνεχίσει δηλαδή την υπερπαραγωγή πετρελαίου τουλάχιστον μέχρι τον Οκτώβριο. Ούτε στη διάσκεψη του ΟΠΕΚ στις 27.7.90 στη Γενεύη έγινε δυνατή μια συμβιβαστική λύση.

γ) Με πρωτοβουλία του Μουμπάρακ έγινε η τελευταία προσπάθεια για την ειρηνική επίλυση της κρίσης. **Στις 31.7.90 συναντήθηκαν στην Τζέντα οι αντιπροσωπίες του Ιράκ και του Κουβέιτ** για διαπραγματεύσεις, οι οποίες όμως εξαιτίας της στάσης των Κουβεϊτιανών απέτυχαν. Ενώ οι Ιρακινοί υποχώρησαν από την απαίτηση της χορήγησης 10 δισ. δολ. και ζήτησαν τα χρήματα αυτά να τους δοθούν ως δάνειο, οι εκπρόσωποι του Κουβέιτ δέχτηκαν να τους δανείσουν 9 δισ. δολ. Η αφαίρεση του ενός δισ. θεωρήθηκε από την ιρακινή αντιπροσωπία ως ηθελημένη ταπείνωση. Για να κατευνάσει τα πνεύματα και για να αποτρέψει την πλήρη αποτυχία των συνομιλιών ο σαουδάραβας βασιλιάς Φαχντ προθυμοποιήθηκε να χορηγήσει αυτός το ένα δισ. που έλειπε υπό μορφή δωρεάς. Τότε ο πρίγκιπας Σάαντ που αντιπροσώπευε το Κουβέιτ έθεσε ξαφνικά σαν προϋπόθεση για την παροχή του δανείου τον οριστικό διακανονισμό του συνοριακού προβλήματος. Ο Ισάντ Ιμπραΐμ (το Νο 1 του κόμματος Μπάαθ) εύλογα απόρησε γιατί αυτή η προϋπόθεση δεν αναφέρθηκε στην αρχή των συνομιλιών και άρχισε να εκσφενδονίζει απειλές. Η απάντηση του Σάαντ ήταν το ίδιο προκλητική: «Μη μας απειλείτε. Το Κουβέιτ έχει ισχυρούς φίλους».[55] Η φράση αυτή είναι χαρακτηριστική της γενικής στάσης των εκπροσώπων του Κουβέιτ στην όλη διαμάχη που οδήγησε στην εισβολή.

Μπορούμε να υποθέσουμε ότι το Κουβέιτ βασιζόμενο

στην υποστήριξη των Άγγλων (στη συνάντηση της Τζέντα ο πρίγκιπας Σάαντ ισχυρίστηκε ότι έχει τη διαβεβαίωση της Αγγλίας ότι το Ιράκ δε θα εισβάλει) και των Αμερικανών (προστασία των πετρελαιοφόρων του Κουβέιτ κατά τον περσοϊρακινό πόλεμο) δεν πήρε στα σοβαρά τις ιρακινές απειλές. Η ανένδοτη και προκλητική στάση της κυβέρνησης του Κουβέιτ στις συναντήσεις που προαναφέρθηκαν φέρει και την ανεξίτηλη σφραγίδα των αμερικανικών μυστικών υπηρεσιών. Οι Ιρακινοί ανακάλυψαν ένα έγγραφο, που παρέδωσαν στις 24.10.90 στον Γενικό Γραμματέα του ΟΗΕ Πέρες ντε Κουεγιάρ, το οποίο πρωτοκολλήθηκε ως επίσημο έγγραφο του Συμβουλίου Ασφαλείας του ΟΗΕ χωρίς ποτέ να διαψευστεί ούτε από την τότε εξόριστη κυβέρνηση του Κουβέιτ ούτε από την αμερικανική κυβέρνηση. Το ντοκουμέντο αυτό είναι μία άκρως απόρρητη επιστολή του Φαχντ Αχμάντ αλ Φαχντ (γενικού διευθυντή των μυστικών υπηρεσιών του Κουβέιτ) προς το σείχη Σαλέμ αλ Σάμπαχ αλ Σαλέμ αλ Σάμπαχ (υπουργό Εσωτερικών του Κουβέιτ) με ημερομηνία 22.11.89. Στην παράγραφο πέντε αναφέρει: «Συμφωνήσαμε με την αμερικανική πλευρά ότι θα ήταν σκόπιμο να εκμεταλλευτούμε τη χειροτέρευση της οικονομικής κατάστασης στο Ιράκ για να αναγκάσουμε την κυβέρνηση αυτής της χώρας να αναγνωρίσει τα κοινά μας σύνορα. Η CIA μας παρουσίασε τα μέσα πίεσης που θεωρεί αποτελεσματικά και πρότεινε συγκεκριμένα μια ευρεία συνεργασία μεταξύ μας υπό την προϋπόθεση ότι οι ενέργειες θα συντονίζονται σε υψηλό επίπεδο».[56]

Έτσι και το Κουβέιτ έπεσε θύμα των υποτιθέμενων «προστατών» του. Η οικονομική πίεση που εξάσκησε, με σκοπό να εξαναγκάσει το Ιράκ να δεχτεί έναν οριστικό διακανονισμό του συνοριακού προβλήματος, κατέληξε σε βάρος του αφ' ενός λόγω της εισβολής και πλήρους κατοχής από το Ιράκ κι αφ' ετέρου, πολύ περισσότερο, λόγω της μετατροπής του σε φλεγόμενο σεληνιακό τοπίο από τις βόμβες των «συμμάχων» του.[57]

Στην παραπλάνηση του Κουβέιτ σημαντικό ρόλο έπαιξε και ο πρόεδρος της Αιγύπτου Μουμπάρακ.[58] Ο Μουμπάρακ επισκέφτηκε στις 24.7.90 τη Βαγδάτη ως εκπρόσωπος του Αραβικού Συνδέσμου για διαπραγματεύσεις με σκοπό να προτείνει τη συνάντηση στην Τζέντα και να αποτρέψει τον Χουσεΐν από μια στρατιωτική ενέργεια κατά του Κουβέιτ. Ο Χουσεΐν του εμπιστεύτηκε ότι η παρουσία των ιρακινών στρατευμάτων στα σύνορα με το Κουβέιτ αποσκοπεί στην άσκηση πίεσης προς την κυβέρνηση των εμίρηδων και υποσχέθηκε ότι δεν πρόκειται να εισβάλει αν έχουν επιτυχία οι διαπραγματεύσεις στην Τζέντα. Τον παρακάλεσε όμως να μην το αποκαλύψει στους Κουβεϊτιανούς. Ο Μουμπάρακ όχι μόνο το αποκάλυψε αλλά τους είπε κιόλας ότι οι Ιρακινοί δεν πρόκειται να εισβάλουν στο Κουβέιτ (παραλείποντας τη φράση «όσο διαρκούν οι διαπραγματεύσεις»)[59] κι έτσι «πρόδωσε την εμπιστοσύνη που του έδειξε ο Σαντάμ Χουσεΐν».[60] Αποτέλεσμα ήταν οι εκπρόσωποι του Κουβέιτ ως μία «πεπειραμένη, ικανή, πειθαρχική και αραβομαθέστατη διπλωμάτις»[65] και είναι βέβαιο ότι ακολούθησε πιστά τις οδηγίες του Μπέικερ.[66] Η Γκλάσπι εργάζεται από τον Αύγουστο του '90 στο Στέιτ Ντιπάρτμεντ χωρίς να της επιτρέπεται να δίνει συνεντεύξεις. Ενώ η ίδια παραπονείται ότι είναι ο αποδιοπομπαίος τράγος της αμερικανικής κυβέρνησης,[67] το Στέιτ Ντιπάρτμεντ προκαλεί την οργή πολλών βουλευτών επειδή αρνείται να δώσει στη δημοσιότητα τις τότε αναφορές της για τις συνομιλίες της με τον Χουσεΐν με το πρόσχημα του διπλωματικού απορρήτου.[68]

Δύο μέρες πριν την εισβολή, ο εκπρόσωπος του Στέιτ Ντιπάρτμεντ Τζον Κέλι δηλώνει μετά από επερώτηση του βουλευτή Λι Χάμιλτον ότι οι ΗΠΑ δεν έχουν καμιά δέσμευση να υπερασπιστούν το Κουβέιτ.[69] Η είδηση ακούστηκε σ' όλο τον κόσμο, φυσικά και στη Βαγδάτη, μέσω του BBC.

Στις 25.7.90 δημοσιεύεται στον τύπο δήλωση Αμερικανού στρατιωτικού σύμφωνα με την οποία οι ΗΠΑ, σε περίπτωση κατοχής τμήματος του Κουβέιτ από το Ιράκ, θα αντιδρούσαν, θα έκαναν γυμνάσια και θα έστελναν πολεμικά πλοία αλλά δε θα έκαναν πόλεμο.[70]

Πέρα από την ανοχή και την ενθάρρυνση στον Χουσεΐν, εκφράστηκαν υποψίες ότι η εισβολή του Ιράκ στο Κουβέιτ χρηματοδοτήθηκε κιόλας με μερική ή ολική αμερικανική πίστωση.[71]

Πέρα από την ανοχή και την ενθάρρυνση προς τον Χουσεΐν, εκφράστηκαν υποψίες ότι η εισβολή του Ιράκ στο Κουβέιτ χρηματοδοτήθηκε με μερική ή ολική αμερικανική πίστωση. Μπορεί εύκολα να εξαχθεί το συμπέρασμα ότι ο πρόεδρος Μπους «έσπρωξε» τον Ιρακινό δικτάτορα στην παγίδα του Κουβέιτ.

Μπορεί εύκολα να εξαχθεί το συμπέρασμα ότι ο πρόεδρος Μπους με συστηματική υλοποίηση των σχεδίων του έσπρωξε τον ιρακινό δικτάτορα στην παγίδα του Κουβέιτ. Είναι ολοφάνερο ότι ο πόλεμος δεν άρχισε τον Αύγουστο του 1990 με την εισβολή αλλά πολύ πρωτύτερα. Στο διάστημα μετά την εισβολή, ο πρώην αρχηγός της CIA και νυν πρόεδρος των ΗΠΑ έδωσε μια θαυμάσια θεατρική παράσταση με στόχο να κοροϊδέψει τους πάντες και πέτυχε με έξυπνο τρόπο ν' αυξήσει τη δημοτικότητά του με εγκλήματα για τα οποία οποιοσδήποτε άλλος θα είχε καθίσει χιλιάδες φορές στην ηλεκτρική καρέκλα. Αυτό έγινε δυνατό με την παρεμπόδιση τόσο μιας αραβικής λύσης όσο και κάθε άλλης ειρηνευτικής πρωτοβουλίας, με μια ανεπανάληπτη λογοκρισία και τηλεοπτική προπαγάνδα και με την αδιάντροπη χρησιμοποίηση του ισραηλινού λαού σαν μέσο ανα-

6. Περιοδικό *Time, 20.8.90*. Βλ. δήλωση συμβούλου του Μπους.

7. Χωρίς αυτό να σημαίνει ότι ο έλεγχος της ροής του πετρελαίου από τις ΗΠΑ, ως αντιστάθμισμα της οικονομικής ισχύος της Ιαπωνίας και της Γερμανίας, δεν ήταν και δεν είναι ένας από τους στόχους της αμερικανικής επιθετικής πολιτικής στη Μέση Ανατολή: «Δεν υπάρχει αμφιβολία ότι μια σοβαρή προσωρινή διακοπή στη ροή του πετρελαίου από τον Περσικό Κόλπο θα είχε έναν επικίνδυνα ισχυρό αντίκτυπο στην ικανότητα των Ηνωμένων Πολιτειών να συνεχίσουν τον αρχηγικό τους ρόλο στον κόσμο»· βλ. LEONARD BINDER: *The Changing American Rolle in the Middle East*, Περιοδικό *Current History*, Τεύχος 535, Φεβρουάριος 1989, σελ. 66.

8. MOHSSEN MASSARRAT: *Die Krise am Persischen Golf. Dimensionen einer Regionalkrise nach dem ende der Bipolarität*, Περιοδικό *Peripherie*, Τεύχος 39/40, 1990, σελ. 54.

9. Ό.π.

10. Η τιμή, βέβαια, έπεσε κατακόρυφα με την έναρξη του πολέμου στις 17.1.91 στα 24,5 δολ. στο Ρότερνταμ, στα 23,25 δολ. στο Λονδίνο και στο Τόκιο στα 22,75 δολ. το βαρέλι. *Die Tageszeitung*, 18.1.91.

11. Η Shell είχε το τελευταίο τρίμηνο του 1990 αύξηση κερδών κατά 69%. Εφημερίδα *Die Tageszeitung*, 29.1.91, σελ. 11.

12. Η άντληση του πετρελαίου μέχρι τον πόλεμο ήταν αρκετά εύκολη. Το πετρέλαιο ανάβλυζε άφθονο από μόνο του μέσα από κατακόρυφους σωλήνες, χωρίς δηλαδή να αντλείται, επειδή συμπεριείχε μεγάλο ποσοστό αερίου. Με την καύση το αέριο εξαντλείται δυσανάλογα προς το αργό πετρέλαιο με κίνδυνο να κατακαθίσει στον πυθμένα των κοιτασμάτων και να γίνει πολύ δυσκολότερη η εκμετάλλευσή του αν η κατάσβεση αργοπορήσει πολύ. Αλλά και το σβήσιμο των καιγόμενων πηγών είναι προβληματικό εφόσον το πετρέλαιο ρέει ανεξέλεγκτα, σχηματίζοντας τεράστιες λίμνες στην έρημο. Έτσι τα αμερικανικά συνεργεία αναγκάζονται να ξανανάβουν τις φωτιές.

13. «(...) Οι Ηνωμένες Πολιτείες ίσως είχαν αρνηθεί την αίτηση του Κουβέιτ για προστασία των πετρελαιοφόρων του αν δεν υπήρχε το σκάνδαλο Ιράν-Κόντρας και η επιθυμία της κυβέρνησης Ρέιγκαν να αποσπάσει την προσοχή απ' αυτό, αποδεικνύοντας στους Άραβες και στους Αμερικανούς επικριτές της πολιτικής της ότι δεν αναχαιτίστηκε από το Ιράν»· βλ. LEONARD BINDER, ό.π., σελ. 67.

14. Περιοδικό *Der Spiegel*, Τεύχος 8, 1991, σελ. 140.

15. Ό.π.

16. Ό.π., σελ. 141.

17. Αυτά που χρησιμοποιήθηκαν πρόσφατα κατά των Κούρδων.

18. Περιοδικό *Der Spiegel*, ό.π. Για συγκεκριμένα στοιχεία στρατιωτικών εξαγωγών των ΗΠΑ προς το Ιράκ στο διά-

υψηλό επίπεδο».[56]

Έτσι και το Κουβέιτ έπεσε θύμα των υποτιθέμενων «προστατών» του. Η οικονομική πίεση που εξάσκησε, με σκοπό να εξαναγκάσει το Ιράκ να δεχτεί έναν οριστικό διακανονισμό του συνοριακού προβλήματος, κατέληξε σε βάρος του αφ' ενός λόγω της εισβολής και πλήρους κατοχής από το Ιράκ κι αφ' ετέρου, πολύ περισσότερο, λόγω της μετατροπής του σε φλεγόμενο σεληνιακό τοπίο από τις βόμβες των «συμμάχων» του.[57]

Στην παραπλάνηση του Κουβέιτ σημαντικό ρόλο έπαιξε και ο πρόεδρος της Αιγύπτου Μουμπάρακ.[58] Ο Μουμπάρακ επισκέφτηκε στις 24.7.90 τη Βαγδάτη ως εκπρόσωπος του Αραβικού Συνδέσμου για διαπραγματεύσεις με σκοπό να προτείνει τη συνάντηση στην Τζέντα και να αποτρέψει τον Χουσεΐν από μια στρατιωτική ενέργεια κατά του Κουβέιτ. Ο Χουσεΐν του εμπιστεύτηκε ότι η παρουσία των ιρακινών στρατευμάτων στα σύνορα με το Κουβέιτ αποσκοπεί στην άσκηση πίεσης προς την κυβέρνηση των εμίρηδων και υποσχέθηκε ότι δεν πρόκειται να εισβάλει αν έχουν επιτυχία οι διαπραγματεύσεις στην Τζέντα. Τον παρακάλεσε όμως να μην το αποκαλύψει στους Κουβεϊτιανούς. Ο Μουμπάρακ όχι μόνο το αποκάλυψε αλλά τους είπε κιόλας ότι οι Ιρακινοί δεν πρόκειται να εισβάλουν στο Κουβέιτ (παραλείποντας τη φράση «όσο διαρκούν οι διαπραγματεύσεις»)[59] κι έτσι «πρόδωσε την εμπιστοσύνη που του έδειξε ο Σαντάμ Χουσεΐν».[60] Αποτέλεσμα ήταν, οι εκπρόσωποι του Κουβέιτ να μην πάρουν στα σοβαρά τις ιρακινές απειλές και να καταλήξει η συνάντηση της Τζέντα σε πλήρη αποτυχία. Μια μέρα μετά τα στρατεύματα του Χουσεΐν εισέβαλαν στο εμιράτο.

Θεωρείται φυσικό ότι αν οι Αμερικανοί είχαν προειδοποιήσει τον Χουσεΐν πως θα αντιδρούσαν με τον τρόπο που τελικά αντέδρασαν, με μια δηλαδή πρωτοφανή στρατιωτική επέμβαση, ο ιρακινός δικτάτορας δε θα αποτολμούσε την εισβολή και την κατοχή του Κουβέιτ. Παρ' ότι ο πρόεδρος Μπους ήταν καλά ενημερωμένος για τις διαθέσεις του Χουσεΐν[61] δεν έκανε καμιά προσπάθεια να τον εμποδίσει. Αντίθετα του έδωσε την εντύπωση ότι δε θα επέμβει. Τον Απρίλιο του 1990 το Στέιτ Ντιπάρτμεντ δηλώνει ότι οι ΗΠΑ δεν έχουν καμιά δέσμευση να υπερασπιστούν το Κουβέιτ.[62] Στις 25.7.90 το Στέιτ Ντιπάρτμεντ «σκοτώνει» μια προγραμματισμένη εκπομπή της *Φωνής της Αμερικής*, που προειδοποιούσε το Ιράκ ότι οι ΗΠΑ είναι «ισχυρά δεσμευμένες» να υπερασπιστούν τους φίλους τους στον Κόλπο.[63] Την ίδια μέρα η Αμερικανίδα πρέσβειρα Έιπριλ Γκλάσπι λέει στον Χουσεΐν ότι η αμερικανική κυβέρνηση «δεν έχει άποψη» για τη διαμάχη Ιράκ-Κουβέιτ, δίνοντας την εντύπωση ότι οι ΗΠΑ δεν ενδιαφέρονται για το πρόβλημα επειδή το θεωρούν ενδοαραβική υπόθεση.[64] Η κ. Γκλάσπι θεωρείται

Πέρα από την ανοχή και την ενθάρρυνση προς τον Χουσεΐν, εκφράστηκαν υποψίες ότι η εισβολή του Ιράκ στο Κουβέιτ χρηματοδοτήθηκε με μερική ή ολική αμερικανική πίστωση. Μπορεί εύκολα να εξαχθεί το συμπέρασμα ότι ο πρόεδρος Μπους «έσπρωξε» τον Ιρακινό δικτάτορα στην παγίδα του Κουβέιτ.

Μπορεί εύκολα να εξαχθεί το συμπέρασμα ότι ο πρόεδρος Μπους με συστηματική υλοποίηση των σχεδίων του έσπρωξε τον ιρακινό δικτάτορα στην παγίδα του Κουβέιτ. Είναι ολοφάνερο ότι ο πόλεμος δεν άρχισε τον Αύγουστο του 1990 με την εισβολή αλλά πολύ πρωτύτερα. Στο διάστημα μετά την εισβολή, ο πρώην αρχηγός της CIA και νυν πρόεδρος των ΗΠΑ έδωσε μια θαυμάσια θεατρική παράσταση με στόχο να κοροϊδέψει τους πάντες και πέτυχε με έξυπνο τρόπο ν' αυξήσει τη δημοτικότητά του με εγκλήματα για τα οποία οποιοσδήποτε άλλος θα είχε καθίσει χιλιάδες φορές στην ηλεκτρική καρέκλα. Αυτό έγινε δυνατό με την παρεμπόδιση τόσο μιας αραβικής λύσης όσο και κάθε άλλης ειρηνευτικής πρωτοβουλίας, με μια ανεπανάληπτη λογοκρισία και τηλεοπτική προπαγάνδα και με την αδιάντροπη χρησιμοποίηση του ισραηλινού λαού σαν μέσο αναχαίτισης του διεθνούς ειρηνιστικού κινήματος.

ΤΕΛΟΣ Α΄ ΜΕΡΟΥΣ

Νίκος Πούλος

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1. ANDRE GUNTER FRANK: *Der Krieg der Scheinheiligen*, Περιοδικό *Blätter für Deutsche und Internationale Politik (Blätter diP)*, Τεύχος 3, 1991, σελ. 294.

2. *Ελευθεροτυπία*, 14.10.90.

3. PIERRE SALINGER, ERIC LAURENT: *Krieg am Golf-Das Geheimdossier*, Εκδόσεις Carl Hanser Verlag, 1991, σελ. 198 κ.ε.

4. Φορολογικές και άλλες επιπτώσεις βαρύνουν τώρα τους Γερμανούς όχι εξαιτίας της πετρελαϊκής πολιτικής του Χουσεΐν αλλά διότι πρέπει να καλυφθεί το κεφάλαιο που διέθεσε η Ομοσπονδιακή Κυβέρνηση ως εισφορά στα έξοδα του πολέμου στον Κόλπο.

5. Περιοδικό *Der Spiegel*, Τεύχος 34, 1990, σελ. 119. Βλ. δήλωση του LEE HAMILTON, προέδρου της Υποεπιτροπής για Θέματα Ευρώπης και Μέσης Ανατολής της Αμερικανικής Βουλής των Αντιπροσώπων.

12. Η άντληση του πετρελαίου μέχρι τον πόλεμο ήταν αρκετά εύκολη. Το πετρέλαιο ανάβλυζε άφθονο από μόνο του μέσα από κατακόρυφους σωλήνες, χωρίς δηλαδή να αντλείται, επειδή συμπεριείχε μεγάλο ποσοστό αερίου. Με την καύση το αέριο εξαντλείται δυσανάλογα προς το αργό πετρέλαιο με κίνδυνο να κατακαθίσει στον πυθμένα των κοιτασμάτων και να γίνει πολύ δυσκολότερη η εκμετάλλευσή του αν η κατάσβεση αργοπορήσει πολύ. Αλλά και το σβήσιμο των καιγόμενων πηγών είναι προβληματικό εφόσον το πετρέλαιο ρέει ανεξέλεγκτα, σχηματίζοντας τεράστιες λίμνες στην έρημο. Έτσι τα αμερικανικά συνεργεία αναγκάζονται να ξανανάβουν τις φωτιές.

13. «(...) Οι Ηνωμένες Πολιτείες ίσως είχαν αρνηθεί την αίτηση του Κουβέιτ για προστασία των πετρελαιοφόρων του αν δεν υπήρχε το σκάνδαλο Ιράν-Κόντρας και η επιθυμία της κυβέρνησης Ρέιγκαν να αποσπάσει την προσοχή απ' αυτό, αποδεικνύοντας στους Άραβες και στους Αμερικανούς επικριτές της πολιτικής της ότι δεν αναχαιτίστηκε από το Ιράν»· βλ. LEONARD BINDER, ό.π., σελ. 67.

14. Περιοδικό *Der Spiegel*, Τεύχος 8, 1991, σελ. 140.

15. Ό.π.

16. Ό.π., σελ. 141.

17. Αυτά που χρησιμοποιήθηκαν πρόσφατα κατά των Κούρδων.

18. Περιοδικό *Der Spiegel*, ό.π. Για συγκεκριμένα στοιχεία στρατιωτικών εξαγωγών των ΗΠΑ προς το Ιράκ στο διάστημα 1985-1990 (1,5 δισ. δολ.) βλ. AREND WELLMANN: *Wer hat den Irak aufgerüstet?*, Περιοδικό *Blätter diP*, Μάρτιος 1991, σελ. 365 κ.ε., Εφημερίδες *Die Tageszeitung*, 9.2.91, 13.3.91 και *Frankfurter Rundschau*, 9.2.91. Για την προμήθεια της ουσίας thiodiglycol που χρησιμοποιήθηκε για την παραγωγή υπερίτη (αέριο κατάλληλο ως χημικό όπλο) βλ. Περιοδικό *Der Spiegel*, Τεύχος 3, 1989, σελ. 69.

19. «Στην ερώτηση γιατί η αμερικανική αεροπορία, η οποία μετά την έναρξη των διαπραγματεύσεων για παύση πυρός κατέρριψε δύο ιρακινά αεροσκάφη, δεν κατέρριψε και τα θανατηφόρα ελικόπτερα του Χουσεΐν που επιτέθηκαν με βόμβες φωσφόρου κατά των Κούρδων αμάχων, απάντησε ο κυβερνητικός εκπρόσωπος: *"Τα ελικόπτερα θα καταρρίπτονταν μόνον αν απειλούσαν τις συμμαχικές δυνάμεις. Το πρόβλημα των εσωτερικών ταραχών στο Ιράκ θα πρέπει να λυθεί μόνο μεταξύ της ιρακινής κυβερνήσεως και του ιρακινού λαού"*. Κι ενώ εκατοντάδες χιλιάδες φεύγουν τρομοκρατημένοι από τη θανατηφόρα μηχανή του δικτάτορα Χουσεΐν, ο πρόεδρος των ΗΠΑ πηγαίνει για ψάρεμα»· βλ. BIRGIT SCHWARZ, DIETRICH WILLIER: *Volk im Niemandsland*, Εφημερίδα *Die Zeit*, Φύλλο 16, 12.4.91.

20. Ένας από τους σπουδαιότερους ειδικούς των Ρεπουμπλικάνων στα θέματα εξωτερικής πολιτικής, ο γερου-

σιαστής RICHARD LUGAR, δηλώνει στο περιοδικό *Der Spiegel*, Τεύχος 37, 1990, σελ. 158: «Μόνο με την πτώση του Σαντάμ Χουσεΐν και το τσάκισμα της στρατιωτικής δύναμης του Ιράκ μπορεί να διασφαλιστεί η ειρήνη στον Κόλπο». Ενώ ο πρόεδρος της Επιτροπής για τις Ένοπλες Δυνάμεις στη Βουλή των Αντιπροσώπων, LES ASPIN, δηλώνει στο περιοδικό *Der Spiegel*, ό.π.: «Το ιδανικό αποτέλεσμα θα ήταν ή ο Σαντάμ Χουσεΐν να φύγει από τη μέση ή ο στρατός του ενός εκατομμυρίου να φύγει από τη μέση». Το CENTRE OF DEFENCE INFORMATION (CDI): «Κρυφός στόχος της αμερικανικής κυβέρνησης είναι η εκμηδένιση του ιρακινού στρατού»· περιέχεται στο άρθρο *Im Blickpunkt: Golfkriegszenario*, Εφημερίδα *Frankfurter Rundschau*, 20.11.90. Τέλος, ο στρατηγός και πρώην υπουργός εξωτερικών των ΗΠΑ, ALEXANDER M. HAIG Jr. δηλώνει: «Όταν είναι ξεκάθαρος ο σκοπός τότε αγιάζονται τα μέσα· και θα πρέπει όχι μόνο να διώξουμε τους Ιρακινούς από το Κουβέιτ αλλά να διαλύσουμε τη στρατιωτική μηχανή τους μια για πάντα»· περιέχεται στο άρθρο *Κόλπος. Μόναχο ή Βιετνάμ;*, Εφημερίδα *Το Βήμα*, 23.12.90.

21. Καταπάτηση συμφωνιών για την οριοθέτηση των συνόρων καθώς και εισβολή στο Κουβέιτ έκανε το Ιράκ επίσης το 1961, το 1973 και το 1975. Για τον τρόπο επίλυσης αυτών των κρίσεων βλ. PETER BILLING, BERNHARD J. TRAUTNER: *Chronik eines Angekündigten Krieges. Die Entwicklung des nahöstlichen Staatensystems.* Περιέχεται στη συλλογή *Krieg für Frieden? Startschüsse für eine neue Weltordnung*, Εκδόσεις Elefanten Press, Βερολίνο 1991, σελ. 75-89.

22. Από συνέντευξη του ΜΙΧΑΛΗ ΡΑΠΤΗ, Εφημερίδα *Ελευθεροτυπία*, 27.1.91, σελ. 22 κ.ε.

23. Βλ. άρθρο του Τούρκου πολιτικού ΜΠΟΥΛΕΝΤ ΕΤΣΕΒΙΤ: *Οι Σαουδάραβες και οι ΗΠΑ παγίδεψαν το Ιράκ*, Εφημερίδα *Die Tageszeitung*, 26.9.90.

24. PIERRE SALINGER, ERIC LAURENT, ό.π., σελ. 7.

25. TARIK ASIS: *Επιστολή προς το Γενικό Γραμματέα του Αραβικού Συνδέσμου*, 16.7.90.

26. ΜΠΟΥΛΕΝΤ ΕΤΣΕΒΙΤ, ό.π.

27. Δημοσιεύτηκαν στα ελληνικά με τίτλο *"Συνωμοσία" Μπους-Σαντάμ για τις τιμές του πετρελαίου*, Εφημερίδα *Το Βήμα*, 28.10.90.

28. Το βιβλίο πρωτοεκδόθηκε στο Παρίσι και αποσπάσματά του δημοσιεύτηκαν στο περιοδικό *Der Spiegel*, Τεύχος 39, 24.9.90 και Τεύχος 5, 28.1.91 καθώς και στην Εφημερίδα *Το Βήμα*, 16.12.90. Όλες οι αναφορές μου βασίζονται στη γερμανική έκδοση: PIERRE SALINGER, ERIC LAURENT: *Krieg am Golf-Das Geheimdossier*, Εκδόσεις Carl Hanser Verlag, 1991.

29. Ό.π., σελ. 62.

30. FRITZ VORHOLZ: *Was Wird am Golf Verteidigt?*, Εφημερίδα *Die Zeit*, 4.1.91.

8.5.89, 18.12.89, 15.1.90. Το ίδιο περιοδικό, Τεύχος 3, 15.1.90, σελ. 145 κ.ε., προειδοποιούσε: «Ο πύραυλος Contor 2, δημιουργημένος με γερμανική βοήθεια, ένας μεγάλης ακρίβειας πύραυλος μέσου βεληνεκούς που μπορεί να φέρει και πυρηνικά όπλα, πιθανόν να δοκιμαστεί ήδη σε λίγους μήνες. Για πρώτη φορά υπάρχει ο κίνδυνος να βρεθούν στο βεληνεκές ιρακινών πυραύλων το Κάιρο, η Αθήνα, η Κωνσταντινούπολη και όλη η επικράτεια του αντιπάλου Ιράν ή του αρχιεχθρού Ισραήλ. Όλη η Μέση Ανατολή μπορεί να εκτεθεί στον έλεγχο κατασκοπευτικών δορυφόρων της Βαγδάτης».

36. Η Σαουδική Αραβία κατέχει πυραύλους CSS-2 βεληνεκούς άνω των 2000 Km. Το Ισραήλ κατέχει 200 πυρηνικές κεφαλές, η Ινδία έκανε ήδη το 1974 την πρώτη πυρηνική δοκιμή, το Πακιστάν έχει από το 1987 τη δυνατότητα να κατασκευάσει τη βόμβα, ανάλογες επιδιώξεις υπάρχουν και στο Ιράν, στη Λιβύη και αλλού. Όλα τα στοιχεία είναι από τη μελέτη του HELMUT HUBEL: *Neue Waffen in der Dritten Welt und ihre Folgen*, Περιοδικό *Europa Archiv, Zeitschrift für internationale Politik*, Τεύχος 15, Βόννη, Αύγουστος 1990.

37. FRANÇHOIS SOUDAN: *L'Offensive Africaine de Saddam Hussein*, Περιοδικό *Jeune Afrique*, σελ. 40-42.

38. Όπως αποκάλυψε το Περιοδικό *Der Spiegel*, Τεύχος 17, 23.4.90, το Ιράκ είχε επαφές με τον μεγαλοφυή κατασκευαστή πυροβόλων Gerald Vincent Bull, ο οποίος προσφέρθηκε να προμηθεύσει το Ιράκ με το σούπερ-κανόνι. Το περιοδικό συσχετίζει την υπόθεση του σούπερ-κανονιού με τον απαγχονισμό του Bazoft. Γράφει στη σελ. 162: «Δυτικές μυστικές υπηρεσίες τέθηκαν σε συναγερμό όταν πληροφορήθηκαν τις επαφές της Βαγδάτης με τον Bull. Μια βρετανική εταιρεία, που είχε συχνά συγκεντρώσει πληροφορίες για τις μυστικές υπηρεσίες της Αυτού Μεγαλειότητος, έριξε τον δημοσιογράφο Bazoft (...) στα χνάρια του Bull. Ο Bazoft συνάντησε το 1989 τον Bull και τον συνεργάτη του Adams στη Γερμανία. Το Σεπτέμβριο ταξίδεψε ο Bazoft στη Βαγδάτη και συνελήφθη καθώς ερευνούσε σε μια στρατιωτικά απαγορευμένη περιοχή. Στις 15 Μαρτίου ο Χουσεΐν τον εκτέλεσε δι' απαγχονισμού ως κατάσκοπο παρά τις έντονες διεθνείς διαμαρτυρίες. Μετά οι Ιρακινοί ανέμεναν προφανώς δολοφονικές ενέργειες κατά του Bull γι' αυτό και διέθεσαν στον σπουδαίο σύμβουλό τους δύο σωματοφύλακες. Το ότι τελικά ο Bull δολοφονήθηκε, είναι μάλλον αποτέλεσμα μιας επιχείρησης ακριβείας των ισραηλινών μυστικών πρακτόρων».

39. Η κατάσχεση των Krytrons έγινε δυνατή μόνο με τις πληροφορίες που διέθεσε η CIA και τις οδηγίες που υπαγορεύτηκαν εκ των άνω. Ταυτόχρονα το «παράνομο» εμπόριο όπλων και υψηλής τεχνολογίας με πλείστα τριτοκοσμικά κράτη συνεχιζόταν διεθνώς εν γνώσει τόσο της CIA όσο και αρκετών άλλων μυστικών υπηρεσιών.

should extend defense umbrella to countries threatened by Iraq), Περιοδικό *Time*, 30.4.90. *The world's most dangerous man*, Περιοδικό *U.S. News & World Report*, 4.6.90. κ.ά.

45. PIERRE SALINGER, ERIC LAURENT, ό.π., σελ. 10.

46. Ό.π.

47. Ό.π.

48. Ο Ντένις Ρος ήταν στενός συνεργάτης του Μπέικερ.

49. Διακοπή χορήγησης φτηνών δανείων, κατάργηση του Credit Commodity Programm που χρηματοδοτούσε τις αγορές σιτηρών της Βαγδάτης από τις ΗΠΑ και λήψη μέτρων που θα εμπόδιζαν τους Ιρακινούς να εισάγουν υλικό που μπορεί να χρησιμοποιηθεί για στρατιωτικούς σκοπούς.

50. PIERRE SALINGER, ERIC LAURENT, ό.π., σελ. 30 κ.ε.

51. Για τη συνομιλία Ντολ-Χουσεΐν βλ. ό.π., σελ. 29 κ.ε.

52. Στις 25.4.90 με την ευκαιρία λήξης του Ραμαζανιού.

53. PIERRE SALINGER, ERIC LAURENT, ό.π., σελ. 31.

54. Για τη συνάντηση βλ. *Ο Μυστικός Φάκελος του Κόλπου*, Εφημερίδα *Το Βήμα*, 16.12.90.

55. PIERRE SALINGER, ERIC LAURENT, ό.π., σελ. 76.

56. Η επιστολή δημοσιεύεται ολόκληρη, ό.π., σελ. 221-223.

57. Ποιος είναι δυνατόν να πιστέψει ότι όλες οι καταστροφές και οι πυρκαγιές στο Κουβέιτ ήταν αποτέλεσμα μόνο της αγριότητας των Ιρακινών;

58. Για το ρόλο του Μουμπάρακ στην κρίση του Κουβέιτ βλ. MARIANNE STERN: *Die Grenzen der Macht (Zwischen Abhängigkeit und Autonomie. Das Dilemma der Arabischen Welt).* Περιέχεται στη συλλογή BAHMAN NIRUMAND, ό.π., σελ. 46-55. FEHRAD IBRAHIM: *Saudi-Arabien im Nahöstlichen Regionalen System*, Περιοδικό Aus Politik und Zeitgeschichte-Beiträge zur Wochenzeitschrift: Das Parlament, 8.2.91, σελ. 35-36. BASSAM TIBI: *Die irakische Kuweit-Invasion und die Golfkrise*, Περιοδικό Beiträge zur Konfliktforschung, Τεύχος 4, 1990, σελ. 16-21.

59. PIERRE SALINGER, ERIC LAURENT, ό.π., σελ. 49.

60. Από συνέντευξη του ΒΑΣΙΛΙΑ ΧΟΥΣΕΪΝ της ΙΟΡΔΑΝΙΑΣ, Εφημερίδα *Τα Νέα*, 11.3.91.

61. Ο εκπρόσωπος της CIA, MARK MANSFIELD, Εφημερίδα *Die Zeit*, 10.8.90: «Είχαμε καλές πληροφορίες για τα σχέδια και τις προθέσεις του Ιράκ. Για μας δεν υπήρξαν εκπλήξεις».

62. ΦΙΛΙΠ ΕΪΤΖΙ, Περιοδικό *Αντί*, Τεύχος 453, 30.11.90.

63. Ό.π.

64. Βλ. σχετικά PIERRE SALINGER, ERIC LAURENT, ό.π., σελ. 49-67. GUNTHER HELLMANN: *Der Krieg um Kuwait: Katalysator einer 'neuen Weltordnung' oder Vorbote neuer Konflikte?*, Περιοδικό *Aus Politik und Zeitgeschichte-Beiträge zur Wochenzeitschrift*, ό.π., σελ. 15. Εφημερίδα *Το Βήμα*, ό.π. JIM HOAGLAND: *Iraqi Warned U.S. Against Interference*, Εφημερίδα *International Herald Tribune*,

des nahöstlichen Staatensystems. Περιέχεται στη συλλογή *Krieg für Frieden? Startschüsse für eine neue Weltordnung*, Εκδόσεις Elefanten Press, Βερολίνο 1991, σελ. 75-89.

22. Από συνέντευξη του ΜΙΧΑΛΗ ΡΑΠΤΗ, Εφημερίδα *Ελευθεροτυπία*, 27.1.91, σελ. 22 κ.ε.

23. Βλ. άρθρο του Τούρκου πολιτικού ΜΠΟΥΛΕΝΤ ΕΤΣΕΒΙΤ: *Οι Σαουδάραβες και οι ΗΠΑ παγίδεψαν το Ιράκ*, Εφημερίδα *Die Tageszeitung*, 26.9.90.

24. PIERRE SALINGER, ERIC LAURENT, ό.π., σελ. 7.

25. TARIK ASIS: *Επιστολή προς το Γενικό Γραμματέα του Αραβικού Συνδέσμου*, 16.7.90.

26. ΜΠΟΥΛΕΝΤ ΕΤΣΕΒΙΤ, ό.π.

27. Δημοσιεύτηκαν στα ελληνικά με τίτλο *"Συνωμοσία" Μπους-Σαντάμ για τις τιμές του πετρελαίου*, Εφημερίδα *Το Βήμα*, 28.10.90.

28. Το βιβλίο πρωτοεκδόθηκε στο Παρίσι και αποσπάσματά του δημοσιεύτηκαν στο περιοδικό *Der Spiegel*, Τεύχος 39, 24.9.90 και Τεύχος 5, 28.1.91 καθώς και στην Εφημερίδα *Το Βήμα*, 16.12.90. Όλες οι αναφορές μου βασίζονται στη γερμανική έκδοση: PIERRE SALINGER, ERIC LAURENT: *Krieg am Golf-Das Geheimdossier*, Εκδόσεις Carl Hanser Verlag, 1991.

29. Ό.π., σελ. 62.

30. FRITZ VORHOLZ: *Was Wird am Golf Verteidigt?*, Εφημερίδα *Die Zeit*, 4.1.91.

31. Η Σαουδική Αραβία αποφάσισε την αύξηση της παραγωγής της κατά 30% μέσα στα επόμενα πέντε χρόνια. Βλ. σχετικά: *Τα Σενάρια για το Μαύρο Χρυσό (Αμερικανική Παρέμβαση στις Τιμές του Πετρελαίου)*, Εφημερίδα *Το Βήμα*, 10.3.91, σελ. Δ26 και *Οι Σαούντ Κυβερνούν τον ΟΠΕΚ (Πώς Διαμορφώνεται η Μεταπολεμική Αγορά Πετρελαίου)*, Εφημερίδα *Το Βήμα*, 24.3.91, σελ. Δ23.

32. Για τις διαφωνίες στον ΟΠΕΚ βλ. SEFIK ALP BAHADIR: *Saddam Hussein und der Club der Reichen (Wirtschaftliche Hintergründe des irakischen Überfalls auf Kuwait)*. Περιέχεται στη συλλογή BAHMAN NIRUMAND: *Sturm im Golf (Die Irak-Krise und das Pulverfaβ Nahost)*, Β' έκδοση, Βερολίνο 1991, σελ. 100-117.

33. Η τιμή της βενζίνης στις ΗΠΑ δεν ξεπερνάει τις 60 δρχ. ανά λίτρο.

34. *The Victims of Vengeance*, Περιοδικό *Maclean's*, 12.9.88. *The Cries of the Kurds*, Περιοδικό *Time*, 19.9.88. *Letting a Genie out of a Bottle*, Περιοδικό *Newsweek*, 19.9.88. *Oreration Crush Kurds*, Περιοδικό *U.S. News & World Report*, 19.9.88. *Curse of the Kurds*, Περιοδικό *The New Republic*, 26.9.88. *Where is the Outrange?*, Περιοδικό *Time*, 26.9.88. E. MARSHALL: *Chemical Genozide in Iraq?*, Περιοδικό *Science*, 30.9.88.

35. Περιοδικό *Der Spiegel*, 16.1.89, 30.1.89, 27.3.89,

σκευαστή πυροβόλων Gerald Vincent Bull, ο οποίος προσφέρθηκε να προμηθεύσει το Ιράκ με το σούπερ-κανόνι. Το περιοδικό συσχετίζει την υπόθεση του σούπερ-κανονιού με τον απαγχονισμό του Bazoft. Γράφει στη σελ. 162: «Δυτικές μυστικές υπηρεσίες τέθηκαν σε συναγερμό όταν πληροφορήθηκαν τις επαφές της Βαγδάτης με τον Bull. Μια βρετανική εταιρεία, που είχε συχνά συγκεντρώσει πληροφορίες για τις μυστικές υπηρεσίες της Αυτού Μεγαλειότητος, έριξε τον δημοσιογράφο Bazoft (...) στα χνάρια του Bull. Ο Bazoft συνάντησε το 1989 τον Bull και τον συνεργάτη του Adams στη Γερμανία. Το Σεπτέμβριο ταξίδεψε ο Bazoft στη Βαγδάτη και συνελήφθη καθώς ερευνούσε σε μια στρατιωτικά απαγορευμένη περιοχή. Στις 15 Μαρτίου ο Χουσεΐν τον εκτέλεσε δι' απαγχονισμού ως κατάσκοπο παρά τις έντονες διεθνείς διαμαρτυρίες. Μετά οι Ιρακινοί ανέμεναν προφανώς δολοφονικές ενέργειες κατά του Bull γι' αυτό και διέθεσαν στον σπουδαίο σύμβουλό τους δύο σωματοφύλακες. Το ότι τελικά ο Bull δολοφονήθηκε, είναι μάλλον αποτέλεσμα μιας επιχείρησης ακριβείας των ισραηλινών μυστικών πρακτόρων».

39. Η κατάσχεση των Krytrons έγινε δυνατή μόνο με τις πληροφορίες που διέθεσε η CIA και τις οδηγίες που υπαγορεύτηκαν εκ των άνω. Ταυτόχρονα το «παράνομο» εμπόριο όπλων και υψηλής τεχνολογίας με πλείστα τριτοκοσμικά κράτη συνεχιζόταν διεθνώς εν γνώσει τόσο της CIA όσο και αρκετών άλλων μυστικών υπηρεσιών.

40. Όπως αυτή στις 7.6.81 κατά του κέντρου πυρηνικών ερευνών Tammuz στην περιοχή Οσιράκ κοντά στη Βαγδάτη, κατά την οποία το κέντρο καταστράφηκε ολοσχερώς από τις βόμβες των ισραηλινών βομβαρδιστικών F-15 και F-16.

41. PIERRE SALINGER, ERIC LAURENT, ό.π., σελ. 26. Εφημερίδα *Die Tageszeitung*, 4.4.90.

42. *Neuer Krieg im Nahen Osten?*, Περιοδικό *Der Spiegel*, 9.4.90. *Stumbling toward Armageddon? (Iraq's Threats against Israel)*, Περιοδικό *Time*, 16.4.90.

43. Σύμφωνα με πληροφορίες του *BBC*, δημοσιευμένες στην Εφημερίδα *Ελευθεροτυπία*, 29.1.91, το βρετανικό υπουργείο εμπορίου και βιομηχανίας είχε αρχικά χορηγήσει άδειες για την εξαγωγή των εξαρτημάτων του «μεγάλου κανονιού» που κατασκέθηκαν στο Λονδίνο και στην Πάτρα.

44. Βλ. σχετικά R. WATSON: *Public Enemy no. 1 (Iraq Caught smuggling parts for Nuclear Weapons)*, Περιοδικό *Newsweek*, 9.4.90. J. SMOLOWE: *The Big Sting (Iraq foiled in attempt to buy Devices for Atomic Warheads)*, Περιοδικό *Time*, 9.4.90. L. LIEF: *Will Baghdad get the Bomb? (Iraqi sheme to smuggle Nuclear Triggers is foiled)*, Περιοδικό *U.S. News & World Report*, 9.4.90. *Britain catches Iraq again, with a... Gun?*, Περιοδικό *Newsweek*, 23.4.90. R. TALBOTT: *Defusing Baghdad's Bomb (U.S.*

58. Για το ρόλο του Μουμπάρακ στην κρίση του Κουβέιτ βλ. MARIANNE STERN: *Die Grenzen der Macht (Zwischen Abhängigkeit und Autonomie. Das Dilemma der Arabischen Welt)*. Περιέχεται στη συλλογή BAHMAN NIRUMAND, ό.π., σελ. 46-55. FEHRAD IBRAHIM: *Saudi-Arabien im Nahöstlichen Regionalen System*, Περιοδικό Aus Politik und Zeitgeschichte-Beiträge zur Wochenzeitschrift: Das Parlament, 8.2.91, σελ. 35-36. BASSAM TIBI: *Die irakische Kuweit-Invasion und die Golfkrise*, Περιοδικό Beiträge zur Konfliktforschung, Τεύχος 4, 1990, σελ. 16-21.

59. PIERRE SALINGER, ERIC LAURENT, ό.π., σελ. 49.

60. Από συνέντευξη του ΒΑΣΙΛΙΑ ΧΟΥΣΕΪΝ ΤΗΣ ΙΟΡΔΑΝΙΑΣ, Εφημερίδα *Τα Νέα*, 11.3.91.

61. Ο εκπρόσωπος της CIA, MARK MANSFIELD, Εφημερίδα *Die Zeit*, 10.8.90: «Είχαμε καλές πληροφορίες για τα σχέδια και τις προθέσεις του Ιράκ. Για μας δεν υπήρξαν εκπλήξεις».

62. ΦΙΛΙΠ ΕΪΤΖΙ, Περιοδικό *Αντί*, Τεύχος 453, 30.11.90.

63. Ό.π.

64. Βλ. σχετικά PIERRE SALINGER, ERIC LAURENT, ό.π., σελ. 49-67. GUNTHER HELLMANN: *Der Krieg um Kuwait: Katalysator einer 'neuen Weltordnung' oder Vorbote neuer Konflikte?*, Περιοδικό *Aus Politik und Zeitgeschichte-Beiträge zur Wochenzeitschrift*, ό.π., σελ. 15. Εφημερίδα *Το Βήμα*, ό.π. JIM HOAGLAND: *Iraqi Warned U.S. Against Interference*, Εφημερίδα *International Herald Tribune*, 14.2.90, σελ. 3.

65. Ο πρώην πρέσβης της Ελλάδας στο Λίβανο, στη Συρία και στην Κύπρο, ΘΕΜΟΣ ΣΤΟΦΟΡΟΠΟΥΛΟΣ, Περιοδικό *Αντί*, Τεύχος 450, 2.11.90.

66. Από δήλωση του ΘΕΜΟΥ ΣΤΟΦΟΡΟΠΟΥΛΟΥ, Εφημερίδα *Τα Νέα*, 13.2.91, σελ. 19.

67. Περιοδικό *Newsweek*, 11.3.91.

68. Εφημερίδα *Τα Νέα*, 23.3.91, σελ. 11.

69. ΦΙΛΙΠ ΕΪΤΖΙ, ό.π.

70. *U.S. Pursues Diplomatic Solution in Persian Gulf Crisis Warns Iraq*, Εφημερίδα *Washington Post*, 25.7.90, σελ. 17.

71. Βλ. και τις καταγγελίες των πολιτικών ΤΣΑΡΛΣ ΣΑΜΕΡ, ΤΖΟΖΕΦ ΚΕΝΕΝΤΙ, Περιοδικό *Κεφάλαιο*, Τεύχος 12, 1990, σελ. 82: «Η αμερικανική θυγατρική τράπεζα της ιταλικής Banca Nationale del Lavoro (BNL) εγγυήθηκε στο Ιράκ πίστωση ύψους 3 δισ. δολ. με μεσίτη τον Πολ Βέντελ και απόλυτο εγγυητή την κυβέρνηση των ΗΠΑ. Την υπόθεση αυτή καλείται να τη διαλευκάνει το αμερικανικό δικαστήριο. Ο γενικός εισαγγελέας του κράτους, Ρίτσαρντ Θόριμπουρχ, δείχνει πάντως διστακτικός για μια τέτοια διαδικασία "γιατί η περίπτωση είναι πολύ λεπτή και άπτεται ζητημάτων ασφαλείας του κράτους"».

Κεντρική διάθεση: Σόλωνος 99, Αθήνα ☎ 363.03.76

ΟΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ

ΤΙΜΟΘΙ ΛΙΡΙ: Η ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΤΗΣ ΕΚΣΤΑΣΗΣ, Εκδόσεις ΔΙΕΘΝΗΣ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ, Αθήνα 1989

Η Διεθνής Βιβλιοθήκη ούτε ξεκίνησε ως εκδοτικός οίκος ούτε και υπήρξε ποτέ απλά και μόνο κάτι τέτοιο. Όντας μέσα από τα βιβλία και τα διάφορα κείμενα που εξέδωσε, μία από τις πολλαπλές δραστηριότητες που είχε ως χώρος κοινωνικής παρέμβασης και κριτικής, μια ομάδα ατόμων ανοιχτή μεν αλλά όχι πλατιά, κατόρθωσε μέσα στην τελευταία εικοσαετία μέσα από βιβλία πάντα επίκαιρα αλλά όχι «καταναλώσιμα» (γιατί ήταν όντως επίκαιρα) να συλλαμβάνει και να αποκρυσταλλώνει το ριζοσπαστικό πνεύμα των καιρών στην Ελλάδα. Με δυο λόγια, μέσα από το πνεύμα της ασυμβίβαστης άρνησης να ανοίξει δρόμους προς την κατεύθυνση πάντα που επιθυμούσαν κάποια άτομα τα οποία εκφράζανε το «διαφορετικό» σε μια Ελλάδα που με υστέρηση 10 έως 20 ετών ντυνόταν αυτάρεσκα με τα αποφόρια των ευρωπαϊκών πρωτοποριών. Πολύ πριν τα ΚΚΕ και οι απομιμήσεις, καπηλευόμενα τους νεκρούς του Πολυτεχνείου με το πρόσχημα της οργάνωσης *κτίσουνε* τις κομματικές στρούγγες, η Διεθνής Βιβλιοθήκη εξέδωσε ΡΟΖΑ ΛΟΥΞΕΜΠΟΥΡΓΚ: «*Μεταρρύθμιση ή επανάσταση – Κριτική της ρώσικης επανάστασης*», «*Μαζική απεργία και αυθορμητισμός των μαζών*», «*Η συσσώρευση του κεφαλαίου*», τα νεανικά έργα του ΚΑΡΛ ΜΑΡΞ: «*Χειρόγραφα 1844*» αλλά και τη «*Μιζέρια των φοιτητικών κύκλων, από διανοητική, σεξουαλική και οικονομική άποψη*», «*Μας γράφετε στα αρχίδια σας; Δεν θα μας γράφετε για πολύ καιρό*», «*Εκλογική Απεργία*», «*Γενικευμένη Αυτοδιεύθυνση και Συμβουλιακή οργάνωση*», «*Φράξια Κόκκινος Στρατός Μπάαντερ-Μάινχοφ*» του ΕΜΙΛ ΜΑΡΕΝΣΕΝ και «*Ταξικός πόλεμος στη Βαρκελώνη*», εκπληκτικό κείμενο πάνω στο τόσο κρίσιμο ζήτημα της τρομοκρατίας και της συμβολής της στην κατάρρευση αυτού του κινήματος, «*Ταξική συνείδηση και σεξουαλική χειραφέτηση*» του ΒΙΛΧΕΛΜ ΡΑΪΧ και το «*Για την οργάνωση των συμβουλίων*» του ΑΝΤΟΝ ΠΑΝΕΚΟΥΚ, «*Βιετνάμ: Πόλεμος, Ειρήνη, Κέρδος*», «*Η ανάπτυξη του κεφαλαίου στην Ελλάδα*».

Όταν τα «Ποτέμκιν» γίνονταν φετίχ των σημειολόγων εξέδωσε την «*Άγνωστη Επανάσταση*» του ΒΟΛΙΝ, την «*Κομμούνα της Κροστάνδης*» της ΙΝΤΑ ΜΕΤ, το «*Μπολσεβίκοι και Εργατικός Έλεγχος*» του ΜΟΡΙΣ ΜΠΡΙΝΤΟΝ, το «*Επιθυμία και* ... του ΡΑΟΥΛ ΒΑΝΕΓΚΕΜ), «*ΗΠΑ: Εξέγερση ενάντια στην εργασία*», «*Αναρχικές Κολλεκτίβες*» του ΣΑΜ ΝΤΟΛΓΚΟΦ, «*Σοσιαλισμός ή Βαρβαρότητα, η εξέγερση του '56 στην Ουγγαρία*», «*Πόλεμος κατά του Πολέμου*», «*Προσκύνημα στην Καταλωνία*» του ΤΖΟΡΤΖ ΟΡΓΟΥΕΛ, «*Σάκο και Βαντζέτι*», «*Εργατικά Κράτη, Εργατικά Κόμματα*» και «*ΕΑΜ-ΕΛΑΣ-ΟΠΛΑ*» του Α. ΣΤΙΝΑ, «*Σαμποτέ*» του ΑΝΤΟΝΙΟ ΤΕΛΕΖ, «*ΣΠΑΡΤΑΚΟΣ – Η κομμούνα του Βερολίνου 1919*», «*Θεός και Κράτος*» του ΜΙΧΑΗΛ ΜΠΑΚΟΥΝΙΝ, «*Κοινωνία του Θεάματος*» του ΓΚΥ ΝΤΕΜΠΟΡ, «*Έκρηξη της ιδεολογίας στην Κίνα*», «*Νόμος και Εξουσία*» του ΠΕΤΡΟΥ ΚΡΟΠΟΤΚΙΝ.

Στο κίνημα των φοιτητικών καταλήψεων του '79 μια έντρομη αριστερά και μια χαζοχαρούμενη άκρα αριστερά αναζητούν το φάντασμα ή την οπτασία αντίστοιχα του Γαλλικού Μάη: η Διεθνής Βιβλιοθήκη εκδίδει το βιβλίο του ΡΕΝΕ ΒΙΕΝΕ: «*ΜΑΗΣ 1968: Λυσσασμένοι και σιτουασιονιστές στο κίνημα των καταλήψεων*», ένα έργο πούρχεται να συμπληρώσει τον «*Αριστερισμό – φάρμακο στη γεροντική αρρώστια του κομμουνισμού*» που είχε εκδοθεί πιο πριν όταν η αρρώστια πρωτόκανε την εμφάνισή της.

Η δεκαετία του '80 ήταν διαφορετική στην Ελλάδα. Με το ΠΑΣΟΚ η μάσκα έπεσε. Για μερικούς ήρθε η εξαχρείωση. Η ασυμβίβαστη φωνή της άρνησης που επέμενε να λέει τα πράγματα με το όνομά τους, παρά τις δυσχέρειες, δεν διστάζει ούτε στιγμή να καταγγείλει αυτήν την εξαχρείωση, να καταστήσει το αίσχος ακόμα αισχρότερο δημοσιοποιώντας το: «ΕΧΟΝΤΑΣ ΠΛΗΡΗ ΣΥΝΕΙΔΗΣΗ ΤΗΣ ΕΥΘΥΝΗΣ ΕΝΑΝΤΙ ΤΟΥ ΑΝΤΙΕΞΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟΥ ΚΙΝΗΜΑΤΟΣ» και στην πορεία έρχεται η αυτογνωσία, η κατανόηση, η συμφιλίωση, η υπέρβαση και, κάποιες στιγμές, η απόγνωση.

Το Χημείο στα μέσα της δεκαετίας δίνει το στίγμα: Είμαστε τρελοί κι ευτυχισμένοι!

Το ροκ, ως μορφή καθολικής κοινωνικής αντίστασης, ήταν η κοινή γλώσσα μιας νεολαίας που αρνιόταν να «φτιαχτεί» με την αποφορά των νεκρών του Πολυτεχνείου. Κάποιοι μεγαλύτεροι, ακολούθησαν. Είχαν αφομοιώσει ό,τι, ίσως, αξίζει να κρατηθεί από την αναρχική παράδοση (σ' αντιδιαστολή με τη μαρξιστική): το στοιχείο της επιθυμίας, την απόρριψη του κλειστού συστήματος, την υπέρβαση που, μοιραία, περνάει από την αυτοϋπέρβαση. Κι η ελευθεριακή παράδοση του Νέου Κόσμου εκφράζει ρητά αυτό το στοιχείο.

Εκδόθηκε λοιπόν, ένα κλασικό έργο, το ...

... γκόσμια και πως το βιβλίο ήταν μια τελευταία κοινωνική προσφορά, «τιμής ένεκεν». Αυτούς όμως τους ανθρώπους στην Ελλάδα, ή έστω κάποιους απ' αυτούς, που πέρασαν μέσα ή δίπλα από τη Διεθνή Βιβλιοθήκη, αυτούς που συντονίστηκαν έστω και μια ιστορική στιγμή μαζί της, μέσα από τις αναρίθμητες επιτροπές και κινητοποιήσεις, από τις πρώτες πορείες των «εξτρεμιστών» στην επιτροπή για την απελευθέρωση του Ρολφ Πόλε, από το κίνημα για τις φυλακές στις επιτροπές για την Πολωνία, από την εξέγερση στο Χημείο στην αλληλεγγύη στην Κατερίνα Ιατροπούλου, από τους αγώνες κατά της ηρωίνης («ΟΙ ΜΠΑΤΣΟΙ ΠΟΥΛΑΝΕ ΤΗΝ ΗΡΩΙΝΗ») στην επιτροπή για την απελευθέρωση του Γιάννη Μπαλή, αυτούς όλους – από ένα σημείο και μετά – πρώτιστα δεν τους ενδιέφερε κάποιο κίνημα ή έστω κι η ιστορία στο σύνολό της. Είχε κλείσει ένας κύκλος, υπήρχε όμως πλέον η επίγνωση πως όλη η ιστορία κινείται **σ' έναν** κύκλο. Και, στο μέτρο που δεν είχαν χάσει ποτέ την αίσθηση του ανθρώπινου, τους ενδιέφερε η αυτεπίγνωση: Πολύ πιο αναγκαία σ' αυτή τη νύχτα που διατρέχει πια η ανθρωπότητα. Κι η αυτεπίγνωση περνάει μέσα από τη διεύρυνση της συνείδησης, μιας συνείδησης που η κοινωνία σα σύνολο πάντα στενεύει. Έτσι εκδόθηκε «*Η Πολιτική της Έκστασης*» του ΤΙΜΟΘΙ ΛΙΡΙ: «Υπάρχουν πολλά νέα παράγωγα αυτής της έρευνας επάνω στη διεύρυνση της συνείδησης και σε αυτές τις μελέτες. Πρώτον, είναι αναπόφευκτο ότι θα αναπτυχθεί μια νέα γλώσσα για να κοινωνίσουμε τη νέα πλευρά της εμπειρίας. Η γλώσσα των λέξεων που τώρα χρησιμοποιούμε είναι υπερβολικά αδέξια, στατική και αναιρή. Πρόκειται να αναπτύξουμε, όπως έχει αναπτυχθεί η χημεία, μια γλώσσα που θα σέβεται το γεγονός ότι η εμπειρία μας, η συμπεριφορά μας και οι κοινωνικές μας διαρθρώσεις είναι ρευστές συνεχώς. Και αν η γλώσσα που χρησιμοποιείς δεν είναι επακόλουθο της αλλαγής και δεν συμπορεύεται, τότε έχεις πρόβλημα, είσαι «κολλημένος». Έχεις ναρκωθεί από το εκπαιδευτικό σύστημα. Πρόκειται να υπάρξουν νέες αξίες, ξένοιαστες βεβαιότητες, βασισμένες σε ένα ευρύτερο πεδίο της πραγματικότητας. Οι παρούσες αξίες μας, βασισμένες στους συγκεκριμένους εθνοκεντρικούς φυλετικούς σκοπούς, θα χάνουν σε σπουδαιότητα αφού δούμε πού ανήκει πραγματικά ο άνθρωπος μέσα στην βιολογική εξελικτική διαδικασία. Πρόκειται να υπάρξουν νέες κοινωνικές διαρθρώσεις:

ΒΙΒΛΙΟΠΑΡΟΥ

ταρρύθμιση ή επανάσταση – Κριτική της ρώσικης επανάστασης», *«Μαζική απεργία και αυθορμητισμός των μαζών»*, *«Η συσσώρευση του κεφαλαίου»*, τα νεανικά έργα του ΚΑΡΛ ΜΑΡΞ: *«Χειρόγραφα 1844»* αλλά και τη *«Μιζέρια των φοιτητικών κύκλων, από διανοητική, σεξουαλική και οικονομική άποψη»*, *«Μας γράφετε στα αρχίδια σας; Δεν θα μας γράφετε για πολύ καιρό»*, *«Εκλογική Απεργία»*, *«Γενικευμένη Αυτοδιεύθυνση και Συμβουλιακή οργάνωση»*, *«Φράξια Κόκκινος Στρατός Μπάαντερ-Μάινχοφ»* του ΕΜΙΛ ΜΑΡΕΝΣΕΝ και *«Ταξικός πόλεμος στη Βαρκελώνη»*, εκπληκτικό κείμενο πάνω στο τόσο κρίσιμο ζήτημα της τρομοκρατίας και της συμβολής της στην κατάρρευση αυτού του κινήματος, *«Ταξική συνείδηση και σεξουαλική χειραφέτηση»* του ΒΙΛΧΕΛΜ ΡΑΪΧ και το *«Για την οργάνωση των συμβουλίων»* του ΑΝΤΟΝ ΠΑΝΕΚΟΥΚ, *«Βιετνάμ: Πόλεμος, Ειρήνη, Κέρδος»*, *«Η ανάπτυξη του κεφαλαίου στην Ελλάδα»*.

Όταν τα «Ποτέμκιν» γίνονταν φετίχ των σημειολόγων εξέδωσε την *«Άγνωστη Επανάσταση»* του ΒΟΛΙΝ, την *«Κομμούνα της Κροστάνδης»* της ΙΝΤΑ ΜΕΤ, το *«Μπολσεβίκοι και Εργατικός Έλεγχος»* του ΜΟΡΙΣ ΜΠΡΙΝΤΟΝ, το *«Επιθυμία και Ανάγκη στο επαναστατικό κίνημα»*, *«Πρόβος, η έκρηξη του Άμστερνταμ το '65»*. Όταν οι αριστεριστές όλου του κόσμου πέφτανε σαν τα κοράκια στην πορτογαλέζικη επανάσταση των γαρυφάλλων εξέδωσε τον *«Κοινωνικό Πόλεμο στην Πορτογαλία»* του ΧΑΪΜΕ ΣΕΜΠΡΟΥΝ που όχι μόνο κατέγραψε αλλά και προέβλεψε την όλη πορεία της πορτογαλέζικης επανάστασης που οι δραστηριότητές της και τα προγράμματά της απείχαν πολύ από τα πολυδιαφημιζόμενα γαρύφαλλα του Καρβάλιο.

Όταν οι κομματικές οργανώσεις του '70 κατέτρεχαν ως δεύτερη οικογένεια (ή και ως κλαν) την ελληνική νεολαία, εκδίδει το *«Άκου Μαρξιστή»* του ΜΑΡΕΪ ΜΠΟΥΚΤΣΙΝ και την *«Σεξουαλική Χειραφέτηση»* του ΒΙΛΧΕΛΜ ΡΑΪΧ καθώς και *«Το παράλογο στην πολιτική»* του ΜΟΡΙΣ ΜΠΡΙΝΤΟΝ.

Στο μεταπολιτευτικό απεργιακό κίνημα, τις καταλήψεις και τα οδοφράγματα του '75-'76, διαψεύδει τη μισή αλήθεια που ιδεολογικοποιείται από την άκρα αριστερά του κεφαλαίου εκδίδοντας *«Από την Άγρια Απεργία στη Γενικευμένη Αυτοδιεύθυνση»* του ΡΑΤΓΚΕΜΠ (ψευδώνυμο στην Ελλάδα. Με το ΠΑΣΟΚ η μάσκα έπεσε. Για μερικούς ήρθε η εξαχρείωση. Η ασυμβίβαστη φωνή της άρνησης που επέμενε να λέει τα πράγματα με το όνομά τους, παρά τις δυσχέρειες, δεν διστάζει ούτε στιγμή να καταγγείλει αυτήν την εξαχρείωση, να καταστήσει το αίσχος ακόμα αισχρότερο δημοσιοποιώντας το: «ΕΧΟΝΤΑΣ ΠΛΗΡΗ ΣΥΝΕΙΔΗΣΗ ΤΗΣ ΕΥΘΥΝΗΣ ΕΝΑΝΤΙ ΤΟΥ ΑΝΤΙΕΞΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟΥ ΚΙΝΗΜΑΤΟΣ» και στην πορεία έρχεται η αυτογνωσία, η κατανόηση, η συμφιλίωση, η υπέρβαση και, κάποιες στιγμές, η απόγνωση.

Το Χημείο στα μέσα της δεκαετίας δίνει το στίγμα: Είμαστε τρελοί κι ευτυχισμένοι!

Το ροκ, ως μορφή καθολικής κοινωνικής αντίστασης, ήταν η κοινή γλώσσα μιας νεολαίας που αρνιόταν να «φτιαχτεί» με την αποφορά των νεκρών του Πολυτεχνείου. Κάποιοι μεγαλύτεροι, ακολούθησαν. Είχαν αφομοιώσει ό,τι, ίσως, αξίζει να κρατηθεί από την αναρχική παράδοση (σ' αντιδιαστολή με τη μαρξιστική): το στοιχείο της επιθυμίας, την απόρριψη του κλειστού συστήματος, την υπέρβαση που, μοιραία, περνάει από την αυτοϋπέρβαση. Κι η ελευθεριακή παράδοση του Νέου Κόσμου εκφράζει ρητά αυτό το στοιχείο.

Εκδόθηκε λοιπόν, ένα κλασικό έργο, το *«Ουόλντεν»* του ΧΕΝΡΙ ΝΤΕΪΒΙΝΤ ΘΟΡΟ και, πολύ πριν το Χημείο, δύο βιβλία βγαλμένα απ' το αμερικάνικο κίνημα του '60: το *«Do it»* του ΤΖΕΡΙ ΡΟΥΜΠΙΝ και *«Η επανάσταση για την κάβλα της»* του ΑΜΠΙ ΧΟΦΜΑΝ.

Η «κοινωνική ανυπακοή» έδειχνε τις κατευθύνσεις, τα βιβλία έκαναν απτούς κάποιους δρόμους, υπήρχαν κι άλλοι. Και στο σημείο αυτό, μια και το σημείωμα τούτο φιλοξενείται σ' ένα περιοδικό που συμπλέει (ή συνέπλεε) με κάποιες οικολογικές απόπειρες, θυμίζουμε ότι η Διεθνής Βιβλιοθήκη εξέδωσε Μάρεϊ Μπούκτσιν σε μιαν εποχή (το '70) όπου η οικολογία ήταν ακόμη το διανοουμενίστικο αξιοπερίεργο εξ εσπερίας, κατάλληλο σε μορφή λάιτ να καλύψει κάποιες στήλες εφημερίδων όταν δεν επαρκούσε η τρέχουσα ύλη. Ας είναι, η μεμψιμοιρία είναι θλιβερή κι η ιστορία δικαιώνει (σπάνια εξάλλου) μόνον τους νεκρούς. Δηλαδή, κι επί του προκειμένου, μας αφήνει απαθείς. Με την *«Ιστορία της Αναρχίας»* του ΜΑΞ ΝΕΤΛΑΟΥ, μετά το Χημείο και την έμπρακτη διαπόμπευση κάθε ριζοσπαστικής ιδέας στην Ελλάδα και διεθνώς, φάνηκε πως ένας κύκλος έκλεισε. Πως ένα κίνημα έληξε ή έχανε πανεύει. Έτσι εκδόθηκε *«Η Πολιτική της Έκστασης»* του ΤΙΜΟΘΙ ΛΙΡΙ: «Υπάρχουν πολλά νέα παράγωγα αυτής της έρευνας επάνω στη διεύρυνση της συνείδησης και σε αυτές τις μελέτες. Πρώτον, είναι αναπόφευκτο ότι θα αναπτυχθεί μια νέα γλώσσα για να κοινωνίσουμε τη νέα πλευρά της εμπειρίας. Η γλώσσα των λέξεων που τώρα χρησιμοποιούμε είναι υπερβολικά αδέξια, στατική και ανιαρή. Πρόκειται να αναπτύξουμε, όπως έχει αναπτυχθεί η χημεία, μια γλώσσα που θα σέβεται το γεγονός ότι η εμπειρία μας, η συμπεριφορά μας και οι κοινωνικές μας διαρθρώσεις είναι ρευστές συνεχώς. Και αν η γλώσσα που χρησιμοποιείς δεν είναι επακόλουθο της αλλαγής και δεν συμπορεύεται, τότε έχεις πρόβλημα, είσαι «κολλημένος». Έχεις ναρκωθεί από το εκπαιδευτικό σύστημα. Πρόκειται να υπάρξουν νέες αξίες, ξένοιαστες βεβαιότητες, βασισμένες σε ένα ευρύτερο πεδίο της πραγματικότητας. Οι παρούσες αξίες μας, βασισμένες στους συγκεκριμένους εθνοκεντρικούς φυλετικούς σκοπούς, θα χάνουν σε σπουδαιότητα αφού δούμε πού ανήκει πραγματικά ο άνθρωπος μέσα στην βιολογική εξελικτική διαδικασία. Πρόκειται να υπάρξουν νέες κοινωνικές διαρθρώσεις: πρόκειται να υπάρξουν νέες μέθοδοι εκπαίδευσης.»

«Θέλω να αφήσω μια τελευταία προειδοποίηση. Θα υπάρξουν πολλοί άνθρωποι οι οποίοι θα δουν τη χρησιμότητα των ηλεκτρικών και χημικών τεχνικών στις οποίες αναφέρομαι και θα θελήσουν να τις χρησιμοποιήσουν, όπως η Δυτική επιστημονική σκέψη ήθελε πάντα να τις χρησιμοποιήσει για τη δική της δύναμη και τον δικό της έλεγχο. Κάθε φορά που ανοίγουν νέα σύνορα, έχετε το νέο πρόβλημα της εκμετάλλευσης και της εγωιστικής χρήσης. Δε θα λείψουν οι άνθρωποι που θα χαρούν να χρησιμοποιήσουν τις υπανάπτυκτες περιοχές των *δικών* σας εγκεφάλων. Έχουμε εισάγει τον όρο *"εσωτερική ελευθερία"*. Είναι ένα πολιτικό, διδακτικό δημιούργημα. Θέλουμε να σας προειδοποιήσουμε να μην παραδώσετε την ελευθερία την οποία μπορεί ποτέ να μην γνωρίζετε ότι έχετε. Σε μια εφημερίδα του Σιάτλ, εχθές, σ' ένα άρθρο, διάβασα ένα πολύ ενδιαφέρον στοιχείο σχετικά με τους σκοπούς για τους οποίους οι Ρώσοι ανέπτυσσαν τεχνικές υπεραισθητήριας αντίληψης και μελετούσαν τρόπους με τους οποίους μπορούσαν ουσιαστικά να

ελέγξουν συνειδήσεις. Έχουμε τη δυνατότητα, βέβαια, να το επιτύχουμε και εμείς τώρα με την τηλεόραση. Αν εξήντα εκατομμύρια άνθρωποι παρακολουθούν όλοι ένα πρόγραμμα, μπορούν να ελεγχθούν. Αλλά, ακόμη, έχουμε την επιλογή, να ανοίξουμε ή να κλείσουμε τον δέκτη. Το επόμενο βήμα και σας προειδοποιώ ότι δεν είναι μακριά, περιλαμβάνει κάποιον που χρησιμοποιεί ηλεκτρικές εμφυτεύσεις και ψυχοδηλωτικά για τον έλεγχο της συνείδησης. Τότε, αγαπητοί μου φίλοι, ίσως είναι πολύ αργά. Δεν θα ξέρουμε πού είναι οι διακόπτες για να τους κλείσουμε. Η ανοιχτή πρόσβαση σε αυτές τις μεθόδους είναι το κλειδί για την εσωτερική ελευθερία. Εάν γνωρίζουμε, τι εμείς κάνουμε, ανοιχτά και συνεργατικά, ελεύθεροι από τον κυβερνητικό έλεγχο, θα είμαστε ελεύθεροι να εξερευνήσουμε τον τρομακτικό κόσμο που βρίσκεται μέσα μας.»

«Σε αυτό το σημείο, θα ήθελα να προωθήσω την υπόθεση κατά την οποία οι πλευρές εκείνες της ψυχοδηλωτικής εμπειρίας, τις οποίες τα υποκείμενα αναφέρουν σαν μη δυνατές να εκφραστούν και εκστατικά θρησκευτικές, συνεπάγονται μια άμεση γνώση της ενεργειακής εξέλιξης την οποία καταμετρούν οι φυσικοί, οι βιοχημικοί, οι φυσιολόγοι, οι νευρολόγοι και οι ψυχίατροι».

Περιοριζόμαστε σε μια περιγραφή του τι περιέχει το βιβλίο, κάτι άλλο θάταν αρκετά δύσκολο. Εξάλλου το βιβλίο απευθύνεται σ' όσους ήδη επιθυμούν αυτή τη γνώση, που, πιστεύουμε, διαγράφεται ανάγλυφη στα παραπάνω αποσπάσματα. Όσοι θέλουν την «πληροφόρηση», πιστεύουμε πως ο «έξω κόσμος» την περιέχει μέχρι τον κορεσμό, μπορούν ήρεμα ν' αντιπαρέλθουν την **εκ-σταση**.

Έτσι λοιπόν αυτός ο τόμος των 270 περίπου σελίδων περιέχει: Την *Πολιτική της Έκστασης* του ΤΙΜΟΘΙ ΛΙΡΙ και δύο κείμενα *(Η Νέα Αλχημεία* και *Ψυχοδηλωτικά και θρησκευτική εμπειρία)* του ΑΛΑΝ ΓΟΥΑΤΣ: «Η αντίσταση στην ελεύθερη χρήση των ψυχοδηλωτικών ουσιών έχει τις ρίζες της στις θρησκευτικές και κοσμικές αξίες. Η δυσκολία να περιγραφούν οι ψυχοδηλωτικές εμπειρίες με παραδοσιακούς θρησκευτικούς όρους υπονοεί ένα πεδίο αντίθεσης. Ο Δυτικός πρέπει να δανειστεί λέξεις όπως *samadhi* ή *moksha* από τους ινδουιστές ή *satori* ή *Kensho* από τους Ιάπωνες για να περιγράψει την εμπειρία τού να είσαι ένα και το αυτό με το σύμπαν. Δεν διαθέτουμε κατάλληλη λέξη διότι οι εβραϊκές και χριστιανικές μας θεολογίες ντάδα ποδιών: αυθόρμητα, χωρίς προηγούμενη σκέψη ή υπολογισμό. Εν ολίγοις συλλαμβάνουν το σύμπαν σε αναλογία με έναν οργανισμό σαφώς διαχωρισμένο από έναν μηχανισμό. Δεν τον βλέπουν ως τεχνούργημα ή κατασκεύασμα υπό την συνειδητή διεύθυνση κάποιου υπέρτατου μηχανικού ή αρχιτέκτονα.

Ωστόσο αν, στα πλαίσια της χριστιανικής ή εβραϊκής παράδοσης, ένα άτομο διακηρύσσει ότι είναι ένα και το αυτό με τον Θεό, θα του αποδοθεί το στίγμα του βλάσφημου (ανατρεπτικού) ή παράφρονα. Μια μυστικιστική εμπειρία αυτού του είδους αποτελεί μια σαφή απειλή για τις παραδοσιακές θρησκευτικές ιδέες. Η εβραιοχριστιανική παράδοση διατηρεί μια μοναρχική εικόνα του Θεού και μονάρχες που εξουσιάζουν με τη βία, δεν φοβούνται τίποτα περισσότερο από την ανυποταξία. Η εκκλησία λοιπόν πάντοτε έχει σταθεί εξαιρετικά καχύποπτη με τους μυστικιστές, επειδή φαίνονται να είναι ανυπότακτοι και να διεκδικούν ισότητα ή ακόμη χειρότερα την ταυτότητα με τον Θεό. Γι' αυτόν τον λόγο ο Ιωάννης Σκώτος Εριγένης και ο Μάιστερ Έκχαρτ καταδικάστηκαν ως αιρετικοί, όπως επίσης οι Κουάκεροι αντιμετώπισαν μεγάλη αντίδραση λόγω του δόγματός τους περί εσώτερου φωτός και της άρνησής τους να βγάζουν το καπέλο στην εκκλησία και στα δικαστήρια. Για ορισμένους περιστασιακούς μυστικιστές πιθανόν να ήταν όλα εντάξει στο βαθμό που πρόσεχαν τα λόγια τους, όπως η Αγία Θηρεσία της Αβίλα και ο Άγιος Ιωάννης του Σταυρού που υποστήριξαν, θα λέγαμε, μια μεταφυσική απόσταση σεβασμού μεταξύ αυτών των ίδιων και του επουράνιου βασιλιά. Ωστόσο, τίποτα δεν θα ήταν περισσότερο ανησυχητικό για την εκκλησιαστική ιεραρχία από μια λαϊκή έκρηξη μυστικισμού διότι κάτι τέτοιο πιθανόν να κατέληγε στην εγκαθίδρυση μιας δημοκρατίας στο βασίλειο του ουρανού και μια τέτοια αφύπνιση θα αφορούσε εξίσου καθολικούς, Εβραίους και φουνταμενταλιστές προτεστάντες.»

Ακόμη σαν επίμετρο την πρώτη γνωριμία με έργο του ΟΚΤΑΒΙΟ ΠΑΖ στην Ελλάδα. Την *«Πέτρα του Ήλιου»* σε μετάφραση του ποιητή Γιώργου Μακρή, που επέλεξε «να φύγει» στη διάρκεια της δικτατορίας, αναδημοσιευμένο από το περιοδικό *Πάλι*, τεύχος 1, Φεβρουάριος 1964. Αυτό, ας το πούμε επίμετρο, έχει μια ξεχωριστή σημασία. Ο Μεξικανός Οκτάβιο Παζ, ταξίδεψε σε όλη τη δυτική κουλτούρα, (ρομαντικούς, σουρεαλισμό, αναρ-

γι' αυτό ίσως ξεχασμένο), η άρνηση της άρνησης δεν είναι πάντα θέση όπως κι η άρνηση του ψέμματος δεν είναι πάντα αλήθεια. Πρόκειται απλά για ενσταλαγμένους μέσα από τη δυτική ιστορία τρόπους νοητικής λειτουργίας που εξυπηρέτησαν κι εξυπηρετούν σκοπιμότητες. Κι η αυτεπίγνωση είναι ο μόνος τρόπος που μπορεί να μας απελευθερώσει απ' αυτούς, απ' την ιστορία, απ' το χρόνο.

Νίκος Πρατσίνης

ΣΤΟ ΝΗΣΙ ΤΗΣ ΑΛΦΑΒΗΤΟΥ, Εκδόσεις ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΚΗ ΚΟΥΛΤΟΥΡΑ, Αθήνα 1991

Τα κείμενα που περιλαμβάνονται σ' αυτή τη συλλογή, είναι επιλεγμένα από την ιταλική αναρχική επιθεώρηση *Volontá*, που ήταν αφιερωμένη στην ελευθεριακή παιδαγωγική. Μετά από μια εισαγωγή ενός έλληνα δάσκαλου, ακολουθούν τα κείμενα τριών μεγάλων παιδαγωγών, των ιταλών Laberto Borghi, Francésco de Bartolomeis και του αμερικανού Daivid Coven, ιδρυτικού μέλους του ελευθεριακού σχολείου Ουόλντεν. Όπως λένε και οι εκδότες, το βιβλίο είναι αφιερωμένο στους

1. **ΑΡΝΟΥΜΑΙ** να αποδεχτώ
και ανθρώπινο
2. **ΑΡΝΟΥΜΑΙ** να υποστηρίξ
εθνικών διαφο
3. **ΑΡΝΟΥΜΑΙ** να συμμετέχω
γλύψιμο, το σ
4. **ΑΡΝΟΥΜΑΙ** να ξεφτυλίζω
διαλεκτικής τ
5. **ΑΡΝΟΥΜΑΙ** να παραδεχτώ
της ουτοπίας
6. **ΑΡΝΟΥΜΑΙ** να υποταχτώ
του κέρδους.
7. **ΑΡΝΟΥΜΑΙ** να αφομοιωθώ
τον κονφορμι
8. **ΑΡΝΟΥΜΑΙ** να υποκύψω σ
τον ολοκληρω
9. **ΑΡΝΟΥΜΑΙ** να ξεπουλήσω
σε άνθρωπο,
της "κανονικ
10. **ΑΡΝΟΥΜΑΙ** να προσαρμο
της κυριαρχία
11. **ΑΡΝΟΥΜΑΙ** τη λατρεία τη
την ανάπτυξη
12. **ΑΡΝΟΥΜΑΙ** να δεχτώ το
προϊόντων.
13. **ΑΡΝΟΥΜΑΙ** να είμαι συνε
την καταστρο
14. **ΑΡΝΟΥΜΑΙ** να είμαι συνυ
Τρίτου Κόσμο
15. **ΑΡΝΟΥΜΑΙ** να συντελώ σ
που απειλεί π
16. **ΑΡΝΟΥΜΑΙ** να δω ξεκομέ
αμφισβήτηση
17. **ΑΡΝΟΥΜΑΙ** να ανέχομαι ν
την ύπαρξή μ
18. **ΑΡΝΟΥΜΑΙ** να υποβαθμίσ
κοινωνικής α
19. **ΑΡΝΟΥΜΑΙ** να καταπιέσω
τις ανάγκες μ

ψυχίατροι».

Περιοριζόμαστε σε μια περιγραφή του τι περιέχει το βιβλίο, κάτι άλλο θάταν αρκετά δύσκολο. Εξάλλου το βιβλίο απευθύνεται σ' όσους ήδη επιθυμούν αυτή τη γνώση, που, πιστεύουμε, διαγράφεται ανάγλυφη στα παραπάνω αποσπάσματα. Όσοι θέλουν την «πληροφόρηση», πιστεύουμε πως ο «έξω κόσμος» την περιέχει μέχρι τον κορεσμό, μπορούν ήρεμα ν' αντιπαρέλθουν την **εκ-σταση**.

Έτσι λοιπόν αυτός ο τόμος των 270 περίπου σελίδων περιέχει: Την *Πολιτική της Έκστασης* του ΤΙΜΟΘΙ ΛΙΡΙ και δύο κείμενα *(Η Νέα Αλχημεία* και *Ψυχοδηλωτικά και θρησκευτική εμπειρία)* του ΑΛΑΝ ΓΟΥΑΤΣ: «Η αντίσταση στην ελεύθερη χρήση των ψυχοδηλωτικών ουσιών έχει τις ρίζες της στις θρησκευτικές και κοσμικές αξίες. Η δυσκολία να περιγραφούν οι ψυχοδηλωτικές εμπειρίες με παραδοσιακούς θρησκευτικούς όρους υπονοεί ένα πεδίο αντίθεσης. Ο Δυτικός πρέπει να δανειστεί λέξεις όπως *samadhi* ή *moksha* από τους ινδουιστές ή *satori* ή *Kensho* από τους Ιάπωνες για να περιγράψει την εμπειρία τού να είσαι ένα και το αυτό με το σύμπαν. Δεν διαθέτουμε κατάλληλη λέξη διότι οι εβραϊκές και χριστιανικές μας θεολογίες δεν αποδέχονται την ιδέα ότι ο εσώτερος εαυτός του ανθρώπου μπορεί να είναι ένα και το αυτό με τον Πατέρα Θεό, έστω και αν οι χριστιανοί θα επέμεναν ότι αυτό συνέβη, με την μοναδική περίπτωση του Ιησού Χριστού. Οι Εβραίοι και οι χριστιανοί εννοούν τον Θεό με όρους πολιτικούς και μοναρχικούς, ως τον υπέρτατο κυβερνήτη του σύμπαντος, το απόλυτο αφεντικό. Βέβαια, είναι και κοινωνικά απαράδεκτο και λογικά αντιφατικό, να ισχυρίζεται ένα άτομο ότι αυτός προσωπικά, είναι ο παντοδύναμος και παντογνώστης κυβερνήτης του κόσμου – να του αποδίδονται αρμοδιότητες και η πρέπουσα αναγνώριση και τιμές.

Μια τόσο αυτοκρατορική και βασιλική σύλληψη για την απόλυτη πραγματικότητα, οπωσδήποτε δεν είναι αναγκαία ούτε συμπαντική. Οι ινδουιστές και οι Κινέζοι δεν έχουν καμιά δυσκολία να συλλάβουν την ταυτότητα του εαυτού με τον Πατέρα Θεό. Για τους περισσότερους Ασιάτες, εκτός από τους μουσουλμάνους, ο Πατέρας Θεός κινεί και εκφράζει τον κόσμο κατά πολύ, με τον ίδιο τρόπο που μια σαρανταποδαρούσα χειρίζεται μια εκατο- και της άρνησής τους να βγάζουν το καπέλο στην εκκλησία και στα δικαστήρια. Για ορισμένους περιστασιακούς μυστικιστές πιθανόν να ήταν όλα εντάξει στο βαθμό που πρόσεχαν τα λόγια τους, όπως η Αγία Θηρεσία της Αβίλα και ο Άγιος Ιωάννης του Σταυρού που υποστήριξαν, θα λέγαμε, μια μεταφυσική απόσταση σεβασμού μεταξύ αυτών των ίδιων και του επουράνιου βασιλιά. Ωστόσο, τίποτα δεν θα ήταν περισσότερο ανησυχητικό για την εκκλησιαστική ιεραρχία από μια λαϊκή έκρηξη μυστικισμού διότι κάτι τέτοιο πιθανόν να κατέληγε στην εγκαθίδρυση μιας δημοκρατίας στο βασίλειο του ουρανού και μια τέτοια αφύπνιση θα αφορούσε εξίσου καθολικούς, Εβραίους και φουνταμενταλιστές προτεστάντες.»

Ακόμη σαν επίμετρο την πρώτη γνωριμία με έργο του ΟΚΤΑΒΙΟ ΠΑΖ στην Ελλάδα. Την *«Πέτρα του Ήλιου»* σε μετάφραση του ποιητή Γιώργου Μακρή, που επέλεξε «να φύγει» στη διάρκεια της δικτατορίας, αναδημοσιευμένο από το περιοδικό *Πάλι*, τεύχος 1, Φεβρουάριος 1964. Αυτό, ας το πούμε επίμετρο, έχει μια ξεχωριστή σημασία. Ο Μεξικανός Οκτάβιο Παζ, ταξίδεψε σε όλη τη δυτική κουλτούρα, (ρομαντικούς, σουρεαλισμό, αναρχική σκέψη, σχολή της Φρανκφούρτης) και μετά ταξίδεψε και στην Ανατολική, αφού έζησε για χρόνια στην Ινδία. Αμερικανός κι αυτός, όπως κι ο Λίρι κι ο Γουάτς, στη λατινική όμως εκδοχή του Νέου Κόσμου.

Θα μείνουμε εδώ. Όταν τελειώνει ένα κίνημα, όπως λένε – όταν κλείνει ο κύκλος του θα πούμε εμείς – καλό είναι για τ' άτομα να μένει η αυτεπίγνωση να καλλιεργείται. Και πρακτικά αν το θέλετε: γιατί είθισται τότε – τώρα δηλαδή – νάναι σκληροί οι καιροί. Βαρβαρότητα λένε οι μαρξιστές με κάποια ίχνη ρατσισμού, γιατί γι' αυτούς η σκληράδα έρχεται πάντα «απ' έξω» είναι «αλλότρια», βάρβαρη δηλαδή... Για έναν άλλον όμως χώρο, που κινήθηκε κοντά στις αναρχικές ιδέες, η αρχή και το τέλος είναι πάντα ο άνθρωπος. Γι' αυτό και δεν έχει κίνητρα για να μακαρίσει συντρόφους που πέθαναν νωρίς. Απλά επιζητεί την αυτεπίγνωση του κάθε ατόμου, που όμως απαιτεί μια κάποια απόσταση για να επιτευχθεί μια κάποια **έκ-σταση**, που φέρνει το υποκείμενο κοντά στο αντικείμενο και του επιτρέπει ν' ατενίσει τον εαυτό του. Γιατί, όσο κι αν το ξεχνάμε παρότι είναι πανάρχαιο (και

ΣΤΟ ΝΗΣΙ ΤΗΣ ΑΛΦΑΒΗΤΟΥ, Εκδόσεις ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΚΗ ΚΟΥΛΤΟΥΡΑ, Αθήνα 1991

Τα κείμενα που περιλαμβάνονται σ' αυτή τη συλλογή, είναι επιλεγμένα από την ιταλική αναρχική επιθεώρηση *Volontá*, που ήταν αφιερωμένη στην ελευθεριακή παιδαγωγική. Μετά από μια εισαγωγή ενός έλληνα δάσκαλου, ακολουθούν τα κείμενα τριών μεγάλων παιδαγωγών, των ιταλών Laberto Borghi, Francésco de Bartolomeis και του αμερικανού Daivid Coven, ιδρυτικού μέλους του ελευθεριακού σχολείου Ουόλντεν. Όπως λένε και οι εκδότες, το βιβλίο είναι αφιερωμένο στους μαθητές και τις μαθήτριες του χειμώνα '90-'91, που τόσα δίδαξαν με τον αγώνα τους.

ΤΖΑΚ ΚΕΡΟΥΑΚ: MEXICO CITY BLUES, Εκδόσεις ΕΛΕΥΘΕΡΟΣ ΤΥΠΟΣ, Αθήνα 1990

ΑΟΥΓΚΟΥΣΤΙΝ ΣΟΥΧΙ: ΚΟΛΛΕΚΤΙΒΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΑΥΤΟΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΣΤΗΝ ΙΣΠΑΝΙΑ 1936-39, Εκδόσεις ΕΛΕΥΘΕΡΟΣ ΤΥΠΟΣ, Αθήνα 1991

Από χρόνια εξαντλημένο ξανακυκλοφόρησε, από τον Ελεύθερο Τύπο τώρα, το βιβλίο μαρτυρία του Αουγκουστίν Σούχι για τις κολλεκτίβες που δημιουργήθηκαν και λειτούργησαν στη διάρκεια της ισπανικής επανάστασης. Τα σημαντικά μεταφραστικά λάθη της πρώτης έκδοσης έχουν διορθωθεί ενώ έχουν προστεθεί φωτογραφίες και σύντομο βιογραφικό σημείωμα για τον Σούχι.

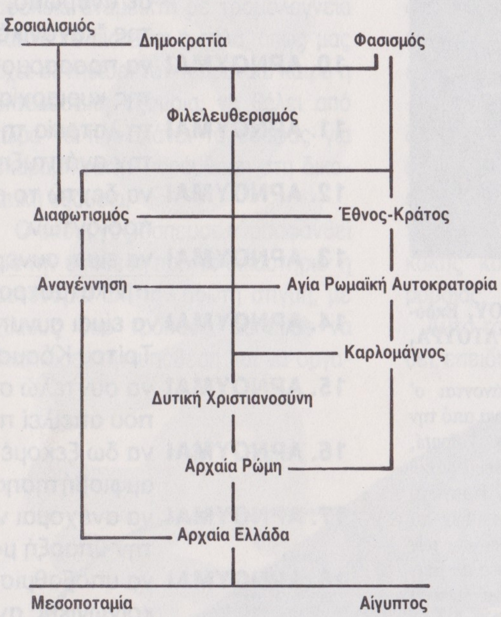
Ρ. ΜΑΡΚΙΟΝΑΤΤΙ, Τ. ΠΙΡΣΟΝ, Τ. ΖΕΡΖΑΝ: Η ΕΞΕΓΕΡΣΗ ΕΝΑΝΤΙΑ ΣΤΗ ΜΗΧΑΝΗ, Εκδόσεις ΕΛΕΥΘΕΡΟΣ ΤΥΠΟΣ, Αθήνα 1990

«ΝΕΑ ΤΑΞΗ ΠΡΑΓΜΑΤΩΝ» Ένα παλιό κόλπο

Β΄ ΜΕΡΟΣ

Όπως έχουμε δει, μετά την κατάρρευση του υπαρκτού σοσιαλισμού η Δύση θέλει να αναδιαμορφώσει την αντιληπτική εικόνα της μέσα στην ιστορία. Δεν πρόκειται για επανεξέταση της ιστορικής ανάπτυξης μα για ανάλυση της τελολογικής αντίληψης που, μετά το Μεσαίωνα, αποτελεί συστατικό μέρος της Δυτικής ιδεολογίας. Το παρακάτω σχεδιάγραμμα παρουσιάζει συνοπτικά αυτήν την ιδεολογία:

ΣΧΕΔΙΟ 1

Εδώ διακρίνονται τα ιστορικά άλματα της Δύσης, των ο- ατόμου και β) Την ανεξαρτησία του έθνους-κράτους, σημαντικότατα σημεία για τη Δυτική ιστορική συνείδηση.

Είναι απαραίτητη η κατανόηση αυτής της συνείδησης, εφ όσον η Δύση εξαγγέλει την κουλτούρα και τον τρόπο της κοινωνικής της οργάνωσης ως τον ανώτερο και άρα αυτόν που θα πρέπει να κυριαρχήσει και επίσης επειδή σήμερα έχει όλες τις δυνατότητες να εφαρμόσει την «τελική λύση». Η Δυτική ιστορική συνείδηση παύει να είναι ανθρωπολογικό φαινόμενο που αναπτύχθηκε σ΄ ένα συγκεκριμένο χρόνο, τόπο και λαό και γίνεται ιδεολογική βάση της ανάπτυξης ενός όλο και πιο πολύπλοκου και συνθετότερου συστήματος που υπηρετεί όλο και πιο περιορισμένα συμφέροντα.

Η δυτική τελολογική αντίληψη περί εξέλιξης είναι, κατ΄ αρχήν, αποκλειστική. Δεν μπορεί να ανεχθεί καμιά εναλλακτική αντίληψη της ιστορικής συνέχειας, επειδή έτσι δημιουργείται δυνατότητα προβληματισμού ως προς την επιλογή. Κι αυτό, διότι δεν έχει καμιά ηθική βάση — είναι απλώς ένα οικονομικό σύστημα. Και επειδή δεν μπορεί να επικρατήσει εμφανιζόμενο αποκλειστικά ως τέτοιο, προβάλλει σαν φιλοσοφική βάση αυτήν ακριβώς την Δυτική ιστορική συνείδηση. Κάθε άλλος πολιτισμός περιθωριοποιείται, θεωρείται υποδεέστερος και η αξία του περιορίζεται στο φολκλόρ. Η

Η δυτική τελολογική αντίληψη περί εξέλιξης είναι, κατ΄ αρχήν, αποκλειστική. Δεν μπορεί να ανεχθεί καμιά εναλλακτική αντίληψη της ιστορικής συνέχειας...

αξία π.χ. της ζωής και του πολιτισμού των Ινδιάνων της Αμαζονίας θεωρείται ωραίο θέμα για ντοκιμαντέρ με αποκλειστικά ψυχαγωγική προοπτική. Το θεωρητικό πλαίσιο αυτής

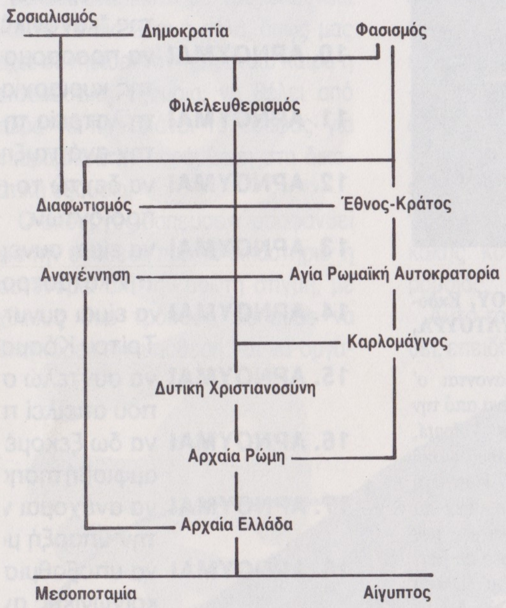
του Μ. Αλεξάνδρου, αν όχι και νωρίτερα. Δεν είναι καθόλου τυχαίο το γεγονός ότι η εξέλιξη της Ανατολικής Ευρώπης αγνοείται παντελώς από τη Δυτική ιστορική μνήμη. Ακριβώς διότι η κατανόηση της εξέλιξης αυτής θα δημιουργούσε τη δυνατότητα «προβληματισμού ως προς την επιλογή» που αναφέραμε παραπάνω.

Όταν η Ρωμαϊκή Αυτοκρατορία κατέλαβε τις αρχαίες χώρες της Αν. Μεσογείου, βρήκε εκεί μια πολιτιστική σύνθεση λαών και πολιτισμών, η οποία είχε διαμορφωθεί κατά τους ελληνιστικούς χρόνους. Το επίθετο «ελληνιστικός» πρέπει να χρησιμοποιείται με μεγάλη προσοχή. Επιφανειακά, λόγω πολιτικών και στρατηγικών δεδομένων, το ελληνικό στοιχείο κυριαρχούσε στη σύνθεση αυτή. Ουδέποτε, όμως, οι άλλοι πολιτισμοί της Ανατολής υποτάχθηκαν πολιτιστικά στον Ελληνικό. Αντιθέτως, υπήρχε εποικοδομητική σύνθεση στοιχείων διαφόρων πολιτισμών, όπου ο ελληνικός απλώς έπαιζε σημαντικό ρόλο. Ο Μ. Αλέξανδρος κατανόησε περισσότερο απ΄ όλους την αξία αυτής της σύνθεσης, όπως, μεταγενέστερα, και ο Καβάφης.

Στην εποχή του Χριστού, οι Έλληνες, οι Εβραίοι, οι Παλαιστίνιοι, οι Αιγύπτιοι, οι Σύριοι, παρά τις επιμέρους διαφορές τους, αναγνώριζαν την συνεκτική πολιτισμική τους δομή. Η δομή αυτή διατηρείται καθ΄ όλη τη Ρωμαϊκή περίοδο.

Σε πολλά βιβλία διαβάζουμε ότι η Ρωμαϊκή αυτοκρατορία καταλύθηκε το 476 μ.Χ., μετά την κατάκτηση της Ρώμης από τους Ούννους του Οδόακρου. Γενικά, η εποχή που ακολούθησε ερμηνεύεται από τη Δυτική ιστορική συνείδηση ως «η σκοτεινή εποχή», από την οποία άρχισε να εξέρχεται η δυτική Ευρώπη μετά α) την ισχυροποίηση της Ρωμαιοκαθολικής Εκκλησίας και β) την δημιουργία της «Αγίας Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας του Γερμανικού Έθνους» του Καρλομάγνου. Για τους Δυτικούς είναι απαραίτητη πλέον η σύνδεση με την κλασσική αρχαιότητα ώστε να φανεί η ιστορική συνέχεια του πολιτισμού τους. Η συνέχεια αυτή διατηρείται, πιστεύουν,

ΣΧΕΔΙΟ 1

Εδώ διακρίνονται τα ιστορικά άλματα της Δύσης, των οποίων αφετηρία ήταν η αρχαία Ελλάδα και η αρχαία Ρώμη. Μετά την εποχή της σύστασης των βαρβαρικών κρατών φτάνουμε, δια μέσου της οικονομικής ανασυγκρότησης του τέλους του Μεσαίωνα, στην Αναγέννηση κι ακολούθως στον Διαφωτισμό όπου η Δύση ανακαλύπτει την κλασσική αρχαιότητα· έπεται η βιομηχανική επανάσταση και η εξαγωγή των δυτικών οικονομικών, πολιτικών και πολιτιστικών προτύπων σ' όλο τον κόσμο, χάρη στις εξερευνήσεις και την ιμπεριαλιστική επεκτατικότητα. Η σημερινή εποχή είναι αυτή της κυριαρχίας της φιλελεύθερης δημοκρατίας, η οποία συνδέεται άμεσα με τους κανόνες της αγοράς.

Οι έννοιες ΠΡΟΟΔΟΣ και ΑΝΑΠΤΥΞΗ είναι οι λέξεις-κλειδιά για την κατανόηση αυτής της εξελικτικής πορείας. Η κάθε φράση της εξέλιξης αυτής αποτελεί συμπληρωματικό στάδιο της προηγούμενης και όλες μαζί διαμορφώνουν την υπάρχουσα πολιτιστική συνείδηση του Δυτικού κόσμου. Η πτώση του κομμουνισμού ερμηνεύεται ως αναπόφευκτη συνέπεια αυτής της εξέλιξης.

Όσο σχηματική, απλοϊκή κι αν φαίνεται αυτή η σύλληψη περί εξελίξεως, αντιπροσωπεύει την ουσία του αντιληπτικού πλαισίου στο οποίο κινείται ο σημερινός Δυτικός πολίτης. Στο άκουσμα σήμερα π.χ. της φράσης «ελευθερία στο Κουβέιτ» ο Δυτικός πολίτης που σκέφτεται μέσα σ' αυτό το πλαίσιο συνδέει το σύνθημα αυτό με: α) Την ελευθερία του τόπο και λαό και γίνεται ιδεολογική βάση της ανάπτυξης ενός όλο και πιο πολύπλοκου και συνθετότερου συστήματος που υπηρετεί όλο και πιο περιορισμένα συμφέροντα.

Η δυτική τελολογική αντίληψη περί εξέλιξης είναι, κατ' αρχήν, αποκλειστική. Δεν μπορεί να ανεχθεί καμιά εναλλακτική αντίληψη της ιστορικής συνέχειας, επειδή έτσι δημιουργείται δυνατότητα προβληματισμού ως προς την επιλογή. Κι αυτό, διότι δεν έχει καμιά ηθική βάση — είναι απλώς ένα οικονομικό σύστημα. Και επειδή δεν μπορεί να επικρατήσει εμφανιζόμενο αποκλειστικά ως τέτοιο, προβάλλει σαν φιλοσοφική βάση αυτήν ακριβώς την Δυτική ιστορική συνείδηση. Κάθε άλλος πολιτισμός περιθωριοποιείται, θεωρείται υποδεέστερος και η αξία του περιορίζεται στο φολκλόρ. Η

Η δυτική τελολογική αντίληψη περί εξέλιξης είναι, κατ' αρχήν, αποκλειστική. Δεν μπορεί να ανεχθεί καμιά εναλλακτική αντίληψη της ιστορικής συνέχειας...

αξία π.χ. της ζωής και του πολιτισμού των Ινδιάνων της Αμαζονίας θεωρείται ωραίο θέμα για ντοκιμαντέρ με αποκλειστικά ψυχαγωγική προοπτική. Το θεωρητικό πλαίσιο αυτής της αντίληψης εκφράζεται άψογα σ' ένα εγχειρίδιο Μεσαιωνικής ιστορίας, το οποίο είναι ακόμη βασικό βιβλίο σε πολλά αμερικανικά πανεπιστήμια. Στην εισαγωγή διαβάζουμε: «Η Ιστορία έχει μια δική της, συγκεκριμένη αξιοπιστία εφόσον οδηγεί στην ανθρώπινη αυτογνωσία δια μέσου της οποίας φθάνει ο άνθρωπος στην ελευθερία από τους μύθους, τις προκαταλήψεις και τα όνειρα, μερικά από τα οποία είναι μάταια, άλλα ακόλαστα και που εξακολουθούν να διέπουν τις πράξεις μη-Δυτικών λαών ανάμεσα στους οποίους η επιστημονική μελέτη της ιστορίας βρίσκεται ακόμα στα σπάργανα...» (NORMAN CANTOR: *Medieval History, The Life and Death of a Civilization*, 1963).

Ας επιστρέψουμε ωστόσο στη σημερινή πραγματικότητα. Όλοι γνωρίζουμε τα ιδεολογικά και δήθεν ηθικά επιχειρήματα που χρησιμοποιούσε η Δύση εναντίον της κομμουνιστικής ιδεολογίας. Θα ήταν όμως τεράστιο λάθος να ερμηνευθεί αυτός ο ανταγωνισμός ως καθαρά οικονομικός. Η ορθή κατανόηση των βαθύτερων αιτιών του ανταγωνισμού Ανατολής-Δύσης μπορεί να επιτευχθεί μόνο αφού εξετασθεί το ιστορικό πλαίσιο των τελευταίων δύο χιλιετιών. Η Ευρωπαϊκή ιστορία όλ' αυτά τα χρόνια, είναι η ιστορία δύο εναλλακτικών ιστορικών συστημάτων και ο μεταξύ τους ανταγωνισμός. Η Αν. Ευρώπη έχει μια μακρά ιστορία με ρίζες που ανευρίσκονται στην Ανατολική Μεσόγειο από την εποχή ελληνιστικούς χρόνους. Το επίθετο «ελληνιστικός» πρέπει να χρησιμοποιείται με μεγάλη προσοχή. Επιφανειακά, λόγω πολιτικών και στρατηγικών δεδομένων, το ελληνικό στοιχείο κυριαρχούσε στη σύνθεση αυτή. Ουδέποτε, όμως, οι άλλοι πολιτισμοί της Ανατολής υποτάχθηκαν πολιτιστικά στον Ελληνικό. Αντιθέτως, υπήρχε εποικοδομητική σύνθεση στοιχείων διαφόρων πολιτισμών, όπου ο ελληνικός απλώς έπαιζε σημαντικό ρόλο. Ο Μ. Αλέξανδρος κατανόησε περισσότερο απ' όλους την αξία αυτής της σύνθεσης, όπως, μεταγενέστερα, και ο Καβάφης.

Στην εποχή του Χριστού, οι Έλληνες, οι Εβραίοι, οι Παλαιστίνιοι, οι Αιγύπτιοι, οι Σύριοι, παρά τις επιμέρους διαφορές τους, αναγνώριζαν την συνεκτική πολιτισμική τους δομή. Η δομή αυτή διατηρείται καθ' όλη τη Ρωμαϊκή περίοδο.

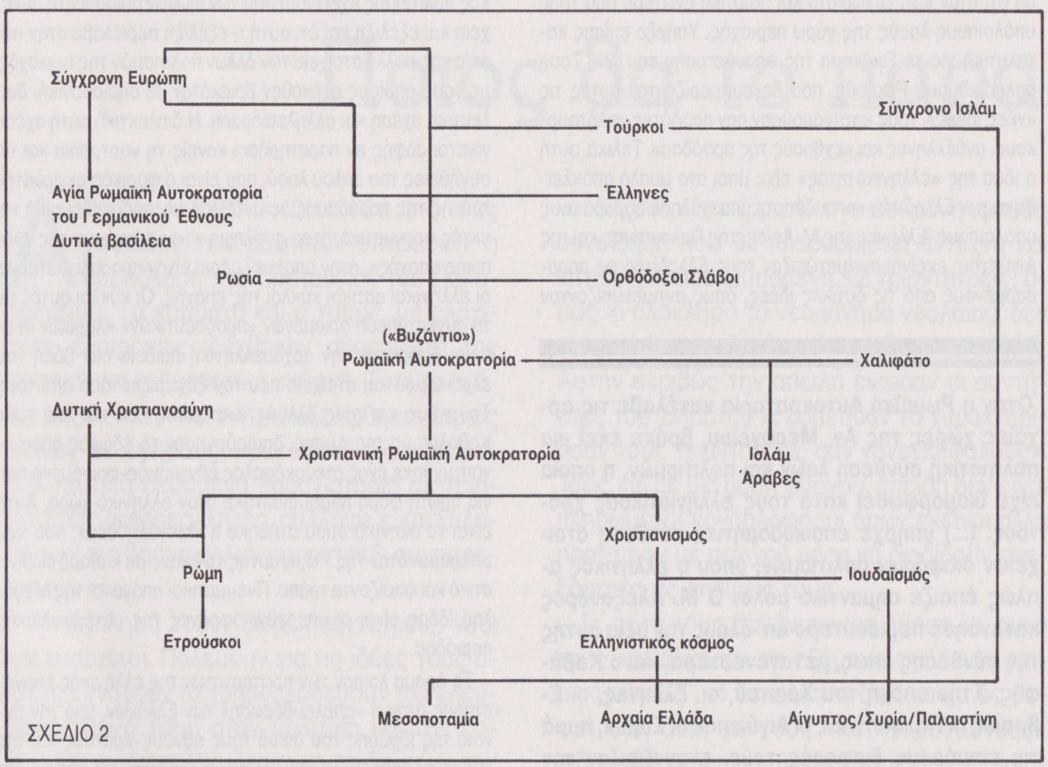
Σε πολλά βιβλία διαβάζουμε ότι η Ρωμαϊκή αυτοκρατορία καταλύθηκε το 476 μ.Χ., μετά την κατάκτηση της Ρώμης από τους Ούννους του Οδόακρου. Γενικά, η εποχή που ακολούθησε ερμηνεύεται από τη Δυτική ιστορική συνείδηση ως «η σκοτεινή εποχή», από την οποία άρχισε να εξέρχεται η δυτική Ευρώπη μετά α) την ισχυροποίηση της Ρωμαιοκαθολικής Εκκλησίας και β) την δημιουργία της «Αγίας Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας του Γερμανικού Έθνους» του Καρλομάγνου. Για τους Δυτικούς είναι απαραίτητη πλέον η σύνδεση με την κλασσική αρχαιότητα ώστε να φανεί η ιστορική συνέχεια του πολιτισμού τους. Η συνέχεια αυτή διατηρείται, πιστεύουν, μέσω της Ρωμαιοκαθολικής Εκκλησίας και των θεσμών της Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας που λειτουργεί ως συνδετικός κρίκος για τους ευρωπαϊκούς λαούς. Ο ιστορικός πρόγονος της Ε.Ο.Κ. είναι η Αυτοκρατορία του Καρλομάγνου που κατ' αυτούς συνδέεται θεσμικά με τη Ρωμαϊκή Αυτοκρατορία.

Πρόκειται, βεβαίως, για μια πρωτοφανή διαστρέβλωση της πραγματικότητας. Η Ρωμαϊκή Αυτοκρατορία συνεχίζεται από την εποχή του Μ. Κωνσταντίνου ως το 1453 μ.Χ., έχοντας χριστιανική πλέον υπόσταση και νέα πρωτεύουσα την Κωνσταντινούπολη. Η Χριστιανική Ρωμαϊκή Αυτοκρατορία, αντίθετα από ό,τι εντελώς λανθασμένα έχει περάσει στη συνείδηση του κόσμου, δεν ήταν απλώς ένα θεοκρατικό απολυταρχικό κράτος. Αποτελούσε φυσική συνέχεια της ανατολικομεσογειακής σύνθεσης για την οποία έγινε παραπάνω λόγος. Δεν επρόκειτο λοιπόν τόσο για αλλαγή συστήματος ή θεσμών, αλλά για μια νέα φάση της ιστορίας των ανατολικών λαών. Από τον 7ο αιώνα μ.Χ. και μετά η δυτική Ευρώπη περιθωριοποιείται και ακολουθεί πια ξεχωριστή πορεία, τελείως άσχετη μ' εκείνη της ανατολικής. Κατά τον ίδιο αιώνα σημειώνεται η εμφάνιση του Ισλάμ, θρησκεία που, ως βίωμα, είναι επίσης στενά συνδεδεμένη με την ιστορική ανατολικομεσογειακή σύνθεση.

Παρόλο που μετά τον 7ο αιώνα μ.Χ. αναπτύχθηκε σκληρός ανταγωνισμός μεταξύ της Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας και του

Χαλιφάτου, τα προϋπάρχοντα κοινά στοιχεία μεταξύ χριστιανών και μουσουλμάνων στην περιοχή αυτή δεν επέτρεπαν ποτέ στους μεν να θεωρήσουν σαν κάτι εντελώς αλλότριο τους δε· το έπος «Διγενής Ακρίτας» εκφράζει χαρακτηριστικά την κατάσταση αυτή.

Το ακόλουθο σχεδιάγραμμα παρουσιάζει την ιστορική εξέλιξη της Ευρώπης και της Μ. Ανατολής όπως ένας Μουσουλμάνος ή Ορθόδοξος θα την αντιλαμβανόταν:

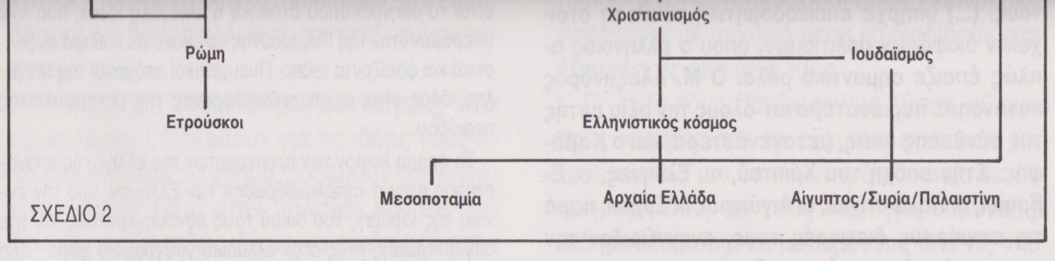
ΣΧΕΔΙΟ 2

Το παραπάνω σχεδιάγραμμα καθιστά φανερό ότι η Χριστιανική Ρωμαϊκή Αυτοκρατορία και το Χαλιφάτο, δημιουργήματα της ίδιας σύνθεσης, αποτελούν τη βάση της σημερινής Αν. Ευρώπης (των ορθόδοξων χωρών) και της Μ. Ανατολής.

Και οι δύο αυτοί πολιτισμοί είχαν κοινωνικά, θρησκευτικά και οικονομικά συστήματα ριζικά διαφορετικά από εκείνα που δημιουργήθηκαν στη Δυτική Ευρώπη με την εξέλιξη των βαρβαρικών εθνών μετά τον 7ο μ.Χ. αιώνα. Στη Δύση, κυρίως μετά τον 11ο μ.Χ. αιώνα, βλέπουμε καθαρά τη διάθεση οικονομικής και στρατιωτικής επέκτασης η οποία αποτελεί την αφετηρία του σημερινού καπιταλιστικού συστήματος. Δεν είναι τυχαίο ότι η εξέλιξη της δυτικής σχολαστικής θεολογίας, που πηγάζει από τον υλισμό του Αριστοτέλη, είχε προϊόν την ατομιστική αντίληψη που αναφέρουμε στην αρχή, αντίληψη που βέβαια αποτελεί την καρδιά του καπιταλισμού. Τούτη η πνευματική δήθεν εξέλιξη οδήγησε στη δυνατότητα διαχωρισμού θρησκείας και υλικής ευημερίας

νευθεί ως μια αναπόφευκτη εξέλιξη σε ένα χώρο όπου οι κοινωνικοί και πολιτιστικοί θεσμοί είχαν πάρει μια τροπή προς ανασυγκρότηση ή διάλυση, αποτέλεσμα των θρησκευτικών και πολιτικών διαφορών που είχαν δημιουργηθεί μεταξύ της κεντρικής διοίκησης της Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας (όπου πλέον κυριαρχεί το ελληνικό στοιχείο) και των ανατολικών επαρχιών. Μετά δυσκολίας μπορεί να ερμηνευθεί ως οικονομική επέκταση, αφού το ισλαμικό οικονομικοκοινωνικό σύστημα δεν γνώριζε θεσμούς που σήμερα θα ονομάζαμε καπιταλιστικούς. Ήταν κυριολεκτικά πόλεμος υπέρ του Θεού.

Στον ιερό πόλεμο της Δύσης, που ξεκινά το 1095 μ.Χ., υπήρξαν τελείως διαφορετικοί παράγοντες. Αυτό αποδεικνύεται από τη συμπεριφορά Λατίνων και Φράγκων απέναντι στους Ρωμαίους· πολύ νωρίς αποκαλύφθηκε ότι Ρωμαίοι και Μουσουλμάνοι αντιμετώπιζαν έναν κοινό εχθρό. Πώς όμως θα μπορούσε ένας Δυτικός ηγεμόνας ν' αναγνωρίσει εχθρικές διαθέσεις κατά των Ανατολικών «εν Χριστώ αδελφών» τη στιγμή που κάνει πόλεμο κατά των «απίστων»; Το πρόβλημα αυτό λύθηκε με την καλλιέργεια μιας ήδη υπάρχουσας προπαγάνδας «contra Graecorum» (κατά των Ελλήνων). Καθ' όλη τη διάρκεια του Μεσαίωνα η Καθολική Εκκλησία, προκειμένου να υποστηρίζει τα δήθεν προνόμια του Πάπα, υιοθέτησε την αντίληψη της Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας ως Ελληνικής. Ο «Αυτοκράτωρ Ρωμαίων» για τους Δυτικούς υ-

ΣΧΕΔΙΟ 2

Το παραπάνω σχεδιάγραμμα καθιστά φανερό ότι η Χριστιανική Ρωμαϊκή Αυτοκρατορία και το Χαλιφάτο, δημιουργήματα της ίδιας σύνθεσης, αποτελούν τη βάση της σημερινής Αν. Ευρώπης (των ορθόδοξων χωρών) και της Μ. Ανατολής.

Και οι δύο αυτοί πολιτισμοί είχαν κοινωνικά, θρησκευτικά και οικονομικά συστήματα ριζικά διαφορετικά από εκείνα που δημιουργήθηκαν στη Δυτική Ευρώπη με την εξέλιξη των βαρβαρικών εθνών μετά τον 7ο μ.Χ. αιώνα. Στη Δύση, κυρίως μετά τον 11ο μ.Χ. αιώνα, βλέπουμε καθαρά τη διάθεση οικονομικής και στρατιωτικής επέκτασης η οποία αποτελεί την αφετηρία του σημερινού καπιταλιστικού συστήματος. Δεν είναι τυχαίο ότι η εξέλιξη της δυτικής σχολαστικής θεολογίας, που πηγάζει από τον υλισμό του Αριστοτέλη, είχε προϊόν την ατομιστική αντίληψη που αναφέρουμε στην αρχή, αντίληψη που βέβαια αποτελεί την καρδιά του καπιταλισμού. Τούτη η πνευματική δήθεν εξέλιξη οδήγησε στη δυνατότητα διαχωρισμού θρησκείας και υλικής ευημερίας. Δηλαδή στον καπιταλισμό όπου δεν υπάρχει, όπως ειπώθηκε, καμιά ηθική παρά μόνο η λογική του κέρδους. Μετά τον 11ο μ.Χ. αιώνα παρατηρείται στη Δύση περιθωριοποίηση της θρησκείας, που αρχίζει πλέον και λειτουργεί σαν παυσίπονο των τύψεων συνειδήσεως, σαν «όπιο του λαού». Η θρησκευτική και η κοσμική εξουσία, στα πλαίσια της Ρωμαιοκαθολικής εκκλησίας, έχουν ταυτιστεί. Η Εκκλησία εδώ γίνεται επιχείρηση ενώ στον Ορθόδοξο κόσμο καθώς και στο Ισλάμ παραμένει βίωμα ανεξάρτητο από το προσωπικό μεταφυσικό πιστεύω του καθενός. Η οριστική διαφοροποίηση της Δυτικής Ευρώπης από την Ανατολική παράδοση γίνεται πλέον φανερή με τις Σταυροφορίες. Ο οικονομικός επεκτατισμός της Δύσης, σε μια εποχή όπου ο κόσμος δεν είχε μάθει να σκέφτεται με οικονομικούς όρους, είχε ανάγκη από ένα πρόσχημα κι αυτό ήταν η κατοχή των Αγίων Τόπων από τους «άπιστους».

Εδώ μπορεί κανείς να αντιπεί πως ο φανατισμός των Δυτικών χριστιανών (στους Ανατολικούς δεν υπήρξε τέτοιο φαινόμενο), την περίοδο εκείνη, δεν διέφερε από το φανατισμό που υπήρχε από την πλευρά των Μουσουλμάνων κατά την προσπάθεια επέκτασης του «Οίκου του Θεού» μέσω του «τζιχάντ» (ιερού πολέμου) μεταξύ 7ου-11ου αιώνα. Κι όμως υπάρχουν διαφορές. Η επέκταση του Ισλάμ πρέπει να ερμηνευτεί με τη λογική ότι το τότε ισλαμικό σύστημα δεν γνώριζε θεσμούς που σήμερα θα ονομάζαμε καπιταλιστικούς. Ήταν κυριολεκτικά πόλεμος υπέρ του Θεού.

Στον ιερό πόλεμο της Δύσης, που ξεκινά το 1095 μ.Χ., υπήρξαν τελείως διαφορετικοί παράγοντες. Αυτό αποδεικνύεται από τη συμπεριφορά Λατίνων και Φράγκων απέναντι στους Ρωμαίους· πολύ νωρίς αποκαλύφθηκε ότι Ρωμαίοι και Μουσουλμάνοι αντιμετώπιζαν έναν κοινό εχθρό. Πώς όμως θα μπορούσε ένας Δυτικός ηγεμόνας ν' αναγνωρίσει εχθρικές διαθέσεις κατά των Ανατολικών «εν Χριστώ αδελφών» τη στιγμή που κάνει πόλεμο κατά των «απίστων»; Το πρόβλημα αυτό λύθηκε με την καλλιέργεια μιας ήδη υπάρχουσας προπαγάνδας «contra Graecorum» (κατά των Ελλήνων). Καθ' όλη τη διάρκεια του Μεσαίωνα η Καθολική Εκκλησία, προκειμένου να υποστηρίζει τα δήθεν προνόμια του Πάπα, υιοθέτησε την αντίληψη της Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας ως Ελληνικής. Ο «Αυτοκράτωρ Ρωμαίων» για τους Δυτικούς υποβαθμίστηκε σε «Imperator Greacorum». Όσο κι αν φαίνεται ασήμαντο σήμερα αυτό το γεγονός, εκφράζει κάλλιστα τη δημιουργία της Δυτικής αποκλειστικής ιστορικής συνείδησης, της συνεχούς ροής της Δυτικής ιστορίας από τη Ρωμαϊκή εποχή. Τη συνέχεια την ξέρουμε όλοι. Μια αυτοκρατορία δίχως καπιταλιστική οικονομική συνείδηση δεν μπορούσε να αντισταθεί στις εισβολές Δυτικών και Τούρκων αλλά προπαντός αδυνατούσε να αποφύγει την οικονομική εξάρτηση που είχε από τη Δύση και κυρίως από τη Βενετία. Η καταστροφή της αυτοκρατορίας κατά την Δ' Σταυροφορία (1204 μ.Χ.) ήταν λογική συνέπεια της αδυναμίας συμβίωσης της αναπτυσσόμενης Δυτικής ιστορικής συνείδησης με το διαφορετικό. Αυτό, όχι γιατί επρόκειτο για αλαζόνες και πολεμοχαρείς Πάπες και ηγεμόνες αλλά γιατί το ίδιο το αναπτυσσόμενο Δυτικό σύστημα επέβαλλε την οικονομική και επομένως ιδεολογική επεκτατικότητα. Την τύχη της Ανατολικής Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας θα ακολουθήσουν, 250 χρόνια αργότερα, οι Αμερικανοί Ινδιάνοι για τους ίδιους ακριβώς λόγους.

Η κατάσταση στον καιρό των Παλαιολόγων είχε φτάσει σ' ένα σημείο όπου, παρ' όλες τις προσπάθειες μιας κλίκας στη Ρωμαϊκή Αυτοκρατορία να επιτύχει την ένωση των Εκκλησιών υπό τον Πάπα, ο λαός αντιδρούσε τόσο σθεναρά ώστε

στο τέλος ήταν προτιμητέα η υποταγή στους Τούρκους από την υποταγή στους Λατίνους!

Με την Οθωμανική Αυτοκρατορία ξεκινά μια νέα δημιουργική φάση στην ανατολικομεσογειακή σύνθεση. Είναι ευνόητο ότι οι μουσουλμάνοι σουλτάνοι θα ευνοούσαν την επικράτηση της θρησκείας τους στις νέες χώρες αλλά είναι γεγονός ότι η συμφωνία που έγινε το 1454 μεταξύ του Σουλτάνου Μεχμέτ Β΄ και του Πατριάρχη Γενναδίου εγγυήθηκε τη συνέχιση της ορθόδοξης παράδοσης σε μια αυτοκρατορία που σε λίγο θα καταλάμβανε όλες τις περιοχές της πρώην χριστιανορωμαϊκής επικράτειας. Με την Οθωμανική αυτοκρατορία έχουμε την επανασύνθεση της διαιρεμένης και κακοποιημένης από Φράγκους και Λατίνους ανατολικομεσογειακής ενότητας. Ο σουλτάνος, στα μάτια ορθοδόξων και μουσουλμάνων, ήταν ο εκ Θεού κληρονόμος της Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας. Κατά την διάρκεια της Οθωμανικής περιόδου το ρωμαίικο στοιχείο (που αποτελεί τη βάση του ανατολικού στοιχείου που ακόμη ανευρίσκεται στη νεώτερη Ελλάδα) ανασυγκροτήθηκε και διατήρησε μέσω της θρησκείας την ταυτότητά του, πράγμα που θα ήταν αδύνατο να συμβεί εάν παρέμεναν κυρίαρχοι του ανατολικομεσογειακού χώρου οι Δυτικοί.

Η ίδρυση της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας η οποία συνέχιζε την οικουμενική ρωμαϊκή παράδοση με μια νέα, ισλαμική τώρα μορφή (είχαν προηγηθεί η παγανιστική και η χριστιανική μορφή), στάθηκε η χρυσή ευκαιρία για τη Δύση να χτίσει ένα νοητό τείχος μεταξύ Ανατολικής και Δυτικής παράδοσης. Ο εχθρός τώρα ήταν μελαψός, αλλόθρησκος, αδίστακτος, ανελέητος και επιδιδόμενος σε ...παρά φύσιν ακολασίες. Η αντίθεση έπαιρνε πλέον ρατσιστική μορφή και περιελάμβανε όλους τους ανατολικούς λαούς που βρίσκονταν υπό τους Τούρκους.

Από την Αναγέννηση όμως τα πράγματα ακολουθούν περίεργη εξέλιξη. Μεταξύ 15ου-18ου αιώνα η τάση διαχωρισμού θρησκείας και οικονομικής ζωής εντείνεται τόσο ώστε στη Δύση η θρησκεία πλέον παύει να είναι βίωμα και γίνεται ηθικός οδηγός. Αποτέλεσμα οι θεολογικές διαφορές να γίνουν πλέον ασήμαντες στη διαμόρφωση της πολιτικής της Δύσης έναντι της Ανατολής. Οι ορθόδοξοι της Ανατολής δεν είναι απλώς σχισματικοί, τώρα θεωρούνται επίσης υπανάπτυκτοι και προληπτικοί αφού λατρεύουν εικόνες και πιστεύουν στο «κακό μάτι» και στα πνεύματα.

Αλλά η Δύση δε μπορούσε να μην αναγνωρίσει ότι, η βάση της Αναγεννήσεως και των ιδεολογικών ρευμάτων που ακολούθησαν, προέρχονταν από την αρχαιότητα και κυρίως από την κλασική Ελλάδα. Η αρχαία Ελλάδα, ΣΤΗ ΜΟΡΦΗ ΠΟΥ ΕΡΜΗΝΕΥΤΗΚΕ από τους Δυτικούς διανοούμενους, ήταν ένας καθρέφτης στον οποίο η Δυτική ιστορική συνείδηση έβλεπε τον ιδανικό της εαυτό. Άρα, η αντίληψη που είχαν στην Αναγέννηση για την αρχαία Ελλάδα, δεν είχε τόση σχέση με την πραγματική ιστορική και πνευματική εξέλιξη της Ελλάση έβλεπε την Παλαιστίνη ως κοιτίδα της θρησκείας της —η οποία έπρεπε να απελευθερωθεί από τους άπιστους κατακτητές— έτσι και τώρα είχε συνεπαρθεί από την ιδέα της απελευθέρωσης της Ελλάδας που είχε ληφθεί σαν η κοιτίδα του πολιτισμού της. Αυτή η θεωρία, που μεταλαμπαδεύτηκε στους Έλληνες λόγιους και εμπόρους των αστικών κέντρων της οθωμανικής επικράτειας, ενίσχυσε την ιδέα της «ελληνικότητας» κι εμφύτευσε στους οπαδούς της την πεποίθηση ότι ήταν κάτι ξεχωριστό και ποιοτικά ανώτερο από τους υπόλοιπους λαούς της γύρω περιοχής. Υπήρξε επίσης καταλυτική για το ξεκίνημα της επανάστασης του '21. Τους πολυάριθμους Ρωμιούς, που δε συμμερίζονταν αυτές τις «νέες ιδέες», τους κατηγορούσαν σαν προδότες, φιλότουρκους, ανθέλληνες και «εχθρούς της προόδου». Τελικά, αυτή η ιδέα της «ελληνικότητας» είχε μπει στο μυαλό αποκλειστικά των Ελλαδιτών και ουδέποτε απασχόλησε σοβαρά τους υπόλοιπους Έλληνες της Μ. Ασίας, της Παλαιστίνης και της Αιγύπτου· εκείνοι αντιμετώπιζαν τους Ελλαδίτες ως παρασυρμένους από τις δυτικές ιδέες, όπως αντιμετωπίζονταν και οι τασσόμενοι υπέρ της ένωσης των Εκκλησιών τον 13ο και 14ο αιώνα. Οι υπόλοιποι Έλληνες έβλεπαν αυτές τις «νέες ιδέες» ως συνέχεια του σχεδίου κατάκτησης των ανατολικομεσογειακών χωρών από τους δυτικοευρωπαίους, σχέδιο για το οποίο έχουμε άφθονες μαρτυρίες ήδη από τη Μεσαιωνική περίοδο. Και είχαν δίκιο. Απόδειξη το «Σχέδιο διαμελισμού της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας» που συνέταξαν δυτικοί διπλωμάτες το 1739 (βλ. Κ.Ν. ΣΑΘΑ: *Ιστορικαί Διατριβαί*, Αθήνα 1870, 95 κ.ε.). Σ' αυτό το σχέδιο προβλεπόταν η μοιρασιά των «απελευθερωμένων» περιοχών μεταξύ των βασιλικών οικογενειών της Δύσης, η εγκατάσταση Γερμανού ηγεμόνα στην Κωνσταντινούπολη και η υποταγή της Ορθόδοξης Εκκλησίας στον Πάπα. Καμιά απολύτως αναφο-

Όταν η Ρωμαϊκή Αυτοκρατορία κατέλαβε τις αρχαίες χώρες της Αν. Μεσογείου, βρήκε εκεί μια πολιτιστική σύνθεση λαών και πολιτισμών, η οποία είχε διαμορφωθεί κατά τους ελληνιστικούς χρόνους. (...) υπήρχε εποικοδομητική σύνθεση στοιχείων διαφόρων πολιτισμών, όπου ο ελληνικός απλώς έπαιζε σημαντικό ρόλο. Ο Μ. Αλέξανδρος κατανόησε περισσότερο απ' όλους την αξία αυτής της σύνθεσης όπως, μεταγενέστερα, και ο Καβάφης. Στην εποχή του Χριστού, οι Έλληνες, οι Εβραίοι, οι Παλαιστίνιοι, οι Αιγύπτιοι, οι Σύριοι, παρά τις επιμέρους διαφορές τους, αναγνώριζαν την συνεκτική πολιτισμική τους δομή.

διδασκάλου του Γένους οδηγεί κατευθείαν στο ρατσισμό, στα Άουσβιτς και τα Νταχάου που φτιάχτηκαν ενάμισι αιώνα αργότερα...

Η ελληνική επανάσταση του 1821 πέτυχε μόνο και μόνο εξαιτίας αυτής της μυθοποίησης του Έλληνα, που έκανε τις Μεγάλες Δυνάμεις της εποχής να θεωρήσουν υποχρέωσή τους την απελευθέρωση της κοιτίδας του παρελθόντος τους. Η Δύση δεν μπόρεσε ποτέ να εννοήσει ότι ο ελληνικός πολιτισμός έχει διαμέσου των αιώνων αδιάσπαστη συνέχεια και εξέλιξη και ότι αυτή η εξέλιξη περιέλαβε στην πορεία της πολλά στοιχεία των άλλων πολιτισμών της περιοχής, με τους οποίους ανέκαθεν βρισκόταν σε δημιουργική, διαλεκτική σχέση και αλληλεπίδραση. Η διαλεκτική αυτή σχέση γίνεται σαφής αν παρατηρήσει κανείς τη νοοτροπία και τις συνήθειες του απλού λαού, που είναι ο φυσικός εκφραστής τούτης της παράδοσης σε αντίθεση με την ακαδημαϊκή και εκτός πραγματικότητας αντίληψη «των απογόνων της κλασικής εποχής», στην οποία εν μέρει είχαν προσηλυτιστεί και οι ελληνικοί αστικοί κύκλοι της εποχής. Οι κύκλοι αυτοί, με τη συγκατάθεση ορισμένων «προοδευτικών» κληρικών οι οποίοι θεώρησαν την αρχαιοελληνική παιδεία σαν βάση του ελληνισμού και στοιχείο που τον ξεχωρίζει τόσο από τους Τούρκους και τους άλλους ανατολίτες όσο και από τους Καθολικούς της Δύσης, δημιούργησαν το έδαφος όπου αναπτύχθηκε ένας στενοκέφαλος εθνικισμός-φαινόμενο που για πρώτη φορά παρουσιάστηκε στον ελληνικό χώρο. Αυτό είναι το σκηνικό όπου στήθηκε η «Μεγάλη Ιδέα», που ενώ υπεραμυνόταν της Ρωμιοσύνης το έκανε με καθαρά σωβινιστικό και φασίζοντα τρόπο. Πνευματικοί απόγονοι της Μεγάλης Ιδέας είναι οι υπερεθνικόφρονες της μετεμφυλιακής περιόδου.

Το όραμα λοιπόν των πρωτεργατών της ελληνικής επανάστασης ήταν η «απελευθέρωση» των Ελλήνων, υπό την έννοια της ίδρυσης του δικού τους έθνους-κράτους και της συγκέντρωσής τους στον ελλαδικό γεωγραφικό χώρο. Όλη εκείνη η πνευματική και πολιτιστική σύνθεση, που είχε επιτευχθεί στον ανατολικομεσογειακό χώρο επί σειρά αιώνων, ξαφνικά έγινε απορριπτέα καί άξια περιφρόνησης. Οι νεοέλληνες αυτοανακηρύχθηκαν απευθείας απόγονοι του Περικλή και του Πλάτωνα. Το αποτέλεσμα ήταν να γίνει το νεοϊδρυθέν ελληνικό κράτος η πρώτη Δυτική πνευματική αποικία στον κόσμο. Και όχι μόνο πνευματική αλλά και πολιτική αφού οι Έλληνες υποχρεώθηκαν να κυβερνώνται από Δυτικούς βασιλείς και γραφειοκράτες. Επιτυχής λοιπόν απέβη η κατάληξη των σχεδίων των Δυτικών για την επιβολή της εξουσίας τους στην Ανατολή. Ήταν η λογική συνέχεια των σχεδίων του 1204, του 1689, του 1739 κ.ά. — και η όλη επιχείρηση μόλις άρχιζε.

Η ίδρυση της Ελλάδας —του πρώτου έθνους-κράτους στον κόσμο— και η σταδιακή διάλυση της Οθωμανικής αυτοκρατορίας μπροστά στην αναπόφευκτη οικονομική και

χτίσει ένα νοητό τείχος μεταξύ Ανατολικής και Δυτικής παράδοσης. Ο εχθρός τώρα ήταν μελαψός, αλλόθρησκος, αδίστακτος, ανελέητος και επιδιδόμενος σε ...παρά φύσιν ακολασίες. Η αντίθεση έπαιρνε πλέον ρατσιστική μορφή και περιελάμβανε όλους τους ανατολικούς λαούς που βρίσκονταν υπό τους Τούρκους.

Από την Αναγέννηση όμως τα πράγματα ακολουθούν περίεργη εξέλιξη. Μεταξύ 15ου-18ου αιώνα η τάση διαχωρισμού θρησκείας και οικονομικής ζωής εντείνεται τόσο ώστε στη Δύση η θρησκεία πλέον παύει να είναι βίωμα και γίνεται ηθικός οδηγός. Αποτέλεσμα οι θεολογικές διαφορές να γίνουν πλέον ασήμαντες στη διαμόρφωση της πολιτικής της Δύσης έναντι της Ανατολής. Οι ορθόδοξοι της Ανατολής δεν είναι απλώς σχισματικοί, τώρα θεωρούνται επίσης υπανάπτυκτοι και προληπτικοί αφού λατρεύουν εικόνες και πιστεύουν στο «κακό μάτι» και στα πνεύματα.

Αλλά η Δύση δε μπορούσε να μην αναγνωρίσει ότι, η βάση της Αναγεννήσεως και των ιδεολογικών ρευμάτων που ακολούθησαν, προέρχονταν από την αρχαιότητα και κυρίως από την κλασική Ελλάδα. Η αρχαία Ελλάδα, ΣΤΗ ΜΟΡΦΗ ΠΟΥ ΕΡΜΗΝΕΥΤΗΚΕ από τους Δυτικούς διανοούμενους, ήταν ένας καθρέφτης στον οποίο η Δυτική ιστορική συνείδηση έβλεπε τον ιδανικό της εαυτό. Άρα, η αντίληψη που είχαν στην Αναγέννηση για την αρχαία Ελλάδα, δεν είχε τόση σχέση με την πραγματική ιστορική και πνευματική εξέλιξη της Ελλάδας. Είχε να κάνει με την επιθυμία των Δυτικών να θεωρούνται πνευματικοί απόγονοι των αρχαίων Ελλήνων, όπως αυτοί τους είχαν εννοήσει. Στη διάπλαση της αντίληψης αυτής σημαντικό ρόλο είχαν παίξει και Έλληνες, οι πνευματικοί απόγονοι του Γεωργίου Γεμιστού-Πλήθωνα. Πολλοί δυτικόφρονες δάσκαλοι, που προέρχονταν από τις ενετικές αποικίες του ελλαδικού χώρου, είχαν επηρεαστεί από το νεο-Αριστοτελικό πνεύμα που κυριαρχούσε στην Ιταλία ιδιαίτερα στο Πανεπιστήμιο της Πάντοβας. Αρκετοί από τους δασκάλους αυτούς κατέλαβαν αργότερα ηγετικές θέσεις στο Φανάρι ή ανέλαβαν την εκπαίδευση των Ελλήνων στα ελληνόφωνα σχολεία της οθωμανικής επικράτειας.

Μέσα στο πλαίσιο εξέλιξης αυτής της αντίληψης μεταξύ 17ου-18ου αιώνα —εξέλιξης που ουσιαστικά είχε ρίζες στη Δυτική και όχι στην Ανατολική ιστορική συνείδηση— δημιουργείται η θεωρία περί «Ελληνικού Έθνους». Οι «σχισματικοί» και «ανατολίτες» Γραικοί μεταλλάσσονται προοδευτικά σε λαμπρούς απόγονους του θαυμαστού αρχαίου ελληνικού πολιτισμού. Έτσι, ο ελληνισμός ταυτίζεται με μια συγκεκριμένη φάση του ιστορικού παρελθόντος του (κλασική αρχαιότητα) και παράλληλα μ' έναν συγκεκριμένο γεωγραφικό χώρο, την περιοχή όπου κυρίως ήταν εγκατεστημένοι οι αρχαίοι Έλληνες.

Όπως και κατά την εποχή των Σταυροφοριών, όταν η Δύ-

νους. (...) υπήρχε εποικοδομητική σύνθεση στοιχείων διαφόρων πολιτισμών, όπου ο ελληνικός απλώς έπαιζε σημαντικό ρόλο. Ο Μ. Αλέξανδρος κατανόησε περισσότερο απ' όλους την αξία αυτής της σύνθεσης όπως, μεταγενέστερα, και ο Καβάφης. Στην εποχή του Χριστού, οι Έλληνες, οι Εβραίοι, οι Παλαιστίνιοι, οι Αιγύπτιοι, οι Σύριοι, παρά τις επιμέρους διαφορές τους, αναγνώριζαν την συνεκτική πολιτισμική τους δομή.

και οι τασσόμενοι υπέρ της ένωσης των Εκκλησιών τον 13ο και 14ο αιώνα. Οι υπόλοιποι Έλληνες έβλεπαν αυτές τις «νέες ιδέες» ως συνέχεια του σχεδίου κατάκτησης των ανατολικομεσογειακών χωρών από τους δυτικοευρωπαίους, σχέδιο για το οποίο έχουμε άφθονες μαρτυρίες ήδη από τη Μεσαιωνική περίοδο. Και είχαν δίκιο. Απόδειξη το «Σχέδιο διαμελισμού της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας» που συνέταξαν δυτικοί διπλωμάτες το 1739 (βλ. Κ.Ν. ΣΑΘΑ: *Ιστορικαί Διατριβαί*, Αθήνα 1870, 95 κ.ε.). Σ' αυτό το σχέδιο προβλεπόταν η μοιρασιά των «απελευθερωμένων» περιοχών μεταξύ των βασιλικών οικογενειών της Δύσης, η εγκατάσταση Γερμανού ηγεμόνα στην Κωνσταντινούπολη και η υποταγή της Ορθόδοξης Εκκλησίας στον Πάπα. Καμιά απολύτως αναφορά δεν υπήρχε στην ιστορική εξέλιξη και τον πολιτισμό των ορθοδόξων και μουσουλμανικών Ανατολικών λαών, που απλώς θα άλλαζαν κυβερνήτες. Η ταυτότητα του «Έλληνα» υπήρχε μόνο και μόνο γιατί θεωρούνταν απόγονοι των αρχαίων Ελλήνων· έξω από αυτό το πλαίσιο, ο Ρωμιός για τους δυτικούς δεν είχε καμιά αξία, δεν υπήρχε καν. Πώς όμως διαμορφώθηκε αυτή η ταυτότητα;

Αφετηρία υπήρξε η ταύτιση γλώσσας και έθνους, που για πρώτη φορά παρουσιάστηκε ιστορικά με τόση σαφήνεια στην περίπτωση των Ελλήνων. Ήταν η πρώτη φορά που η ύπαρξη μιας γλώσσας συνιστούσε την ύπαρξη «κοινού αίματος», έθνους και άρα κράτους εκ του μη όντος. Η θεωρία αυτή είχε διατυπωθεί και στα συγγράμματα του Αδαμάντιου Κοραή, ο οποίος θέτει καθαρά την ύπαρξη κοινής ελληνικής γλώσσας ως απόδειξη κοινού ελληνικού αίματος. Η επιβολή της καθαρεύουσας στην ελληνική γλώσσα ήταν για τον Κοραή απαραίτητη προκειμένου να «αποκαθαρθεί» αυτή από τα «ξένα» στοιχεία που είχαν παρεισφρήσει. Η «κάθαρση» της γλώσσας αποτελούσε ταυτόχρονα για τον Κοραή και «κάθαρση» του αίματος. Ουσιαστικά αυτή ήταν η μόνη νέα ιδέα του Κοραή, ο οποίος κατά τα άλλα δεν προσέφερε τίποτε στην πνευματική εξέλιξη των Ελλήνων, αφού αναμασούσε τις θεωρίες που αναπτύσσονταν από τους λόγιους των παρισινών σαλονιών. Αλλ' αυτή ακριβώς η νέα ιδέα του ...μεγάλου

είναι το σκηνικό όπου στήθηκε η «Μεγάλη Ιδέα», που ενώ υπεραμυνόταν της Ρωμιοσύνης το έκανε με καθαρά σωβινιστικό και φασίζοντα τρόπο. Πνευματικοί απόγονοι της Μεγάλης Ιδέας είναι οι υπερεθνικόφρονες της μετεμφυλιακής περιόδου.

Το όραμα λοιπόν των πρωτεργατών της ελληνικής επανάστασης ήταν η «απελευθέρωση» των Ελλήνων, υπό την έννοια της ίδρυσης του δικού τους έθνους-κράτους και της συγκέντρωσής τους στον ελλαδικό γεωγραφικό χώρο. Όλη εκείνη η πνευματική και πολιτιστική σύνθεση, που είχε επιτευχθεί στον ανατολικομεσογειακό χώρο επί σειρά αιώνων, ξαφνικά έγινε απορριπτέα καί άξια περιφρόνησης. Οι νεοέλληνες αυτοανακηρύχθηκαν απευθείας απόγονοι του Περικλή και του Πλάτωνα. Το αποτέλεσμα ήταν να γίνει το νεοϊδρυθέν ελληνικό κράτος η πρώτη Δυτική πνευματική αποικία στον κόσμο. Και όχι μόνο πνευματική αλλά και πολιτική αφού οι Έλληνες υποχρεώθηκαν να κυβερνώνται από Δυτικούς βασιλείς και γραφειοκράτες. Επιτυχής λοιπόν απέβη η κατάληξη των σχεδίων των Δυτικών για την επιβολή της εξουσίας τους στην Ανατολή. Ήταν η λογική συνέχεια των σχεδίων του 1204, του 1689, του 1739 κ.ά. — και η όλη επιχείρηση μόλις άρχιζε.

Η ίδρυση της Ελλάδας —του πρώτου έθνους-κράτους στον κόσμο— και η σταδιακή διάλυση της Οθωμανικής αυτοκρατορίας μπροστά στην αναπόφευκτη οικονομική και πολιτική εξέλιξη που ερχόταν από τη Δύση (και στην οποία η Ανατολική μη-καπιταλιστική παράδοση αδυνατούσε να αντισταθεί), αποτελεί το ιστορικό προηγούμενο του περιβόητου «Βαλκανικού ζητήματος». Στην Ανατολική Ρωμαϊκή Αυτοκρατορία, στο Χαλιφάτο και στην Οθωμανική Αυτοκρατορία υπήρχε βεβαίως πληθώρα λαών και παραδόσεων. Όμως οι πολιτικοί θεσμοί, οι οποίοι συνέδεαν αυτούς τους λαούς, ενίσχυαν πάντοτε την ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ των λαών αυτών. Με την επέκταση και στην Ανατολή του θεσμού του έθνους-κράτους, που δίνει τη ρομαντική εικόνα του ενιαίου έθνους το οποίο αγωνίζεται για την ατομική του ελευθερία, δημιουργούνται οι προϋποθέσεις του εθνικιστικού και όχι μόνον ανταγωνισμού. Από τη στιγμή που μιλάμε για ενιαία γλώσσα, κοινό αίμα και εθνικό κράτος αναπόφευκτα μιλάμε και για σύνορα. Και τη στιγμή που μιλάμε για σύνορα σε μια τέτοια περιοχή βρισκόμαστε αντιμέτωποι με τεράστια προβλήματα. Εθνικά σύνορα εδώ είναι πολύ δύσκολο να οριστούν, εφόσον ούτε η Ανατολική Ρωμαϊκή Αυτοκρατορία, ούτε το Χαλιφάτο, ούτε οι Οθωμανοί δεν περιόριζαν ένα λαό σε «εθνικά σύνορα».

Είδαμε στο πρώτο μέρος αυτού του άρθρου, ότι το Δυτικό σύστημα στηρίζεται στην ιδέα του ατομικού ανταγωνισμού όπως εκφράζεται τόσο σε προσωπικό όσο και σε εθνικό επίπεδο. Στη Δύση, εξαιτίας της εκεί κοινής ιστορικής, πολιτι-

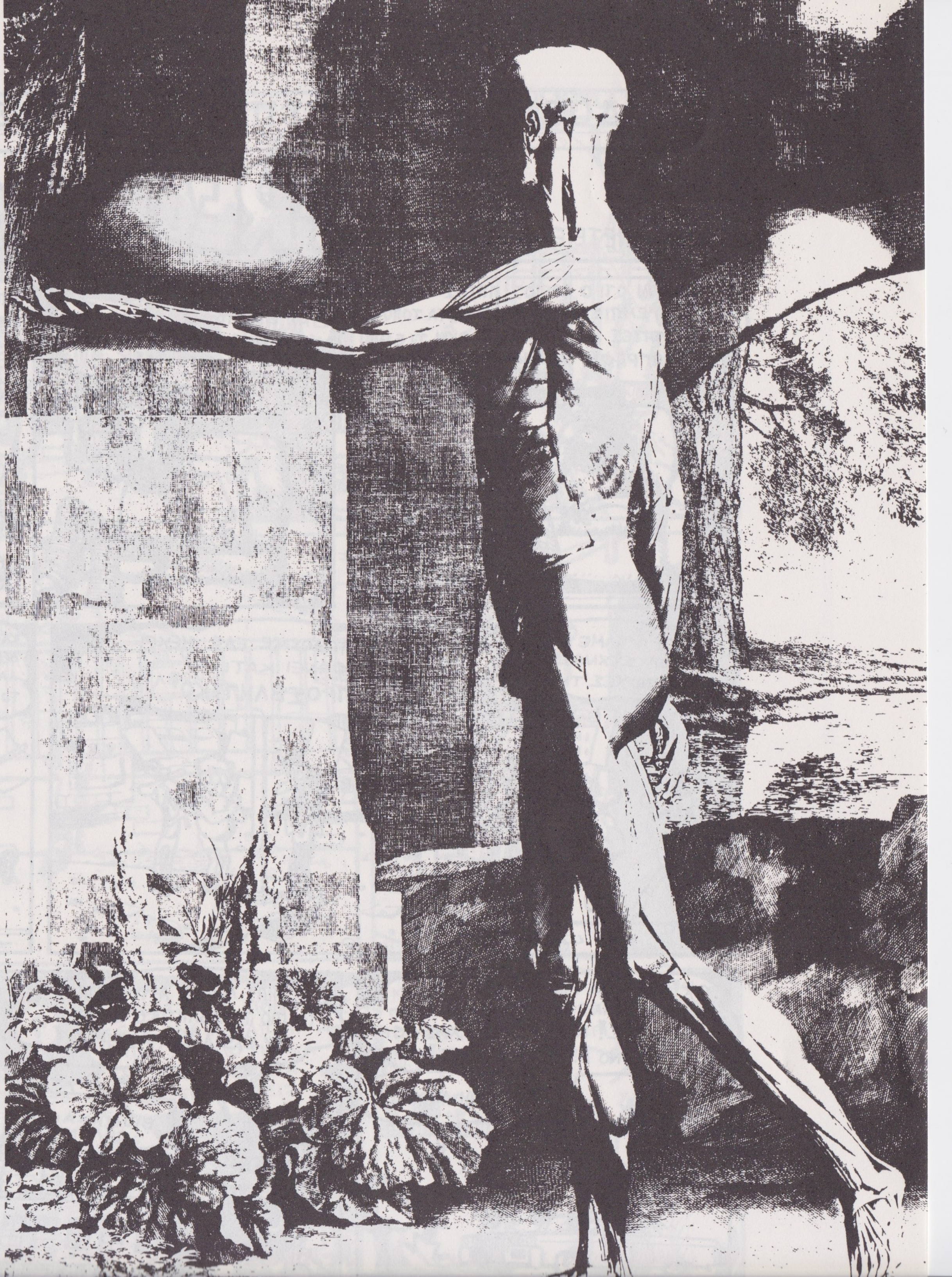
στικής και οικονομικής εξέλιξης, ο ανταγωνισμός αυτός μετά από πολλές περιπέτειες και πολέμους έχει φτάσει να ρυθμίζεται ήπια. Δηλαδή οι χώρες αυτές έχουν πια κοινά οικονομικά συμφέροντα. Έτσι η Ε.Ο.Κ. μπορεί να θεωρηθεί γνήσιος απόγονος της Αγίας Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας του Γερμανικού Έθνους.

Η Ε.Ο.Κ. και η όλη εξέλιξη του Δυτικού καπιταλιστικού συστήματος απαιτεί, όπως είπαμε, πολιτική και πολιτιστική αποκλειστικότητα. Επομένως, η εξέλιξη της ανατολικομεσογειακής σύνθεσης που αναλύσαμε παραπάνω —και στη χριστιανική και στη μουσουλμανική υπόστασή της— αντιμετωπίζεται ως ΚΑΤΩΤΕΡΟ και ΥΠΑΝΑΠΤΥΚΤΟ σύστημα. Τούτο φαίνεται καθαρά στη Δυτική ιστοριογραφία, για την οποία η συνέχεια της Ρωμαϊκής αυτοκρατορίας αποδίδεται με τον όρο «Βυζάντιο», έναν τελείως ανύπαρκτο όρο, ώστε να προσδοθούν στους ανατολικομεσογειακούς λαούς εθνικά και τοπικιστικά χαρακτηριστικά. Το ίδιο έγινε με τη Ρωσία των τσάρων και στη συνέχεια με τον Ισλαμικό Κόσμο και την κομμουνιστική Αν. Ευρώπη.

Η κατανόηση της πραγματικής ιστορικής και πολιτιστικής συνέχειας τόσο στην Αν. Ευρώπη όσο και στη Μέση Ανατολή θα μπορούσε να δημιουργήσει μια εναλλακτική ιστορική συνείδηση πέρα από τα Δυτικά πρότυπα. Αποτέλεσμα θα ήταν η αδυναμία επέμβασης της Δύσης στις περιοχές αυτές. Δεν είναι τυχαίο που οι πολιτιστικές, πολιτικές και θρησκευτικές διαφορές μεταξύ π.χ. Ελλήνων Ορθοδόξων και Τούρκων Μουσουλμάνων έχουν γίνει αιτία της τόσο προσφιλούς Δυτικής πολιτικής του «διαίρει και βασίλευε». Όσο κι αν φαίνεται παράλογο, η Ομοσπονδία Ελλάδας-Τουρκίας που πρόσφατα πρότεινε υπό μορφήν αστεϊσμού ο Τούρκος πρόεδρος Οζάλ, αποτελεί μια λογική εξέλιξη της πραγματικής ιστορίας των λαών της περιοχής. Όμως θα αποτελούσε τεράστιο κίνδυνο για τα Δυτικά συμφέροντα στην ανατολικομεσογειακή λεκάνη. Οι σημερινοί Έλληνες και Τούρκοι, τυφλωμένοι από έναν εθνικισμό ουσιαστικά άσχετο με την πολιτιστική τους κληρονομιά, κάνουν την καλύτερη δυνατή εξυπηρέτηση στους Δυτικούς ενώ οι ίδιοι παραμένουν «στη γωνία».

Όσο κι αν φαίνεται περίεργο, μπορεί κάποιος να συγκρίνει την περίπτωση της νεώτερης Ελλάδας μ' αυτή του σιωνιστικού κράτους του Ισραήλ. Όπως η Ελλάδα κατά τον 19ο αιώνα αποτελούσε πνευματική αποικία της Δύσης στην καρδιά της οθωμανικής Ανατολής, έτσι και η σταδιακή διαμόρφωση των δήθεν κρατών-εθνών του Λιβάνου και του Ισραήλ ήταν προϊόν της Δυτικής επέμβασης στον Αραβικό Κόσμο,

Η ταύτιση πολλών Παλαιστινίων και άλλων Αράβων με τον Σαντάμ Χουσεΐν φαίνεται πολιτικά λανθασμένη και ηθικά απαράδεκτη αλλά εκφράζει μια απελπισμένη τελευταία προσπάθεια αντίστασης

κων Μουσουλμάνων έχουν γίνει αιτία της τόσο προσφιλούς Δυτικής πολιτικής του «διαίρει και βασίλευε». Όσο κι αν φαίνεται παράλογο, η Ομοσπονδία Ελλάδας-Τουρκίας που πρόσφατα πρότεινε υπό μορφήν αστεϊσμού ο Τούρκος πρόεδρος Οζάλ, αποτελεί μια λογική εξέλιξη της πραγματικής ιστορίας των λαών της περιοχής. Όμως θα αποτελούσε τεράστιο κίνδυνο για τα Δυτικά συμφέροντα στην ανατολικομεσογειακή λεκάνη. Οι σημερινοί Έλληνες και Τούρκοι, τυφλωμένοι από έναν εθνικισμό ουσιαστικά άσχετο με την πολιτιστική τους κληρονομιά, κάνουν την καλύτερη δυνατή εξυπηρέτηση στους Δυτικούς ενώ οι ίδιοι παραμένουν «στη γωνία».

Όσο κι αν φαίνεται περίεργο, μπορεί κάποιος να συγκρίνει την περίπτωση της νεώτερης Ελλάδας μ' αυτή του σιωνιστικού κράτους του Ισραήλ. Όπως η Ελλάδα κατά τον 19ο αιώνα αποτελούσε πνευματική αποικία της Δύσης στην καρδιά της οθωμανικής Ανατολής, έτσι και η σταδιακή διαμόρφωση των δήθεν κρατών-εθνών του Λιβάνου και του Ισραήλ ήταν προϊόν της Δυτικής επέμβασης στον Αραβικό Κόσμο,

Η ταύτιση πολλών Παλαιστινίων και άλλων Αράβων με τον Σαντάμ Χουσεΐν φαίνεται πολιτικά λανθασμένη και ηθικά απαράδεκτη αλλά εκφράζει μια απελπισμένη τελευταία προσπάθεια αντίστασης στον Δυτικό επεκτατισμό.

για τον οποίο η έννοια του έθνους-κράτους ήταν ακόμη λιγότερο κατανοητή.

Όπως η σημερινή Ελλάδα θεωρείται, από τους Δυτικούς και μόνο, σαν πατρίδα των αρχαίων Ελλήνων έτσι και το σημερινό Ισραήλ εκλαμβάνεται σαν πατρίδα των αρχαίων Εβραίων. Τα αποτελέσματα αυτής της κερδοφόρας Δυτικής επένδυσης είναι γνωστά σε όλους. Επίσης γνωστό είναι ότι ο αυθαίρετος τεμαχισμός του Αραβικού Κόσμου δεν αντιστοιχεί στην πραγματικότητα. Η άνοδος του λεγομένου «αραβικού εθνικισμού» αποτελεί στην ουσία προσπάθεια διάσωσης της ανατολικομεσογειακής παράδοσης προτού καταρρεύσει εντελώς. Ας μην κάνουμε το λάθος να ταυτίσουμε το κίνημα αυτό με αντιπαράθεση Ισλάμ-Χριστιανοσύνης. Μην ξεχνάμε ότι πολλοί σημαντικοί Παλαιστίνιοι μαχητές ήσαν Άραβες ορθόδοξοι Χριστιανοί (βλ. ROBERT BETTS: *Christians in the Arab East*, Lycabettus Press, Αθήνα 1975 και 1978). Η προϊούσα ταύτιση της Ελλάδας με τη Δύση και της τελευταίας με το μεγαλύτερο εχθρό του Ισλάμ, έφερε την εκδίωξη των Ελλήνων τόσο από τη Μ. Ασία (1922, 1955, 1974) όσο και από την Αίγυπτο επί Νάσερ.

Ο πόλεμος του Περσικού δεν ήταν απλώς το αποτέλεσμα των πράξεων του Ιρακινού δικτάτορα, ούτε απλώς προσπάθεια των εταιρειών πετρελαίου να διατηρήσουν ανέπαφα τα συμφέροντά τους. Στην ουσία ήταν ακριβώς η λογική συνέχεια όλης αυτής της ιστορικής διαδικασίας για την οποία κάναμε λόγο. Η ταύτιση πολλών Παλαιστινίων και άλλων Αράβων με τον Σαντάμ Χουσεΐν φαίνεται πολιτικά λανθασμένη και ηθικά απαράδεκτη αλλά εκφράζει μια απελπισμένη τελευταία προσπάθεια αντίστασης στον Δυτικό επεκτατισμό.

Είναι μάλλον αργά για την Ορθόδοξη Ευρώπη και το Ισλάμ να ενωθούν απέναντι στη Δύση, όχι με την έννοια της πολεμικής αντιπαράθεσης αλλά με αυτήν ενός εναλλακτικού πόλου. Το καρκίνωμα του υλισμού έχει κυριαρχήσει σ' ένα μεγάλο μέρος του Ανατολικού κόσμου, ενώ ο φανατισμός στραγγαλίζει την παραδοσιακή μουσουλμανική ανεξιθρησκεία. Ωστόσο ένα πρόσφατο συνέδριο μεταξύ ορθοδόξων και μουσουλμάνων στην Αθήνα κατέδειξε για μια ακόμα φορά τα πάμπολλα κοινά σημεία των δύο πολιτισμών που μπορούν να γίνουν γέφυρες αλληλοκατανόησης και συνεργασίας.

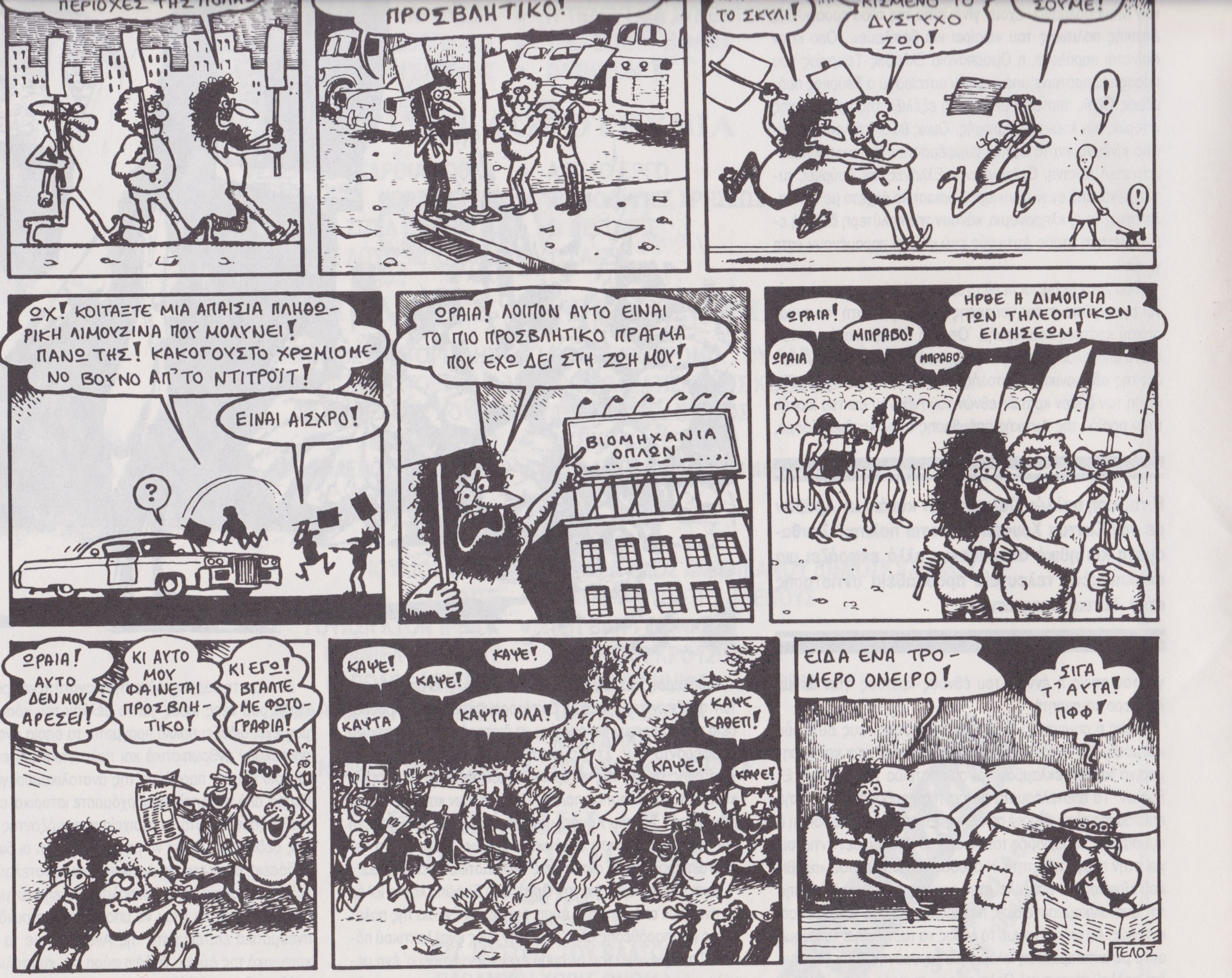
Δεν έχω το θάρρος, ούτε την ικανότητα να προτείνω με τη σειρά μου νέες ιδέες για το μέλλον του κόσμου. Η Δύση μας έχει διδάξει πολλά πράγματα, τα οποία αναμφισβήτητα αποτελούν ανθρωπιστικά και πολιτιστικά επιτεύγματα. Στο πλαίσιο και την παράδοση της ανατολικομεσογειακής σύνθεσης, από την οποία προερχόμαστε ιστορικά, είναι ορθό να υιοθετήσουμε αυτά τα στοιχεία εφαρμόζοντάς τα στα δικά μας δεδομένα. Όμως να μην ξεχνάμε ότι οι δικές μας παραδόσεις, όλων των μη Δυτικών λαών, αποτελούν και αυτές εξίσου σπουδαία κοινωνικοπολιτιστικά επιτεύγματα του επιστητού. Ωραία θα ήταν να μπορούσαν να συνδυαστούν τα πνευματικά επιτεύγματα της Ανατολής με τα τεχνικά και κοινωνικά της Δύσης. Αλλά η φύση του καπιταλισμού, όντας ανήθικη, δε συμβιβάζεται με την αμφισβήτησή του: είτε την καταστρέφει είτε την αφομοιώνει διαστρεβλώνοντάς την.

Η παράδοση της Ανατολής είναι το αντίδοτο στην αλαζονεία, τον υλισμό και την ανηθικότητα του καπιταλισμού. Πλήρης άγνοια αυτής της παράδοσης μας καταδικάζει στο να ζούμε σε μια κοινωνία «νεκρών ψυχών».

Δαυίδ Τέρνερ

ΑΠΟΔΟΣΗ: ΑΚΗΣ ΑΣΠΡΟΓΕΡΑΚΑΣ

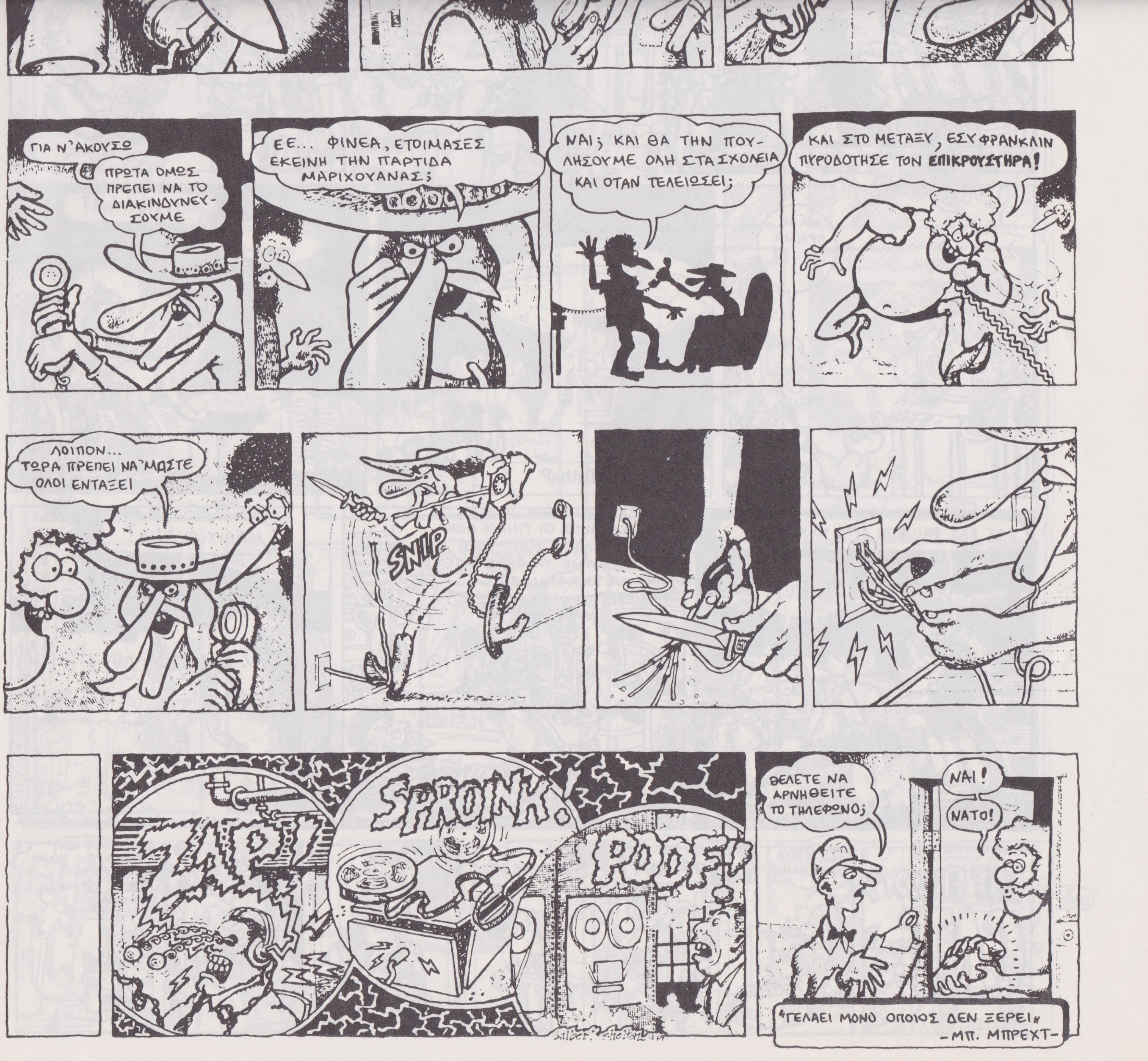

ΠΡΟΣΒΛΗΤΙΚΟ!
ΤΟ ΣΚΥΛΙ!
ΔΥΣΤΥΧΟ ΖΩΟ!
ΣΟΥΜΕ!
!
!
ΩΧ! ΚΟΙΤΑΞΤΕ ΜΙΑ ΑΠΑΙΣΙΑ ΠΛΗΘΩΡΙΚΗ ΛΙΜΟΥΖΙΝΑ ΠΟΥ ΜΟΛΥΝΕΙ! ΠΑΝΩ ΤΗΣ! ΚΑΚΟΓΟΥΣΤΟ ΧΡΩΜΙΟΜΕΝΟ ΒΟΥΝΟ ΑΠ' ΤΟ ΝΤΙΤΡΟΪΤ!
ΕΙΝΑΙ ΑΙΣΧΡΟ!
?
ΩΡΑΙΑ! ΛΟΙΠΟΝ ΑΥΤΟ ΕΙΝΑΙ ΤΟ ΠΙΟ ΠΡΟΣΒΛΗΤΙΚΟ ΠΡΑΓΜΑ ΠΟΥ ΕΧΩ ΔΕΙ ΣΤΗ ΖΩΗ ΜΟΥ!
ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑ ΟΠΛΩΝ
ΩΡΑΙΑ!
ΜΠΡΑΒΟ!
ΗΡΘΕ Η ΔΙΜΟΙΡΙΑ ΤΩΝ ΤΗΛΕΟΠΤΙΚΩΝ ΕΙΔΗΣΕΩΝ!
ΩΡΑΙΑ
ΜΠΡΑΒΟ
ΩΡΑΙΑ! ΑΥΤΟ ΔΕΝ ΜΟΥ ΑΡΕΣΕΙ!
ΚΙ ΑΥΤΟ ΜΟΥ ΦΑΙΝΕΤΑΙ ΠΡΟΣΒΛΗΤΙΚΟ!
ΚΙ ΕΓΩ! ΒΓΑΛΤΕ ΜΕ ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΑ!
STOP
ΚΑΨΕ!
ΚΑΨΕ!
ΚΑΨΕ!
ΚΑΨΤΑ
ΚΑΨΤΑ ΟΛΑ!
ΚΑΨΕ ΚΑΘΕΤΙ!
ΚΑΨΕ!
ΚΑΨΕ!
ΕΙΔΑ ΕΝΑ ΤΡΟΜΕΡΟ ΟΝΕΙΡΟ!
ΣΙΓΑ Τ' ΑΥΓΑ! ΠΦΦ!
ΤΕΛΟΣ

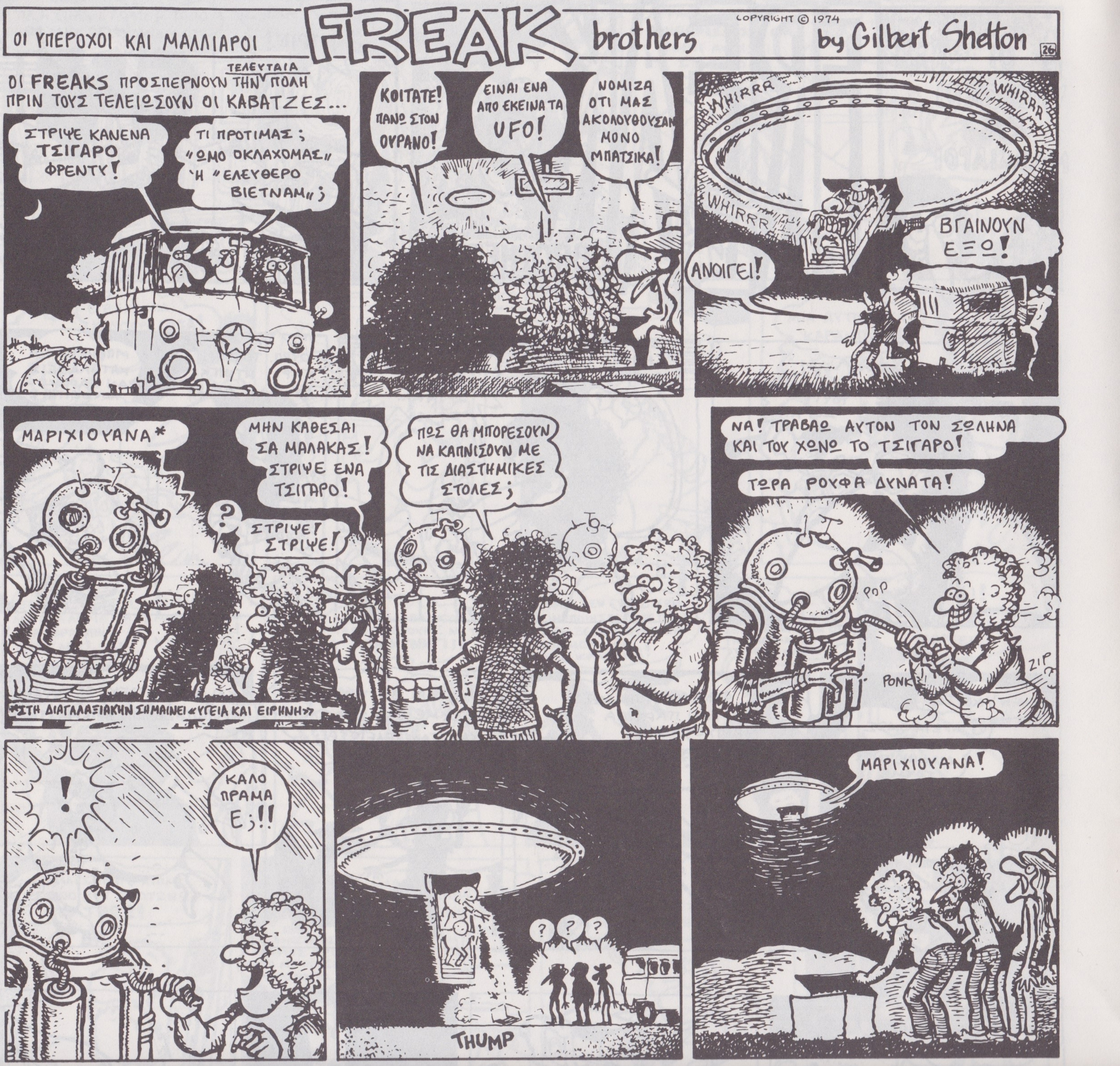

FAT FREDDY'S CAT
COPYRIGHT © 1973 BY GILBERT SHELTON
Z
Z
ΠΩΣ ΡΟΧΑΛΙΖΕΙ!
Z
ΤΩΡΑ ΕΙΝΑΙ ΚΑΛΥΤΕΡΑ
ΦΦΦ..
ΤΕΛΟΣ

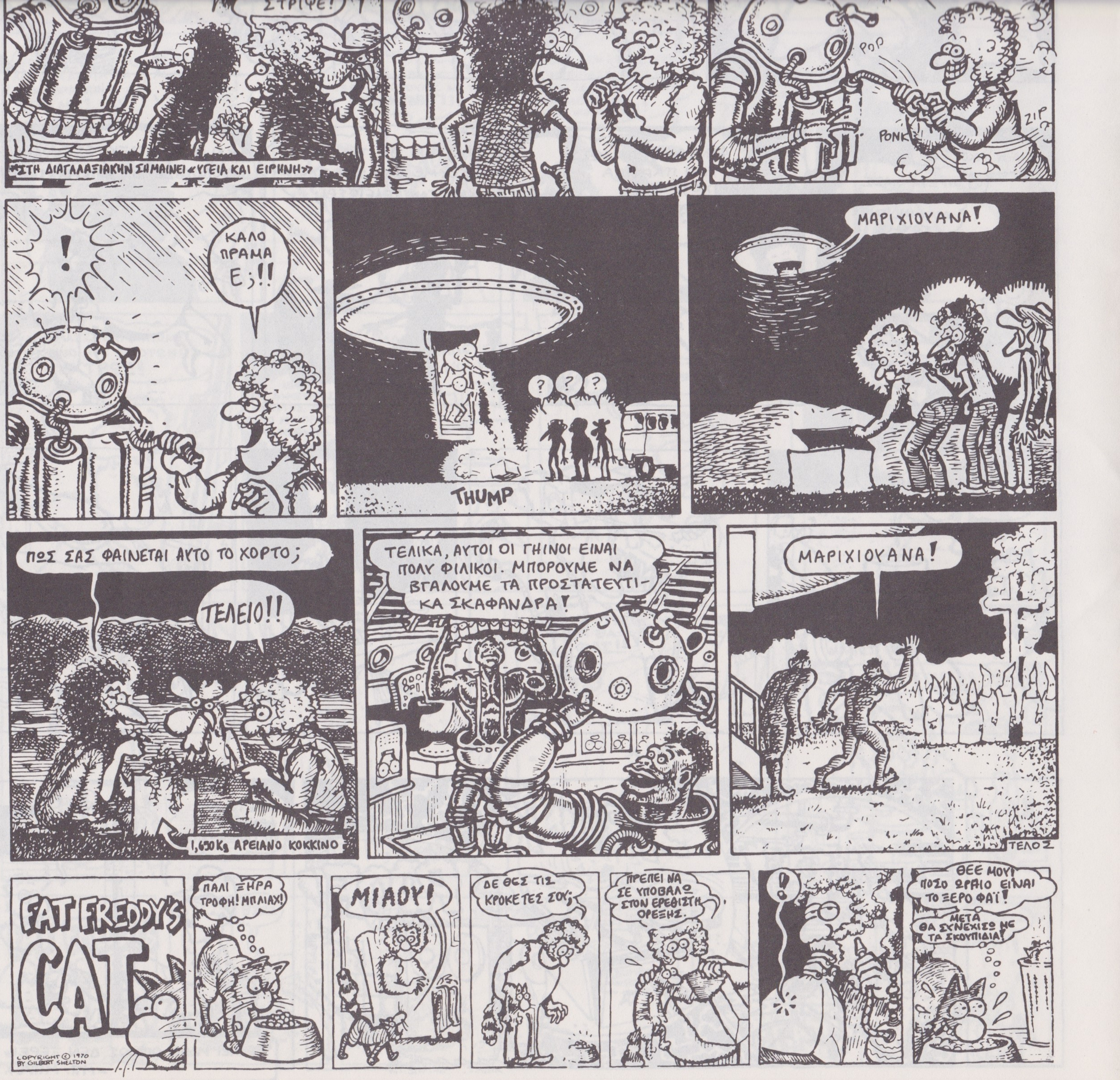
ΟΙ ΥΠΕΡΟΧΟΙ ΚΑΙ ΜΑΛΛΙΑΡΟΙ
FREAK BROTHERS
ΝΤΡΙΝ!
ΟΠΑ! Η ΠΡΩΤΗ ΚΛΗΣΗ ΑΠ' ΤΟ ΚΑΙΝΟΥΡΓΙΟ ΤΗΛΕΦΩΝΟ
ΕΜΠΡΟΣ
ΚΟΥΙΚ. ΤΟΥΙΤ. ΖΟΡΧ.
ΕΜΠΡΟΣ ΕΜΠΡΟΣ ? ? ? ?
ΦΑΠ. ΓΟΥΙΝ. ΣΠΟΥΤΕΡ. ΙΝΚΛ.
ΟΥΡΠ. ΤΟΥΤΕΡ. ΣΚΡΙ. ΝΤΙΝΓΚ.
ΜΠΟΡΕΙΣ ΝΑ ΚΑΤΑΛΑΒΕΙΣ ΑΝ ΠΑΡΑΚΟΛΟΥΘΕΙΤΑΙ;
ΓΙΑ Ν' ΑΚΟΥΣΩ
ΠΡΩΤΑ ΟΜΩΣ ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ΤΟ ΔΙΑΚΙΝΔΥΝΕΥΣΟΥΜΕ
ΕΕ... ΦΙΝΕΑ, ΕΤΟΙΜΑΣΕΣ ΕΚΕΙΝΗ ΤΗΝ ΠΑΡΤΙΔΑ ΜΑΡΙΧΟΥΑΝΑΣ;
ΝΑΙ; ΚΑΙ ΘΑ ΤΗΝ ΠΟΥΛΗΣΟΥΜΕ ΟΛΗ ΣΤΑ ΣΧΟΛΕΙΑ ΚΑΙ ΟΤΑΝ ΤΕΛΕΙΩΣΕΙ;
ΚΑΙ ΣΤΟ ΜΕΤΑΞΥ, ΕΣΥ ΦΡΑΝΚΛΙΝ ΠΥΡΟΔΟΤΗΣΕ ΤΟΝ ΕΠΙΚΡΟΥΣΤΗΡΑ!
ΛΟΙΠΟΝ... ΤΩΡΑ ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ 'ΜΑΣΤΕ ΟΛΟΙ ΕΝΤΑΞΕΙ

ΓΙΑ Ν'ΑΚΟΥΣΩ
ΠΡΩΤΑ ΟΜΩΣ ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ΤΟ ΔΙΑΚΙΝΔΥΝΕΥΣΟΥΜΕ
ΕΕ... ΦΙΝΕΑ, ΕΤΟΙΜΑΣΕΣ ΕΚΕΙΝΗ ΤΗΝ ΠΑΡΤΙΔΑ ΜΑΡΙΧΟΥΑΝΑΣ;
ΝΑΙ; ΚΑΙ ΘΑ ΤΗΝ ΠΟΥΛΗΣΟΥΜΕ ΟΛΗ ΣΤΑ ΣΧΟΛΕΙΑ ΚΑΙ ΟΤΑΝ ΤΕΛΕΙΩΣΕΙ;
ΚΑΙ ΣΤΟ ΜΕΤΑΞΥ, ΕΣΥ ΦΡΑΝΚΛΙΝ ΠΥΡΟΔΟΤΗΣΕ ΤΟΝ ΕΠΙΚΡΟΥΣΤΗΡΑ!
ΛΟΙΠΟΝ... ΤΩΡΑ ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ'ΜΑΣΤΕ ΟΛΟΙ ΕΝΤΑΞΕΙ
SNIP
ZAP!!
SPROINK!
POOF!!
ΘΕΛΕΤΕ ΝΑ ΑΡΝΗΘΕΙΤΕ ΤΟ ΤΗΛΕΦΩΝΟ;
ΝΑΙ!
ΝΑΤΟ!
"ΓΕΛΑΕΙ ΜΟΝΟ ΟΠΟΙΟΣ ΔΕΝ ΞΕΡΕΙ"
-ΜΠ. ΜΠΡΕΧΤ-

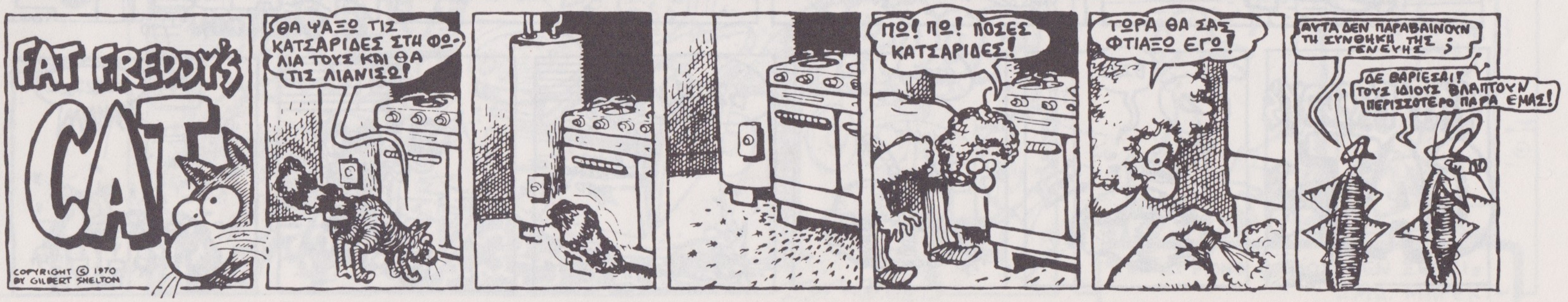
ΟΙ ΥΠΕΡΟΧΟΙ ΚΑΙ ΜΑΛΛΙΑΡΟΙ
FREAK brothers
COPYRIGHT © 1974
by Gilbert Shelton
26
ΟΙ FREAKS ΠΡΟΣΠΕΡΝΟΥΝ ΤΗΝ ΤΕΛΕΥΤΑΙΑ ΠΟΛΗ ΠΡΙΝ ΤΟΥΣ ΤΕΛΕΙΩΣΟΥΝ ΟΙ ΚΑΒΑΤΖΕΣ...
ΣΤΡΙΨΕ ΚΑΝΕΝΑ ΤΣΙΓΑΡΟ ΦΡΕΝΤΥ!
ΤΙ ΠΡΟΤΙΜΑΣ; «ΩΜΟ ΟΚΛΑΧΟΜΑΣ» Ή «ΕΛΕΥΘΕΡΟ ΒΙΕΤΝΑΜ»;
ΚΟΙΤΑΤΕ! ΠΑΝΩ ΣΤΟΝ ΟΥΡΑΝΟ!
ΕΙΝΑΙ ΕΝΑ ΑΠΟ ΕΚΕΙΝΑ ΤΑ UFO!
ΝΟΜΙΖΑ ΟΤΙ ΜΑΣ ΑΚΟΛΟΥΘΟΥΣΑΝ ΜΟΝΟ ΜΠΑΤΣΙΚΑ!
WHIRRR
WHIRRR
WHIRRR
ΑΝΟΙΓΕΙ!
ΒΓΑΙΝΟΥΝ ΕΞΩ!
ΜΑΡΙΧΙΟΥΑΝΑ*
ΜΗΝ ΚΑΘΕΣΑΙ ΣΑ ΜΑΛΑΚΑΣ! ΣΤΡΙΨΕ ΕΝΑ ΤΣΙΓΑΡΟ!
?
ΣΤΡΙΨΕ! ΣΤΡΙΨΕ!
*ΣΤΗ ΔΙΑΓΑΛΑΞΙΑΚΗ ΣΗΜΑΙΝΕΙ «ΥΓΕΙΑ ΚΑΙ ΕΙΡΗΝΗ»
ΠΩΣ ΘΑ ΜΠΟΡΕΣΟΥΝ ΝΑ ΚΑΠΝΙΣΟΥΝ ΜΕ ΤΙΣ ΔΙΑΣΤΗΜΙΚΕΣ ΣΤΟΛΕΣ;
ΝΑ! ΤΡΑΒΑΩ ΑΥΤΟΝ ΤΟΝ ΣΩΛΗΝΑ ΚΑΙ ΤΟΥ ΧΩΝΩ ΤΟ ΤΣΙΓΑΡΟ!
ΤΩΡΑ ΡΟΥΦΑ ΔΥΝΑΤΑ!
POP
PONK
ZIP
!
ΚΑΛΟ ΠΡΑΜΑ Ε;!!
? ? ?
THUMP
ΜΑΡΙΧΙΟΥΑΝΑ!

ΣΤΡΙΨΕ!
*ΣΤΗ ΔΙΑΓΑΛΑΞΙΑΚΗΝ ΣΗΜΑΙΝΕΙ «ΥΓΕΙΑ ΚΑΙ ΕΙΡΗΝΗ»
POP
PONK
ZIP
!
ΚΑΛΟ ΠΡΑΜΑ Ε;!!
THUMP
? ? ?
ΜΑΡΙΧΙΟΥΑΝΑ!
ΠΩΣ ΣΑΣ ΦΑΙΝΕΤΑΙ ΑΥΤΟ ΤΟ ΧΟΡΤΟ;
ΤΕΛΕΙΟ!!
1,650 Kg ΑΡΕΙΑΝΟ ΚΟΚΚΙΝΟ
ΤΕΛΙΚΑ, ΑΥΤΟΙ ΟΙ ΓΗΙΝΟΙ ΕΙΝΑΙ ΠΟΛΥ ΦΙΛΙΚΟΙ. ΜΠΟΡΟΥΜΕ ΝΑ ΒΓΑΛΟΥΜΕ ΤΑ ΠΡΟΣΤΑΤΕΥΤΙ-ΚΑ ΣΚΑΦΑΝΔΡΑ!
ΜΑΡΙΧΙΟΥΑΝΑ!
ΤΕΛΟΣ
FAT FREDDY'S CAT
COPYRIGHT © 1970 BY GILBERT SHELTON
ΠΑΛΙ ΞΗΡΑ ΤΡΟΦΗ! ΜΠΛΙΑΧ!
ΜΙΑΟΥ!
ΔΕ ΘΕΣ ΤΙΣ ΚΡΟΚΕΤΕΣ ΣΟΥ;
ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ΣΕ ΥΠΟΒΑΛΩ ΣΤΟΝ ΕΡΕΘΙΣΤΗ ΟΡΕΞΗΣ.
!
ΘΕΕ ΜΟΥ! ΠΟΣΟ ΩΡΑΙΟ ΕΙΝΑΙ ΤΟ ΞΕΡΟ ΦΑΪ!
ΜΕΤΑ ΘΑ ΣΥΝΕΧΙΣΩ ΜΕ ΤΑ ΣΚΟΥΠΙΔΙΑ!

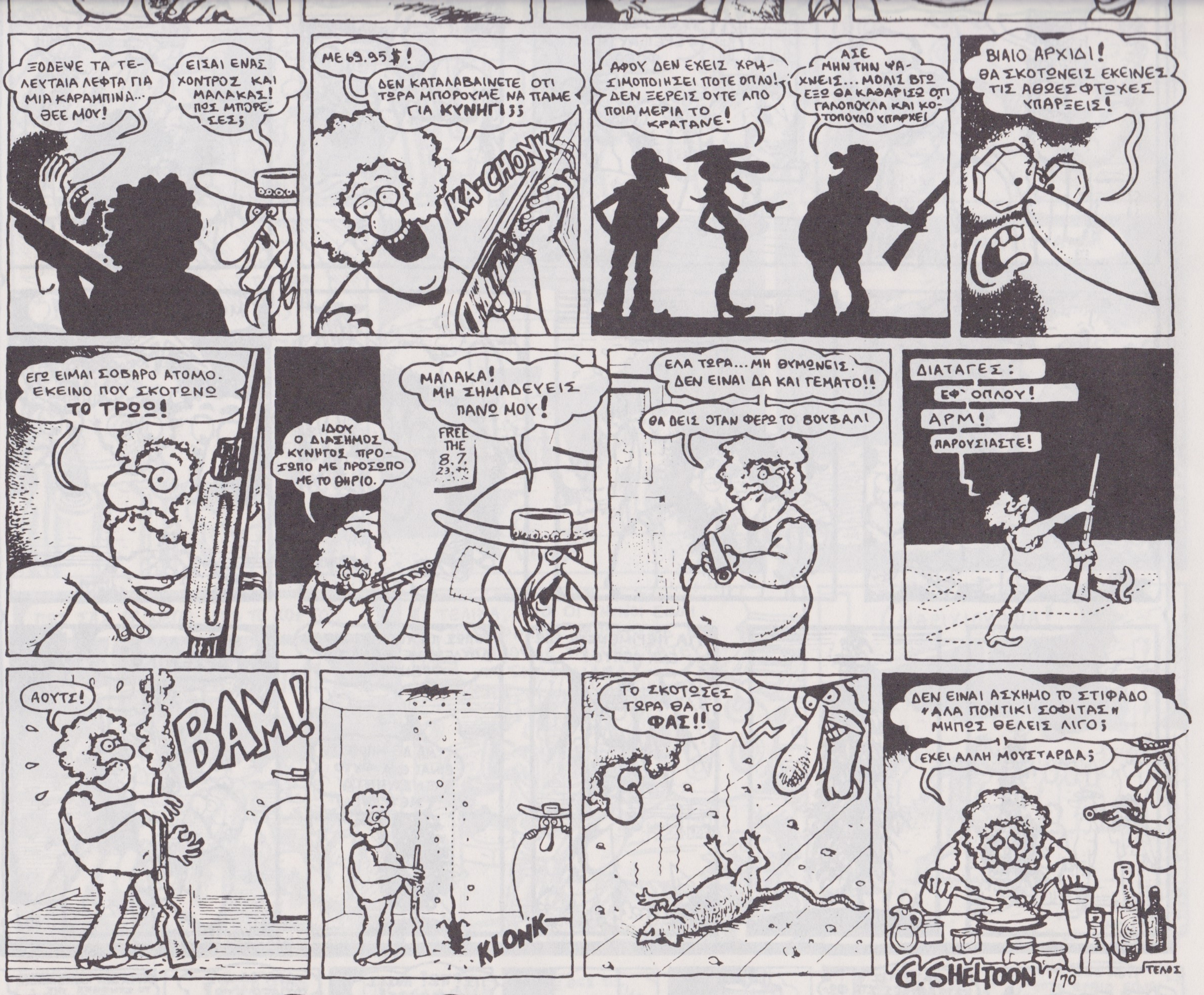

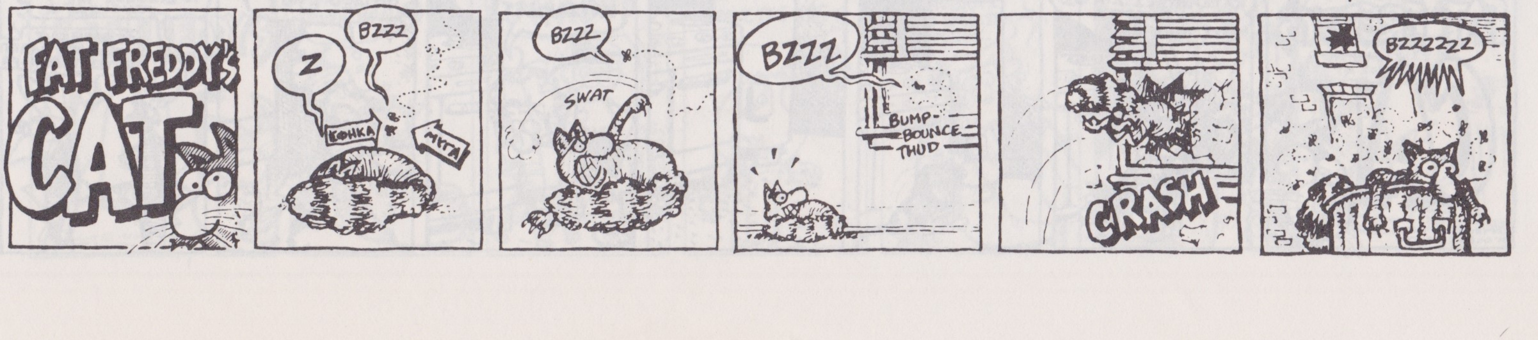
ΟΙ ΑΞΙΑΓΑΠΗΤΟΙ & ΜΑΛΛΙΑΡΟΙ
FREAK BROTHERS
by Gilbert Shelton
ΕΧΟΥΜΕ ΑΚΡΙΒΩΣ 60 $. ΙΣΑ-ΙΣΑ ΦΤΑ-ΝΟΥΝ ΓΙΑ ΝΑ ΠΛΗΡΩΣΟΥΜΕ ΤΟ ΝΟΙΚΙ.
ΓΑΜΑ ΤΟ ΝΟΙΚΙ! Ν'ΑΓΟΡΑΣΟΥΜΕ ΜΙΣΟ ΚΙΛΟ ΧΟΡΤΟ.
ΓΙΑΤΙ;
ΓΙΑΤΙ ΤΟ ΧΟΡΤΟ ΣΕ ΒΟΗΘΑ ΟΤΑΝ ΔΕΝ ΕΧΕΙΣ ΨΙΛΑ, ΠΕΡΙΣΣΟΤΕΡΟ ΑΠΟ ΤΑ ΨΙΛΑ ΟΤΑΝ ΔΕΝ ΕΧΕΙΣ ΧΟΡΤΟ!
ΜΠΙΝΓΚ
ΠΑΡΕ ΤΑ ΨΙΛΑ ΦΡΕΝΤΥ ΚΑΙ ΠΡΟΣΕΞΕ ΜΗ ΣΕ ΔΟΥ-ΛΕΨΟΥΝ ΟΠΩΣ ΤΗΝ ΠΕ-ΡΑΣΜΕΝΗ ΒΔΟΜΑΔΑ!
ΟΧ!
THE BAG
PLOP
ΨΙΤ! ΕΪ, ΜΑΛΛΙΑ! ΘΕΣ STUF ΕΞΑΙΡΕΤΙΚΟ;
ΕΡΧΕΤΑΙ Ο ΦΡΕΝΤΥ ΜΕ ΜΙΑ ΧΟΝΤΡΗ ΚΑΦΕΤΙΑ ΣΑΚΟΥΛΑ!
ΤΙ ΘΑ'ΧΕΙ ΚΑΤΑ-ΦΕΡΕΙ ΑΥΤΗ ΤΗ ΦΟΡΑ;!
ΕΪ, ΞΕΡΕΤΕ ΤΙ ΠΗΡΑ ΜΟΝΟ ΜΕ 60 $;
ΕΝΑ ΓΙΓΑΝΤΙΟ ΜΑΓΙΚΟ ΣΠΟΡΟ ΜΑΡΙΧΟΥΑΝΑΣ!
Ε, ΔΕ ΜΕΝΕΙ ΠΑΡΑ ΝΑ ΤΟ ΦΥΤΕΨΟΥΜΕ!
ΜΕ... ΜΕ... ΜΕΓΑΛΩΝΕΙ!

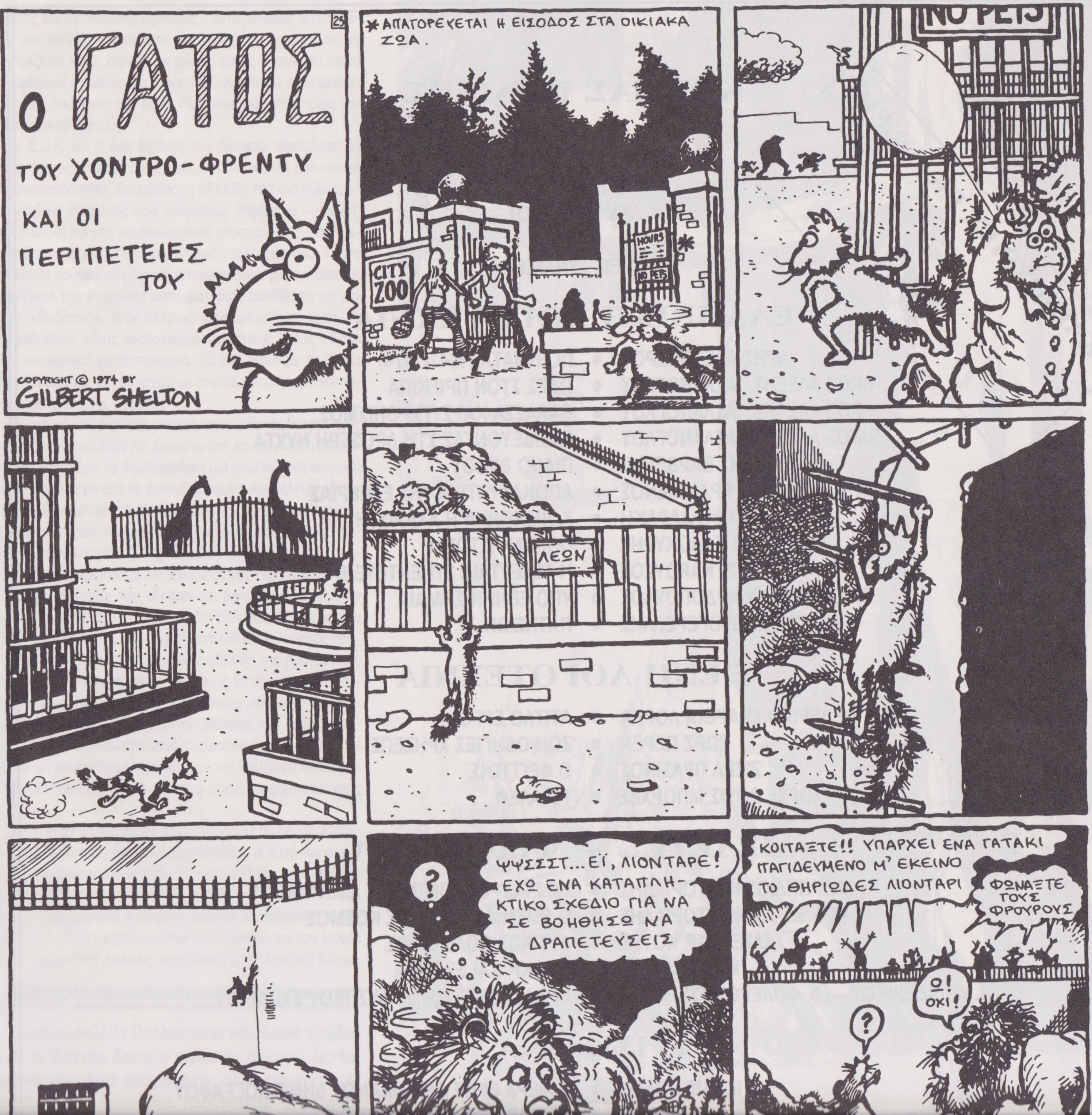

ΤΙ ΘΑ 'ΧΕΙ ΚΑΤΑ-ΦΕΡΕΙ ΑΥΤΗ ΤΗ ΦΟΡΑ;!
Ε, ΔΕ ΜΕΝΕΙ ΠΑΡΑ ΝΑ ΤΟ ΦΥΤΕΨΟΥΜΕ!
ΜΕ... ΜΕ... ΜΕΓΑΛΩΝΕΙ!
ΓΙΑ ΠΕΡΙΜΕΝΕΤΕ ΕΔΩ ΕΝΑ ΛΕΠΤΟ!
ΟΠΩΣ ΤΟ ΥΠΟΨΙΑΖΟΜΟΥΝΑ ΔΟΥΛΕΨΑΝΕ ΞΑΝΑ ΤΟΝ ΦΡΕΝΤΥ!
ΜΑ ΔΕ ΜΠΟΡΕΙ! ΕΙΝΑΙ ΕΝΑ ΦΥΤΟ ΕΝΕΝΗΝΤΑ ΜΕΤΡΩΝ!
ΝΑΙ, ΑΛΛΑ ΑΡΣΕΝΙΚΟ!
ΤΕΛΟΣ

FAT FREDDY'S CAT
COPYRIGHT © 1970 BY GILBERT SHELTON
ΘΑ ΨΑΞΩ ΤΙΣ ΚΑΤΣΑΡΙΔΕΣ ΣΤΗ ΦΩ-ΛΙΑ ΤΟΥΣ ΚΑΙ ΘΑ ΤΙΣ ΛΙΑΝΙΣΩ!
ΠΩ! ΠΩ! ΠΟΣΕΣ ΚΑΤΣΑΡΙΔΕΣ!
ΤΩΡΑ ΘΑ ΣΑΣ ΦΤΙΑΞΩ ΕΓΩ!
ΑΥΤΑ ΔΕΝ ΠΑΡΑΒΑΙΝΟΥΝ ΤΗ ΣΥΝΘΗΚΗ ΤΗΣ ΓΕΝΕΥΗΣ ;
ΔΕ ΒΑΡΙΕΣΑΙ! ΤΟΥΣ ΙΔΙΟΥΣ ΒΛΑΠΤΟΥΝ ΠΕΡΙΣΣΟΤΕΡΟ ΠΑΡΑ ΕΜΑΣ!

FrEaK BRUTHERZ
ΓΡΑΦΕΙ ΟΤΙ Ο ΠΛΗΘΩΡΙΣΜΟΣ ΘΑ ΦΕΡΕΙ ΑΥΞΗΣΕΙΣ ΣΤΑ ΤΡΟΦΙΜΑ..
ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ΚΑΝΟΥΜΕ ΠΡΟΜΗΘΕΙΕΣ!
ΕΓΩ ΕΧΩ ΜΙΑ ΚΑΛΥΤΕΡΗ ΙΔΕΑ!
SNATCH
SLAM
ΛΙΓΟ ΑΡΓΟΤΕΡΑ...
ΕΪ, ΚΟΣΜΕ... ΚΟΙΤΑΞΤΕ ΕΔΩ!
ΙΔΕΑ!
ΜΙΑ ΑΥΤΟΜΑΤΗ ΚΑΡΑΜΠΙΝΑ!
ΞΟΔΕΨΕ ΤΑ ΤΕΛΕΥΤΑΙΑ ΛΕΦΤΑ ΓΙΑ ΜΙΑ ΚΑΡΑΜΠΙΝΑ... ΘΕΕ ΜΟΥ!
ΕΙΣΑΙ ΕΝΑΣ ΧΟΝΤΡΟΣ ΚΑΙ ΜΑΛΑΚΑΣ! ΠΩΣ ΜΠΟΡΕΣΕΣ;
ΜΕ 69.95$!
ΔΕΝ ΚΑΤΑΛΑΒΑΙΝΕΤΕ ΟΤΙ ΤΩΡΑ ΜΠΟΡΟΥΜΕ ΝΑ ΠΑΜΕ ΓΙΑ ΚΥΝΗΓΙ;;
KA-CHONK
ΑΦΟΥ ΔΕΝ ΕΧΕΙΣ ΧΡΗΣΙΜΟΠΟΙΗΣΕΙ ΠΟΤΕ ΟΠΛΟ! ΔΕΝ ΞΕΡΕΙΣ ΟΥΤΕ ΑΠΟ ΠΟΙΑ ΜΕΡΙΑ ΤΟ ΚΡΑΤΑΝΕ!
ΑΣΕ ΜΗΝ ΤΗΝ ΨΑΧΝΕΙΣ... ΜΟΛΙΣ ΒΓΩ ΕΞΩ ΘΑ ΚΑΘΑΡΙΣΩ Ο,ΤΙ ΓΑΛΟΠΟΥΛΑ ΚΑΙ ΚΟΤΟΠΟΥΛΟ ΥΠΑΡΧΕΙ
ΒΙΑΙΟ ΑΡΧΙΔΙ! ΘΑ ΣΚΟΤΩΝΕΙΣ ΕΚΕΙΝΕΣ ΤΙΣ ΑΘΩΕΣ ΦΤΩΧΕΣ ΥΠΑΡΞΕΙΣ!
ΕΓΩ ΕΙΜΑΙ ΣΟΒΑΡΟ ΑΤΟΜΟ. ΕΚΕΙΝΟ ΠΟΥ ΣΚΟΤΩΝΩ ΤΟ ΤΡΩΩ!
ΙΔΟΥ Ο ΔΙΑΣΗΜΟΣ ΚΥΝΗΓΟΣ ΠΡΟΣΩΠΟ ΜΕ ΠΡΟΣΩΠΟ ΜΕ ΤΟ ΘΗΡΙΟ.
ΜΑΛΑΚΑ! ΜΗ ΣΗΜΑΔΕΥΕΙΣ ΠΑΝΩ ΜΟΥ!
FREE THE 8.7.
ΕΛΑ ΤΩΡΑ... ΜΗ ΘΥΜΩΝΕΙΣ. ΔΕΝ ΕΙΝΑΙ ΔΑ ΚΑΙ ΓΕΜΑΤΟ!!
ΘΑ ΔΕΙΣ ΟΤΑΝ ΦΕΡΩ ΤΟ ΒΟΥΒΑΛΙ
ΔΙΑΤΑΓΕΣ:
ΕΦ' ΟΠΛΟΥ!
ΑΡΜ!
ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΤΕ!

ΞΟΔΕΨΕ ΤΑ ΤΕ-ΛΕΥΤΑΙΑ ΛΕΦΤΑ ΓΙΑ ΜΙΑ ΚΑΡΑΜΠΙΝΑ... ΘΕΕ ΜΟΥ!
ΕΙΣΑΙ ΕΝΑΣ ΧΟΝΤΡΟΣ ΚΑΙ ΜΑΛΑΚΑΣ! ΠΩΣ ΜΠΟΡΕ-ΣΕΣ;
ΜΕ 69.95 $!
ΔΕΝ ΚΑΤΑΛΑΒΑΙΝΕΤΕ ΟΤΙ ΤΩΡΑ ΜΠΟΡΟΥΜΕ ΝΑ ΠΑΜΕ ΓΙΑ ΚΥΝΗΓΙ;;
KA-CHONK
ΑΦΟΥ ΔΕΝ ΕΧΕΙΣ ΧΡΗ-ΣΙΜΟΠΟΙΗΣΕΙ ΠΟΤΕ ΟΠΛΟ! ΔΕΝ ΞΕΡΕΙΣ ΟΥΤΕ ΑΠΟ ΠΟΙΑ ΜΕΡΙΑ ΤΟ ΚΡΑΤΑΝΕ!
ΑΣΕ ΜΗΝ ΤΗΝ ΨΑ-ΧΝΕΙΣ... ΜΟΛΙΣ ΒΓΩ ΕΞΩ ΘΑ ΚΑΘΑΡΙΣΩ ΟΤΙ ΓΑΛΟΠΟΥΛΑ ΚΑΙ ΚΟ-ΤΟΠΟΥΛΟ ΥΠΑΡΧΕΙ
ΒΙΑΙΟ ΑΡΧΙΔΙ! ΘΑ ΣΚΟΤΩΝΕΙΣ ΕΚΕΙΝΕΣ ΤΙΣ ΑΘΩΕΣ ΦΤΩΧΕΣ ΥΠΑΡΞΕΙΣ!
ΕΓΩ ΕΙΜΑΙ ΣΟΒΑΡΟ ΑΤΟΜΟ. ΕΚΕΙΝΟ ΠΟΥ ΣΚΟΤΩΝΩ ΤΟ ΤΡΩΩ!
ΙΔΟΥ Ο ΔΙΑΣΗΜΟΣ ΚΥΝΗΓΟΣ ΠΡΟ-ΣΩΠΟ ΜΕ ΠΡΟΣΩΠΟ ΜΕ ΤΟ ΘΗΡΙΟ.
FREE THE 8.7.
ΜΑΛΑΚΑ! ΜΗ ΣΗΜΑΔΕΥΕΙΣ ΠΑΝΩ ΜΟΥ!
ΕΛΑ ΤΩΡΑ... ΜΗ ΘΥΜΩΝΕΙΣ. ΔΕΝ ΕΙΝΑΙ ΔΑ ΚΑΙ ΓΕΜΑΤΟ!!
ΘΑ ΔΕΙΣ ΟΤΑΝ ΦΕΡΩ ΤΟ ΒΟΥΒΑΛΙ
ΔΙΑΤΑΓΕΣ:
ΕΦ' ΟΠΛΟΥ!
ΑΡΜ!
ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΤΕ!
ΑΟΥΤΣ!
BAM!
KLONK
ΤΟ ΣΚΟΤΩΣΕΣ ΤΩΡΑ ΘΑ ΤΟ ΦΑΣ!!
ΔΕΝ ΕΙΝΑΙ ΑΣΧΗΜΟ ΤΟ ΣΤΙΦΑΔΟ «ΑΛΑ ΠΟΝΤΙΚΙ ΣΟΦΙΤΑΣ» ΜΗΠΩΣ ΘΕΛΕΙΣ ΛΙΓΟ;
ΕΧΕΙ ΑΛΛΗ ΜΟΥΣΤΑΡΔΑ;
G. SHELTOON 1/70
ΤΕΛΟΣ

FAT FREDDY'S CAT
Z
BZZZ
ΚΦΗΚΑ
ΜΥΓΑ
BZZZ
SWAT
BZZZ
BUMP-BOUNCE THUD
CRASH
BZZZZZZ

25
Ο ΓΑΤΟΣ
ΤΟΥ ΧΟΝΤΡΟ-ΦΡΕΝΤΥ
ΚΑΙ ΟΙ ΠΕΡΙΠΕΤΕΙΕΣ ΤΟΥ
COPYRIGHT © 1974 BY GILBERT SHELTON
* ΑΠΑΓΟΡΕΥΕΤΑΙ Η ΕΙΣΟΔΟΣ ΣΤΑ ΟΙΚΙΑΚΑ ΖΩΑ.
CITY ZOO
HOURS
NO PETS
NO PETS
ΛΕΩΝ
?
ΨΨΣΣΤ... ΕΪ, ΛΙΟΝΤΑΡΕ! ΕΧΩ ΕΝΑ ΚΑΤΑΠΛΗΚΤΙΚΟ ΣΧΕΔΙΟ ΓΙΑ ΝΑ ΣΕ ΒΟΗΘΗΣΩ ΝΑ ΔΡΑΠΕΤΕΥΣΕΙΣ
ΚΟΙΤΑΞΤΕ!! ΥΠΑΡΧΕΙ ΕΝΑ ΓΑΤΑΚΙ ΠΑΓΙΔΕΥΜΕΝΟ Μ' ΕΚΕΙΝΟ ΤΟ ΘΗΡΙΩΔΕΣ ΛΙΟΝΤΑΡΙ
ΦΩΝΑΞΤΕ ΤΟΥΣ ΦΡΟΥΡΟΥΣ
Ω! ΟΧΙ!
?

?
ΨΨΣΣΣΤ... ΕΪ, ΛΙΟΝΤΑΡΕ! ΕΧΩ ΕΝΑ ΚΑΤΑΠΛΗ-ΚΤΙΚΟ ΣΧΕΔΙΟ ΓΙΑ ΝΑ ΣΕ ΒΟΗΘΗΣΩ ΝΑ ΔΡΑΠΕΤΕΥΣΕΙΣ
ΚΟΙΤΑΞΤΕ!! ΥΠΑΡΧΕΙ ΕΝΑ ΓΑΤΑΚΙ ΠΑΓΙΔΕΥΜΕΝΟ Μ' ΕΚΕΙΝΟ ΤΟ ΘΗΡΙΩΔΕΣ ΛΙΟΝΤΑΡΙ
ΦΩΝΑΞΤΕ ΤΟΥΣ ΦΡΟΥΡΟΥΣ
?
Ω! ΟΧΙ!
ΠΙΣΩ ΟΛΟΙ! ΚΑΝΤΕ ΤΟΠΟ ΝΑ ΠΕΡΑΣΟΥΝ ΟΙ ΦΥΛΑΚΕΣ
ΕΧΟΥΜΕ ΤΟΥΦΕΚΙΑ ΚΑΙ ΗΡΕΜΙΣΤΙΚΑ!
SCREECH!!
ΩΧ, ΧΡΙΣΤΕ! Σ' ΕΥΧΑΡΙΣΤΩ ΠΟΛΥ ΓΑΤΟΥΛΗ... ΑΛΛΑ ΑΚΟΥ... ΜΜΜ... ΚΑΝΕ ΜΟΥ ΜΙΑ ΧΑΡΗ. ΜΗΝ ΞΑΝΑΡΘΕΙΣ ΜΕ ΚΑΠΟΙΟ ΑΠΟ ΤΑ ΣΧΕΔΙΑ ΣΟΥ. ΕΝΤΑΞΕΙ;
ΑΝΤΙΟ...
POW POW POW POW POW POW
ΤΙ ΜΠΕΛΑΣ!

ΚΑΙΝΟΥΡΙΕΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ 1991

ΚΟΣΜΑΣ ΠΟΛΙΤΗΣ

ΤΟ ΓΥΡΙ
ΣΤΟΥ ΧΑΤΖΗΦΡΑΓΚΟΥ
EROICA
ΛΕΜΟΝΟΔΑΣΟΣ
ΕΚΑΤΗ
ΤΡΕΙΣ ΓΥΝΑΙΚΕΣ

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ

ΑΡΗΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ • ΠΟΙΗΜΑΤΑ (1941-1974)
ΝΙΚΟΣ ΑΛΕΞΗΣ ΑΣΛΑΝΟΓΛΟΥ • ΩΔΕΣ ΣΤΟΝ ΠΡΙΓΚΙΠΑ
ΝΙΚΟΣ ΑΛΕΞΗΣ ΑΣΛΑΝΟΓΛΟΥ • ΘΑΛΑΣΣΑ ΚΑΙ ΣΥΓΧΡΟΝΙΣΜΟΣ
ΝΙΚΟΣ ΑΛΕΞΗΣ ΑΣΛΑΝΟΓΛΟΥ • ΤΑΞΙΔΕΥΟΝΤΑΣ ΣΤΗ ΔΡΟΣΕΡΗ ΝΥΧΤΑ
ΓΙΑΝΝΗΣ ΒΑΡΒΕΡΗΣ • ΠΙΑΝΟ ΒΥΘΟΥ
ΤΑΚΗΣ ΓΡΑΜΜΕΝΟΣ • ΑΠΟΚΑΛΥΠΤΙΚΑ ΤΗΣ ΕΣΠΕΡΙΑΣ
ΖΕΦΗ ΔΑΡΑΚΗ • ΚΟΙΜΗΘΗΚΑ Η ΑΧΑΡΙΣΤΗ
ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΚΑΛΟΚΥΡΗΣ • ΠΟΙΚΙΛΗ ΙΣΤΟΡΙΑ
ΝΙΚΟΣ ΚΑΡΟΥΖΟΣ • Η ΤΕΛΕΥΤΑΙΑ ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ
ΓΕΡΑΣΙΜΟΣ ΛΥΚΙΑΡΔΟΠΟΥΛΟΣ • ΥΠΟ ΞΕΝΗΝ ΣΗΜΑΙΑ
ΜΙΛΤΟΣ ΠΡΩΤΟΓΕΡΕΛΛΗΣ • ΠΑΤΗΣΙΩΝ

ΞΕΝΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ

ΦΕΔΕΡΙΚΟ ΓΚΑΡΘΙΑ ΛΟΡΚΑ • ΑΤΙΤΛΟ ΕΡΓΟ
ΖΩΡΖ ΠΕΡΕΚ • ΖΩΗ ΟΔΗΓΙΕΣ ΧΡΗΣΕΩΣ
ΖΙΖΕΛ ΠΡΑΣΙΝΟΣ • Ο ΦΕΓΓΙΤΗΣ
ΧΟΡΧΕ ΛΟΥΙΣ ΜΠΟΡΧΕΣ • ΤΟ ΑΛΕΦ

ΜΕΛΕΤΕΣ – ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ

ΚΟΡΝΗΛΙΟΣ ΚΑΣΤΟΡΙΑΔΗΣ • ΤΑ ΣΤΑΥΡΟΔΡΟΜΙΑ ΤΟΥ ΛΑΒΥΡΙΝΘΟΥ
ΚΟΡΝΗΛΙΟΣ ΚΑΣΤΟΡΙΑΔΗΣ • Ο ΘΡΥΜΜΑΤΙΣΜΕΝΟΣ ΚΟΣΜΟΣ
ΑΛΕΞΑΝΤΡ ΚΟΫΡΕ • ΔΥΤΙΚΟΣ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ
ΜΙΣΕΛ ΦΟΥΚΟ • ΦΥΣΙΚΗ ΚΑΙ ΕΞΟΥΣΙΑ
Α. ΦΡΕΙΔΕΡΙΚΟΥ – Φ. ΦΟΛΕΡΟΥ-ΤΣΕΡΟΥΛΗ • ΟΙ ΔΑΣΚΑΛΟΙ ΤΟΥ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ ΣΧΟΛΕΙΟΥ

ΠΑΙΔΙΚΑ

ΙΟΥΛΙΟΣ ΒΕΡΝ • Η ΜΕΡΑ ΕΝΟΣ ΑΜΕΡΙΚΑΝΟΥ ΔΗΜΟΣΙΟΓΡΑΦΟΥ

ΝΙΚΟΣ ΚΑΡΟΥΖΟΣ • Η ΤΕΛΕΥΤΑΙΑ ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ
ΓΕΡΑΣΙΜΟΣ ΛΥΚΙΑΡΔΟΠΟΥΛΟΣ • ΥΠΟ ΞΕΝΗΝ ΣΗΜΑΙΑ
ΜΙΛΤΟΣ ΠΡΩΤΟΓΕΡΕΛΛΗΣ • ΠΑΤΗΣΙΩΝ

ΞΕΝΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ

ΦΕΔΕΡΙΚΟ ΓΚΑΡΘΙΑ ΛΟΡΚΑ • ΑΤΙΤΛΟ ΕΡΓΟ
ΖΩΡΖ ΠΕΡΕΚ • ΖΩΗ ΟΔΗΓΙΕΣ ΧΡΗΣΕΩΣ
ΖΙΖΕΛ ΠΡΑΣΙΝΟΣ • Ο ΦΕΓΓΙΤΗΣ
ΧΟΡΧΕ ΛΟΥΙΣ ΜΠΟΡΧΕΣ • ΤΟ ΑΛΕΦ

ΜΕΛΕΤΕΣ – ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ

ΚΟΡΝΗΛΙΟΣ ΚΑΣΤΟΡΙΑΔΗΣ • ΤΑ ΣΤΑΥΡΟΔΡΟΜΙΑ ΤΟΥ ΛΑΒΥΡΙΝΘΟΥ
ΚΟΡΝΗΛΙΟΣ ΚΑΣΤΟΡΙΑΔΗΣ • Ο ΘΡΥΜΜΑΤΙΣΜΕΝΟΣ ΚΟΣΜΟΣ
ΑΛΕΞΑΝΤΡ ΚΟΫΡΕ • ΔΥΤΙΚΟΣ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ
ΜΙΣΕΛ ΦΟΥΚΟ • ΦΥΣΙΚΗ ΚΑΙ ΕΞΟΥΣΙΑ
Α. ΦΡΕΙΔΕΡΙΚΟΥ – Φ. ΦΟΛΕΡΟΥ-ΤΣΕΡΟΥΛΗ • ΟΙ ΔΑΣΚΑΛΟΙ ΤΟΥ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ ΣΧΟΛΕΙΟΥ

ΠΑΙΔΙΚΑ

ΙΟΥΛΙΟΣ ΒΕΡΝ • Η ΜΕΡΑ ΕΝΟΣ ΑΜΕΡΙΚΑΝΟΥ ΔΗΜΟΣΙΟΓΡΑΦΟΥ
ΓΚΑΙΤΕ • ΤΟ ΠΑΡΑΜΥΘΙ ΤΗΣ ΑΛΕΠΟΥΣ
ΓΟΥΑΣΙΓΚΤΟΝ ΙΡΒΙΓΚ • ΡΙΠ ΒΑΝ ΓΟΥΙΝΚΛ
ΝΤΑΝΙΕΛ ΝΤΕΦΟΟΥ • ΡΟΒΙΝΣΩΝ ΚΡΟΥΣΟΣ
ΚΑΡΟΛΟΣ ΝΤΙΚΕΝΣ • ΧΡΙΣΤΟΥΓΕΝΝΙΑΤΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ
ΖΑΧΑΡΙΑΣ ΠΑΠΑΝΤΩΝΙΟΥ • ΤΑ ΨΗΛΑ ΒΟΥΝΑ
ΑΝΤΩΝ ΤΣΕΧΩΦ • ΚΑΣΤΑΝΚΑ
ΝΑΣΡΕΝΤΙΝ ΧΟΤΖΑΣ • ΙΣΤΟΡΙΕΣ ΚΑΙ ΧΩΡΑΤΑ

ΠΗΝΕΛΟΠΗ ΔΕΛΤΑ
ΒΙΒΛΙΑ ΓΙΑ ΠΑΙΔΙΑ

ΜΑΓΚΑΣ
ΤΡΕΛΑΝΤΩΝΗΣ
ΣΤΑ ΜΥΣΤΙΚΑ ΤΟΥ ΒΑΛΤΟΥ
ΠΑΡΑΜΥΘΙ ΧΩΡΙΣ ΟΝΟΜΑ
ΤΟΝ ΚΑΙΡΟ ΤΟΥ ΒΟΥΛΓΑΡΟΚΤΟΝΟΥ
Η ΖΩΗ ΤΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ
ΠΑΡΑΜΥΘΙΑ ΚΑΙ ΑΛΛΑ
ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΑΤΡΙΔΑ

ύψιλον/βιβλία
Ζωοδόχου Πηγής 34, 106 81 Αθήνα
Τηλ. 3638257, FAX 3640349

Τριαντατρείς ή Τριαντατρείς Χιλιάδες έστειλαν ένα μήνυμα!

Ποιος θα το παραλάβει;

ΑΠΟ ΤΑ ΔΑΚΡΥΓΟΝΑ ΤΩΝ ΜΑΤ ή από τους χαφιέδες των μυστικών υπηρεσιών η πυρπόληση της Πρυτανείας του Πολυτεχνείου; Τα κόμματα και ο τύπος, με ελάχιστες εξαιρέσεις, δέχθηκαν αβασάνιστα την κρατική και κυβερνητική εκδοχή. Έτσι το σχέδιο της ΝΕΑΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ εξελίχθηκε: βαριές ποινές σε έφηβους, πρωτοφανή για τα μεταπολιτευτικά δεδομένα βασανιστήρια σε τριαντατρείς αφισοκολλητές, συλλήψεις και ξυλοδαρμοί εις βάρος άλλων σαρανταέξι συμπαραστατών τους.

Το έγκλημά τους; Είναι τριαντατρείς, νέοι και αναρχικοί. Παλεύουν για τις ιδέες τους αντί να κυνηγούν το χρήμα. Ξοδεύουν τον ελεύθερο χρόνο τους στην πολιτική και τον ξοδεύουν ανιδιοτελώς δίχως να επιδιώκουν την αναρρίχηση στις όποιες ιεραρχίες της. Αηδιάζουν με τον οικονομικό ανταγωνισμό, με τα κόμματα και τις πελατειακές τους σχέσεις. Τους ενώνει το ήθος τους και η θέλησή τους ν' αντιμετωπίσουν τη ζωή και την πραγματικότητα άφοβα από τα πιο «ακραία» και τα πιο έντιμα μετερίζια, επιδιώκοντας να ελαχιστοποιήσουν την απόσταση ανάμεσα στα λόγια και την πράξη. Γι' αυτό η ΝΕΑ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ τους διάλεξε σαν εξιλαστήρια θύματά της. Σύμφωνα με την παλιά και πρωτόγονη συνταγή της, οι υπόλοιποι πολίτες —δεν μπορεί— θα φοβηθούν. Κι ευελπιστεί η ανόητη κυβέρνηση, ότι η αγανάκτηση για την λιτότητα, την ανεργία, την να δεχθεί αναντίρρητα την επόμενη ψευδή συνείδηση που θα πλασσαριστεί έντεχνα και κατάλληλα συσκευασμένη. Οι τριαντατρείς, όπως κι ολόκληρο το νέο κίνημα νεολαίας, δεν καταναλώνουν *ιδεολογία* —ούτε καν αναρχική. Αυτήν ακριβώς την απειλή ένιωσαν οι συντάκτες του *Βήματος* κι έσπευσαν να χαρακτηρίσουν τους τριαντατρείς σαν «ανεγκέφαλους». Ίσως και με μια δόση φθόνου, επειδή δεν είναι πληρωμένοι κονδυλοφόροι όπως εκείνοι αλλά προτιμούν με πενιχρά μέσα να διαδίδουν ανεξάρτητα τις απόψεις τους.

Γι' αυτό τους βασάνισαν με λύσσα, γι' αυτό τους καταδίκασαν σε εξάμηνη φυλάκιση επιμηκύνοντας μια δεκάλεπτη διαδικασία σε δεκαήμερη δίκη με τους «κατηγορούμενους» σιδηροδέσμιους και ματωμένους από τις «περιποιήσεις» εκείνων που «**είναι** το κράτος». Γι' αυτό κτηνωδώς και ανερυθρίαστα ο υπουργός Δημ. Τάξης Θ. Αναγνωστόπουλος απάντησε για την κακοποίηση της εγκύου Μαρίας Νικολαΐδου: «Στο αστυνομικό τμήμα θυμήθηκε ότι ήταν έγκυος; Όταν έτρεχε στη διαδήλωση δεν το ήξερε;»

Το δίκιο γέρνει μεμιάς την πλάστιγγα μονόπαντα και μπρος στην κατάφωρη αδικία και τη φρίκη των βασανιστηρίων αφυπνίζεται επιτέλους μια μεγάλη μερίδα του τύπου. Ο ισχυρισμός της αφίσας, τον οποίο όλες οι πολιτικές δυνάμεις δεν τόλμησαν ν' αρθρώσουν, ότι δηλαδή η Πρυτανεία δεν κάηκε από τους ελάχι- παρά τραγικό, είναι πως δεν έχουν ακόμη κατανοήσει ότι όσο επανατροφοδοτούν την κρίση τόσο πιο αναξιόπιστοι γίνονται και μεταφέρουν την κρίση στα δικά τους τα χωράφια.

Αυτό το κίνημα νεολαίας από τις περσινές κινητοποιήσεις των μαθητών στέλνει ένα μήνυμα: Υπάρχουν ζωντανές δυνάμεις μέσα στην κοινωνία μας, υπάρχουν αγώνες που μπορούν να κερδηθούν, υπάρχουν αλήθειες για τις οποίες αξίζει να παλέψουμε, δεν νίκησε ο καπιταλισμός τις ελπίδες του ανθρώπινου γένους για κοινωνική δικαιοσύνη, ελευθερία και αδελφότητα απλά κατέρρευσε η μία εκδοχή του καπιταλισμού, ο κρατικός καπιταλισμός.

Ποιος θα το παραλάβει;

Οι μέχρι πρότινος τιμητές του Τσαουσέσκου και του σταλινισμού δεν θα μπορέσουν ούτε καν να το αποκωδικοποιήσουν. Εξακολουθούν να χρησιμοποιούν τις ίδιες μεθόδους —ευτυχώς χωρίς θύματα γιατί δεν τους απέμειναν πια πολλά. Άλλωστε, όσοι απ' αυτούς δραστηριοποιούνται στα πλαίσια του ΣΥΝΑΣΠΙΣΜΟΥ είναι απασχολημένοι με την κοινωνική συναίνεση ενώ το μήνυμα είναι ανατρεπτικό και μάλλον θα τους χαλάσει το μεταμοντέρνο μέικ απ. Περισσότερες πιθανότητες έχουν οι δεινόσαυροι κι οι δεινοσαυρίνες (γεια σου Κορνήλιε!) του ΚΚΕ. Ακόμα κι η βάση του ΠΑΣΟΚ. Πάντως για τον ΣΥΝΑΣΠΙΣΜΟ *δεν έχει πλοίο, δεν έχει οδό. Έτσι που τη ζωή του ρήμαξε εδώ.*

ντατρείς αφισοκολλητές, συλλήψεις και ξυλοδαρμοί εις βάρος άλλων σαρανταέξι συμπαραστατών τους.

Το έγκλημά τους; Είναι τριαντατρείς, νέοι και αναρχικοί. Παλεύουν για τις ιδέες τους αντί να κυνηγούν το χρήμα. Ξοδεύουν τον ελεύθερο χρόνο τους στην πολιτική και τον ξοδεύουν ανιδιοτελώς δίχως να επιδιώκουν την αναρρίχηση στις όποιες ιεραρχίες της. Αηδιάζουν με τον οικονομικό ανταγωνισμό, με τα κόμματα και τις πελατειακές τους σχέσεις. Τους ενώνει το ήθος τους και η θέλησή τους ν' αντιμετωπίσουν τη ζωή και την πραγματικότητα άφοβα από τα πιο «ακραία» και τα πιο έντιμα μετερίζια, επιδιώκοντας να ελαχιστοποιήσουν την απόσταση ανάμεσα στα λόγια και την πράξη. Γι' αυτό η ΝΕΑ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ τους διάλεξε σαν εξιλαστήρια θύματά της. Σύμφωνα με την παλιά και πρωτόγονη συνταγή της, οι υπόλοιποι πολίτες —δεν μπορεί— θα φοβηθούν. Κι ευελπιστεί η ανόητη κυβέρνηση, ότι η αγανάκτηση για την λιτότητα, την ανεργία, την τρομοκρατία, τις απολύσεις, το Λαύριο, τις βραχονησίδες δεν θα εκφραστεί και το ξεπούλημα θα συνεχιστεί απρόσκοπτα...

Αυτό όμως που κάνει το σύγχρονο κίνημα νεολαίας επικίνδυνο για την κρατούσα τάξη πραγμάτων είναι η άρνησή του να συμβιβαστεί με την μεταμοντέρνα έκπτωση ηθικών αξιών και οραμάτων που συντελείται σε τούτο τον τόπο εν ονόματι του εκσυγχρονισμού και του ξεπεράσματος της κρίσης. «Κρίση που είναι αδιαίρετα οικονομική, περιβαλλοντική, θεσμική, πολιτισμική» και την οποία επικαλούνται συχνότερα εκείνοι ακριβώς που ευθύνονται περισσότερο για τη δημιουργία της. Κρίση που τεχνηέντως αναπαράγεται καρκινικά και διανέμεται από τα Μέσα Μαζικής Επικοινωνίας προκειμένου να καταναλωθεί ως *ιδεολογία* από τους πολίτες, οι οποίοι κατ' αυτόν τον τρόπο υποβιβάζονται σε «αναγνώστες», «τηλεθεατές», «κοινή γνώμη», μάζα παθητική, έτοιμη πληρωμένοι κονδυλοφόροι όπως εκείνοι αλλά προτιμούν με πενιχρά μέσα να διαδίδουν ανεξάρτητα τις απόψεις τους.

Γι' αυτό τους βασάνισαν με λύσσα, γι' αυτό τους καταδίκασαν σε εξάμηνη φυλάκιση επιμηκύνοντας μια δεκάλεπτη διαδικασία σε δεκαήμερη δίκη με τους «κατηγορούμενους» σιδηροδέσμιους και ματωμένους από τις «περιποιήσεις» εκείνων που «**είναι** το κράτος». Γι' αυτό κτηνωδώς και ανερυθρίαστα ο υπουργός Δημ. Τάξης Θ. Αναγνωστόπουλος απάντησε για την κακοποίηση της εγκύου Μαρίας Νικολαΐδου: «Στο αστυνομικό τμήμα θυμήθηκε ότι ήταν έγκυος; Όταν έτρεχε στη διαδήλωση δεν το ήξερε;»

Το δίκιο γέρνει μεμιάς την πλάστιγγα μονόπαντα και μπρος στην κατάφωρη αδικία και τη φρίκη των βασανιστηρίων αφυπνίζεται επιτέλους μια μεγάλη μερίδα του τύπου. Ο ισχυρισμός της αφίσας, τον οποίο όλες οι πολιτικές δυνάμεις δεν τόλμησαν ν' αρθρώσουν, ότι δηλαδή η Πρυτανεία δεν κάηκε από τους ελάχιστους νεαρούς καταληψίες, γίνεται ευρέως γνωστός. Η λύσσα των κατασταλτικών μηχανισμών επιβεβαιώνει το αληθές του ισχυρισμού. Οι τριαντατρείς έκαναν την πιο καίρια αφισοκόλληση των τελευταίων ετών! Δίχως να φοβηθούν το προβοκατόρικο κάψιμο του Πολυτεχνείου και τις ...εθνοσωτήριες ρουκέτες της «17ης Νοέμβρη», ήταν η μόνη πολιτική δύναμη —γιατί δεν είναι τριαντατρείς αλλά μια ολόκληρη νεολαία— που δεν άφησε ελεύθερο το πεδίο να κάνουν πολιτική οι παρακρατικοί και τα ΜΑΤ ενώ ταυτόχρονα οι «ένοπλοι» θα αναλαμβάνουν εργολαβικά την υπεράσπιση της κοινωνίας από τους κατασταλτικούς μηχανισμούς του κράτους και την νεοφιλελεύθερη απανθρωπιά. Για να επανατροφοδοτούν ως συνήθως την κρατική κτηνωδία όπως επανατροφοδοτούν την κρίση όσοι εξάγουν πολιτική υπεραξία απ' αυτήν. Το κωμικό με τους επαγγελματίες πολιτικούς μας, και ελπιδοφόρο για τις οποίες άξιζει να παλέψουμε, δεν νίκησε ο καπιταλισμός τις ελπίδες του ανθρώπινου γένους για κοινωνική δικαιοσύνη, ελευθερία και αδελφότητα απλά κατέρρευσε η μία εκδοχή του καπιταλισμού, ο κρατικός καπιταλισμός.

Ποιος θα το παραλάβει;

Οι μέχρι πρότινος τιμητές του Τσαουσέσκου και του σταλινισμού δεν θα μπορέσουν ούτε καν να το αποκωδικοποιήσουν. Εξακολουθούν να χρησιμοποιούν τις ίδιες μεθόδους —ευτυχώς χωρίς θύματα γιατί δεν τους απέμειναν πια πολλά. Άλλωστε, όσοι απ' αυτούς δραστηριοποιούνται στα πλαίσια του ΣΥΝΑΣΠΙΣΜΟΥ είναι απασχολημένοι με την κοινωνική συναίνεση ενώ το μήνυμα είναι ανατρεπτικό και μάλλον θα τους χαλάσει το μεταμοντέρνο μέικ απ. Περισσότερες πιθανότητες έχουν οι δεινόσαυροι κι οι δεινοσαυρίνες (γεια σου Κορνήλιε!) του ΚΚΕ. Ακόμα κι η βάση του ΠΑΣΟΚ. Πάντως για τον ΣΥΝΑΣΠΙΣΜΟ *δεν έχει πλοίο, δεν έχει οδό. Έτσι που τη ζωή του ρήμαξε εδώ.*

Για τους ΟΙΚΟΛΟΓΟΥΣ ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΟΥΣ *υπάρχουν προϋποθέσεις για μια καινούργια άνοιξη* παρά τους περιβαλλοντιστές-αριστερούληδες (τιμητές κι αυτοί στο παρελθόν του Τσαουσέσκου) που επιμένουν να τις αγνοούν. Πάντως θα χρειαστεί να τινάξουμε λίγη χλωροφύλλη από πάνω μας...

Από τα δακρυγόνα των ΜΑΤ ή από τους χαφιέδες των μυστικών υπηρεσιών, η πυρπόληση του Πολυτεχνείου σφραγίζει το τέλος της μεταπολίτευσης.

Μιχαήλ Πρωτοψάλτης

Υ.Γ. Η τελευταία πρόταση αφιερωμένη εξαιρετικά σε κάποιους φίλους που περιμένουν το τέλος της μεταπολίτευσης με τον ίδιο φανατισμό που πριν χρόνια περίμεναν τη «μεγάλη νύχτα» της επανάστασης *—όπως οι άλλοι το Πάσχα.*

ΕΝ ΠΛΩ...

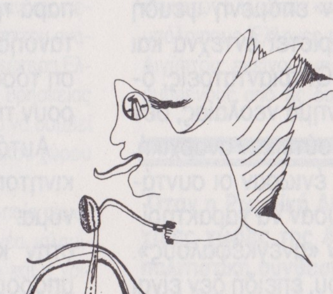
Ολικοί Αρνητές Στράτευσης

Στις 15 Σεπτεμβρίου συνελήφθησαν από αστυνομικούς της ομάδας «Ζήτα» έξι άτομα ενώ κολλούσαν αφίσες αλληλεγγύης στον ολικό αρνητή στράτευσης Νίκο Μαζιώτη. Δύο απ' αυτούς, ο Κώστας Διαβολίτσης κι ο Παύλος Ναθαναήλ, κακοποιήθηκαν αγρίως από τους «ζητάδες» που τους κλοτσούσαν σ' όλο το σώμα. Ο ιατροδικαστής που εξέτασε τον Παύλο Ναθαναήλ διαπίστωσε τρύπημα του τυμπάνου στο δεξί αυτί και κακώσεις και στα δύο πόδια.

Παρ' ότι σοβαρά τραυματισμένος, ο Ναθαναήλ οδηγήθηκε στις φυλακές Αυλώνας όπου προφυλακίστηκε επειδή είναι κι αυτός ολικός αρνητής στράτευσης κι εκκρεμούσε ένταλμα σε βάρος του για το οποίο ποτέ δεν είχε λάβει νόμιμη κλήτευση. Θα δικαστεί στο στρατοδικείο του Ρουφ.

Οσο για τον Νίκο Μαζιώτη, την επομένη της καταδίκης του (σε ένα χρόνο φυλάκιση με αναστολή) από το στρατοδικείο, του έστειλαν φύλλο πορείας για τη Νιγρίτα Σερρών! Φαίνεται ότι οι στρατοκράτες αδυνατούν να κατανοήσουν τα σταράτα λόγια ποιήσουν την άρνηση στράτευσης. Ως πότε; Οι καταγγελίες της Διεθνούς Αμνηστίας κι άλλων οργανισμών προστασίας των ανθρώπινων δικαιωμάτων πολλαπλασιάζονται και τους εκθέτουν διεθνώς ενώ ήδη αρχίζει να αναπτύσσεται ένα ισχυρό κίνημα συμπαράστασης. Τον Παύλο Ναθαναήλ τον επισκέφθηκε εκπρόσωπος της Διεθνούς Αμνηστίας και έκανε καταγγελία στο εξωτερικό για τον τρόπο σύλληψης και την κακοποίησή του.

Κ.Λ.

Καιρός πια να Μιλήσουν ξανά οι ΄Ανθρωποι

ΑΡΝΟΥΜΑΙ να υπηρετήσω στρατιωτική θητεία επειδή θεωρώ το στρατό ένα μηχανισμό ένοπλης βίας, επιφορτισμένο να διατηρεί στο εσωτερικό της χώρας την ισχύουσα κοινωνική οργάνωση και να φροντίζει για την επέκταση των συμφερόντων της κυρίαρχης τάξης στο εξωτερικό.

Η ιστορία του ελληνικού στρατού δεν ξεφεύγει απ' τον κανόνα: εμφύλιος, Κορέα, χούντα, Πολυτεχνείο το βεβαιώνουν.

Αν ο πόλεμος δεν είναι παρά «μια

νται να την καταργήσουν μαζί με κάθε μορφή κυριαρχίας· σ' εκείνους που εξακολουθούν να χρησιμοποιούν τη βία και τον καταναγκασμό ως κανόνα που ρυθμίζει τις ανθρώπινες σχέσεις και στους άλλους που επιθυμούν να οικοδομούν σχέσεις μεταξύ ελεύθερων και ελεύθερα συνεργαζόμενων ατόμων.

Ο ρόλος του στρατού ως ιεραρχικού μηχανισμού βρίσκεται σταθερά με το μέρος των πρώτων ενώ η θέση μου και οι κοινωνικές μου πεποιθήσεις με τοποθετούν στο χώρο των δεύτερων.

Ο σημερινός κόσμος, που διαδέχεται την εποχή της κούρσας εξοπλισμών μεταξύ ΗΠΑ και ΕΣΣΔ, δημιούργησε έναν υπερεθνικό σχηματισμό στην Ευρώπη, ο οποίος φαίνεται ότι θα αποτελέσει τον ανταγωνιστικό πόλο κυριαρχίας απέναντι στην προσωρινή μονοκρατορία των ΗΠΑ. Σήμερα, ξεπερνώντας το «όραμα της ΕΟΚ», μιλούν για «Κοινό Ευρωπαϊκό Σπίτι», υπογράφουν τη ΔΑΣΕ και, επιπλέον, προχωρούν στη συγκρότηση ευρωπαϊκού στρατιωτικού σχεδιασμού, καταργώντας τα σύνορα στην πράξη με ρυθμό γρηγορότερο απ' εκείνον που καταργούνται στα κεφάλια ορισμένων αριστερών. Και είναι το λιγότερο αστείο, οι ντόπιοι διαχειριστές της εξουσίας, που στις κοινοβουλευτικές τους αγορεύσεις αποκαλούν ήδη «πατρίδα» τους την Ευρώπη (όπως αποκαλούσαν πριν λίγα χρόνια την Αμερική), αυτοί, που γνωρίζουν καλύτερα από τον καθένα πως σε λίγο καιρό το σύνολο της κοινωνικής, οικονομικής και πολιτικής δραστηριότητας της χώρας θα εξαρτάται απόλυτα από τις αποφάσεις των Ευρωπαίων συνεταίρων τους, να μας κατηγορούν για τη στάση μας ενάντια στο ψέμα των συνόρων και των πατρίδων.

τάλλευση ανθρώπου από άνθρωπο. Η πάλη για την εξαφάνισή τους είναι απαραίτητος όρος για την εξαφάνιση του μιλιταρισμού και του πολέμου.

Δε ζητάω ν' αλλάξω τη στρατιωτική με κάποια άλλου είδους θητεία. Θεωρώ ότι κάθε υπηρεσία ενταγμένη στον κρατικό σχεδιασμό, ακόμα κι αν είναι ξένη και συμπληρωματική της στρατιωτικής, γίνεται —αυτό εκδηλώνεται φανερά σε περίοδο πολέμου— ουσιαστικά στρατιωτική υπηρεσία.

Η αποτροπή του πολέμου βασίζεται στην ανάπτυξη πνεύματος διεθνιστικής αλληλεγγύης και στο ξερίζωμα των ιεραρχικών δομών οι οποίες μετατρέπουν τους πολίτες σε πειθήνια όργανα εκτέλεσης αποφάσεων που επιβάλλονται στην κοινωνία από τα πάνω.

Σήμερα, που οι άνθρωποι μετατρέπονται ολοένα περισσότερο σε πράγματα και τα πράγματα αποκτούν ουσιαστικά ανθρώπινες ιδιότητες, δεν είναι παράξενο που τόσο συχνά στην καθομιλουμένη «μιλάει το χρήμα», «μιλάει η εξουσία» αλλά σιωπούν πλέον οι άνθρωποι.

Εμείς θέτουμε στην κοινωνία —κι αυτό είναι το δικαστήριο του οποίου την κρίση θα ζητήσουμε— τη στάση μας και τον αγώνα μας ενάντια στο κράτος, το κεφάλαιο, το μιλιταρισμό και τον πόλεμο, τους μόνους πραγματικούς εχθρούς της ανθρωπότητας.

Καιρός πια να μιλήσουν οι άνθρωποι!

Παύλος Ναθαναήλ

Ανοιχτή Επιστολή στον Πρόεδρο Μπους

αυτός, ο Κώστας Διαβολίτσης κι ο Παύλος Ναθαναήλ, κακοποιήθηκαν αγρίως από τους «ζητάδες» που τους κλοτσούσαν σ' όλο το σώμα. Ο ιατροδικαστής που εξέτασε τον Παύλο Ναθαναήλ διαπίστωσε τρύπημα του τυμπάνου στο δεξί αυτί και κακώσεις και στα δύο πόδια.

Παρ' ότι σοβαρά τραυματισμένος, ο Ναθαναήλ οδηγήθηκε στις φυλακές Αυλώνας όπου προφυλακίστηκε επειδή είναι κι αυτός ολικός αρνητής στράτευσης κι εκκρεμούσε ένταλμα σε βάρος του για το οποίο ποτέ δεν είχε λάβει νόμιμη κλήτευση. Θα δικαστεί στο στρατοδικείο του Ρουφ.

Όσο για τον Νίκο Μαζιώτη, την επομένη της καταδίκης του (σε ένα χρόνο φυλάκιση με αναστολή) από το στρατοδικείο, του έστειλαν φύλλο πορείας για τη Νιγρίτα Σερρών! Φαίνεται ότι οι στρατοκράτες αδυνατούν να κατανοήσουν τα σταράτα λόγια του: «Η στρατιωτική μηχανή, αυτό το εργαστήρι εξαχρείωσης και υποδούλωσης της ανθρώπινης ψυχής, δεν έχει άλλο σκοπό παρά να κατασκευάζει δουλοπρεπείς υπήκοους και προσκυνημένα ανδρείκελα έτοιμα να σκοτώσουν τους αδελφούς και συντρόφους τους προλεταρίους για τα συμφέροντα των αφεντικών και της κεφαλαιοκρατίας...» Ταυτόχρονα, οι προϊστάμενοί τους αρνούνται να αποποινικο-

Καιρός πια να Μιλήσουν ξανά οι Άνθρωποι

ΑΡΝΟΥΜΑΙ να υπηρετήσω στρατιωτική θητεία επειδή θεωρώ το στρατό ένα μηχανισμό ένοπλης βίας, επιφορτισμένο να διατηρεί στο εσωτερικό της χώρας την ισχύουσα κοινωνική οργάνωση και να φροντίζει για την επέκταση των συμφερόντων της κυρίαρχης τάξης στο εξωτερικό.

Η ιστορία του ελληνικού στρατού δεν ξεφεύγει απ' τον κανόνα: εμφύλιος, Κορέα, χούντα, Πολυτεχνείο το βεβαιώνουν.

Αν ο πόλεμος δεν είναι παρά «μια πράξη βίας προορισμένη να εξαναγκάσει τον αντίπαλο να εκτελέσει τη θέληση μας», μου είναι αδύνατο να συμμετέχω σε άλλου είδους πόλεμο εκτός απ' εκείνον που διεξάγεται αδιάκοπα ανάμεσα σ' όσους διατηρούν ψεύτικους διαχωρισμούς μεταξύ των ανθρώπων και σ' όσους θέλουν να τους εξαλείψουν· σ' όσους θέλουν να διαιωνίσουν την κυριαρχία τους πάνω στην κοινωνία και σ' όσους αγωνίζο- ξεπερνώντας το «όραμα της ΕΟΚ», μιλούν για «Κοινό Ευρωπαϊκό Σπίτι», υπογράφουν τη ΔΑΣΕ και, επιπλέον, προχωρούν στη συγκρότηση ευρωπαϊκού στρατιωτικού σχεδιασμού, καταργώντας τα σύνορα στην πράξη με ρυθμό γρηγορότερο απ' εκείνον που καταργούνται στα κεφάλια ορισμένων αριστερών. Και είναι το λιγότερο αστείο, οι ντόπιοι διαχειριστές της εξουσίας, που στις κοινοβουλευτικές τους αγορεύσεις αποκαλούν ήδη «πατρίδα» τους την Ευρώπη (όπως αποκαλούσαν πριν λίγα χρόνια την Αμερική), αυτοί, που γνωρίζουν καλύτερα από τον καθένα πως σε λίγο καιρό το σύνολο της κοινωνικής, οικονομικής και πολιτικής δραστηριότητας της χώρας θα εξαρτάται απόλυτα από τις αποφάσεις των Ευρωπαίων συνεταίρων τους, να μας κατηγορούν για τη στάση μας ενάντια στο ψέμα των συνόρων και των πατρίδων.

Αγωνίζομαι ώστε να καταστεί κοινωνικά αποδεκτό, οριστικό, το δικαίωμά μου να αρνούμαι να σκοτώνω **κατά διαταγήν.** Επιθυμώ την κατάργηση κάθε θεσμού που διαμορφώνει συνειδήσεις πρόθυμες να σκοτώνουν κατά διαταγήν.

Η ύπαρξη τέτοιων θεσμών εξαρτάται κι από τη διατήρηση κάθε άλλου που καλλιεργεί τον κοινωνικό καταναγκασμό, την ιεραρχία και την εκμε-

είναι παράξενο που τόσο συχνά στην καθομιλουμένη «μιλάει το χρήμα», «μιλάει η εξουσία» αλλά σιωπούν πλέον οι άνθρωποι.

Εμείς θέτουμε στην κοινωνία —κι αυτό είναι το δικαστήριο του οποίου την κρίση θα ζητήσουμε— τη στάση μας και τον αγώνα μας ενάντια στο κράτος, το κεφάλαιο, το μιλιταρισμό και τον πόλεμο, τους μόνους πραγματικούς εχθρούς της ανθρωπότητας.

Καιρός πια να μιλήσουν οι άνθρωποι!

Παύλος Ναθαναήλ

Ανοιχτή Επιστολή στον Πρόεδρο Μπους

κ. Μπους,

Με αφορμή την επικείμενη επίσκεψη σας στην Ελλάδα και παίρνοντας υπόψη το αξίωμά σας και τις συνεπαγόμενες ευθύνες σας στη διαχείριση των ανθρώπινων υποθέσεων, αποφάσισα να σας απευθύνω αυτήν την ανοιχτή επιστολή, έχοντας επίγνωση πως το πιθανότερο είναι να μην πέσει καν στην αντίληψή σας μέσα σ' όλον αυτόν τον «φόρτο καθηκόντων».

κ. Μπους,

Σ' αυτήν τη γωνιά της Γης, που οι άνθρωποι δεν έχουν χάσει ολότελα τη μνήμη τους και οπωσδήποτε, τουλάχιστον μέχρι τώρα, την κρίση τους (παρά την τεράστια επιχείρηση των μέσων εγκεκριμένης πληροφόρησης της χώρας σας), είναι πρόσφατες οι αναμνήσεις από τον ρόλο των κυβερνήσεών σας στις εξελίξεις της νεότερης ιστορίας του τόπου μας.

Φτάνοντας λοιπόν εδώ, δε θα βρείτε πολλούς να αγνοούν σε ποιους ανήκουν οι ουσιαστικές ευθύνες για την επιβολή της στρατιωτικής δικτατορίας στην Ελλάδα ούτε θα βρείτε πολλούς που να αγνοούν το ποιος δημιούργησε και στηρίζει τη στρατιωτική δικτατορία της Τουρκίας και ποιος είναι ο ουσιαστικά υπεύθυνος για τους χιλιάδες φυλακισμένους αγωνιστές και την τρομοκρατία που απλώνεται σ' αυτήν τη χώρα.

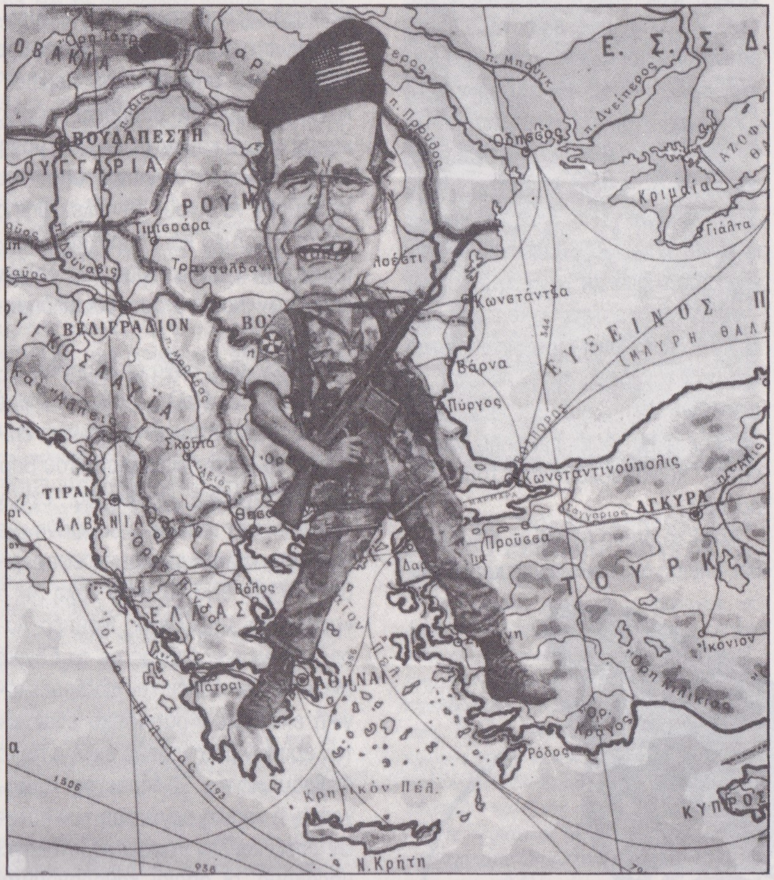
Δεν κρύβετε πως το ταξίδι σας έχει να κάνει, ανάμεσα στα άλλα, και με μια προσπάθεια επίλυσης των ελληνοτουρκικών διαφορών και του κυπριακού. Αλλά ποιος πολίτης με στοιχειώδη λογική θα διαγράψει το γεγονός, πως αν υφίσταται σήμερα το κυπριακό, συμβαίνει γιατί αυτό εξυπηρετούσε τα σχέδιά σας, που θέλουν την Κύπρο αεροπλανοφόρο για τις βάσεις και τα «ειρηνευτικά» στρατεύματα της πατρίδας σας. Άλλωστε κοινή γνώση όλων είναι ότι οι «ειρηνευτικές» σας προσπάθειες προσανατολίζονται στην αύξηση των μετοχών της πολεμικής σας βιομηχανίας με απώτερο σκοπό τη διαιώνιση και εδραίωση της παγκόσμιας κυριαρχίας σας. Έτσι αφού πρώτα πουλάτε τα όπλα σας —όπως στην Ελλάδα και την Τουρκία— έρχεστε μετά για να «επιλύσετε» τις διαφορές τους.

Επειδή είναι μακρύς ο κατάλογος των χωρών στις οποίες σπεύσατε να

ρεί πολύ καλά να περιγραφεί από την απολογία του Αύγουστου Σπάιζ, Αμερικανού αναρχικού εργάτη που εκτελέστηκε για τα γεγονότα της Πρωτομαγιάς του 1886 στο Σικάγο:

«Γύρω σας, κάτω σας, δίπλα σας, πάνω σας, απ' όλες τις μεριές θεριεύει μια φωτιά. Το έδαφος σαλεύει κάτω απ' τα πόδια σας. Βαδίζετε πάνω σε μια υπόγεια φωτιά. Μπορείτε να την αγνοείτε αλλά δε θα την αποφύγετε...»

Με πάθος για την ελευθερία
και περιφρόνια
για τους κρατούντες όλης της Γης
Νίκος Μαζιώτης,
Στρατιωτικές Φυλακές «Π. Μελά»,
Θεσσαλονίκη, 15.7.91.

γραμμα του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου για την αγορά νέων κάδων (τύπου πρέσας), που πρέπει να απορροφηθεί μέχρι το τέλος Νοεμβρίου. Μέχρι σήμερα έγινε μεγάλη καμπάνια για την ανακύκληση από τους τοπικούς ραδιοσταθμούς και μοιράστηκαν περισσότερα από τρεις χιλιάδες έντυπα του συλλόγου και του ΥΠΕΧΩΔΕ. Η προσπάθεια αυτή είχε ως αποτέλεσμα να μαζευτούν τριάντα πέντε τόνοι χαρτιού από τους οποίους οι είκοσι τέσσερις ήδη έχουν δοθεί σε χαρτέμπορους.

Εφικτός στόχος με τους νέους κάδους και την επέκταση της συλλογής στα τουριστικά, εμπορικά κέντρα παραλιακών κοινοτήτων κοντά στην πόλη της Λευκάδας είναι η καθημερινή

ΕΝ ΠΛΩ...

λειτουργιών του συλλόγου και η έλλειψη Λευκαδιτών που θα διαχειριστούν την ανακύκληση οδήγησε σ' αυτό το κάλεσμα μέσω της Ομοσπονδίας Οικολογικών και Εναλλακτικών Οργανώσεων και των οικολογικών εντύπων. Κάλεσμα σ' εκείνους που η κοινωνική-οικονομική κρίση και η αναζήτηση «οικολογικότερου» χώρου και τρόπου ζωής τους κάνει να αναζητούν «διέξοδο» στην επαρχία. Σ' εκείνους που ο κοινοτισμός δεν είναι μακρινό όνειρο και που πιστεύουν πως μπορούν να υπάρξουν και να αναπτύξουν ζωή, παραγωγή, πολιτισμό έξω από τις σχέσεις εκμετάλλευσης του ανθρώπου από τον άνθρωπο και λεηλασίας του φυσικού περιβάλλοντος. Γνωρίζοντας όμως ότι μόνο τα έσοδα της ανακύκλησης δεν μπορεί να είναι «κίνητρο», συμπληρώνω το κάλεσμα, ανεξάρτητα από τη θέση μου ως προέδρου του Δ.Σ. του Οικολογικού Συλλόγου, με μια συνολικότερη πρόταση για όσους φίλους «τολμήσουν»: να μοιραστούν συνολικά το χώρο και την προσπάθεια που εξελίσσεται εδώ και εφτά χρόνια στον παλιό οικισμό της Κοινότητας Νεοχωρίου. Έτσι θα φιλοξενηθούν μέχρι να οργανώσουν τον δικό τους χώρο και θα μπορούν, αν θέλουν, να μοιραστούν ισότιμα τον κόπο και τα έσοδα από την παραγωγή ελαιόλαδου ή να μοιρα-

να κάνει, ανάμεσα στα άλλα, και με μια προσπάθεια επίλυσης των ελληνοτουρκικών διαφορών και του κυπριακού. Αλλά ποιος πολίτης με στοιχειώδη λογική θα διαγράψει το γεγονός, πως αν υφίσταται σήμερα το κυπριακό, συμβαίνει γιατί αυτό εξυπηρετούσε τα σχέδιά σας, που θέλουν την Κύπρο αεροπλανοφόρο για τις βάσεις και τα «ειρηνευτικά» στρατεύματα της πατρίδας σας. Άλλωστε κοινή γνώση όλων είναι ότι οι «ειρηνευτικές» σας προσπάθειες προσανατολίζονται στην αύξηση των μετοχών της πολεμικής σας βιομηχανίας με απώτερο σκοπό τη διαιώνιση και εδραίωση της παγκόσμιας κυριαρχίας σας. Έτσι αφού πρώτα πουλάτε τα όπλα σας —όπως στην Ελλάδα και την Τουρκία— έρχεστε μετά για να «επιλύσετε» τις διαφορές τους.

Επειδή είναι μακρύς ο κατάλογος των χωρών στις οποίες σπεύσατε να προσφέρετε τις «βοήθειές» σας και αρκετά τα ταξίδια των μισθοφόρων φονιάδων σας (Βιετνάμ, Γρενάδα, Παναμάς, Περσικός), επιτρέψτε μου να μην έχω αμφιβολία για τα αισθήματα με τα οποία θα σας υποδεχτεί ο κόσμος τόσο εδώ όσο και στην Τουρκία.

κ. Μπους,

Επειδή είμαι ταξικά τοποθετημένος ανάμεσα σ' αυτούς που έχουν μάθει πόσο βάρος πρέπει να δίνουν στις υποσχέσεις των αφεντικών τους αλλά και πώς να παίρνουν μόνοι τους όσα τους αρνούνται και ως άνθρωπος, που αγωνίζεται ενάντια σ' εκείνα που εσείς —γνήσιος εκφραστής των συμφερόντων του κράτους και του κεφαλαίου— σπέρνετε, σας δηλώνω πως, τουλάχιστον όσο με αφορά, **ΔΕΝ** είστε καθόλου ευπρόσδεκτος. Και η γνώμη μου σχετικά με την «καλή» σας πρόθεση και τις επιδιώξεις σας μπο-

Οικολογική Πρωτοβουλία Λευκάδας

Η Οικολογική Πρωτοβουλία Λευκάδας έχει ξεκινήσει ένα σημαντικό έργο για την ανακύκληση στο χαρτί σε συνεργασία με το Δήμο Λευκάδας. Με χρηματική ενίσχυση επαγγελματιών και του Δήμου κατασκευάστηκαν 15 ειδικοί κάδοι ενώ ο Δήμος προσέφερε τα παλαιά σφαγεία ως αποθηκευτικό χώρο εγκρίνοντας ποσό ενός εκατ. δρχ. για την επισκευή και διαμόρφωσή τους. Ταυτόχρονα πίστωσε τον οικολογικό σύλλογο με 200.000 δρχ. λειτουργικά έξοδα για το 1991. Σε εξέλιξη βρίσκεται χρηματοδότηση περίπου δύο εκατ. δρχ., από πρόσυλλογή δύο τόνων χαρτιού που τους καλοκαιρινούς μήνες να ξεπερνά τους τρεις τόνους ώστε η προσπάθεια να είναι αυτοχρηματοδοτούμενη. Η επέκταση της ανακύκλησης σε υλικά όπως το πλαστικό, το αλουμίνιο κ.λπ. θα ενισχύσει καθοριστικά το έργο μας.

Η διαχείριση στο έργο της ανακύκλησης θα γίνεται και θα ελέγχεται από τους εργαζόμενους. Για την ενίσχυση και την ευκολότερη μεταφορά προσφέρθηκε από τον έμπορο που δώσαμε το χαρτί μικρή πρέσα που «δένει» μπάλες χαρτιού μέχρι εβδομήντα κιλών.

Σημαντικό ακόμα είναι ότι οι θέσεις εργασίας που απαιτούνται επιχορηγούνται από τον ΟΑΕΔ επί ένα χρόνο με περισσότερες από 2000 δρχ. ημερομίσθιο. Όμως η υποβάθμιση των κείνους που ο κοινοτισμός δεν είναι μακρινό όνειρο και που πιστεύουν πως μπορούν να υπάρξουν και να αναπτύξουν ζωή, παραγωγή, πολιτισμό έξω από τις σχέσεις εκμετάλλευσης του ανθρώπου από τον άνθρωπο και λεηλασίας του φυσικού περιβάλλοντος. Γνωρίζοντας όμως ότι μόνο τα έσοδα της ανακύκλησης δεν μπορεί να είναι «κίνητρο», συμπληρώνω το κάλεσμα, ανεξάρτητα από τη θέση μου ως προέδρου του Δ.Σ. του Οικολογικού Συλλόγου, με μια συνολικότερη πρόταση για όσους φίλους «τολμήσουν»: να μοιραστούν συνολικά το χώρο και την προσπάθεια που εξελίσσεται εδώ και εφτά χρόνια στον παλιό οικισμό της Κοινότητας Νεοχωρίου. Έτσι θα φιλοξενηθούν μέχρι να οργανώσουν τον δικό τους χώρο και θα μπορούν, αν θέλουν, να μοιραστούν ισότιμα τον κόπο και τα έσοδα από την παραγωγή ελαιόλαδου ή να μοιραστούν και να αναπτύξουν υπάρχουσα μονάδα με κουνέλια αξίας (σε ζωική δύναμη και υποδομή) 500.000 δρχ. ώστε να έχουν καθοριστική οικονομική βοήθεια στην εγκατάστασή τους.

Θα στηριχτούν βέβαια με τον καλύτερο τρόπο στην προσέγγιση και τη γνωριμία με την κοινωνία και τη ζωή της Λευκάδας, θα στηριχτούν με κάθε δυνατή βοήθεια στις προσωπικές πρωτοβουλίες και στα ενδιαφέροντα που έχουν επιλέξει. Βοήθεια και κατανόηση ανάλογη μ' αυτήν που αναμένουμε κι εμείς απ' την πλευρά μας.

Μιχάλης Μαραγκάκης

Υ.Γ. Μπορείτε να επικοινωνήσετε στη διεύθυνση:

Μαραγκάκης Μιχάλης
Νεοχώρι
31 100 Λευκάδα
Ή να ορίσετε τηλεφωνικό ραντεβού στο 0645-92227.

ΕΝ ΠΛΩ...

Κυριάκος Μαζοκόπος

«Πώς θα συλλάβω τους τρομοκράτες τη στιγμή που όταν συλλάβαμε τον Μαζοκόπο, που αποτελεί καραμπινάτη περίπτωση τρομοκρατίας με γιάφκα και όπλα κ.λπ., έγινε χαμός;» Τάδε έφη ο υπουργός Δημόσιας Τάξης Θ. Αναγνωστόπουλος στο *Βήμα*, 22.9.91. Να έχει άραγε «καραμπινάτη» αφέλεια ανάμεικτη με τρομολαγνεία και να το πιστεύει ή απλά, όπως μας έχει συνηθίσει τον τελευταίο καιρό η εκτελεστική εξουσία, να θέλει από τώρα να προλειάνει το έδαφος για «καραμπινάτη» παρέμβαση στη δικαστική εξουσία;

Ο υπουργός έσπευσε ν' αποφανθεί για την υπόθεση πριν το δικαστήριο· η αστυνομία απ' την πρώτη στιγμή, με χίλιους δυο τρόπους, έσπευσε να διογκώσει την υπόθεση και να οργανώσει τις σκευωρίες της· η κυβέρνηση αύριο θα σπεύσει να χρησιμοποιήσει την υπόθεση γιατί η πολιτική... συγκυρία θα είναι, όπως πάντα, δύσκολη· εμείς;

No Pasaran! Θα τους εμποδίσουμε να φορτώσουν στον Κυριάκο Μαζοκόπο όλα τ' αδιέξοδα της μεταπολιτευτικής Ελλάδας!

Μ.Π.

Πήγανε για... Βρούβες

Οι οικολόγοι της Σουηδίας δεν εκπροσωπούνται στη νέα Βουλή της χώρας. Στις εκλογές της 15ης Σεπτεμβρίου δεν μπόρεσαν να ξεπεράσουν το όριο του 4% αφού συγκέντρωσαν μόνο το 3,4% των ψήφων. Το οικολογικό κόμμα, με έμβλημα τη... βρούβα, είχε εκπροσωπηθεί για πρώτη φορά στην προηγούμενη Βουλή συγκεντρώνοντας το 5,5% των ψήφων κι εκλέγοντας 20 βουλευτές. Όπως είχε προβλέψει στην *Εποχή*, 15.9.91 —τόσο το χειρότερο γι' αυτούς που δεν τη διαβάζουν— σε ανταπόκριση από τη Στοκχόλμη ο Ν. Σερβετάς, οι οικολόγοι πλήρωσαν τις συνέπειες της πολιτικής τους πρακτικής και της κακής κοινοβουλευτικής τους παρουσίας.

Αυτό το οποίο αξίζει να επισημανθεί, επειδή οι αναγνώστες μας δε διαβάζουν όλοι την *Εποχή*, είναι η πρόταση βουλευτή των οικολόγων, μέλους της Επιτροπής Δικαιοσύνης της Βουλής, να φορούν οι φυλακισμένοι όταν βγαίνουν με άδεια από τις φυλακές (το σουηδικό σωφρονιστικό σύστημα στηρίζεται στο θεσμό των «ανοικτών φυλακών») ένα ειδικό περιλαίμιο. Όταν ο φυλακισμένος απομακρύνεται από την περιοχή στην οποία επιτρέπεται να κινείται ή όταν υπερβεί το χρόνο της άδειας, μια κάψουλα τοποθετημένη στο περιλαίμιο θα ενεργοποιείται και θα τον σκοτώνει! Το κόμμα των οικολόγων κατάφερε να αποσύρει τον βουλευτή από την Επιτροπή Δικαιοσύνης δίχως όμως να τον πείσει να παραιτηθεί κι από τη βουλευτική έδρα. Φαίνεται πως ο οικοφασισμός χτυπά την πόρτα της Ευρώπης, αναπτυσσόμενος στο πρόσφορο έδαφος του συντηρητικού περιβαλλοντισμού που στο σουηδικό πράσινο κόμμα είναι η κυρίαρχη, αν όχι η μόνη, τάση. Άλλωστε οι εκπρόσωποί του προτιμούν να δίνουν την πλειοψηφία για τα δημοτικά και νομαρχιακά συμβούλια στον συνασπισμό των δεξιών κομμάτων παρά στους σοσιαλδημοκράτες.

Και δεν είναι μόνο οι Σουηδοί «οικολόγοι»... Οι Γάλλοι Πράσινοι, παρά τις απαστράπτουσες εκλογικές επιτυχίες τους, στο διαμέρισμα του Βαρ, στη μεσογειακή Προβηγκία, έχουν κυριολεκτικά σαπίσει. Σύμφωνα με την άλλη καλή κυριακάτικη εφημερίδα, το *Πριν*, 9.12.90, στην πόλη Λικ ο «πράσινος» υποψήφιος Νομπέρ Λαροζά, συνεργαζόμενος με το Εθνικό Μέτωπο του Λεπέν και μια προεκλογική εκστρατεία ρατσιστική εναντίον των αράβων μεταναστών, εκλέγεται το Φεβρουάριο του '90 δήμαρχος. Ταυτόχρονα, η τοπική οργάνωση των πόλεων Φρεζί και Σεν Ραφαέλ στρατολογεί μπράβους, οι οποίοι καθοδηγούνται

με τα κοινωνικά κινήματα είναι δυνατόν να απομακρύνουν τα πολυποίκιλα κρυπτοφασιστοειδή στοιχεία και τους κάθε λογής πολιτικάντηδες και ταυτόχρονα να προσδώσουν στον **οικολογικό** λόγο την εμβέλεια που του αξίζει. Τον σωστό οδηγό δε θα τον βρούμε με τη σοβαροφάνεια, τον καθωσπρεπισμό και τον περιβαλλοντικό επιστημονισμό ούτε κυνηγώντας το φάντασμα του αριστερισμού. Διότι, αλίμονο, άλλα φαντάσματα πλανώνται πάνω απ' την Ευρώπη: ο ρατσισμός, ο εθνικισμός, η αστυνομοκρατία, ο φασισμός. Ούτε, βέβαια, το σωστό δρόμο θα μας τον δείξουν τα εκλογικά αποτελέσματα —ας επιμένει ο Γιώργος Ριτζούλης (Περιοδικό *Νέα Οικολογία*, Τεύχη 77 και 81/82) ότι στη Γερμανία οι εκλογές δικαίωσαν τους «ρεάλος». Τι κι αν πήραν οι «ρεάλος» 8,8% στην Έσση και 7,2% στο Αμβούργο ενώ η Εναλλακτική Λίστα του Αμβούργου (οικοσοσιαλιστές και «φούντις») μόλις 0,5%; Και οι «περίεργοι» «πράσινοι» του Βαρ πήραν 8% στις δημοτικές εκλογές της Τουλόν και περισσότερο από 10% στις Ευρωεκλογές σ' ολόκληρο το διαμέρισμα· δικαιώνονται;

Μ.Π.

Χίπιδες και Εναλλακτικό

Το κίνημα των χίπις δεν περιγράφεται, βιώνεται. Η πληθωρική ζωή δεν έχει ούτε γραπτό ούτε προφορικό λόγο, δεν αφήνει βιβλιογραφία. Κι όταν προσπαθώ σήμερα, μετά από είκοσι χρόνια, να περιγράψω τις εμπειρίες μου, να αναβιώσω τον παράδεισο που έχασα και μου κόστισε, δεν είναι ούτε εύκολο ούτε ανώδυνο. Γιατί ανοίγοντας εκείνη την πόρτα, αυτόματα εγκαταλείπω τη σημερινή εκλογικευμέ-

ξης Θ. Αναγνωστόπουλος στο *Βήμα*, 22.9.91. Να έχει άραγε «καραμπινάτη» αφέλεια ανάμεικτη με τρομολαγνεία και να το πιστεύει ή απλά, όπως μας έχει συνηθίσει τον τελευταίο καιρό η εκτελεστική εξουσία, να θέλει από τώρα να προλειάνει το έδαφος για «καραμπινάτη» παρέμβαση στη δικαστική εξουσία;

Ο υπουργός έσπευσε ν' αποφανθεί για την υπόθεση πριν το δικαστήριο· η αστυνομία απ' την πρώτη στιγμή, με χίλιους δυο τρόπους, έσπευσε να διογκώσει την υπόθεση και να οργα-

βρούβα, είχε εκπροσωπηθεί για πρώτη φορά στην προηγούμενη Βουλή συγκεντρώνοντας το 5,5% των ψήφων κι εκλέγοντας 20 βουλευτές. Όπως είχε προβλέψει στην *Εποχή*, 15.9.91 —τόσο το χειρότερο γι' αυτούς που δεν τη διαβάζουν— σε ανταπόκριση από τη Στοκχόλμη ο Ν. Σερβετάς, οι οικολόγοι πλήρωσαν τις συνέπειες της πολιτικής τους πρακτικής και της κακής κοινοβουλευτικής τους παρουσίας.

Αυτό το οποίο αξίζει να επισημανθεί, επειδή οι αναγνώστες μας δε δια-

κόμμα είναι η κυρίαρχη, αν όχι η μόνη, τάση. Άλλωστε οι εκπρόσωποί του προτιμούν να δίνουν την πλειοψηφία για τα δημοτικά και νομαρχιακά συμβούλια στον συνασπισμό των δεξιών κομμάτων παρά στους σοσιαλδημοκράτες.

Και δεν είναι μόνο οι Σουηδοί «οικολόγοι»... Οι Γάλλοι Πράσινοι, παρά τις απαστράπτουσες εκλογικές επιτυχίες τους, στο διαμέρισμα του Βαρ, στη μεσογειακή Προβηγκία, έχουν κυριολεκτικά σαπίσει. Σύμφωνα με την άλλη καλή κυριακάτικη εφημερίδα, το *Πριν*, 9.12.90, στην πόλη Λικ ο «πράσινος» υποψήφιος Νομπέρ Λαροζά, συνεργαζόμενος με το Εθνικό Μέτωπο του Λεπέν και μια προεκλογική εκστρατεία ρατσιστική εναντίον των αράβων μεταναστών, εκλέγεται το Φεβρουάριο του '90 δήμαρχος. Ταυτόχρονα, η τοπική οργάνωση των πόλεων Φρεζί και Σεν Ραφαέλ στρατολογεί μπράβους, οι οποίοι καθοδηγούνται από «οικολόγους» υπερασπιστές της... φτηνής πυρηνικής ενέργειας και πολέμιους των μεταναστών, που «δεν έχουν τα κότσια να αναδειχτούν και γι' αυτό πρέπει να σέβονται τους Γάλλους». Αλλά κι ο πρόεδρος των Πράσινων στο διαμέρισμα του Βαρ, Μισέλ Πιζόλ, είναι φιλομιλιταριστής, εντελώς αδιάφορος για τα οξυμένα προβλήματα της στρατιωτικοποιημένης Τουλόν, με μόνη του απασχόληση την απομάκρυνση από την οργάνωση των πιο δραστήριων αγωνιστών.

Ας προσέξουν λοιπόν όσοι φίλοι στους ΟΙΚΟΛΟΓΟΥΣ ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΟΥΣ επιμένουν να εστιάζουν στον ανώδυνο περιβαλλοντισμό αδιαφορώντας και σνομπάροντας τις υπόλοιπες θεματικές της οικολογίας γιατί, πολλές φορές, πίσω έχει η... βρούβα τη... σβάστικα! Μόνον η προσήλωση στην κοινωνική δραστηριοποίηση και η σύνδεση

σοσιαλιστές και «φασίστες» μόλις 0,5%; Και οι «περίεργοι» «πράσινοι» του Βαρ πήραν 8% στις δημοτικές εκλογές της Τουλόν και περισσότερο από 10% στις Ευρωεκλογές σ' ολόκληρο το διαμέρισμα· δικαιώνονται;

Μ.Π.

Χίπιδες και Εναλλακτικό

Το κίνημα των χίπις δεν περιγράφεται, βιώνεται. Η πληθωρική ζωή δεν έχει ούτε γραπτό ούτε προφορικό λόγο, δεν αφήνει βιβλιογραφία. Κι όταν προσπαθώ σήμερα, μετά από είκοσι χρόνια, να περιγράψω τις εμπειρίες μου, να αναβιώσω τον παράδεισο που έχασα και μου κόστισε, δεν είναι ούτε εύκολο ούτε ανώδυνο. Γιατί ανοίγοντας εκείνη την πόρτα, αυτόματα εγκαταλείπω τη σημερινή εκλογικευμένη, διχασμένη, αποξενωμένη και κοινωνικοποιημένη ύπαρξή μου, την ένταξή μου σε τούτον τον κόσμο, ο οποίος διαθέτει τη δική του λογική, που είναι τώρα και δική μου λογική, για να ξαναζήσω τους ρυθμούς εκείνους που δεν περιγράφονται, δε συζητιούνται.

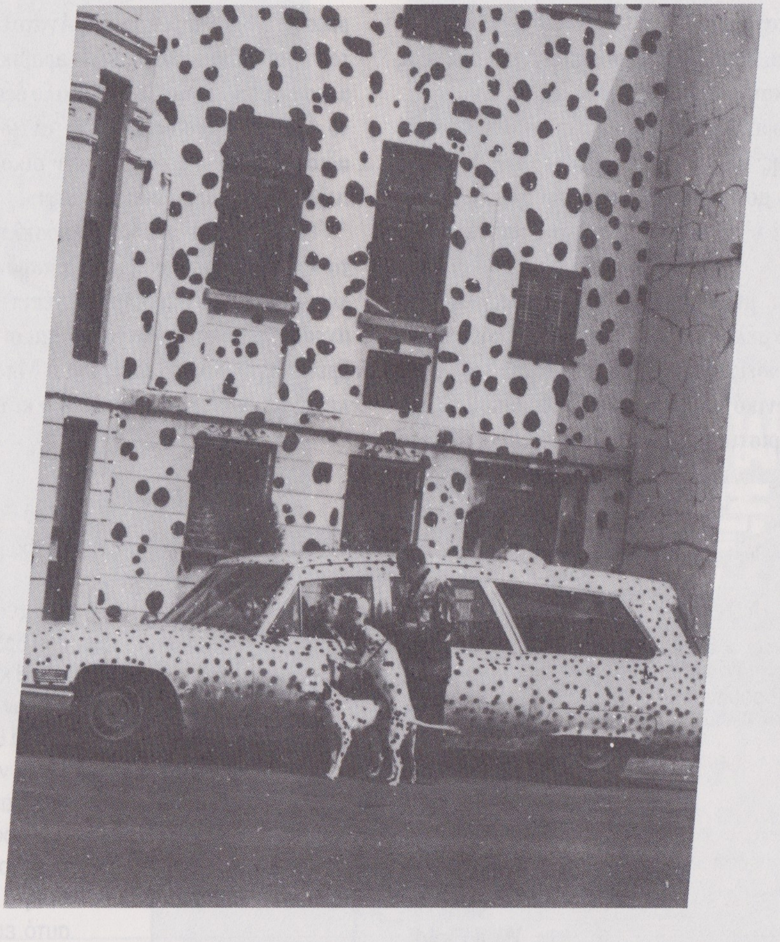
Για μας ήταν ο εξορκισμός του αστικού χρόνου, η κατάργηση της ιστορίας, η πρώτη εναλλακτική μορφή επανάστασης στον πρώτο κόσμο. Δεν υπήρχε νύχτα, η νύχτα ήταν μόνο μέσα στα μυαλά των ανθρώπων. Ήμασταν η «άλλη» λογική. Η αντιπαράθεση στην κοινωνία της δουλειάς, της μιζέριας, της παραγωγικότητας, του ανταγωνισμού, της στείρας θεωρητικολογίας, της θανατηφόρας κατανάλωσης. Είχαμε την αγνότητα των πρώτων Χριστιανών, το πάθος των τσιγγάνων. Δεν ξέραμε από διαχωρισμούς,

δεν είχαμε εγωιστικές τάσεις, ήμασταν ανοιχτοί και το να είσαι ανοιχτός σημαίνει πόνο, προϋποθέτει κότσια. Θα μπορούσαμε να δημιουργήσουμε τον άνθρωπο Gestalt. Ήμασταν η «τρέλα» κόντρα στη βόμβα, η επαναστατική αντιβία κόντρα στο Βιετνάμ, ο έρωτας κόντρα στα ανδρείκελα του καπιταλισμού και του σοσιαλισμού, το γέλιο και η ειρωνεία κόντρα στην ιεραρχία, την κοινωνική και συναισθηματική εξασφάλιση και την τρομοκρατία του νόμου, ο Διόνυσος κόντρα στον Απόλλωνα, ο Μπρούνο κόντρα στον Μοντσενίγκο, το γλυκό βούλιαγμα μέσα στη φύση, προσυνειδησιακές καταστάσεις... Ήμασταν η ζωή που ξεπηδούσε ορμητικά, όσο κι αν χτυπιόταν απ' τους θεσμούς, τους κώδικες αξιών, τα σχήματα, τους προκαθορισμένους ρόλους της σεξουαλικής ηθικής, το παγκόσμιο κατεστημένο.

Εμείς φτύναμε τα στερεότυπα, ακούγαμε τη δική μας μουσική, θαυμάζαμε τους Μαύρους Πάνθηρες, ήμασταν τριτοκοσμικοί ipso jure και είχαμε αντικαταστήσει τη μυθολογία του μικροαστικού έρωτα και του γάμου με τις ελεύθερες σχέσεις. Αγνοούσαμε τον αστικό χρόνο, δε βάζαμε στόχους, νιώθοντας τις Χιροσίμες να απειλούν τη νιότη μας. Θέλαμε την ευτυχία εδώ και τώρα κι όσους δε μας καταλάβαιναν τους στέλναμε στο διάολο ήρεμα και τους λέγαμε να πάνε να ζήσουν στα μικροαστικά σπιτάκια τους. Εμείς καβαλούσαμε τις μηχανές και τρέχαμε, και τρέχαμε τη νύχτα μέσα στη νύχτα τους. Κι ήταν αυτή η μοναξιά της νύχτας που δεν αντέξαμε όταν κάναμε τον τελικό συμβιβασμό...

Εκτός από τη σχετική κατάργηση του λόγου, που θεωρούσαμε ότι βαθαίνει τις αποστάσεις, εκπροσωπεί κι αναπαράγει το σύστημα κι εξυπηρετεί τις άρχουσες τάξεις, είχαμε σπάσει πολλά ταμπού και πολλές αλυσίδες. Στην Κεντρική Αγγλία όπου έζησα σ'

σαι, δεν αναπτύσσεσαι, επόμενο δεν είναι;— να ζεις στο ίδιο μέρος, να έχεις μια πατρίδα αντί για πολλές και μόνον ένα τρόπο ζωής που πρέπει να ακολουθείς. Σκεφτόμουν τον Μάντρας, που είπε πως ένα παιδί μπορεί να γίνει αναρχικό και να είναι εναντίον της εξουσίας όταν αγαπά υπερβολικά τη μητέρα του και βιώνει μαζί της την καταπίεση από την πατριαρχική κοινωνία, κι έβρισκα ότι είχε δίκιο. Η επίγνωση πως εκεί έξω ήταν μια ζούγκλα

όπου έτρωγε το ένα θηρίο το άλλο μ' έκανε συντρίμμια. Μισούσα το σύστημα κι όλους εκείνους τους ηλίθιους που έφτιαξαν όλα εκείνα τα ηλίθια πράγματα μόνο και μόνο για να

διαφορά ότι η οικογένεια ως θεσμός αναπαράγει και συντηρεί το σύστημα. Είναι παλαβό, αλλά εκεί μέσα έδωσα συγχώρεση στην τάξη από την οποία προερχόμουν. Η αστική τάξη έχει ένα μεγάλο πλεονέκτημα. Τα παιδιά της έχουν τη δυνατότητα να μην παλεύουν όπως τα άλλα παιδιά για να αφήσουν στη ζωή τη σφραγίδα της οικονομικής και κοινωνικής τους καταξίωσης, να μην μηχανεύονται τεχνάσματα για το ψωμί, την αναγνώριση, την ύπαρξη, τα

πόδια τους δε μένουν δεμένα με τις αλυσίδες που μας τραβάνε πολλές φορές προς την προκατάληψη και στο δέος για «πανάρχαιες αλήθειες». Έχοντας ήδη εξασφαλίσει ψωμί και

ΕΝ ΠΛΩ...

επανάσταση τότε θα γινόταν με δυναμικές επεμβάσεις με μολότοφ, σαμποτάζ, αντάρτικο στις πόλεις (Ντ. Κούπερ). Δεν προλάβαμε όμως και μας έγινε η πιο σκληρή κι απάνθρωπη αντεπίθεση. Κατασυκοφάντηση του χιπισμού, προβοκάτσια μέσα στα κοινόβια με ναρκωτικά. Στόχος τους η ολοκληρωτική μας εξόντωση. Όραμά τους οι άνθρωποι φυτά. Είχανε τα μέσα και μαζί και το κυριότερο όπλο, μια γιγάντια δόση μίσους για τη ζωή.

Καταντήσαμε να διαβάζουμε Σαρτρ, Ζενέ, Ράιχ, Μπακούνιν κρυφά κι απ' τους εαυτούς μας. Η Γη είχε μικρύνει κι έμοιαζε μ' ένα απέραντο νεκροταφείο.

Η φλόγα όμως δεν έσβησε. Μια λατρεία για τη ζωή και τους ανθρώπους, ένα πάθος και μια ελπίδα που έζησε —η επιβίωση είναι ανεξέλεγκτο ένστικτο— στο σκοτάδι ενός σύγχρονου μεσαίωνα, ενός οργουελικού κράτους που οικοδομούσαν οι σκλάβοι του πυρηνικού πολιτισμού και της πληροφορικής.

Αυτοί ήμασταν. Η γενιά της αμφισβήτησης, της ατομικής απελευθέρωσης, της εναλλακτικότητας αλλά και της θαλιδομίδης και των δρόμων προς το Κατμαντού—λες κι όλο το σύστημα δεν είναι ένα τεράστιο ναρκωτικό χάπι που κοιμίζει, καθηλώνει, αναστέλλει, διχάζει, αρνείται.

Βλέπω το ντύσιμο της σημερινής

ζαμε τους Μαύρους Πάνθηρες, ήμασταν τριτοκοσμικοί ipso jure και είχαμε αντικαταστήσει τη μυθολογία του μικροαστικού έρωτα και του γάμου με τις ελεύθερες σχέσεις. Αγνοούσαμε τον αστικό χρόνο, δε βάζαμε στόχους, νιώθοντας τις Χιροσίμες να απειλούν τη νιότη μας. Θέλαμε την ευτυχία εδώ και τώρα κι όσους δε μας καταλάβαιναν τους στέλναμε στο διάολο ήρεμα και τους λέγαμε να πάνε να ζήσουν στα μικροαστικά σπιτάκια τους. Εμείς καβαλούσαμε τις μηχανές και τρέχαμε, και τρέχαμε τη νύχτα μέσα στη νύχτα τους. Κι ήταν αυτή η μοναξιά της νύχτας που δεν αντέξαμε όταν κάναμε τον τελικό συμβιβασμό...

Εκτός από τη σχετική κατάργηση του λόγου, που θεωρούσαμε ότι βαθαίνει τις αποστάσεις, εκπροσωπεί κι αναπαράγει το σύστημα κι εξυπηρετεί τις άρχουσες τάξεις, είχαμε σπάσει πολλά ταμπού και πολλές αλυσίδες. Στην Κεντρική Αγγλία όπου έζησα σ' ένα κοινόβιο θυμάμαι πως είχα ξεχάσει να τους πω ότι ήμουν από την Ελλάδα. Είχαμε όλοι αρνηθεί τις πατρίδες μας, τη μητρική μας γλώσσα, τις οικογένειές μας και είχαμε συνειδητοποιήσει, από πολύ νωρίς, ότι το πρόβλημα δεν είναι ταξικό και οικονομίστικο, ότι και μέσα στην ίδια τάξη ο άνθρωπος μπορεί να ποδοπατήσει τον άνθρωπο. Σκεφτόμουν, με ποιο δικαίωμα η κοινωνία έθεσε στους ανθρώπους προκαθορισμένους ρόλους, με ποιο δικαίωμα εμείς οι άνθρωποι βάζουμε οι ίδιοι δεσμά στους εαυτούς μας. Μια είναι η κόλαση κι άλλη χειρότερη δεν υπάρχει: Το να ξέρεις πως κάθε μέρα πρέπει να κάνεις τα ίδια πράγματα και να μην γίνεται να μην τα κάνεις. Ακόμα και να μιλάς την ίδια γλώσσα, να 'χεις τους ίδιους φίλους και συγγενείς —αφού δεν εξελίσσεόπου έτρωγε το ένα θηρίο το άλλο μ' έκανε συντρίμμια. Μισούσα το σύστημα κι όλους εκείνους τους ηλίθιους που έφτιαξαν όλα εκείνα τα ηλίθια πράγματα μόνο και μόνο για να μπορούν να συσσωρεύουν επειδή φοβούνται το θάνατο! Άκου λογική! Να ξέρεις πως θα πεθάνεις κάποτε κι από το φόβο του γεγονότος να εκμεταλλεύεσαι και να καταδυναστεύεις τους λιγότερο «ξύπνιους» για να πλουτίσεις.

Εμείς είχαμε αρνηθεί τις αξίες και δεχόμασταν μόνο τις ανάγκες. Η αστυνομία δε μας πείραζε, οι γείτονες μας θεωρούσαν τρελούς(nuts). Την ημέρα κάναμε όλες τις δουλειές εναλλακτικά. Προσωπικά είχα παρουσιάσει ένα φοβερό ταλέντο στη ζωγραφική που το 'χασα όταν ξανακοινωνικοποιήθηκα κι από τότε δεν μπορώ να ξαναβάλω ούτε μια πινελιά. Το κοινόβιο είναι ένα ισχυρό κύτταρο κόντρα στη χρονικοποίηση και εμπορευματοποίηση του ατόμου όπως και η οικογένεια ως οικονομική μονάδα, με τη πόδια τους δε μένουν δεμένα με τις αλυσίδες που μας τραβάνε πολλές φορές προς την προκατάληψη και στο δέος για «πανάρχαιες αλήθειες». Έχοντας ήδη εξασφαλίσει ψωμί και μόρφωση από το «πορτοφόλι του μπαμπά» έχουν την «άνεση» να προβληματίζονται με άλλου είδους αιτήματα. Αυτές ακριβώς τις ανέσεις, αυτά τα παλάτια που μας φαίνονταν χρυσά κλουβιά, θελήσαμε να καταστρέψουμε και να γυρίσουμε πίσω στη φύση και δίπλα στο βασανισμένο άνθρωπο, αγρότη ή προλετάριο. Και δεν ήταν τυχαίο που το κίνημά μας ήταν σύγχρονο με το Μάη του '68, το αντάρτικο των πόλεων, το ειρηνιστικό κίνημα του Μπ. Ράσελ, το πρώτο ρεύμα της αντιψυχιατρικής, την πολιτιστική επανάσταση στην Κίνα, το συνεχιζόμενο νταντατστικό κίνημα. Είχαμε απελευθερώσει πρώτα τους εαυτούς μας και πολλοί από μας πίστευαν ότι το δεύτερο στάδιο θα 'ταν η εξάπλωση της απελευθέρωσης από το προσωπικό πεδίο μέσα στην κοινωνία. Η γιγάντια δόση μίσους για τη ζωή.

Καταντήσαμε να διαβάζουμε Σαρτρ, Ζενέ, Ράιχ, Μπακούνιν κρυφά κι απ' τους εαυτούς μας. Η Γη είχε μικρύνει κι έμοιαζε μ' ένα απέραντο νεκροταφείο.

Η φλόγα όμως δεν έσβησε. Μια λατρεία για τη ζωή και τους ανθρώπους, ένα πάθος και μια ελπίδα που έζησε —η επιβίωση είναι ανεξέλεγκτο ένστικτο— στο σκοτάδι ενός σύγχρονου μεσαίωνα, ενός οργουελικού κράτους που οικοδομούσαν οι σκλάβοι του πυρηνικού πολιτισμού και της πληροφορικής.

Αυτοί ήμασταν. Η γενιά της αμφισβήτησης, της ατομικής απελευθέρωσης, της εναλλακτικότητας αλλά και της θαλιδομίδης και των δρόμων προς το Κατμαντού—λες κι όλο το σύστημα δεν είναι ένα τεράστιο ναρκωτικό χάπι που κοιμίζει, καθηλώνει, αναστέλλει, διχάζει, αρνείται.

Βλέπω το ντύσιμο της σημερινής νεολαίας και γελάω. Εγώ με το ντύσιμό μου προκαλούσα τη βία, την επίθεση, το έγκλημα.

Βλέπω τον πλανήτη να καίγεται από καύσωνες, οι έρημοι να εξαπλώνονται, οι πόλεις να εξαφανίζουν το πράσινο, ένα τεράστιο κοσμικό καρκίνωμα που κατατρώει τον εαυτό του και τις συνειδήσεις.

Βλέπω την ανθρωπιά να συντρίβεται καθημερινά απ' τις μπουλντόζες και τις αξίες και των δύο συστημάτων.

Ίσως οι λαμπράκηδες, που είχαν κάτι που έλειπε από μας, τον πολιτικό ρεαλισμό, να δικαιώθηκαν. Ίσως την κοινωνία δεν πρέπει να την αφήνουμε πίσω και να προχωράμε μπροστά αλλά να την αφήνουμε να προχωρά αυτή μπροστά κι εμείς απλά να τη σπρώχνουμε.

Ελεονόρα Σούφη

ΤΑΞΙΔΙ ΣΤΗ ΛΙΒΥΗ

η Ξηρασία
η Έρημος
ο Μεγάλος Τεχνητός Ποταμός
και ο... Σοσιαλισμός

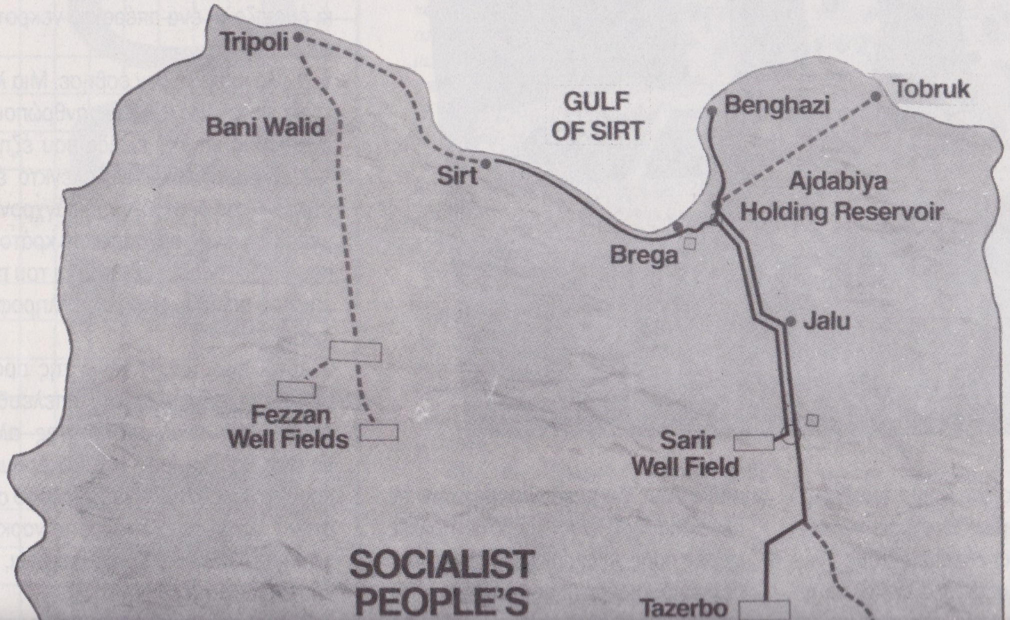
Το καθεστώς της Λιβύης (σθεναρός αντιαμερικανισμός, προσωπολατρεία, στοιχεία κοινωνικής δικαιοσύνης και άφθονος μουσουλμανισμός) δεν είναι σίγουρα το κράτος-τρομοκράτης της παγκόσμιας κοινότητας που θέλουν να βλέπουν οι θιασώτες της Pax Americana. Όπως δεν είναι επίσης και διέξοδος προς την ελευθερία, την ισότητα, τη δικαιοσύνη και την αδελφότητα.

Η στενωπός τούτη χάθηκε πολλές φορές στον αιώνα μας σε συνθήκες πολύ ευνοϊκότερες από τα νότια της Βεγγάζης· θα ήταν στ' αλήθεια πολύ περίεργο να βρεθεί κάτω απ' τον καυτό ήλιο του μουσουλμανισμού, στους αμμόλοφους της Σαχάρας. Ο εξωτισμός δεν μπορεί ν' αντικαταστήσει την πρόταση που ακόμα δε βρέθηκε.

Η εποχή μας φαίνεται να οδεύει σε μια στρατιωτική, καθεστωτική και πολιτισμική μονοκρατορία. Κι ίσως στο μέλλον κάποια καθεστώτα του παρελθόντος —σίγουρα όχι για μίμηση— αποδειχτεί ότι ήταν πολύτιμα. Όχι μόνο σαν «φρένο» ή αντίσταση στον αμερικανικό ιμπεριαλισμό, τη δημοκρατία του κεφαλαίου της Δύσης και τον εβραιοχριστιανικό πολιτισμό αλλά και για τη συμβολή τους στη διατήρηση της ποικιλομορφίας του παγκόσμιου πολιτικο-κοινωνικού οικοσυστήματος. Ίσως, δηλαδή, ν' αποδειχτεί —μετά την κατάρρευση των καθεστώτων της Ανατολής και την επακόλουθα πιθανή κατάρρευση των φουνταμενταλιστικών αραβικών καθεστώτων— ότι όλα τούτα χρησίμευαν αποτελώντας το αντίπαλο δέος της Δύσης. Εδώ ακριβώς εντοπίζεται και το δικό μας ενδιαφέρον, σε αντιδιαστολή με την κατανοητή αλλά άστοχη αδιαφορία των περισσοτέρων οικολόγων, αναρχικών και αριστερών, για τη Λιβύη και το «πείραμα Καντάφι».

Όπως και να 'χει, στην πρόσκληση της Τζαμαχιρίας, στα ελληνικά κόμματα και την κυβέρνηση για να παρακολουθήσουν τα εγκαίνια του μεγαλεπήβολου έργου ύδρευσης που συνέπιπταν με την 22η επέτειο της επανάστασης, ανταποκρίθηκαν μόνο το ΚΚΕ και οι ΟΙΚΟΛΟΓΟΙ ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΟΙ. Από το ΚΚΕ παραβρέθηκαν ο Νίκος Γαζής και ο Μπάμπης Αγγουράκης, από τους ΟΙΚ.ΕΝ. η βουλευτής Αναστασία Ανδρεαδάκη κι η Κατερίνα Λασηθιωτάκη.

Μ.Π.

νερά θα πρασινίσει όλο το βόρειο τμήμα της Λιβύης και θα μπορέσει να παράγει πολλά γεωργικά προϊόντα.

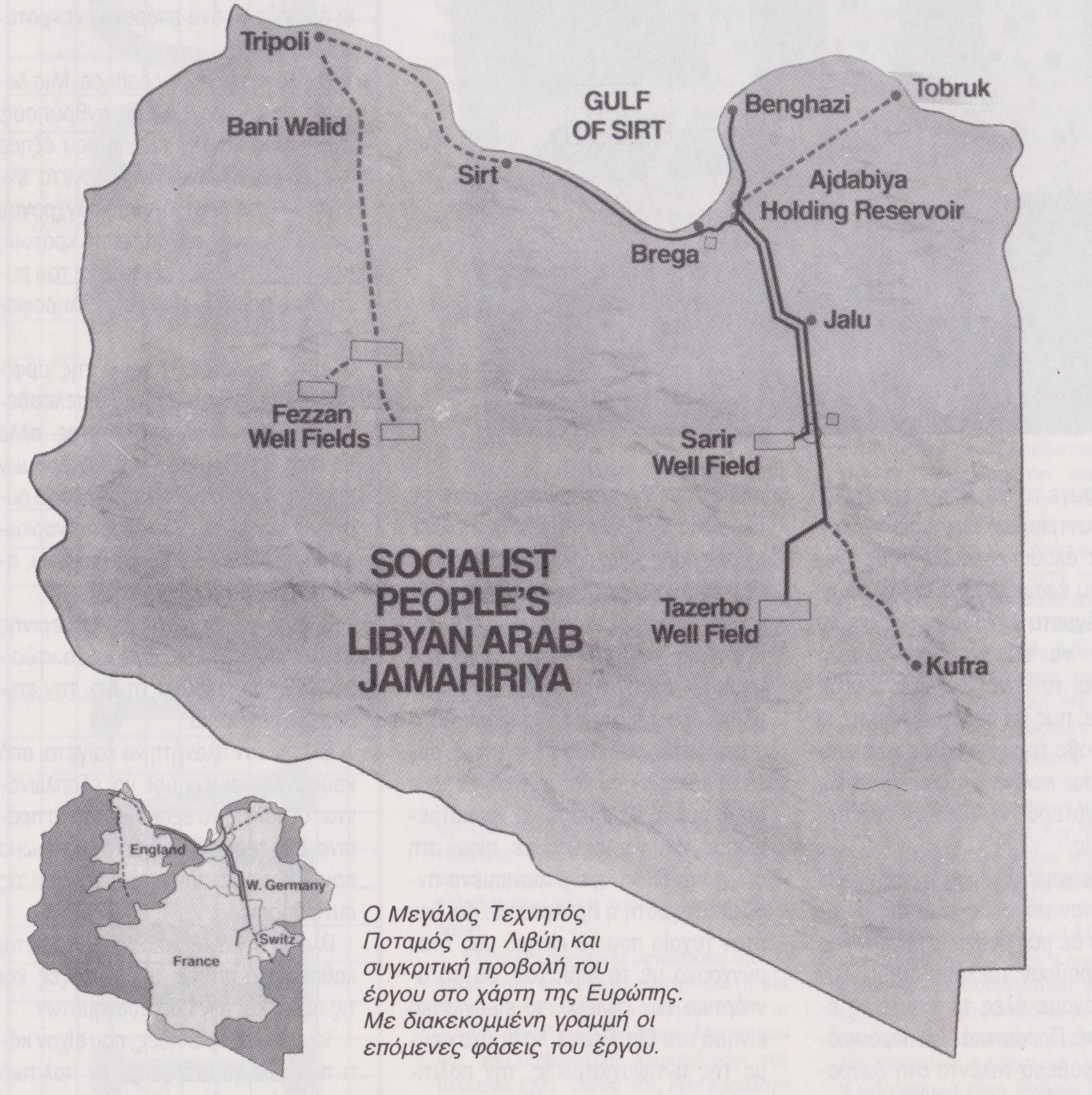
Έχει υπολογιστεί ότι τα αποθέματα του νερού που βρέθηκαν θα διαρκέσουν περίπου πενήντα χρόνια. Η κυβέρνηση υπολογίζει, ότι μετά την εξάντληση των αποθεμάτων, επειδή το έδαφος στο βόρειο τμήμα θα είναι καλλιεργημένο θα μπορεί να συγκρατεί το νερό από τις λίγες βροχές και να δημιουργήσει έναν υδροφόρο ορίζοντα.

Η προσπάθεια είναι αμφιλεγόμενη αφού δεν έχει προηγούμενο και κανείς δεν μπορεί να διαβεβαιώσει για τις επιπτώσεις που θα έχει στο απλό και γι' αυτό εύθραυστο οικοσύστημα της ερήμου. Το βέβαιο είναι ότι γίνεται μια μεγάλης κλίμακας επέμβαση στον υδροφόρο ορίζοντα της ερήμου και δίχως αυτά τα νερά να είναι ανανεώσιμα. Επίσης βέβαιο είναι το τεράστιο πρόβλημα έλλειψης νερού που αντιμετωπίζει η Λιβύη —δεν υπάρχει ούτε πόσιμο

θόντος —σίγουρα όχι για μίμηση— αποδειχτεί ότι ήταν πολύτιμα. Όχι μόνο σαν «φρένο» ή αντίσταση στον αμερικανικό ιμπεριαλισμό, τη δημοκρατία του κεφαλαίου της Δύσης και τον εβραιοχριστιανικό πολιτισμό αλλά και για τη

βρέθηκαν ο Νίκος Γαζής και ο Μπάμπης Αγγουράκης, από τους ΟΙΚ.ΕΝ. η βουλευτής Αναστασία Ανδρεαδάκη κι η Κατερίνα Λασηθιωτάκη.

Μ.Π.

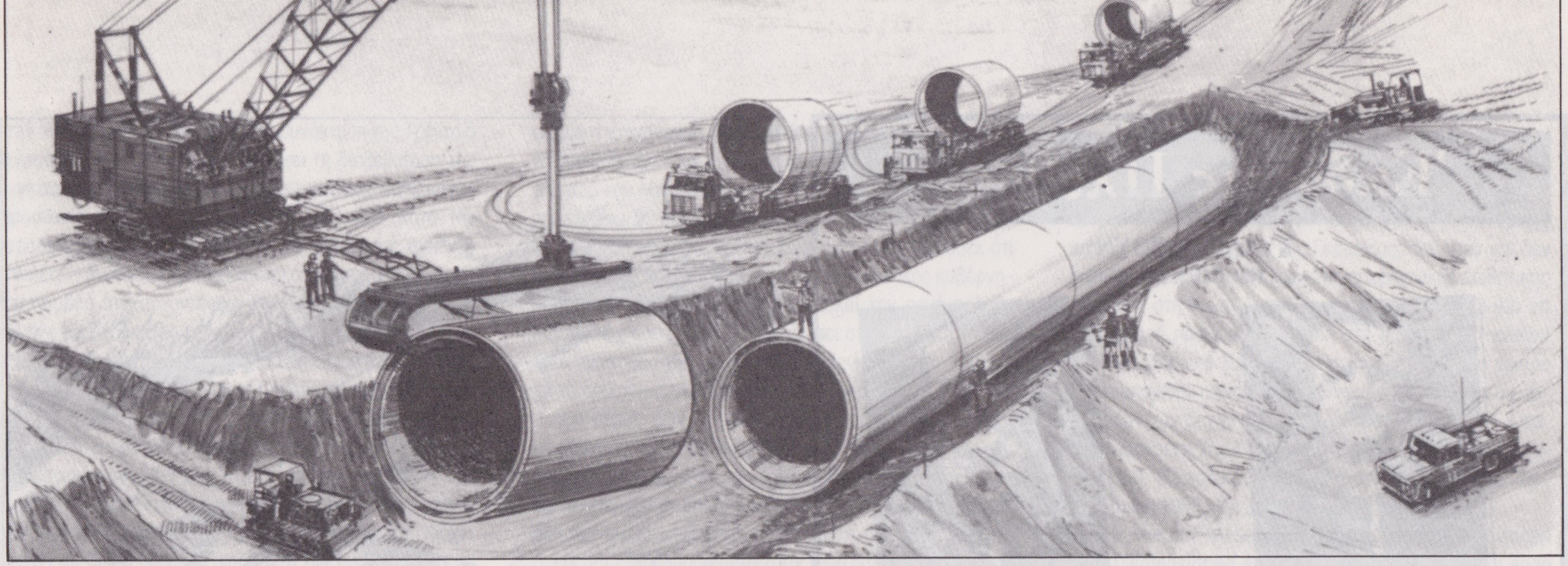
Ο Μεγάλος Τεχνητός Ποταμός στη Λιβύη και συγκριτική προβολή του έργου στο χάρτη της Ευρώπης. Με διακεκομμένη γραμμή οι επόμενες φάσεις του έργου.

ΣΤΙΣ 28 ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ ΕΓΙΝΑΝ ΣΤΗ ΒΕΓΓΑΖΗ της Λιβύης τα εγκαίνια ενός μεγάλου έργου. Στο μέσον της ερήμου και σε μεγάλο βάθος βρέθηκαν 270 πηγές με νερό ηλικίας 3000 έως 5000 ετών. Η κυβέρνηση της Λιβύης με τη βοήθεια Βορειοκορεατών κατασκεύασε αγωγούς και το νερό έφτασε στη Βεγγάζη διανύοντας μια απόσταση χιλίων εννιακοσίων χιλιομέτρων. Αυτό ήταν και το τέλος της πρώτης φάσης του έργου. Η δεύτερη φάση περιλαμβάνει την κατασκευή αγωγών από τη Βεγγάζη μέχρι τη Σύρτη και η τρίτη την προέκταση των αγωγών μέχρι την Τρίπολη. Ο Καντάφι υποστηρίζει ότι μ' αυτά τα νερά θα πρασινίσει όλο το βόρειο τμήμα της Λιβύης και θα μπορέσει να παράγει πολλά γεωργικά προϊόντα.

Έχει υπολογιστεί ότι τα αποθέματα του νερού που βρέθηκαν θα διαρκέσουν περίπου πενήντα χρόνια. Η κυβέρνηση υπολογίζει, ότι μετά την εξάντληση των αποθεμάτων, επειδή το έδαφος στο βόρειο τμήμα θα είναι καλλιεργημένο θα μπορεί να συγκρατεί το νερό από τις λίγες βροχές και να δημιουργήσει έναν υδροφόρο ορίζοντα.

Η προσπάθεια είναι αμφιλεγόμενη αφού δεν έχει προηγούμενο και κανείς δεν μπορεί να διαβεβαιώσει για τις επιπτώσεις που θα έχει στο απλό και γι' αυτό εύθραυστο οικοσύστημα της ερήμου. Το βέβαιο είναι ότι γίνεται μια μεγάλης κλίμακας επέμβαση στον υδροφόρο ορίζοντα της ερήμου και δίχως αυτά τα νερά να είναι ανανεώσιμα. Επίσης βέβαιο είναι το τεράστιο πρόβλημα έλλειψης νερού που αντιμετωπίζει η Λιβύη —δεν υπάρχει ούτε πόσιμο νερό. Το κλίμα στο βόρειο τμήμα είναι ημιερημικό και οι βροχές λιγοστές. Οι καλλιέργειες —μηλιές, αχλαδιές, αμυγδαλιές, αμπέλια και ελιές— είναι όλες ξηρικές χωρίς μεγάλες αποδόσεις. Επιπλέον το έδαφος είναι καλυμμένο από πέτρες, τις λεγόμενες κροκάλες, και πολύ δύσκολα καλλιεργείται. Οι Λίβυοι αναγκάζονται να βγάζουν τις πέτρες μία μία και να καθαρίζουν το χώμα προκειμένου να φτιάξουν καλλιεργήσιμα αγροκτήματα.

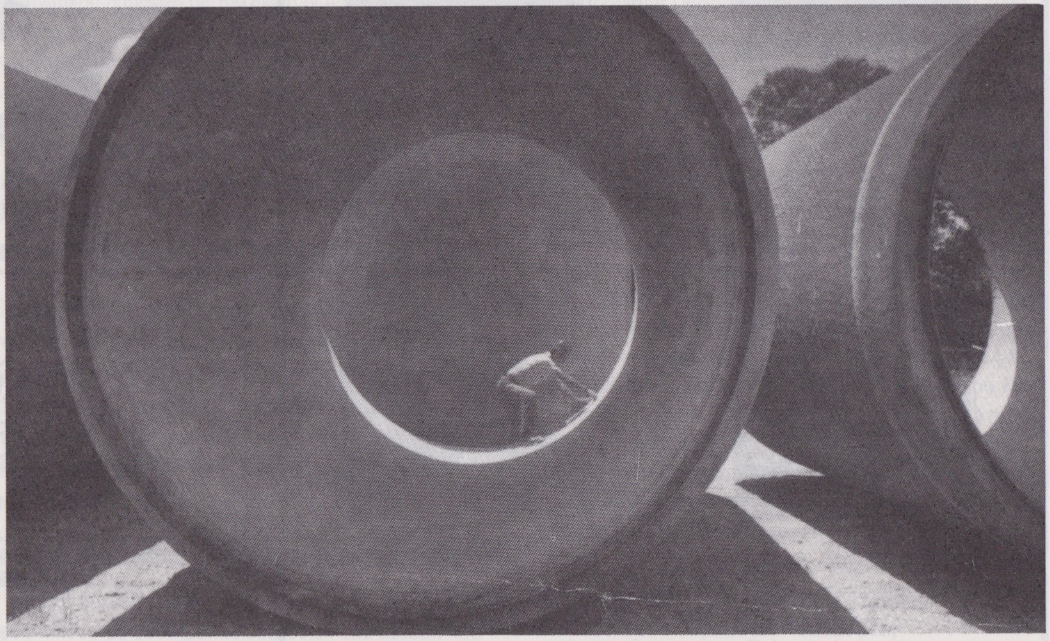
Ο Καντάφι, υπερβολικός ως συνήθως, θεωρεί το έργο ως το... όγδοο θαύμα του κόσμου. Η άφιξη του νερού στη Βεγγάζη, το τέλος δηλαδή της πρώτης φάσης, γιορτάστηκε με μεγαλοπρέπεια και με προσκλήσεις σε όλες σχεδόν τις κυβερνήσεις του κόσμου. Στα εγκαίνια του τεχνητού ποταμού παραβρέθηκαν αντιπροσωπίες ευρωπαϊκών κομμάτων και πρεσβευτές ενώ απουσίαζαν εμφανώς οι κυβερνητικές αντιπροσωπίες. Σχεδόν μοναδική εξαίρεση ο υπουργός Γεωργίας της Κύπρου. Αντίθετα, από τον αραβικό και τον αφρικανικό κόσμο ήταν **όλοι** εκεί. Ο βασιλιάς του Μαρόκου Χασάν, ο πρόεδρος της Αιγύ-

που Μουμπάρακ, ο εκπρόσωπος της PLO Γιασέρ Αραφάτ συνοδευόμενος από πολυμελή αντιπροσωπία, ο πρόεδρος των Σαντινίστας Ντανιέλ Ορτέγκα και πλήθος πετρελαιοπαραγωγοί από την Υεμένη, το Ομάν κ.λπ., πρόεδροι αφρικανικών χωρών όπως του Κογκό, της Κένυα, του Σουδάν κ.ά. Ο αντιαμερικανισμός ήταν διάχυτος στην ατμόσφαιρα και, συνομήλικοι καθώς ήταν όλοι τους, θα έμοιαζαν —αν δεν υπήρχαν οι χιλιάδες Ιρακινοί και Κουβεϊτιανοί νεκροί— με μια γραφική παρέα που σχεδιάζει επαναστάσεις και κάνει ασκήσεις επί χάρτου.

Οι εκπρόσωποι των κομμουνιστικών κομμάτων ήταν πολλοί και σε όλες τις συζητήσεις φαινόταν ο πανικός τους από την κατάρρευση της Σοβιετικής Ένωσης και τις εξελίξεις μετά το πραξικόπημα-οπερέτα. Οι Ευρωπαίοι εκπρόσωποι, έχοντας παρακολουθήσει για χρόνια το «πείραμα Καντάφι», συνεχώς αναρωτιόνταν αν κρατάει ή όχι, αν έχει αντιπολίτευση, αν είναι ακόμη αρεστός στο λαό του.

...η Λιβύη είναι μια χώρα απομονωμένη από τη Δύση που για να μπορέσει να αναπτυχθεί βασίζεται αποκλειστικά στο πετρέλαιο. Ο στόχος του καθεστώτος είναι ο εκσυγχρονισμός και η αυτάρκεια σε μερικά βασικά αγροτικά προϊόντα δίχως —κι αυτό είναι αυτονόητο— κανένα προβληματισμό για τα προβλήματα της βίαιης ανάπτυξης. Βασική αντίφαση του «κανταφικού μοντέλου» αποτελεί το γεγονός πως ενώ από τη μια προωθεί την εκδυτικοποίηση από την άλλη, με τον παναραβισμό που καλλιεργεί, τη σαμποτάρει.

στημα του Καντάφι. Είναι φανερό ότι έχει δημιουργηθεί ένα είδος νομενκλατούρας η οποία απολαμβάνει προνόμια. Το πρόσφατο φιλολαϊκό μέτρο του Καντάφι να μοιράσει από τέσσερα εκτάρια γης σε όποιον το θελήσει, καλλιεργήσιμης πλέον λόγω του νερού, δεν αφορά μόνο τους Λιβύους αλλά και πολίτες των γειτονικών κρατών, δηλαδή Αιγυπτίους, Σουδανέζους, Τυνησίους και Μαροκινούς. Επειδή ο πληθυσμός της Λιβύης είναι μόλις τέσσερα εκατομμύρια ενώ μόνο για τις πετρελαιοπηγές χρειάζονται ένα εκατομμύριο εργάτες, οι γείτονες εύκολα αποκτούν τη λιβυκή υπηκοότητα και μαζί μ' αυ-

σική αντίφαση του «κανταφικού μοντέλου» αποτελεί το γεγονός πως ενώ από τη μια προωθεί την εκδυτικοποίηση (ούτως ή άλλως πολύ δύσκολη σε μια χώρα όπου τα πάντα γίνονται με χαλαρούς ρυθμούς, εντελώς ανοργάνωτα σε κάθε βαθμίδα και μετά από πολλές αναβολές και λάθη) από την άλλη, με τον παναραβισμό που καλλιεργεί, τη σαμποτάρει.

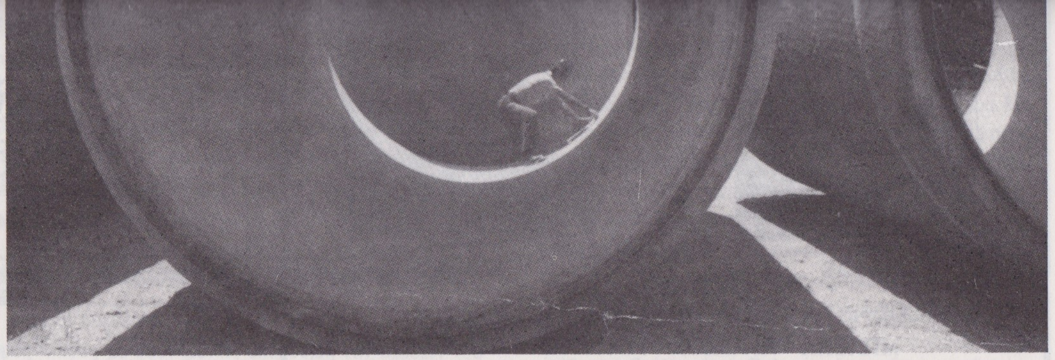
Η ομιλία του Καντάφι στα εγκαίνια του τεχνητού ποταμού έδωσε το στίγμα της εξωτερικής του πολιτικής μετά τα γεγονότα στον Περσικό. Ήταν σαφώς αντιαμερικανική αλλά όχι φιλοπόλεμη. Το νόημα ήταν πως προτιμά να αφήσει τα όπλα κι ότι θέλει να

κροί— με μια γραφική παρέα που σχεδιάζει επαναστάσεις και κάνει ασκήσεις επί χάρτου.

Οι εκπρόσωποι των κομμουνιστικών κομμάτων ήταν πολλοί και σε όλες τις συζητήσεις φαινόταν ο πανικός τους από την κατάρρευση της Σοβιετικής Ένωσης και τις εξελίξεις μετά το πραξικόπημα-οπερέτα. Οι Ευρωπαίοι εκπρόσωποι, έχοντας παρακολουθήσει για χρόνια το «πείραμα Καντάφι», συνεχώς αναρωτιόνταν αν κρατάει ή όχι, αν έχει αντιπολίτευση, αν είναι ακόμη αρεστός στο λαό του.

...η Λιβύη είναι μια χώρα απομονωμένη από τη Δύση που για να μπορέσει να αναπτυχθεί βασίζεται αποκλειστικά στο πετρέλαιο. Ο στόχος του καθεστώτος είναι ο εκσυγχρονισμός και η αυτάρκεια σε μερικά βασικά αγροτικά προϊόντα δίχως —κι αυτό είναι αυτονόητο— κανένα προβληματισμό για τα προβλήματα της βίαιης ανάπτυξης. Βασική αντίφαση του «κανταφικού μοντέλου» αποτελεί το γεγονός πως ενώ από τη μια προωθεί την εκδυτικοποίηση από την άλλη, με τον παναραβισμό που καλλιεργεί, τη σαμποτάρει.

Με την πρώτη ματιά, οι χιλιάδες στρατιώτες στους δρόμους και η πλύση εγκεφάλου από την τηλεόραση, που πρόβαλε για τέσσερις μέρες συνέχεια τον τεχνητό ποταμό, τον Μοαμάρ Καντάφι, τους ίδιους και τους ίδιους τραγουδιστές, έδιναν την εντύπωση ενός κλασικού ολοκληρωτικού καθεστώτος. Μετά το τέλος των εορτασμών ο στρατός (που ίσως εκτελεί και χρέη αστυνομίας) αποσύρθηκε από τους δρόμους και παρέμειναν μόνο οι τροχαίοι. Από την άλλη, ο καθόλου ήπιος εκπολιτισμός, που αποπειράται ο Καντάφι, οδηγεί σε ένταση τους ανθρώπους και σε ενστικτώδη απειθαρχία που τη δείχνουν και προς τις αρχές. Οι χιλιάδες καλόγουστες και φτηνές πολυκατοικίες είναι δύσκολο να δυτικοποιήσουν ένα λαό που έχει πίσω του μια ιστορία χιλιάδων χρόνων νομαδικής ζωής. Ο αναλφαβητισμός φτάνει περίπου το 70% παρ' ότι σ' όλη τη Λιβύη χτίζονται συνεχώς σχολεία. Οι Λίβυοι που σπουδάζουν στο εξωτερικό είναι αυτοί που όταν γυρίσουν στελεχώνουν το σύστημα του Καντάφι. Είναι φανερό ότι έχει δημιουργηθεί ένα είδος νομενκλατούρας η οποία απολαμβάνει προνόμια. Το πρόσφατο φιλολαϊκό μέτρο του Καντάφι να μοιράσει από τέσσερα εκτάρια γης σε όποιον το θελήσει, καλλιεργήσιμης πλέον λόγω του νερού, δεν αφορά μόνο τους Λιβύους αλλά και πολίτες των γειτονικών κρατών, δηλαδή Αιγυπτίους, Σουδανέζους, Τυνησίους και Μαροκινούς. Επειδή ο πληθυσμός της Λιβύης είναι μόλις τέσσερα εκατομμύρια ενώ μόνο για τις πετρελαιοπηγές χρειάζονται ένα εκατομμύριο εργάτες, οι γείτονες εύκολα αποκτούν τη λιβυκή υπηκοότητα και μαζί μ' αυτήν σπίτι και δουλειά.

Συμπερασματικά η Λιβύη είναι μια απομονωμένη από τη Δύση χώρα που για να μπορέσει να αναπτυχθεί βασίζεται αποκλειστικά στο πετρέλαιο. Ο στόχος του καθεστώτος είναι ο εκσυγχρονισμός και η αυτάρκεια σε μερικά βασικά αγροτικά προϊόντα δίχως —κι αυτό είναι αυτονόητο— κανένα προβληματισμό για τα προβλήματα της βίαιης ανάπτυξης. Βασική αντίφαση του «κανταφικού μοντέλου» αποτελεί το γεγονός πως ενώ από τη μια προωθεί την εκδυτικοποίηση (ούτως ή άλλως πολύ δύσκολη σε μια χώρα όπου τα πάντα γίνονται με χαλαρούς ρυθμούς, εντελώς ανοργάνωτα σε κάθε βαθμίδα και μετά από πολλές αναβολές και λάθη) από την άλλη, με τον παναραβισμό που καλλιεργεί, τη σαμποτάρει.

Η ομιλία του Καντάφι στα εγκαίνια του τεχνητού ποταμού έδωσε το στίγμα της εξωτερικής του πολιτικής μετά τα γεγονότα στον Περσικό. Ήταν σαφώς αντιαμερικανική αλλά όχι φιλοπόλεμη. Το νόημα ήταν πως προτιμά να αφήσει τα όπλα κι ότι θέλει να τον αφήσουν κι οι Αμερικανοί ήσυχο. Το επεισόδιο στον κόλπο της Σύρτης, η πρόσφατη πανωλεθρία του Σαντάμ Χουσεΐν (παρά τον πολυδιαφημισμένο από τους δυτικούς στρατό του) αλλά και η κατάρρευση της Σοβιετικής Ένωσης έχουν φαίνεται συνετίσει και τους πιο «ζωηρούς» από τους τριτοκοσμικούς ηγέτες.

Κατερίνα Λασηθιωτάκη

Φωτ.: Αναστασία Ανδρεαδάκη

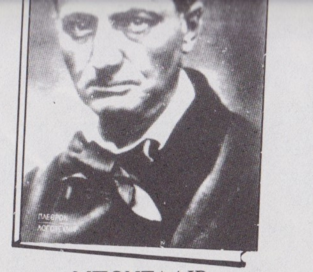
Αναμνηστική φωτογραφία από τα εγκαίνια του Μεγάλου Ποταμού. Από αριστερά: εκπρόσωπος του ΚΚΕ, ο γραμματέας του Σοσιαλιστικού Κόμματος της Πορτογαλίας, η πρώην βουλευτής των ΟΙΚ.ΕΝ., εκπρόσωπος των ΟΙΚ.ΕΝ., ο υπουργός Γεωργίας της Κύπρου, Λίβυος υπεύθυνος και ο πρέσβης του Νεπάλ.

ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΕΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ

Η ΓΕΝΕΣΗ ΤΟΥ ΟΛΟΚΛΗΡΩΤΙΣΜΟΥ *αποτελεί ένα σημαντικό έργο*

ΕΛΥΑΡ

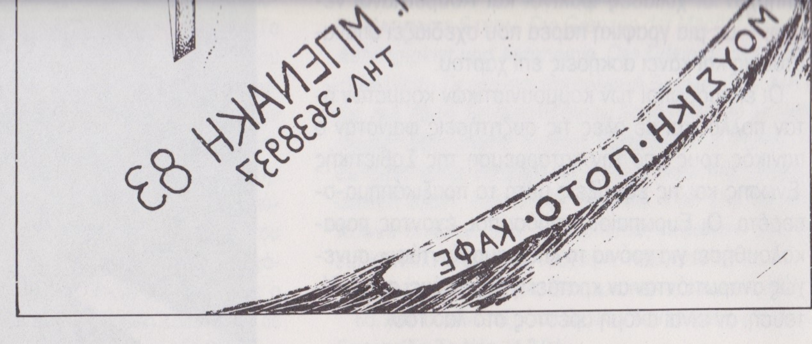

ΜΠΩΝΤΛΑΙΡ

στην ίδια σειρά κυκλοφορούν:

ΜΠΡΕΤΟΝ – ΡΕΜΠΩ – ΛΩΤΡΕΑΜΟΝ – ΜΠΡΕΧΤ
ΜΠΛΕΗΚ – ΑΡΑΓΚΟΝ – ΓΟΥΙΤΜΑΝ – ΣΑΠΦΩ

Βιβλιοπωλείο – Εκδόσεις: Μασσαλίας 20α, 106 80 Αθήνα,
Τηλ. 36.41.260,36.45.057

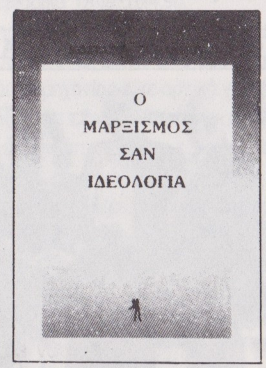

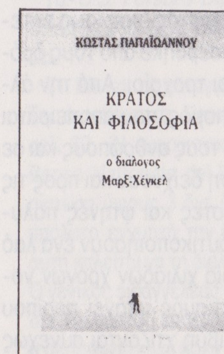
ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΕΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ

***Η ΓΕΝΕΣΗ ΤΟΥ ΟΛΟΚΛΗΡΩΤΙΣΜΟΥ** αποτελεί ένα σημαντικό έργο για την φύση της Σοβιετικής Ένωσης και την εξέλιξη της ρώσικης επανάστασης. Την ώρα που ο σοβιετικός ολοκληρωτισμός πνέει τα λοίσθια, αυτό το πρωτοποριακό βιβλίο καταγράφει τις φιλοσοφικές, ιστορικές, οικονομικές και πολιτισμικές αιτίες της μετεξέλιξης.*

*Ο **Κώστας Παπαϊώαννου** (1925-1981) υπήρξε ένας μεγάλος φιλόσοφος και θεωρητικός που έζησε και δίδαξε στη Γαλλία. Οι **Εναλλακτικές Εκδόσεις** εγκαινίασαν την έκδοση των απάντων του στα ελληνικά αρχίζοντας από την διεισδυτική κριτική του στο μαρξισμό με τα βιβλία **Ο μαρξισμός σαν ιδεολογία** και το **Κράτος και φιλοσοφία**.*

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ: Εναλλακτικό βιβλιοπωλείο «Κομμούνα», Θεμιστοκλέους 37,Αθήνα, τηλ. 3602644
Εναλλακτικό βιβλιοπωλείο «Πράξη», Αρμενοπούλου 24, Θεσσ/νίκη, τηλ. 202349.

ΟΙ ΒΑΡΩΝΟΙ ΤΗΣ ΖΑΧΑΡΗΣ

ΤΟ ΝΗΣΙ ΝΕΓΚΡΟΣ ήταν παλιότερα γνωστό σαν το νησί της ζάχαρης. Σήμερα είναι γνωστό για τη φτώχεια των κατοίκων του και τη βία που ασκεί ο στρατός κι οι πολιτοφύλακες (vigilantes) σ' αυτούς. Δεσπόζει η ανεργία, ο υποσιτισμός και η πείνα.

Οι κάτοικοι του Νέγκρος είχαν πολλά χρόνια να δουν Χριστούγεννα όπως εκείνα του 1988. Στην αρχή της περιόδου, τον Οκτώβριο, η τιμή της ζάχαρης στην τοπική αγορά είχε διπλασιασθεί[1] αφού οι αμερικάνοι, οι κύριοι αγοραστές της φιλιππινέζικης ζάχαρης, εξήγγειλαν αυξήσεις κατά 17,5% στην τιμή της για το 1989.[2] Οι φιλιππινέζικες εξαγωγές από τους 166.374 τόνους του '88 έφτασαν τις 183.398 τόνους. Η επαρχία του Δυτικού Νέγκρος εξασφαλίζει από μόνη της το 65% της φιλιππινέζικης παραγωγής ζάχαρης.[3] Καθόλου αμελητέα συμμετοχή στην οικονομία της χώρας αφού αυτή η βιομηχανία φέρνει ετησίως στο αρχιπέλαγος 624 εκατ.δολ. Στις Φιλιππίνες η παγκόσμια κρίση της ζάχαρης, τα πρώτα χρόνια της δεκαετίας του '80, μεταφράστηκε σε μια πτώση της παραγωγής ίση με το

συνδικάτου εργαζομένων της ζάχαρης (NFSW), μονάχα το 5%-7% των ιδιοκτητών γης πληρώνουν το νόμιμο ημερομίσθιο των 48,5 πέσος.[8] Συνήθως οι άνδρες παίρνουν 20-30 πέσος, οι γυναίκες 15-20 πέσος και τα παιδιά 7-10 πέσος.[9] Μια έρευνα της NFSW τονίζει ότι 10-15 εργαζόμενοι πρέπει να μοιρασθούν 4000 πέσος για εργασία δύο εβδομάδων, στο διάστημα των οποίων ο καθένας δουλεύει δύο ή τρεις μέρες.

Οι εργαζόμενοι είναι απασχολημένοι περίπου 170 μέρες το χρόνο, την περίοδο από τον Οκτώβριο μέχρι το Μάρτιο. Πληρωνόμενοι με το μίνιμουμ του μισθού, οι εργάτες του ζαχαροκάλαμου δεν ξεπερνούν, κατά μέσο όρο, τα 8,25 πέσος την ημέρα.[10] Αν ληφθεί υπ' όψιν ότι η φιλιππινέζικη οικογένεια αποτελείται, κατά μέσο όρο, από έξι άτομα, σημαίνει ότι αντιστοιχεί λίγο περισσότερο από ένα πέσος για κάθε άνθρωπο την ημέρα.

Οι ιδιοκτήτες γης εξηγούν ως εξής την κατάσταση: «Καταστραφήκαμε από τον Μάρκος και τους φίλους του. Ενώ οι τιμές έπεφταν, οι τράπεζες μας δάνειζαν χρήματα με τόκο 19%-40%. Η κυβέρνηση εκείνης της εποχής πούλαγε τη ζάχαρη 180 πέσος το picul[11] ενώ σε μας έφθαναν μόνο 120 πέσος κι αυτά καθυστερημένα. Αναγκαζόμασταν να υποθηκεύουμε τη γη. Υπήρξε μια ελπίδα όταν ανέλαβε την εξουσία η Κορασόν Ακίνο όμως, όταν ήρθε εδώ, τον Οκτώβριο του '86, μας δήλωσε ότι η βιομηχανία της ζάχαρης είναι νεκρή».

ΠΑΡΑΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΕΣ ΟΡΓΑΝΩΣΕΙΣ ΣΤΗΝ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΤΩΝ ΙΔΙΟΚΤΗΤΩΝ ΓΗΣ

Η ΕΝΤΑΣΗ μεταξύ των γαιοκτημόνων και των εργαζομένων συνεχώς κλιμακώνεται. Το Νέγκρος έχει γίνει θέατρο βίαιων συγκρούσεων. Με το πρόσχημα της πάλης ενάντια στον ανταρτοπόλεμο, στρατός και γαιοκτήμονες έχουν σχηματίσει σώματα εθνοφρουράς, πραγματικές παραστρατιωτικές οργανώσεις. Οι Alsa Masa κάτω από τη διοίκηση των στρατιωτικών και οι πολιτοφύλακες στην υπηρεσία των γαιοκτημόνων ήρθαν να ενισχύσουν τις Civil Home Defense Forces (CHDF), που φτιάχτηκαν από τον Μάρκος και μετονομάστηκαν πριν μερικά χρόνια σε Philippine Constabulary Forward Command (PCFC). Αναγνωρισμένες από την πρόεδρο Ακίνο, παρά τις επαναλαμβανόμενες υποσχέσεις κατάργησής τους, οι παραστρατιωτικές οργανώσεις εξα-

γης που προορίζουν γι' αυτό το σκοπό 5-7 πέσος ανά picul ζάχαρης.[14] Υπάρχουν ήδη 3.000 παραστρατιωτικοί σε μόνιμη υπηρεσία ενώ άλλες 3.000 εκπαιδεύονται. Μόνο στο νησί Νέγκρος υπολογίζεται να φθάσουν οι παραστρατιωτικοί τις 12.000 ενώ για όλες τις Φιλιππίνες να επιστρατευθούν 150.000 άνδρες.

ΚΑΤΑΦΕΥΓΟΝΤΑΣ ΣΤΟ ΝΕΓΚΡΟΣ

ΤΟΝ ΑΠΡΙΛΙΟ ΤΟΥ '89, 657 άτομα βρήκαν καταφύγιο στο σεμινάριο του Sacro Cuore στο Μπάκολοντ, πρωτεύουσα του Δυτικού Νέγκρος. Δεν ήταν παρά ένα μικρό τμήμα από τους 35.000 ανθρώπους που αναγκάστηκαν από το στρατό να εγκαταλείψουν τα σπίτια τους πάνω στα βουνά του Κεντρικού Νέγκρος όταν ξεκίνησε η «Επιχείρηση Κεραυνός». Ως τον Ιούλιο είχαν πεθάνει 280 πρόσφυγες, οι περισσότεροι παιδιά που είχαν προσβληθεί από πνευμονικές και εντερικές ασθένειες.

Στις 8 Ιουλίου 15 πολιτοφύλακες παρουσιάσθηκαν στο σεμινάριο και ζήτησαν να εγκαταλείψουν οι πρόσφυγες το μέρος, διαφορετικά θα συλλαμβάνονταν. Την επομένη ο Ραδιοσταθμός του Μπάκολοντ εξαπέλυσε επίθεση κατά των προσφύγων και απείλησε με ένοπλες επιθέσεις αν μέσα σε τρεις μέρες δεν εγκατέλειπαν το καταφύγιό τους. Οι πρόσφυγες απευθύνθηκαν στον Κυβερνήτη ζητώντας να τους επιτρέψει να ξαναγυρίσουν στα σπίτια τους και στα χωράφια τους καθώς και να αποκατασταθούν οι ζημιές που προκλήθηκαν από τους στρατιωτικούς στις κατοικίες, στα ζώα και στις σοδειές. Ο Κυβερνήτης δεν αξιώθηκε να απαντήσει και μόνον ο επίσκοπος Antonio Fortich ασχολήθηκε με την προστασία της ακεραιότητας και τη διαβίωση των προσφύγων. Ανάμεσα στα άλλα, ο επίσκοπος έκανε έκκληση σ' όλες τις θρησκευτικές ομάδες αλλά και στη διεθνή κοινότητα να έρθουν στο Νέγκρος για να δουν με τα μάτια τους την κρίσιμη κατάσταση στην οποία βρίσκονται οι πρόσφυγες και να διασφαλίσουν μια μη βίαιη λύση.

Μια άλλη πολεμική επιχείρηση, η «Επιχείρηση Ελευθερίας», η οποία ετοιμάζεται και θα λάβει χώρα στα βουνά του Κεντρικού Νέγκρος, υπολογίζεται ότι θα δημιουργήσει ίσως και 100.000 πρόσφυγες.

Μετάφραση: **Κώστας Αποστολίδης**

Άρθρο του περιοδικού *Kalayan*, Τεύχος 5, βασισμένο σε στοιχεία του *Monde Diplomatique*.

ΤΗΣ ΖΑΧΑΡΗΣ

ΤΟ ΝΗΣΙ ΝΕΓΚΡΟΣ ήταν παλιότερα γνωστό σαν το νησί της ζάχαρης. Σήμερα είναι γνωστό για τη φτώχεια των κατοίκων του και τη βία που ασκεί ο στρατός κι οι πολιτοφύλακες (vigilantes) σ' αυτούς. Δεσπόζει η ανεργία, ο υποσιτισμός και η πείνα.

Οι κάτοικοι του Νέγκρος είχαν πολλά χρόνια να δουν Χριστούγεννα όπως εκείνα του 1988. Στην αρχή της περιόδου, τον Οκτώβριο, η τιμή της ζάχαρης στην τοπική αγορά είχε διπλασιασθεί[1] αφού οι αμερικάνοι, οι κύριοι αγοραστές της φιλιππινέζικης ζάχαρης, εξήγγειλαν αυξήσεις κατά 17,5% στην τιμή της για το 1989.[2] Οι φιλιππινέζικες εξαγωγές από τους 166.374 τόνους του '88 έφτασαν τις 183.398 τόνους. Η επαρχία του Δυτικού Νέγκρος εξασφαλίζει από μόνη της το 65% της φιλιππινέζικης παραγωγής ζάχαρης.[3] Καθόλου αμελητέα συμμετοχή στην οικονομία της χώρας αφού αυτή η βιομηχανία φέρνει ετησίως στο αρχιπέλαγος 624 εκατ.δολ. Στις Φιλιππίνες η παγκόσμια κρίση της ζάχαρης, τα πρώτα χρόνια της δεκαετίας του '80, μεταφράστηκε σε μια πτώση της παραγωγής ίση με το 35,5%.[4] Τα στοιχεία προέρχονται από την Sugar Regulatory Administration (S.R.A.) και δεν είναι αμφισβητήσιμα.[5]

Μεταξύ του 1980 και του 1988 η φυτεμένη με ζαχαροκάλαμο γη στο Νέγκρος ελαττώθηκε κατά 50,5%. Την ίδια περίοδο στο σύνολο της χώρας η καλλιεργημένη με ζαχαροκάλαμα επιφάνεια μειωνόταν κατά 40,5%.

Στο Μπάκολοντ, πρωτεύουσα του Δυτικού Νέγκρος, η κοινή γνώμη πίστεψε ότι η κατάσταση θ' άρχιζε να καλυτερεύει μετά το 1989. Οι επενδύσεις ξανάρχισαν, οι ιδιοκτήτες γης συνειδητοποιούσαν τους κινδύνους της μονοκαλλιέργειας και στρέφονταν στην παραγωγή γαρίδας για την γιαπωνέζικη αγορά.[6] Οι ιδιοκτήτες γης άρχισαν να επιστρέφουν τα οφειλόμενα στις τράπεζες και επέστρεψαν στις συνήθεις ασχολίες τους: στα πολυτελή αμάξια τους και στο τοπικό καζίνο. Μέσα σ' ένα χρόνο ο τζίρος του καζίνου αυξήθηκε κατά 30%.[7]

Από το καινούργιο ξεκίνημα οι εργάτες του ζαχαροκάλαμου δεν απέκτησαν κανένα προνόμιο. Σύμφωνα με τον Nenita Mahinay, υπεύθυνο του 120 πέσος κι αυτά καθυστερημένα. Αναγκαζόμασταν να υποθηκεύουμε τη γη. Υπήρξε μια ελπίδα όταν ανέλαβε την εξουσία η Κορασόν Ακίνο όμως, όταν ήρθε εδώ, τον Οκτώβριο του '86, μας δήλωσε ότι η βιομηχανία της ζάχαρης είναι νεκρή».

ΠΑΡΑΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΕΣ ΟΡΓΑΝΩΣΕΙΣ ΣΤΗΝ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΤΩΝ ΙΔΙΟΚΤΗΤΩΝ ΓΗΣ

Η ΕΝΤΑΣΗ μεταξύ των γαιοκτημόνων και των εργαζομένων συνεχώς κλιμακώνεται. Το Νέγκρος έχει γίνει θέατρο βίαιων συγκρούσεων. Με το πρόσχημα της πάλης ενάντια στον ανταρτοπόλεμο, στρατός και γαιοκτήμονες έχουν σχηματίσει σώματα εθνοφρουράς, πραγματικές παραστρατιωτικές οργανώσεις. Οι Alsa Masa κάτω από τη διοίκηση των στρατιωτικών και οι πολιτοφύλακες στην υπηρεσία των γαιοκτημόνων ήρθαν να ενισχύσουν τις Civil Home Defense Forces (CHDF), που φτιάχτηκαν από τον Μάρκος και μετονομάστηκαν πριν μερικά χρόνια σε Philippine Constabulary Forward Command (PCFC). Αναγνωρισμένες από την πρόεδρο Ακίνο, παρά τις επαναλαμβανόμενες υποσχέσεις κατάργησής τους, οι παραστρατιωτικές οργανώσεις εξακολουθούν να τρομοκρατούν τον πληθυσμό, να σκοτώνουν, να καταστρέφουν, να βασανίζουν, να βιάζουν, να καίνε τα σπίτια...

Όταν, το Δεκέμβριο του '87, ανέλαβε το υπουργείο Άμυνας ο στρατηγός Φιντέλ Ράμος, διοικητής των Ενόπλων Δυνάμεων, τα πράγματα πήραν μια καινούργια τροπή. Ο Ράμος χρησιμοποίησε τεχνικές καταστολής της εποχής του Μάρκος τις οποίες γνώριζε καλά αφού κι ο ίδιος τις είχε ήδη από τότε εφαρμόσει. Στην περιοχή του Μπίκολ πρωτοχρησιμοποιήθηκαν τα Ειδικά Αποσπάσματα Δράσης (SOT)[12] και σε λίγο καιρό ενοποιήθηκαν με άλλες παραστρατιωτικές ομάδες στο Civil Armed Force Geographical Units (CAFGU), που αντικαθιστά πλέον τις CHDF του Μάρκος και το PCFC.

Ο προτεινόμενος από την κυβέρνηση προϋπολογισμός για το 1989 διέθετε για το KAFGU 584 εκατ. πέσος, τα οποία με πρόταση της επιτροπής της Βουλής μειώθηκαν σε 384 εκατ.[13] Στο Νέγκρος τα μέλη αυτών των δυνάμεων εισπράττουν μηνιαία αποζημίωση της τάξης των 1.200 πέσος. Σύμφωνα με το NFSW χρηματοδοτούνται από τους ιδιοκτήτες λησε με ένοπλες επιθέσεις αν μέσα σε τρεις μέρες δεν εγκατέλειπαν το καταφύγιό τους. Οι πρόσφυγες απευθύνθηκαν στον Κυβερνήτη ζητώντας να τους επιτρέψει να ξαναγυρίσουν στα σπίτια τους και στα χωράφια τους καθώς και να αποκατασταθούν οι ζημιές που προκλήθηκαν από τους στρατιωτικούς στις κατοικίες, στα ζώα και στις σοδειές. Ο Κυβερνήτης δεν αξιώθηκε να απαντήσει και μόνον ο επίσκοπος Antonio Fortich ασχολήθηκε με την προστασία της ακεραιότητας και τη διαβίωση των προσφύγων. Ανάμεσα στα άλλα, ο επίσκοπος έκανε έκκληση σ' όλες τις θρησκευτικές ομάδες αλλά και στη διεθνή κοινότητα να έρθουν στο Νέγκρος για να δουν με τα μάτια τους την κρίσιμη κατάσταση στην οποία βρίσκονται οι πρόσφυγες και να διασφαλίσουν μια μη βίαιη λύση.

Μια άλλη πολεμική επιχείρηση, η «Επιχείρηση Ελευθερίας», η οποία ετοιμάζεται και θα λάβει χώρα στα βουνά του Κεντρικού Νέγκρος, υπολογίζεται ότι θα δημιουργήσει ίσως και 100.000 πρόσφυγες.

Μετάφραση: **Κώστας Αποστολίδης**

Άρθρο του περιοδικού *Kalayan,* Τεύχος 5, βασισμένο σε στοιχεία του *Monde Diplomatique.*

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1. Στην τοπική αγορά η ζάχαρη, από 6 σεντς του δολαρίου που κόστιζε η λίβρα το '86, έφθασε τα 14 σεντς το '87 και τα 18,5 το '88 (Πηγή: *Far Eastern Economic Review,* 1.12.88).
2. Υπουργείο Γεωργίας, Ουάσιγκτον.
3. Στοιχείο από την Εθνική Ομοσπονδία Εργαζομένων Ζάχαρης (NFSW)
4. Στοιχείο από τον Διεθνή Οργανισμό Ζάχαρης.
5. SRA: Ρυθμιστική Επιτροπή Ζάχαρης.
6. Η παραγωγή γαρίδων στις Φιλιππίνες από 11.800 τόνους το '86 έφθασε τους 21.600 τόννους το '88.
7. *Far Eastern Economic Review,* 1.12.88.
8. 1$ = 21,4 πέσος.
9. *Midweek,* Μανίλα, 21.12.88.
10. Το όριο της φτώχειας για μια οικογένεια έξι ατόμων είναι 120 πέσος την ημέρα.
11. 1 picul = 63,25 kgr.
12. Τα SOT αποτελούνται από στρατολογημένους πολίτες κι έχουν ως κύριο καθήκον ν' απομονώνουν τους αντάρτες από τον πληθυσμό.
13. *Daily Globe,* Μανίλα, 18.12.88.
14. Το ένα picul πουλιέται 590 πέσος. Την περίοδο 1986-87 το Νέγκρος, με παραγωγή 12 εκατ., απέφερε ετησίως 60-80 εκατ.πέσος στους γαιοκτήμονες για τη στήριξη των παραστρατιωτικών οργανώσεων.

Η Ανατολική Παράδοση στη Νέα Εποχή

ΕΥΑΓΓΕΛΙΚΗ ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΤΗΣ ΠΕΝΤΗΚΟΣΤΗΣ αλλά και Ευαγγελική Εκκλησία της Εβδόμης Ημέρας. Ροδοσταυρικό Τάγμα A.M.O.R.C., Κέντρα Εσωτερικών Μελετών-Απόκρυφος ή ...Αναθεωρημένος Χριστιανισμός αλλά και Καββάλα, Βουδισμός και Γιόγκα made in Greece, αρχαιολάτρες μυστικιστές και... δε συμμαζεύεται.

Το μεταφυσικό-αποκρυφιστικό ρεύμα είχε κάνει την πρώτη αξιοσημείωτη εμφάνισή του στην Ελλάδα στις αρχές της προηγούμενης δεκαετίας, για να προβάλει δυναμικά στο προσκήνιο στη δεκαετία που διανύουμε. Σημεία της Νέας Εποχής ή μαζική εισβολή συμμοριών «προστασίας και εκμετάλλευσης» του πνεύματος;

Στην αρχή ήταν η πολιτική: μετά την πτώση της χούντας είχαμε την έκρηξη της πολιτικοποίησης. Ζυμώσεις, ιδέες και ομάδες κάθε απόχρωσης, ατέρμονες συζητήσεις και αντιπαραθέσεις, κομματικοποίηση απ' το γυμνάσιο κι όλοι να αναμένουν κάποια επανάσταση, που όλο πλησίαζε μα ποτέ δεν ερχόταν η... άτιμη. Ο κόσμος άρχισε σιγά σιγά ν' απογοητεύεται. Άλλοι, οι πιο πολλοί, ενσωματώνονται στο «κατεστημένο» κι άλλοι στρέφονται προς άλλες διεξόδους˙ αφού δεν μπορούμε ν' αλλάξουμε την πραγματικότητα ας επιχειρήσουμε να κερδίσουμε την αιωνιότητα. Κι ήταν τότε, αρχές της δεκαετίας του '80, που άρχισαν ν' ανακαλύπτουν οι Έλληνες τις έννοιες «αυτογνωσία», «θεοσοφία», «συνειδητότητα» κ.ά.

Το ρεύμα αυτό είναι παράλληλο με την όλο και ευρύτερη χρήση ευφορικών, παραισθησιογόνων και ναρκωτικών κάθε είδους καθώς και με τη στροφή στη «λογοτεχνία της φυγής». Τα παραψυχολογικά

για την ηθική και χλευάζει οτιδήποτε μη ορθολογιστικό αλλά έχει κάθε συμφέρον από τη δράση τέτοιων ομάδων.

Η μαζική εμφάνιση και παραγωγή των προϊόντων αυτών στη Δύση είναι ταυτόχρονη με την ανακάλυψη της σοφίας της Ανατολής από τη δυτικοευρωπαϊκή και βορειοαμερικανική νεολαία. Το φαινόμενο αυτό άρχισε ν' αναπτύσσεται ραγδαία μετά το τέλος του Β' Παγκόσμιου Πολέμου και σημαντική ήταν η ώθηση που έδωσαν τα βιβλία του Χέρμαν Έσε. Δεν είναι καθόλου τυχαίο. Οφείλεται στα αδιέξοδα που οδηγεί ο τεχνοκρατούμενος και υλικοεξαρτημένος δυτικός πολιτισμός. Αδιέξοδα της ψυχής και του πνεύματος, που αδυνατεί να καλύψει η επικρατούσα θρησκεία του είτε στην καθολική είτε στην προτεσταντική της εκδοχή. Γιατί η θρησκεία αυτή κατάντησε να λειτουργεί όχι ως υπαρξιακό βίωμα αλλά σαν «σάουνα συνείδησης», έχοντας αποκοπεί από την καθημερινή ζωή, έχοντας χάσει δηλαδή κάθε σημασία της. Είναι η θρησκεία που ουσιαστικά γέννησε τον καπιταλισμό, μια κοσμοθεωρία, ίσως τη μόνη, δίχως ηθική αφού κεντρική ιδέα της είναι το χρήμα, το κέρδος. Το χρήμα όμως δε λυτρώνει τον άνθρωπο από την υπαρξιακή του αγωνία.

...τα νέα ρεύματα, για τη συντριπτική πλειοψηφία των ανθρώπων που τα ακολουθούν, αποκτούν το χαρακτήρα της μόδας. Ακολουθούν τους νόμους της ελεύθερης αγοράς, η οποία έχει διαρκώς ανάγκη συνεχούς παραγωγής νέων υλικών και «πνευματικών» προϊόντων και υποπροϊόντων προσωρινής χρησιμότητας. Πνευματικοί θησαυροί όπως ο

ώνα, που ονομάστηκε μεταρρύθμιση. Οι προτεστάντες οδηγούν το χριστιανισμό σε ακόμη μεγαλύτερη διαστρέβλωση. Η παπική αυθεντία αντικαθίσταται με την αυθεντία των αγίων γραφών ενώ αγνοείται η παράδοση, δηλαδή η εξέλιξη της θρησκείας μέσα στη ζωή. Προβάλλεται ο ατομικισμός. Η πίστη διαχωρίζεται από τα αγαθά έργα, δίνοντας έτσι ηθική κάλυψη και «πράσινο φως» σε κάθε λογής «αγαθοεργίες» και δικαιολογεί ηθικά το κυνήγι και τη συσσώρευση χρήματος. Στις κυρίως προτεσταντικές χώρες (Γερμανία, Ελβετία, Ολλανδία, Αγγλία) είναι που αναπτύχθηκε η ελεύθερη οικονομία και το τραπεζικό σύστημα, ο στύλος του καπιταλισμού, ο οποίος μετά τον 18ο αιώνα θα εξελιχθεί στις ΗΠΑ στην πιο ακραία και χυδαία έκφρασή του. Τα θεμέλια είχαν βεβαίως τεθεί ήδη στη Βενετία και τις άλλες ιταλικές πόλεις της Αναγέννησης αφού ο οικονομικός και πολιτικός ιμπεριαλισμός είναι ρωμαιοκαθολικής προέλευσης.

Οι «αξίες» του καπιταλισμού —ατομικισμός, ανταγωνισμός, ευδαιμονισμός, υλισμός— οδήγησαν προοδευτικά στην ψυχοπνευματική κενότητα. Οι κριτικές στη θρησκεία από το μαρξισμό, τον επιστημονισμό, το φροϋδισμό και τον άθεο υπαρξισμό μοιάζουν εμπεριστατωμένες και ορθές. Στηριγμένες όμως κι αυτές στη λυτρωτική δυνατότητα της πεπερασμένης ανθρώπινης γνώσης, οδηγούν με τη σειρά τους σε νέους έρημους τόπους.

Φθάνουμε έτσι στον 20ο αιώνα κι ιδιαίτερα στο δεύτερο μισό του, όπου ο κόσμος και κυρίως η νεολαία της υλικής ευημερίας και της πνευματικής ολιγάρκειας αρχίζει ν' αποζητά τις αιώνιες αλήθειες στην πατρίδα τους, στην Ανατολή. Η λύτρωση, που

προβάλει δυναμικά στο προσκήνιο στη δεκαετία που διανύουμε. Σημεία της Νέας Εποχής ή μαζική εισβολή συμμοριών «προστασίας και εκμετάλλευσης» του πνεύματος;

Στην αρχή ήταν η πολιτική: μετά την πτώση της χούντας είχαμε την έκρηξη της πολιτικοποίησης. Ζυμώσεις, ιδέες και ομάδες κάθε απόχρωσης, ατέρμονες συζητήσεις και αντιπαραθέσεις, κομματικοποίηση απ' το γυμνάσιο κι όλοι να αναμένουν κάποια επανάσταση, που όλο πλησίαζε μα ποτέ δεν ερχόταν η... άτιμη. Ο κόσμος άρχισε σιγά σιγά ν' απογοητεύεται. Άλλοι, οι πιο πολλοί, ενσωματώνονται στο «κατεστημένο» κι άλλοι στρέφονται προς άλλες διεξόδους· αφού δεν μπορούμε ν' αλλάξουμε την πραγματικότητα ας επιχειρήσουμε να κερδίσουμε την αιωνιότητα. Κι ήταν τότε, αρχές της δεκαετίας του '80, που άρχισαν ν' ανακαλύπτουν οι Έλληνες τις έννοιες «αυτογνωσία», «θεοσοφία», «συνειδητότητα» κ.ά.

Το ρεύμα αυτό είναι παράλληλο με την όλο και ευρύτερη χρήση ευφορικών, παραισθησιογόνων και ναρκωτικών κάθε είδους καθώς και με τη στροφή στη «λογοτεχνία της φυγής». Τα παραψυχολογικά και μεταφυσικά περιοδικά, βιβλία και εκδοτικοί οίκοι αυξάνονται και πληθύνονται ενώ όλες αυτές οι ποικιλώνυμες ομάδες φυτρώνουν σαν τ' αγριόχορτα και στρέφουν τη δράση τους στα πιο ευάλωτα κοινωνικά στρώματα: «περιθωριακούς», τοξικοεξαρτημένους, παιδιά των Εξαρχείων, άνεργους.

Υποτίθεται ότι το γνώθι σαυτόν είναι το πρώτο βήμα για τη γνώση του συνανθρώπου και του περιβάλλοντος. Κατά πόσον όμως όλες αυτές οι ομάδες και οι θεωρίες τους βοηθούν ή δείχνουν δρόμους αυτογνωσίας, αυτοσυνείδησης και ανακάλυψης του εαυτού; Κατά πόσο προάγουν τη συντροφικότητα, την αλληλεγγύη, την επιθυμία για κοινωνικές βελτιώσεις και αλλαγές; Στερείται ο τόπος μας αυτόχθονων μεταφυσικών αντιλήψεων ή μήπως δε μας καλύπτουν αυτές;

Η αλήθεια είναι ότι όλο αυτό το μεταφυσικό ρεύμα που αναφέραμε έχει πάρει τελευταία ανησυχητικές διαστάσεις διότι, όπως θα δούμε στη συνέχεια, η συντριπτική πλειοψηφία όλων τούτων των αιρέσεων και οργανώσεων παίζουν απλώς το δικό τους ρόλο στην υπηρεσία ενός συστήματος, που αδιαφορεί είναι καθόλου τυχαίο. Οφείλεται στο αδιέξοδο που οδηγεί ο τεχνοκρατούμενος και υλικοεξαρτημένος δυτικός πολιτισμός. Αδιέξοδα της ψυχής και του πνεύματος, που αδυνατεί να καλύψει η επικρατούσα θρησκεία του είτε στην καθολική είτε στην προτεσταντική της εκδοχή. Γιατί η θρησκεία αυτή κατάντησε να λειτουργεί όχι ως υπαρξιακό βίωμα αλλά σαν «σάουνα συνείδησης», έχοντας αποκοπεί από την καθημερινή ζωή, έχοντας χάσει δηλαδή κάθε σημασία της. Είναι η θρησκεία που ουσιαστικά γέννησε τον καπιταλισμό, μια κοσμοθεωρία, ίσως τη μόνη, δίχως ηθική αφού κεντρική ιδέα της είναι το χρήμα, το κέρδος. Το χρήμα όμως δε λυτρώνει τον άνθρωπο από την υπαρξιακή του αγωνία.

...τα νέα ρεύματα, για τη συντριπτική πλειοψηφία των ανθρώπων που τα ακολουθούν, αποκτούν το χαρακτήρα της μόδας. Ακολουθούν τους νόμους της ελεύθερης αγοράς, η οποία έχει διαρκώς ανάγκη συνεχούς παραγωγής νέων υλικών και «πνευματικών» προϊόντων και υποπροϊόντων προσωρινής χρησιμότητας. Πνευματικοί θησαυροί όπως ο βουδισμός, το ζεν, το ταό (...) καταναλώνονται στη Δύση σαν εξωτικά προϊόντα κατά τον ίδιο ακριβώς τρόπο που οι Δυτικοί καταληστεύουν τους πολύτιμους υλικούς πόρους του υπόλοιπου κόσμου.

Ο ρωμαιοκαθολικισμός, από τον 11ο-12ο αιώνα κι εφεξής, παραχαράσσει τελείως το νόημα του χριστιανισμού. Αρχής γενομένης από τους Σχολαστικούς, που χρησιμοποιούν ως υπόβαθρο τον Αριστοτέλη, ο χριστιανισμός «θρησκειοποιείται» και γίνεται μέσο ικανοποίησης των πολιτικών φιλοδοξιών των Φράγκων και Λατίνων ηγεμόνων και παπών. Ο ορθολογισμός υποκαθιστά τη δυναμική απροσδιοριστία της ζωής, η οποία μπαίνει στο γύψο της «λογικής». Μιας λογικής που νοείται ως αυθεντία, είτε με τη μορφή ηθικών επιταγών είτε ως άλλοθι συγκεκριμένης πολιτικής και κοινωνικής πρακτικής. Η θρησκεία χάνει τη βιωματική της υπόσταση· η θέσπιση της Ιεράς Εξέτασης και του παπικού αλάθητου είναι ο πρώτος ξεκάθαρος ολοκληρωτισμός στην ιστορία.

Όλα αυτά προκαλούν την αντίδραση του 16ου αιώνα ... ρες (Γερμανία, Ελβετία, Ολλανδία, Αγγλία) είναι που αναπτύχθηκε η ελεύθερη οικονομία και το τραπεζικό σύστημα, ο στύλος του καπιταλισμού, ο οποίος μετά τον 18ο αιώνα θα εξελιχθεί στις ΗΠΑ στην πιο ακραία και χυδαία έκφρασή του. Τα θεμέλια είχαν βεβαίως τεθεί ήδη στη Βενετία και τις άλλες ιταλικές πόλεις της Αναγέννησης αφού ο οικονομικός και πολιτικός ιμπεριαλισμός είναι ρωμαιοκαθολικής προέλευσης.

Οι «αξίες» του καπιταλισμού —ατομικισμός, ανταγωνισμός, ευδαιμονισμός, υλισμός— οδήγησαν προοδευτικά στην ψυχοπνευματική κενότητα. Οι κριτικές στη θρησκεία από το μαρξισμό, τον επιστημονισμό, το φροϋδισμό και τον άθεο υπαρξισμό μοιάζουν εμπεριστατωμένες και ορθές. Στηριγμένες όμως κι αυτές στη λυτρωτική δυνατότητα της πεπερασμένης ανθρώπινης γνώσης, οδηγούν με τη σειρά τους σε νέους έρημους τόπους.

Φθάνουμε έτσι στον 20ο αιώνα κι ιδιαίτερα στο δεύτερο μισό του, όπου ο κόσμος και κυρίως η νεολαία της υλικής ευημερίας και της πνευματικής ολιγάρκειας αρχίζει ν' αποζητά τις αιώνιες αλήθειες στην πατρίδα τους, στην Ανατολή. Η λύτρωση, που δεν έφερε η τεχνολογική πρόοδος και η ευμάρεια, αναζητείται στον τεχνολογικά και κοινωνικά καθυστερημένο αλλά πνευματικά περισσότερο ισορροπημένο «Τρίτο Κόσμο». Αρχίζουν να φυτρώνουν σαν μανιτάρια παραλλαγές όλων σχεδόν των θρησκευτικών συστημάτων της Ανατολής ενώ εμφανίζονται εκατοντάδες νέες προτεσταντικές αιρέσεις που κηρύττουν η καθεμιά το δικό της διαφορετικό «ανανεωμένο» και «εκσυγχρονισμένο» Χριστό.

Όμως όλα αυτά τα νέα ρεύματα, για τη συντριπτική πλειοψηφία των ανθρώπων που τα ακολουθούν, αποκτούν το χαρακτήρα της μόδας. Ακολουθούν τους νόμους της ελεύθερης αγοράς, η οποία έχει διαρκώς ανάγκη συνεχούς παραγωγής νέων υλικών και «πνευματικών» προϊόντων και υποπροϊόντων προσωρινής χρησιμότητας. Πνευματικοί θησαυροί όπως ο βουδισμός, το ζεν, το ταό, οι οποίοι εκφράζουν την ιδιοσυγκρασία των λαών όπου αναπτύχθηκαν προερχόμενοι από αιώνες φιλοσοφικού στοχασμού, καταναλώνονται στη Δύση σαν εξωτικά προϊόντα κατά τον ίδιο ακριβώς τρόπο που οι Δυτικοί (το «αναπτυγμένο» 1/4 του πλανήτη) καταληστεύουν

τους πολύτιμους υλικούς πόρους του υπόλοιπου κόσμου.

Αυτές οι ποικίλες οργανώσεις δεν είναι τελικά τίποτα περισσότερο από συμμορίες προστασίας, εκμετάλλευσης και εφησυχασμού του πνεύματος με φανερά πολιτικά και οικονομικά συμφέροντα και στόχους. Ο τρόπος οργάνωσης και λειτουργίας τους είναι αυστηρά ιεραρχικός, ανελεύθερος και αντιδραστικός. Στηρίζεται στην εξουσία των «φορέων της γνώσης» (γκουρού, προφήτες), στο φόβο των μελών τους απέναντι στη ζωή αλλά και στον ίδιο τους τον εαυτό. Η υπόσχεση της ευτυχίας και της σωτηρίας νοείται ατομικά και ανεξάρτητα από το κοινωνικό σύνολο. Δεν τους ενοχλούν τα κακώς κείμενα αυτής της κοινωνίας και ασχολούνται μαζί τους μόνο...«φιλοσοφικά».

Ο ρατσισμός είναι εμφανέστατος στις περισσότερες απ' αυτές τις ομάδες των οποίων τα μέλη διακατέχονται —αν δεν το κηρύττουν κιόλας— από την πεποίθηση του «σεσωσμένου» εν μέσω απίστων και αμαρτωλών «εχθρών». Ο μυστικισμός τους, όπου υπάρχει, είναι κι αυτός ολοκληρωτικών διαθέσεων. Τούτα, λίγο πολύ, ισχύουν για όλες τις αιρέσεις όπως γνωρίζουν και όσοι τις άφησαν εγκαίρως, πράγμα που συνήθως δεν είναι καθόλου εύκολο.

Όπως είδαμε, η ψυχοπνευματική κατάσταση των πραγμάτων στο δυτικό κόσμο δικαιολογεί και ευνοεί την καλλιέργεια αυτών των φαινομένων. Ισχύει όμως το ίδιο και για την Ελλάδα, που τελευταία υφίσταται (τυχαία;) μια πρωτοφανή εισβολή αυτών των ρευμάτων; Ο ελλαδικός χώρος έχει οικοδομήσει τον πνευματικό του πολιτισμό με τρεις χιλιάδες χρόνια συνεχούς δημιουργικού προβληματισμού. Όσο κι αν προσπαθούν να μας πείσουν για το αντίθετο, ο ελλαδικός χώρος ανήκει ιστορικά, πολιτιστικά και φιλοσοφικά στην Ανατολή· δεν ταυτίζεται με την Ανατολή αλλά έχει συνυφάνει την πορεία του μαζί της. Με τη Δύση πολύ δύσκολα μπορούν να βρεθούν σημεία επαφής ενώ οι σχέσεις του ελλαδικού χώρου μαζί της ήταν πάντα, ιστορικά και ιδεολογικά, ανταγωνιστικές και παραμένουν τέτοιες.

Η ελληνική φιλοσοφική σκέψη, από την αρχαιότητα και τη μεσαιωνική θεολογία ως τις μέρες μας, έχει υπαρξιακό χαρακτήρα· επίκεντρό της είναι ο άνθρωπος ως πρόσωπο και, ταυτόχρονα, ως κοινωνικό υποκείμενο. Ο ελλαδικός χώρος είναι ο μόνος

είναι «η μίμησις της αγάπης του Θεού» (Νικόλαος Μυστικός, 10ος αιώνας). Είναι το περιθώριο που επιτρέπει στον Άνθρωπο να ξεφύγει από τους κανόνες της Εκκλησίας εφόσον δεν παραβιάζει τα Δόγματα. Πρόκειται για τη «Θεία παραχώρηση» στις «αδυναμίες» του ανθρώπου. Η αλληλεγγύη και η συντροφικότητα θεωρούνται το άλφα και το ωμέγα της κοινωνικής ζωής. «Είμεθα αλλήλων ισόδουλοι και αλλήλων κύριοι», λέγει ο Ιωάννης ο Χρυσόστομος. Η λύτρωση δε νοείται παρά μόνο σε συλλογικό επίπεδο. Αλλά και όσον αφορά την εξουσία, την όποια κοσμική εξουσία, η στάση της παράδοσής μας ήταν πάντοτε κριτική. Η εξουσία θεωρείται κακό, έστω και αναγκαίο. Υπάρχει μόνο και μόνο για να μπαίνει κάποια τάξη στο χαοτικό και απροσδιόριστο της ζωής. Ο ρόλος της εκλαμβάνεται ως υπηρετικός του συνόλου κι όχι καταδυναστευτικός. Εφόσον συμβαίνει το δεύτερο, η αντίσταση σ' αυτήν και η ανατροπή της επιβάλλονται.

...η ανατολική αντίληψη του γίγνεσθαι ως επάλληλων κύκλων αντιτίθεται στις αυταπάτες «προόδου» και «ανάπτυξης» που πρεσβεύει η καπιταλιστική λογική και οι οποίες έχουν φέρει τον άνθρωπο και το περιβάλλον στο χείλος της καταστροφής. Ο αγώνας για μια ανθρώπινη κοινωνία είναι σήμερα πιο επίκαιρος από ποτέ. Αλλά ο αγώνας αυτός είναι καταδικασμένος ν' αποτύχει αν στερείται ηθικής.

Στον ορθόδοξο μυστικισμό απαντάται η χαρακτηριστική έννοια της *παρρησίας*, δηλαδή της ελευθερόστομης ανυπακοής σε οποιονδήποτε πολιτικό άρχοντα παραβιάζει τους θείους και πανανθρώπινους νόμους. Πολλοί ασκητές κατά τη βυζαντινή περίοδο βασανίστηκαν ή βρήκαν το θάνατο εφαρμόζοντας ακριβώς αυτή την επιταγή. Πέραν του Θεού, της οικουμενικής ηθικής αρχής, καμιά άλλη αρχή δε δικαιούται να είναι απόλυτη. «Μη πεποίθησθε επ' άρχοντας, εν οις ουκ έστι σωτηρία», αναφέρεται στη θεία λειτουργία της Κυριακής λίγο πριν από τον Απόστολο. Δεν υπάρχουν ηγέτες-σωτήρες.

Πόσοι σημερινοί Έλληνες γνωρίζουν τον πλούτο που κρύβει η ίδια τους η παράδοση; Κι όχι με την

ποιες παλιές, καλές σταθερές αλλά με τη μελέτη τους ως πηγή δημιουργικής έμπνευσης η οποία, επειδή ακριβώς οι αξίες που αναδεικνύει είναι αιώνιες, μπορεί να προσαρμοστεί και στα δεδομένα της σύγχρονης εποχής.

Υπεύθυνες για την άγνοια αυτή είναι τόσο η αρτηριοσκληρωμένη εκκλησία (οι εξαιρέσεις δεν αρκούν) όσο και η προσαρμοσμένη στα δυτικά πρότυπα πολιτεία. Η ορθόδοξη και, γενικά, η ανατολική αντίληψη του γίγνεσθαι ως επάλληλων κύκλων αντιτίθεται στις αυταπάτες «προόδου» και «ανάπτυξης» που πρεσβεύει η καπιταλιστική λογική και οι οποίες έχουν φέρει τον άνθρωπο και το περιβάλλον στο χείλος της καταστροφής. Ο αγώνας για μια ανθρώπινη κοινωνία είναι σήμερα πιο επίκαιρος από ποτέ. Αλλά ο αγώνας αυτός είναι καταδικασμένος ν' αποτύχει αν στερείται ηθικής. Η ανθρώπινη ηθική είναι σχετική και πεπερασμένη· οι μεγάλες πανανθρώπινες αξίες είναι κενές νοήματος αν στερούνται μεταφυσικής προοπτικής γιατί αυτή είναι που συντηρεί την ελπίδα. Ας διδαχθούμε απ' το κατάντημα του υπαρκτού σοσιαλισμού του οποίου το μεγαλύτερο σφάλμα ήταν ο άκαμπτος υλισμός κι ο ισοπεδωτικός ορθολογισμός του —δε θα μπορούσε να συμβεί κι αλλιώς αφού επρόκειτο κατά βάση για δυτικό ιδεολόγημα.

Οι νικητές του ψυχρού πολέμου, δίχως αντίπαλο πλέον, επιδεικνύουν πρωτοφανή αλαζονεία και ασυδοσία. Το σύστημά τους είναι αποδεδειγμένα επικίνδυνο τόσο για τον άνθρωπο όσο και για το περιβάλλον και τον πλανήτη ολόκληρο. Δεν μπορεί όμως ν' αντιμετωπιστεί με τα ίδια του τα όπλα, τον άκρατο ατομικισμό, τον ορθολογισμό και τον υλισμό. Ούτε και η ασυλλόγιστη ένταξη σε κάποια απ' όλες αυτές τις επονομαζόμενες «κινήσεις της Νέας Εποχής» μπορεί να δώσει καλύτερες προοπτικές απ' αυτές της εξάρτησης από την ηρωίνη ή την τηλεόραση. Η επιστροφή στις ρίζες τύπου «πατρίς, θρησκεία, οικογένεια» είναι και εκτός τόπου και χρόνου και ανόητη. Μόνο η δίχως προκαταλήψεις ανακάλυψη και μελέτη της ίδιας της παράδοσης απ' την οποία προερχόμαστε μπορεί, ανεξάρτητα από τις προσωπικές πεποιθήσεις του καθενός, να προσφέρει ανεκτίμητο υλικό για τη διατύπωση μιας αυθεντικά εναλλακτικής πρότασης και τρόπου ζωής απέναντι στη Νέα Τάξη Πραγμάτων.

Θοδωρής Αντωνόπουλος,

πώς γνωρίζουν και όσοι τις αφήσαν έγκαιρως, πράγμα που συνήθως δεν είναι καθόλου εύκολο.

Όπως είδαμε, η ψυχοπνευματική κατάσταση των πραγμάτων στο δυτικό κόσμο δικαιολογεί και ευνοεί την καλλιέργεια αυτών των φαινομένων. Ισχύει όμως το ίδιο και για την Ελλάδα, που τελευταία υφίσταται (τυχαία;) μια πρωτοφανή εισβολή αυτών των ρευμάτων; Ο ελλαδικός χώρος έχει οικοδομήσει τον πνευματικό του πολιτισμό με τρεις χιλιάδες χρόνια συνεχούς δημιουργικού προβληματισμού. Όσο κι αν προσπαθούν να μας πείσουν για το αντίθετο, ο ελλαδικός χώρος ανήκει ιστορικά, πολιτιστικά και φιλοσοφικά στην Ανατολή· δεν ταυτίζεται με την Ανατολή αλλά έχει συνυφάνει την πορεία του μαζί της. Με τη Δύση πολύ δύσκολα μπορούν να βρεθούν σημεία επαφής ενώ οι σχέσεις του ελλαδικού χώρου μαζί της ήταν πάντα, ιστορικά και ιδεολογικά, ανταγωνιστικές και παραμένουν τέτοιες.

Η ελληνική φιλοσοφική σκέψη, από την αρχαιότητα και τη μεσαιωνική θεολογία ως τις μέρες μας, έχει υπαρξιακό χαρακτήρα· επίκεντρό της είναι ο άνθρωπος ως πρόσωπο και, ταυτόχρονα, ως κοινωνικό υποκείμενο. Ο ελλαδικός χώρος είναι ο μόνος τόπος επί της γης που επινοήθηκε ένας τέτοιος αρμονικός συνδυασμός. Η κυρίαρχη θρησκεία του ελλαδικού χώρου, ο ορθόδοξος χριστιανισμός, μόνο κατ' όνομα σχετίζεται με τη δυτική χριστιανοσύνη. Αντιθέτως, σχετίζεται πάρα πολύ με όλη την ανατολική κοσμοαντίληψη. Τόσο η κοσμοθεωρία όσο και ο μυστικισμός αυτής της θρησκείας όχι μόνο δίνουν υπαρξιακές απαντήσεις, τις οποίες πολλοί νεοέλληνες αναζητούν στα... πέρατα της γης, αλλά και είναι συνυφασμένα με τη ζωή και την κοινωνία. Και τι άλλο είναι η ζωή αν όχι συνεχής αναζήτηση, αγώνας, όνειρο και δημιουργία σε ατομικό και κοινωνικό επίπεδο; Η ορθοδοξία δεν προβάλλεται εδώ σαν ένας ακόμη «σωτήριος δρόμος» που ο καθένας θα πρέπει να ακολουθήσει για να λυθούν ως δια μαγείας όλα τα προβλήματά του. Αρχή της είναι άλλωστε η πίστη στην ελευθερία του ατόμου. Δεν την ενδιαφέρει πού πιστεύει και τι κάνει στη ζωή του κάποιος, αρκεί να ζει σύμφωνα μ' αυτό που δημιουργεί και ανανεώνει την ανθρώπινη ζωή και διέπεται από τους πανανθρώπινους ηθικούς κανόνες. Η θρησκευτική έννοια της *οικο-νομίας*, όσον αφορά τον Άνθρωπο,

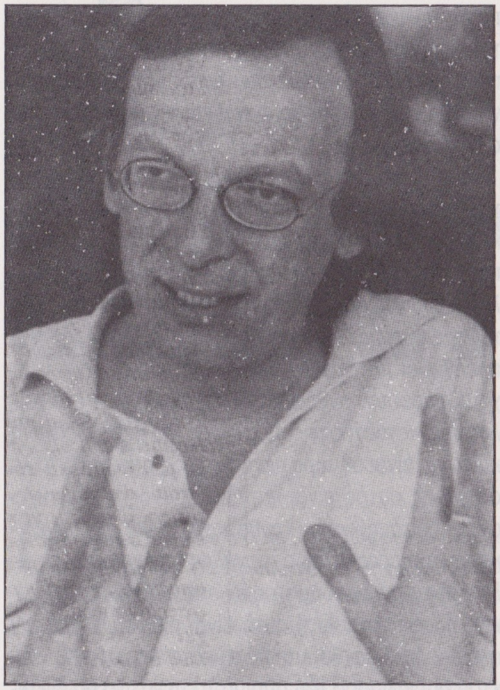
δου» και «ανάπτυξης» που πρεσβεύει η καπιταλιστική λογική και οι οποίες έχουν φέρει τον άνθρωπο και το περιβάλλον στο χείλος της καταστροφής. Ο αγώνας για μια ανθρώπινη κοινωνία είναι σήμερα πιο επίκαιρος από ποτέ. Αλλά ο αγώνας αυτός είναι καταδικασμένος ν' αποτύχει αν στερείται ηθικής.

Στον ορθόδοξο μυστικισμό απαντάται η χαρακτηριστική έννοια της *παρρησίας*, δηλαδή της ελευθερόστομης ανυπακοής σε οποιονδήποτε πολιτικό άρχοντα παραβιάζει τους θείους και πανανθρώπινους νόμους. Πολλοί ασκητές κατά τη βυζαντινή περίοδο βασανίστηκαν ή βρήκαν το θάνατο εφαρμόζοντας ακριβώς αυτή την επιταγή. Πέραν του Θεού, της οικουμενικής ηθικής αρχής, καμιά άλλη αρχή δε δικαιούται να είναι απόλυτη. «Μη πεποίθησθε επ' άρχονταις, εν οις ουκ έστι σωτηρία», αναφέρεται στη θεία λειτουργία της Κυριακής λίγο πριν από τον Απόστολο. Δεν υπάρχουν ηγέτες-σωτήρες.

Πόσοι σημερινοί Έλληνες γνωρίζουν τον πλούτο που κρύβει η ίδια τους η παράδοση; Κι όχι με την έννοια της —αδύνατης πλέον— επιστροφής σε κάλιώς αφού επρόκειτο κατά βάση για δυτικό ιδεολόγημα.

Οι νικητές του ψυχρού πολέμου, δίχως αντίπαλο πλέον, επιδεικνύουν πρωτοφανή αλαζονεία και ασυδοσία. Το σύστημά τους είναι αποδεδειγμένα επικίνδυνο τόσο για τον άνθρωπο όσο και για το περιβάλλον και τον πλανήτη ολόκληρο. Δεν μπορεί όμως ν' αντιμετωπιστεί με τα ίδια του τα όπλα, τον άκρατο ατομικισμό, τον ορθολογισμό και τον υλισμό. Ούτε και η ασυλλόγιστη ένταξη σε κάποια απ' όλες αυτές τις επονομαζόμενες «κινήσεις της Νέας Εποχής» μπορεί να δώσει καλύτερες προοπτικές απ' αυτές της εξάρτησης από την ηρωίνη ή την τηλεόραση. Η επιστροφή στις ρίζες τύπου «πατρίς, θρησκεία, οικογένεια» είναι και εκτός τόπου και χρόνου και ανόητη. Μόνο η δίχως προκαταλήψεις ανακάλυψη και μελέτη της ίδιας της παράδοσης απ' την οποία προερχόμαστε μπορεί, ανεξάρτητα από τις προσωπικές πεποιθήσεις του καθενός, να προσφέρει ανεκτίμητο υλικό για τη διατύπωση μιας αυθεντικά εναλλακτικής πρότασης και τρόπου ζωής απέναντι στη Νέα Τάξη Πραγμάτων.

Θοδωρής Αντωνόπουλος,
θεολόγος

ΓΙΑΝ ΚΟΥΝΕΡΤ:

Οι «ρεάλος» έχουν μια εντελώς περιβαλλοντίστικη αντίληψη για τα σημερινά προβλήματα...

Ο Γιαν Κούνερτ είναι από τους ιδρυτές των Πράσινων στη Γερμανία και υπήρξε βουλευτής την περίοδο 1983-87 στο τοπικό κοινοβούλιο του κρατιδίου της Έσσης. Αυτός πρώτος ψήφισε εναντίον της συγκυβέρνησης Πράσινων και Σοσιαλδημοκρατών, υποστηρίζοντας τις προγραμματικές θέσεις των Πράσινων. Στα τέλη Μαρτίου του '91 αποχώρησε, μαζί με άλλα μέλη, κατά τη διάρκεια Συνδιάσκεψης, καταγγέλλοντας τη «δεξιά στροφή» και την αποκοπή των Πράσινων από τα κοινωνικά κινήματα. Τώρα συμμετέχει σ' έναν ευρύτερο φορέα, την Οικολογική Αριστερά.

Τον Ιούνιο βρέθηκε στην Αθήνα προσκαλεσμένος του ΚΚΕεσ.- Α.Α. και στην συνέντευξη, που παραχώρησε στην Κατερίνα Λασηθιωτάκη και στον Κώστα Καβουλάκο, αναφέρεται στους λόγους διάσπασης των Πράσινων και στις προοπτικές που υπάρχουν.

Σ Υ Ν Ε Ν Τ Ε Υ Ξ Η

☐ **Ποιες ήταν οι κύριες διαφωνίες που οδήγησαν στην αποχώρηση μεγάλου αριθμού στελεχών, πέρα απ' εκείνους που είχαν ήδη εδώ και καιρό αποχωρήσει;**

■ Οι κυριότερες διαφωνίες μας αφορούσαν οργανωτικά και καταστατικά θέματα και τον τρόπο που αντιμετωπίζουν οι «ρεάλος» τα περιβαλλοντικά προβλήματα.

Τα τελευταία χρόνια η βάση έστελνε πάντα τους ίδιους ανθρώπους στα όργανα με αποτέλεσμα τα στελέχη των Πράσινων να έχουν γίνει καθαρά επαγγελματίες με ό, τι αυτό συνεπάγεται. Επίσης, έχοντας επιτύχει οι περιβαλλοντιστές τον έλεγχο μέσα στο κόμμα των Πράσινων, είχαν καταστρατηγήσει την άμεση δημοκρατία. Ενώ καταστατικά υπήρ-ρή, ο υποψήφιος των Πράσινων είχε εκφράσει καθαρά αντισημιτικές θέσεις, με την έννοια του ρατσισμού, πλησιάζοντας τις θέσεις των ναζιστών. Το Ομοσπονδιακό Προεδρείο των Πράσινων δεν άσκησε καμιά κριτική πάνω σ' αυτές τις θέσεις, ούτε στην περίπτωση του Κόλπου ούτε στην περίπτωση της Λίστας του Αμβούργου.

☐ **Ποια ήταν η άποψη των Πράσινων για την Γερμανική ενοποίηση και τι υποστήριζαν τα υπόλοιπα κόμματα;**

■ Οι Πράσινοι δεν ήταν ποτέ υποστηρικτές της ενοποίησης. Ο χωρισμός των Γερμανών ήταν αποτέλεσμα του Β' Παγκοσμίου Πολέμου και οι Πράσινοι πάντα είχαν κριτική στάση απέναντι στο καθεστώς της Ανατολικής Γερμανίας. Λίγο πριν τις εκλογές,

☐ **Επί τη ευκαιρία, τι σχέση είχαν οι Πράσινοι της Αν. Γερμανίας με τους Δυτικούς Πράσινους και γιατί κατεβήκατε σε δύο ξεχωριστές λίστες;**

■ Επειδή ακριβώς και οι δύο είμασταν εναντίον της ενοποίησης, επιλέξαμε να σχηματίσουμε δύο λίστες για να δείξουμε ότι η Ανατολική και η Δυτική Γερμανία είναι δύο διαφορετικές χώρες. Βέβαια είχαμε πλήρη συνεννόηση μεταξύ μας κι επαφή. Η διαφορά μας με τους Πράσινους της Αν. Γερμανίας είναι ότι αυτοί είχαν σχηματισθεί από ενώσεις και πρωτοβουλίες πολιτών και δεν είχαν τόσο πολύ το χαρακτήρα του κόμματος.

☐ **Ο τύπος στην Ελλάδα παρουσίασε τις εκλογές στην Γερμανία, όσον αφορά στους Πράσινους, σαν να υπήρχε μια συνεχής προσωπική κόντρα**

Ο Γιαν Κουνερτ είναι από τους ιδρυτές των Πράσινων στη Γερμανία και υπήρξε βουλευτής την περίοδο 1983-87 στο τοπικό κοινοβούλιο του κρατιδίου της Έσσης. Αυτός πρώτος ψήφισε εναντίον της συγκυβέρνησης Πράσινων και Σοσιαλδημοκρατών, υποστηρίζοντας τις προγραμματικές θέσεις των Πράσινων. Στα τέλη Μαρτίου του '91 αποχώρησε, μαζί με άλλα μέλη, κατά τη διάρκεια Συνδιάσκεψης, καταγγέλοντας τη «δεξιά στροφή» και την αποκοπή των Πράσινων από τα κοινωνικά κινήματα. Τώρα συμμετέχει σ' έναν ευρύτερο φορέα, την Οικολογική Αριστερά.

Τον Ιούνιο βρέθηκε στην Αθήνα προσκαλεσμένος του ΚΚΕεσ.- Α.Α. και στην συνέντευξη, που παραχώρησε στην Κατερίνα Λασηθιωτάκη και στον Κώστα Καβουλάκο, αναφέρεται στους λόγους διάσπασης των Πράσινων και στις προοπτικές που υπάρχουν.

Σ Υ Ν Ε Ν Τ Ε Υ Ξ Η

☐ **Ποιες ήταν οι κύριες διαφωνίες που οδήγησαν στην αποχώρηση μεγάλου αριθμού στελεχών, πέρα απ' εκείνους που είχαν ήδη εδώ και καιρό αποχωρήσει;**

■ Οι κυριότερες διαφωνίες μας αφορούσαν οργανωτικά και καταστατικά θέματα και τον τρόπο που αντιμετωπίζουν οι «ρεάλος» τα περιβαλλοντικά προβλήματα.

Τα τελευταία χρόνια η βάση έστελνε πάντα τους ίδιους ανθρώπους στα όργανα με αποτέλεσμα τα στελέχη των Πράσινων να έχουν γίνει καθαρά επαγγελματίες με ό, τι αυτό συνεπάγεται. Επίσης, έχοντας επιτύχει οι περιβαλλοντιστές τον έλεγχο μέσα στο κόμμα των Πρασίνων, είχαν καταστρατηγήσει την άμεση δημοκρατία. Ενώ καταστατικά υπήρχε κατοχυρωμένη η έκφραση των μειοψηφιών, τα τελευταία χρόνια, ακόμα και με οριακές πλειοψηφίες, παίρνονταν αποφάσεις κάθε άλλο παρά συναινετικές. Οι «ρεάλος» ελέγχοντας τους αντιπροσώπους απέκλειαν κάθε αντιπροσώπευση των «φούντις» στα όργανα.

Οι «ρεάλος» έχουν μια τελείως περιβαλλοντίστικη αντίληψη για τα σημερινά προβλήματα. Δεν έχει σημασία ποιος μολύνει αρκεί τα προϊόντα να ανακυκλούνται. Δεν εξετάζουν καθόλου τα κοινωνικά προβλήματα, ποια κοινωνία είναι αυτή που παράγει τη μόλυνση και ποιες οι αιτίες που οδηγούν σ' αυτήν. Για παράδειγμα, συζητάνε με τις πολυεθνικές (Bayer κ.λπ.) για την περιβαλλοντική πολιτική και δεν εξετάζουν καθόλου το ότι η Bayer ό, τι και να κάνει το κάνει για το κέρδος.

Στον πόλεμο του Κόλπου, διάφοροι επώνυμοι από τους περιβαλλοντιστές όπως ο Φίσερ, υποστήριξαν αποστολή πολεμικού υλικού στο Ισραήλ, παραβιάζοντας έτσι τη βασική ειρηνιστική θέση των Πράσινων. Αλλά και στις Γερμανικές εκλογές, στη Λίστα του Αμβούργου, παρότι παραδοσιακά αριστερή, ο υποψήφιος των Πράσινων είχε εκφράσει καθαρά αντισημιτικές θέσεις, με την έννοια του ρατσισμού, πλησιάζοντας τις θέσεις των ναζιστών. Το Ομοσπονδιακό Προεδρείο των Πράσινων δεν άσκησε καμιά κριτική πάνω σ' αυτές τις θέσεις, ούτε στην περίπτωση του Κόλπου ούτε στην περίπτωση της Λίστας του Αμβούργου.

☐ **Ποια ήταν η άποψη των Πράσινων για την Γερμανική ενοποίηση και τι υποστήριζαν τα υπόλοιπα κόμματα;**

■ Οι Πράσινοι δεν ήταν ποτέ υποστηρικτές της ενοποίησης. Ο χωρισμός των Γερμανιών ήταν αποτέλεσμα του Β' Παγκοσμίου Πολέμου και οι Πράσινοι πάντα είχαν κριτική στάση απέναντι στο καθεστώς της Ανατολικής Γερμανίας. Λίγο πριν τις εκλογές, μερικοί επώνυμοι από τους «ρεάλος» είχαν εκφράσει δημόσια την άποψη ότι οι Πράσινοι ίσως είχαν κάνει λάθος και θάπρεπε να υποστηρίξουν την Γερμανική ενοποίηση. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα, την τελευταία στιγμή, να υπάρξει σύγχιση στους ψηφοφόρους για το ποια ήταν η θέση των Πράσινων.

☐ **Οι «ρεάλος» έχουν ως κύριο επιχείρημα ότι η πτώση των Πράσινων στις εκλογές και η μη εκλογή τους στο Κοινοβούλιο οφείλεται ακριβώς στη θέση εναντίον της ενοποίησης. Εσείς τι υποστηρίζετε;**

■ Εμείς που αποχωρήσαμε υποστηρίζουμε ότι η πτώση του ποσοστού των Πράσινων έχει σχέση με την καταστρατήγηση της άμεσης δημοκρατίας, την καταστρατήγηση της ειρηνιστικής πολιτικής, τη συνεργασία με τους Σοσιαλδημοκράτες. Επιπλέον υποστηρίζουμε πως για την ενοποίηση θα έπρεπε να γίνει δημοψήφισμα. Ας μην ξεχνάμε ότι οι Ανατολικοί Πράσινοι ήταν ενάντιοι στην ενοποίηση. Γιατί θα έπρεπε οι Δυτικοί Πράσινοι να αποφασίσουν για λογαριασμό τους;

☐ **Επί τη ευκαιρία, τι σχέση είχαν οι Πράσινοι της Αν. Γερμανίας με τους Δυτικούς Πράσινους και γιατί κατεβήκατε σε δύο ξεχωριστές λίστες;**

■ Επειδή ακριβώς και οι δύο είμασταν εναντίον της ενοποίησης, επιλέξαμε να σχηματίσουμε δύο λίστες για να δείξουμε ότι η Ανατολική και η Δυτική Γερμανία είναι δύο διαφορετικές χώρες. Βέβαια είχαμε πλήρη συνεννόηση μεταξύ μας κι επαφή. Η διαφορά μας με τους Πράσινους της Αν. Γερμανίας είναι ότι αυτοί είχαν σχηματισθεί από ενώσεις και πρωτοβουλίες πολιτών και δεν είχαν τόσο πολύ το χαρακτήρα του κόμματος.

☐ **Ο τύπος στην Ελλάδα παρουσίασε τις εκλογές στην Γερμανία, όσον αφορά στους Πράσινους, σαν να υπήρχε μια συνεχής προσωπική κόντρα απόψεων μεταξύ Φίσερ και Ντίτφουρτ. Μετά από την αποτυχία να αντιπροσωπευθούν στο Κοινοβούλιο και πριν περάσει ένας μήνας, στις τοπικές εκλογές του κρατιδίου της Έσσης, οι Πράσινοι με το Φίσερ είχαν άνοδο. Τι συνέβη και παρουσιάστηκε αυτή η διαφορά;**

■ Κατ' αρχήν οι διαφωνίες δεν ήταν προσωποποιημένες. Απλώς έτσι τις παρουσίασε ο τύπος. Οι διαφορές που είχαμε αφορούσαν ζητήματα στρατηγικών επιλογών. Σχετικά με το αποτέλεσμα στην Έσση, είναι λάθος να συγκρίνουμε τοπικές και ομοσπονδιακές εκλογές. Τα κριτήρια είναι διαφορετικά: η σύνθεση, ο αριθμός και η ψυχολογία του κόσμου διαφέρουν πάρα πολύ. Το ποσοστό των Πράσινων στην Έσση παρέμεινε αυτό που ήταν και στις προηγούμενες τοπικές εκλογές.

☐ **Μερικοί επιφανείς Πράσινοι συνεργάστηκαν στις εκλογές με το πρώην Κομμουνιστικό Κόμμα. Ποια είναι η πραγματική εικόνα και ποια η εκτίμησή σας γι'αυτό;**

■ Αυτή η συνεργασία έγινε μεταξύ P.D.S. και πρώην μελών των Πράσινων, τα οποία είχαν αποχωρήσει

πολύ πριν από μας. Προέρχονταν κυρίως από μια τροτσκιστική τάση και συμμετείχαν στο P.D.S. με το σκεπτικό να δημιουργήσουν μια νέα συνεργασία Πράσινων-αριστερών. Από την πλευρά μας το θεωρήσαμε αυτό το σκεπτικό λαθεμένο για δύο κυρίως λόγους: Το οικονομικό πρόγραμμα του P.D.S. αποδέχεται την έννοια της κοινωνικής οικονομίας της αγοράς χωρίς να εξετάζει τα οικολογικά ζητήματα. Επίσης δεν θα μπορούσαμε να συμμετέχουμε σε κοινή λίστα με το P.D.S. διότι η κυρίαρχη τάση του είναι να γίνει ένα νομιμόφρον κόμμα στα πλαίσια της μεγάλης Γερμανίας. Στις συγκρούσεις και στα προβλήματα που δημιουργούνται τώρα στην Ανατολική Γερμανία δεν παίρνει μέρος, προτιμά μόνο την εκπροσώπηση στο Κοινοβούλιο. Το P.D.S., φαίνεται καθαρά, είναι η συνέχεια του Κομμουνιστικού Κόμματος. Ο βουλευτής που εξέλεξε στο Βερολίνο παραδέχτηκε δημόσια ότι ήταν χαφιές της Στάζι. Αυτό, για τη δική μας λογική, είναι απαράδεκτο.

Υπάρχουν βέβαια μερικές συζητήσεις μεταξύ P.D.S. και Οικολογικής Αριστεράς αλλά σε καθαρά προσωπικό επίπεδο. Υπάρχουν μερικοί έντιμοι άνθρωποι στο P.D.S. με τους οποίους θα μπορούσε να γίνει κάποιου είδους συνεργασία σε τοπικό επίπεδο αλλά ποτέ σε κεντρικό.

□ **Υπάρχουν ενεργά κοινωνικά κινήματα αυτή τη στιγμή στη Γερμανία; Ελπίζετε ότι θα συνδεθείτε περισσότερο μ' αυτά μετά την αποχώρησή σας από τους Πράσινους;**

■ Τα τελευταία χρόνια η κατάσταση δεν ήταν πολύ καλή και το κίνημα δεν ήταν ισχυρό. Πιστεύουμε ότι η πτώση του κινήματος είχε σχέση και με την στάση των Πράσινων απέναντι σ' αυτό. Η βάση απογοητευμένη από τους Πράσινους έγινε παθητική και όπου υπήρχαν τοπικά οικολογικά προβλήματα, πολλές φορές, ερχόταν σε αντιπαράθεση με τους Πράσινους. Από τότε που έγινε η συγκυβέρνηση με τους Σοσιαλδημοκράτες, οι Πράσινοι, ανοιχτά πια, τάσσονταν εναντίον των κινημάτων. Για παράδειγμα, όταν συμμετείχαν στην κυβέρνηση ήθελαν να κατασκευάσουν ένα μεγάλο αγωγό υψηλής τάσης που θα περνούσε από ένα δάσος κοντά στο Βερολίνο. Παρόλο που είχαν γίνει διαμαρτυρίες και διαδηλώσεις, οι Πράσινοι υπέγραψαν με τους Σοσιαλδημοκράτες και ο αγωγός κατασκευάστηκε.

Τα τελευταία χρόνια τα πιο ζωντανά κομμάτια του κινήματος δεν είχαν πια αναφορά στους Πράσινους: το αντιπυρηνικό κίνημα, οι ομάδες ενάντια στη χειραγώγηση του γενετικού υλικού, οι πρωτοβουλίες για τη μείωση της ρύπανσης από τα εργοστάσια και την προστασία από την όξινη βροχή κ.ά. Αυτές οι ομάδες έγιναν τελείως αυτόνομες και πολλές φορές είχαν και συγκρουόμενα συμφέροντα με τους Πράσινους. Τη νέα κίνηση που δημιουργήσαμε την είδαν πολύ θετικά και ήδη η εφημερίδα *Atom* του αντιπυρηνικού κινήματος ζήτησε να γίνει μέλος στην Οικολογική Αριστερά.

Φιλοδοξούμε απλά να δικτυώσουμε αυτές τις πρωτοβουλίες κι όχι να τις εκφράσουμε. Αυτό σημαίνει άμεση δημοκρατία. Ούτε σκεφτόμαστε προς το παρόν να συμμετέχουμε σε εκλογές. Δεν θέλουμε να κάνουμε το ίδιο λάθος με τους άλλους Πράσινους. Θέλουμε να επανακτήσουμε την επαφή μας με τα κοινωνικά κινήματα και να τα ισχυροποιήσουμε. Έτσι κι αλλιώς και στους Πράσινους εμείς κάναμε την περισσότερη δουλειά και είχαμε τις επαφές με τον κόσμο. Οι «ρεάλος» αυτά τα πράγματα τα αντιμετώπιζαν αφ' υψηλού. ▲

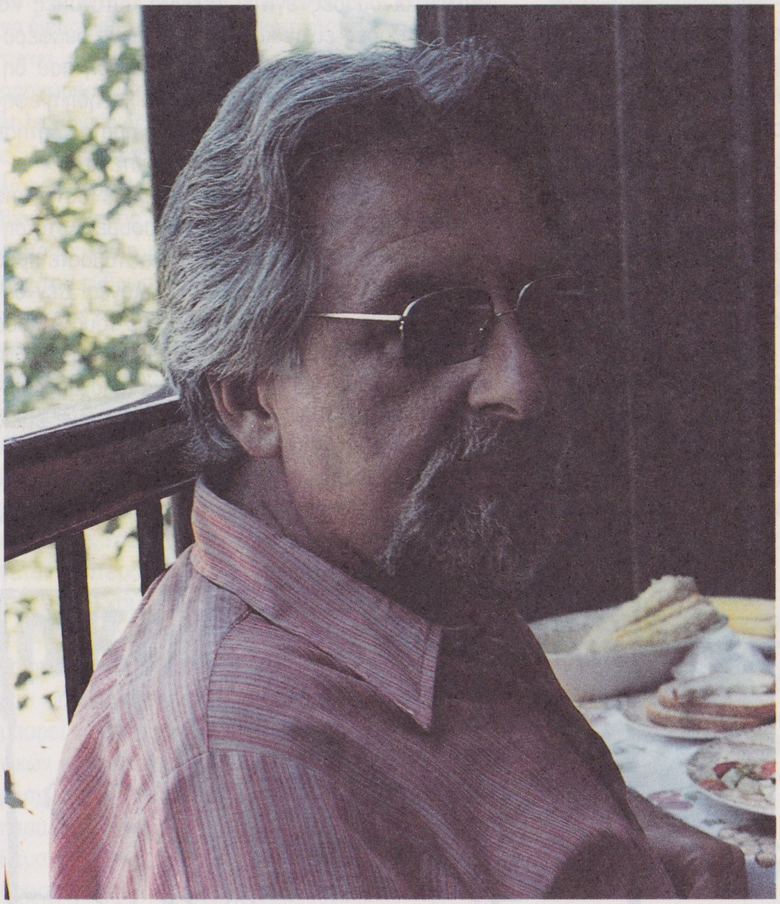
καθαρά, είναι η συνέχεια του Κομμουνιστικού Κόμματος. Ο βουλευτής που εξέλεξε στο Βερολίνο παραδέχτηκε δημόσια ότι ήταν χαφιές της Στάζι. Αυτό, για τη δική μας λογική, είναι απαράδεκτο.

Υπάρχουν βέβαια μερικές συζητήσεις μεταξύ P.D.S. και Οικολογικής Αριστεράς αλλά σε καθαρά προσωπικό επίπεδο. Υπάρχουν μερικοί έντιμοι άνθρωποι στο P.D.S. με τους οποίους θα μπορούσε με τους Σοσιαλδημοκράτες, οι Πράσινοι, ανοιχτά πια, τάσσονταν εναντίον των κινημάτων. Για παράδειγμα, όταν συμμετείχαν στην κυβέρνηση ήθελαν να κατασκευάσουν ένα μεγάλο αγωγό υψηλής τάσης που θα περνούσε από ένα δάσος κοντά στο Βερολίνο. Παρόλο που είχαν γίνει διαμαρτυρίες και διαδηλώσεις, οι Πράσινοι υπέγραψαν με τους Σοσιαλδημοκράτες και ο αγωγός κατασκευάστηκε.

το παρόν να συμμετέχουμε σε εκλογές. Δεν θέλουμε να κάνουμε το ίδιο λάθος με τους άλλους Πράσινους. Θέλουμε να επανακτήσουμε την επαφή μας με τα κοινωνικά κινήματα και να τα ισχυροποιήσουμε. Έτσι κι αλλιώς και στους Πράσινους εμείς κάναμε την περισσότερη δουλειά και είχαμε τις επαφές με τον κόσμο. Οι «ρεάλος» αυτά τα πράγματα τα αντιμετώπιζαν αφ' υψηλού. ▲

ΟΙΚΟΛΟΓΙΑ ΤΗΣ ΠΟΛΗΣ

του Δ. ΡΟΥΣΣΟΠΟΥΛΟΥ

Φωτ.: Μιχ. Τρεμόπουλος

Ο Δημήτρης Ρουσσόπουλος γεννήθηκε στο Μόντρεαλ το 1936. Είναι ιδρυτικό μέλος του Anarchos Institute, ενός από τα μεγαλύτερα θεωρητικά κέντρα του αναρχισμού που εδρεύει στη Βοστόνη των ΗΠΑ, εκδότης επί 27 χρόνια του περιοδικού *Our Generation* και οργανωτής των εκδόσεων Black Rose Books. Ασχολείται με την κοινοτική και δημοτική πολιτική περισσότερο από είκοσι χρόνια (πολιτική με την ευρεία έννοια —η πρώτη φορά που ψήφισε ήταν πέρσι). Έπαιξε σημαντικό ρόλο στη διάσωση ενός συγκροτήματος παλιών κτιρίων στην καρδιά του Μόντρεαλ, στο Milton Park, και στη δημιουργία εκεί ενός συνεταιριστικού προγράμματος στέγασης, του μεγαλύτερου στον Καναδά. Επίσης είναι ένας από τους οργανωτές του ειρηνιστικού κινήματος του Μόντρεαλ και ιδρυτής του Ινστιτούτου Εναλλακτικής Πολιτικής του Μόντρεαλ. Στις δημοτικές εκλογές ήταν υποψήφιος για το MONTRÉAL ÉCOLOGIQUE στην 25η περιφέρεια, στην περιοχή Jeanne-Mance, όπου και συγκέντρωσε ποσοστό 24%.

Στα ελληνικά έχουν δημοσιευτεί δύο κείμενα του Δημήτρη Ρουσσόπουλου στη συλλογή *Η Πόλη και η Ριζοσπαστική Κοινωνική Αλλαγή*, Εκδόσεις Ελευθεριακή Κουλτούρα, Αθήνα, 1989. Επίσης μια πρόσφατη συνέντευξή του στον Μιχάλη Τρεμόπουλο θα δημοσιευτεί στο περιοδικό *Αρνούμαι*, τεύχος 5, φθινόπωρο 1991.

Το κείμενο που δημοσιεύουμε ανήκει στη συλλογή *Montréal: A Citizen's Guide to Politics (Ένας Οδηγός Πολιτών για την Πολιτική)*, η οποία αποτελούσε το πρόγραμμα του συνδυασμού MONTRÉAL ÉCOLOGIQUE που συμμετείχε στις δημοτικές εκλογές του 1990. Παρά τα υψηλά ποσοστά που συγκέντρωσε δεν κατόρθωσε να εκλέξει δημοτικούς συμβούλους επειδή το εκλογικό σύστημα στον Καναδά, όπως και το βρετανικό, χωρίζοντας ολόκληρο το δήμο σε τόσες περιφέρειες όσες και οι έδρες του δημοτικού συμβουλίου, εκλέγει από κάθε περιφέρεια μόνο τον υποψήφιο που πλειοψηφεί.

Υπάρχει ένα κατάλληλο μέτρο μεγέθους για την πόλη όπως και για οτιδήποτε άλλο.

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗΣ

Μέσα στα στενά και με συνωστισμό σοκάκια των πόλεων
που η ανθρώπινη ψυχή είναι άρρωστη.

WORDSWORTH

Χωρίς τοπική εξουσία και ανεξαρτησία,
μια πόλη μπορεί να κατοικείται από καλούς υπηκόους
αλλά όχι από ενεργούς πολίτες.

λές ατέλειες ώστε η θέληση να ζήσουμε σ' αυτό να έρχεται πάντα σε αντίθεση με την επιθυμία να δραπετεύσουμε απ' αυτό.

Δεν μπορούμε να μην συμφωνήσουμε ότι τα προβλήματα της πόλης έχουν μια δική τους διάσταση. Ένα πρόσφατο διεθνές συνέδριο για τις μεγαλύτερες πόλεις του κόσμου είχε τον τίτλο «Η Παθολογία των Πόλεων», επισημαίνοντας ότι οι πόλεις έχουν πλέον περιέλθει σε μια νοσηρή κατάσταση. Σκληρές λέξεις, αν και η αλήθεια της παρομοίωσης είναι γενικά αποδεκτή. «Οι πόλεις θεωρούνται από αρκε-

η μεγαλύτερη απειλή για την επιβίωσή μας. Οι πόλεις καταναλώνουν πρώτες ύλες και παράγουν τρομερά απόβλητα με ένα παράλογο ρυθμό.

Πρέπει να αναγνωρίσουμε ότι οι περισσότεροι από μας ζούμε σε πόλεις αλλά και ότι θα συνεχίσουμε να ζούμε σ' αυτές. Η πραγματικότητα ότι οι πόλεις είναι κατ' αρχήν αντιοικολογικές και ότι πρέπει να τις «οικολογικοποιήσουμε» δείχνει την ανάγκη για ένα ριζοσπαστικό πρόγραμμα κοινωνικής και πολιτικής αλλαγής. «Δράσε τοπικά, σκέψου συνολικά» είναι μια βασική αρχή της πράσινης πολιτικής. Το

Φωτ.: Μιχ. Τρεμόπουλος

Μιχάλη Τρεμόπουλο θα δημοσιευτεί στο περιοδικό *Αρνούμαι*, τεύχος 5, φθινόπωρο 1991.

Το κείμενο που δημοσιεύουμε ανήκει στη συλλογή *Montréal: A Citizen's Guide to Politics (Ένας Οδηγός Πολιτών για την Πολιτική)*, η οποία αποτελούσε το πρόγραμμα του συνδυασμού MONTRÉAL ÉCOLOGIQUE που συμμετείχε στις δημοτικές εκλογές του 1990. Παρά τα υψηλά ποσοστά που συγκέντρωσε δεν κατόρθωσε να εκλέξει δημοτικούς συμβούλους επειδή το εκλογικό σύστημα στον Καναδά, όπως και το βρετανικό, χωρίζοντας ολόκληρο το δήμο σε τόσες περιφέρειες όσες και οι έδρες του δημοτικού συμβουλίου, εκλέγει από κάθε περιφέρεια μόνο τον υποψήφιο που πλειοψηφεί.

Υπάρχει ένα κατάλληλο μέτρο μεγέθους για την πόλη όπως και για οτιδήποτε άλλο.

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗΣ

Μέσα στα στενά και με συνωστισμό σοκάκια των πόλεων
που η ανθρώπινη ψυχή είναι άρρωστη.

WORDSWORTH

Χωρίς τοπική εξουσία και ανεξαρτησία,
μια πόλη μπορεί να κατοικείται από καλούς υπηκόους
αλλά όχι από ενεργούς πολίτες.

ALEXIS de TOCQUEVILLE

ΜΕΡΙΚΟΙ ΑΝΘΡΩΠΟΙ ΘΕΩΡΟΥΝ ΤΗΝ ΠΟΛΗ ως τη γη της επαγγελίας, τον τόπο όπου οι δρόμοι είναι στρωμένοι με χρυσάφι. Άλλοι συμφωνούν με τον Σέλεϊ ότι «Η κόλαση είναι μια πόλη...» Αντισταθμίζοντας τα θέλγητρα, τις ευκαιρίες, την ευμάρεια, υπήρχε πάντα η αντίθετη όψη: η μιζέρια, η υποβάθμιση, ο συνωστισμός. Σε γενικές γραμμές, τα προβλήματα της κοινωνίας είναι τα ίδια τα προβλήματα της πόλης σε μεγαλύτερο βαθμό. Είναι πολύ εύκολο να αναπολούμε ρομαντικά τις πόλεις του παρελθόντος και να βλέπουμε μόνο τις ένδοξες στιγμές τους· χρειάζεται όμως περισσότερη φαντασία για να τις δούμε κατοικημένες από δεκάδες χιλιάδες γυναίκες και άντρες, οι οποίοι ήταν οι μόνοι που ήξεραν πολύ καλά το τίμημα του να ζεις κάτω από τις τεράστιες πιέσεις που δημιουργούν τόσο μεγάλοι αριθμοί ανθρώπων. Οι άνθρωποι προσαρμόζονται πιο εύκολα από τα άλλα όντα της φύσης όμως είναι αξιοσημείωτο ότι κατορθώσαμε να συμβιβαστούμε μ' ένα τεχνητό περιβάλλον με τόσες πολλές ατέλειες ώστε η θέληση να ζήσουμε σ' αυτό να έρχεται πάντα σε αντίθεση με την επιθυμία να δραπετεύσουμε απ' αυτό.

Δεν μπορούμε να μην συμφωνήσουμε ότι τα προβλήματα της πόλης έχουν μια δική τους διάσταση. Ένα πρόσφατο διεθνές συνέδριο για τις μεγαλύτερες πόλεις του κόσμου είχε τον τίτλο «Η Παθολογία των Πόλεων», επισημαίνοντας ότι οι πόλεις έχουν πλέον περιέλθει σε μια νοσηρή κατάσταση. Σκληρές λέξεις, αν και η αλήθεια της παρομοίωσης είναι γενικά αποδεκτή. «Οι πόλεις θεωρούνται από αρκετούς ότι έχουν ένα κύκλο ζωής που περιλαμβάνει την ανάπτυξη, την ακμή, την παρακμή και τελικά το θάνατο —τη νεκρόπολη κατά την παγερή έκφραση του Μάμφορντ».* Δεν είναι μόνο ο χρόνος, που εγγυάται τη φθορά και αχρήστευση κάθε κτίσματος, αλλά επιπρόσθετα η οικολογική κρίση συμβάλλει στα δεινά που απειλούν την ίδια την ύπαρξη των πόλεων. Είναι λάθος να διαχωρίζουμε αυτά τα δεινά από την κοινωνία ως σύνολο και να θεωρούμε ρομαντικά την ύπαιθρο ως την αντίθεση στη μιζέρια της πόλης.

Η οικολογική κρίση δεν κάνει διακρίσεις μεταξύ πόλης και υπαίθρου. Είναι όμως γεγονός ότι ο τρόπος που ζούμε στις πόλεις σήμερα είναι προφανώς η μεγαλύτερη απειλή για την επιβίωσή μας. Οι πόλεις καταναλώνουν πρώτες ύλες και παράγουν τρομερά απόβλητα με ένα παράλογο ρυθμό.

Πρέπει να αναγνωρίσουμε ότι οι περισσότεροι από μας ζούμε σε πόλεις αλλά και ότι θα συνεχίσουμε να ζούμε σ' αυτές. Η πραγματικότητα ότι οι πόλεις είναι κατ' αρχήν αντιοικολογικές και ότι πρέπει να τις «οικολογικοποιήσουμε» δείχνει την ανάγκη για ένα ριζοσπαστικό πρόγραμμα κοινωνικής και πολιτικής αλλαγής. «Δράσε τοπικά, σκέψου συνολικά» είναι μια βασική αρχή της πράσινης πολιτικής. Το «Δράσε τοπικά» αναφέρεται στην ενδυνάμωση των πολιτών, αναφέρεται σε πολίτες οι οποίοι έχουν αυτοπεποίθηση και το δικαίωμα ελέγχου, μέσω δημοκρατικών τοπικών θεσμών, όλων των αποφάσεων που επιδρούν στην καθημερινή τους ζωή και στις κοινότητές τους. Το «Σκέψου συνολικά», από την άλλη μεριά, είναι το αναγκαίο αντίδοτο στις μικρονοϊκές απόψεις που αντικατοπτρίζουν τη στενότητα του οπτικού πεδίου από την οποία κινδυνεύει η δημοκρατική τοπική πολιτική. Είναι μια συνεχής υπενθύμιση ότι οι αλλαγές που πρέπει να γίνουν είναι μεγάλες και βαθιές· αυτή η αρχή συνδέεται με την κρίση που αντιμετωπίζουν οι άνθρωποι όλου του κόσμου και ο πλανήτης Γη.

Τα σημαντικά προβλήματα που συνιστούν την κρίση της πόλης (έλλειψη στέγης και κακή στέγαση, φτώχεια, ανεργία και μη ικανοποιητικές συνθήκες δουλειάς, χάσιμο της αίσθησης της κοινότητας, βία, αποξένωση και πολιτική απάθεια) από κοινού με τα συμπτώματα της οικολογικής κρίσης (μόλυνση, καταστροφή των χώρων πράσινου, κακές δημόσιες μεταφορές, κυριαρχία του ιδιωτικού αυτοκινήτου, ζη-

---

* *Σημ. Συντ.: το παραπάνω απόσπασμα είναι μια ελεύθερη εκλογή και παράφραση από το βιβλίο του* EMRYS JONES: *Metropolis*, Εκδόσεις Oxford University Press, 1990. Είμαι επίσης υπόχρεος στον αγαπητό μου φίλο Μάρεϊ Μπούκτσιν για την ανάπτυξη πολλών από τις ιδέες που αναφέρονται σ' αυτό το άρθρο.

Περιαστικά δάση: Μετά έγιναν οικόπεδα. Φωτ.: Αντώνης Π.

μιογόνα χρήση ενέργειας, οικιακά απορρίμματα και βιομηχανικά απόβλητα) ενώνονται σ' ένα χείμαρρο που υποβαθμίζει την ποιότητα της ζωής μας. Το κόστος επίλυσης αυτών των προβλημάτων είναι τόσο μεγάλο ώστε δεν είναι δυνατό να αντιμετωπιστεί από το παρόν πολιτικό και οικονομικό σύστημα. Αντιθέτως, όλο και περισσότερα ξοδεύονται στη διαμεσολάβηση για το σταμάτημα των συγκρούσεων και για τον έλεγχο του εγκλήματος, δημιουργώντας ένα συνολικό λογαριασμό κοινωνικού κόστους που δημιουργείται από την επικράτηση της αντίληψης της παραγωγής για την παραγωγή και της κατανάλωσης για την κατανάλωση. Αυτό το κόστος αντί για λύσεις δημιουργεί τεράστιες και ακριβές γραφειοκρατίες που κάνουν πολύ λίγα και πολύ αργά για να μας ανακουφίσουν από την κρίση. Οι πολίτες έχουν περιοριστεί στο ρόλο του απλού φορολογούμενου, οι γειτονιές έχουν γίνει καταφύγια για ιδιωτικά όνειρα σε μια κοινωνία με τυπική δημοκρατία, που μας προσκαλεί να συναινέσουμε από καιρό σε καιρό αλλά όχι να συμμετέχουμε ή να ελέγχουμε ό,τι είναι σημαντικό για την καθημερινή μας ζωή.

Η αλλαγή πρέπει να ξεκινήσει από κάτω, από τη βάση. Η πόλη είναι μια κοινότητα πολιτών. Ο δήμος έχει πολιτική ισχύ επειδή οι πολίτες του έχουν δώ-

ντρικά σημεία στο πρόγραμμα για αλλαγές στους δήμους.

Είμαστε αντιμέτωποι με μια κρίση σκοπών και θεσμών, πολιτικών και οικονομικών. Τα σημαντικά και πρόσφατα διαπιστωμένα προβλήματα που η κοινωνία μας αντιμετωπίζει δεν μπορούν να επιλυθούν χωρίς ριζοσπαστικές αλλαγές. Οι απλοί πολίτες πρέπει να πάρουν μέρος στη διαδικασία των αλλαγών και, για να γίνει αυτό, το ζήτημα της εξουσίας πρέπει να αντιμετωπιστεί συνολικά. Η εξουσία τείνει να συγκεντροποιείται, εκτός αν υπάρχει μια συνειδητή και επεξεργασμένη φιλοσοφία μαζί με κάποιο πρόγραμμα που να αντιπαραθέτουν στον συγκεντρωτι-

... το ζήτημα της εξουσίας πρέπει να αντιμετωπιστεί συνολικά. Η εξουσία τείνει να συγκεντροποιείται, εκτός αν υπάρχει μια συνειδητή και επεξεργασμένη φιλοσοφία μαζί με κάποιο πρόγραμμα που να αντιπαραθέτουν στον συγκεντρωτισμό την αποκέντρωση και να διαχέουν την εξουσία σε θεσμούς γειτονιάς. Αυτό σημαίνει ότι όλες οι αποφάσεις για τη διακυβέρνηση πρέπει να παίρνονται στο χαμηλότερο δυνατό επίπεδο κι ότι καμιά απόφαση δεν πρέπει να παίρνεται, σε οποιοδήπο-

ντρωσης καθώς η δική μας προσέγγιση της πολιτικής εκτιμά πολύ την πλήρη ενεργοποίηση των δυνατοτήτων της τοπικής αυτοδιοίκησης και των τοπικών πρωτοβουλιών. Οι Πράσινοι θέλουν να σπείρουν τους σπόρους μιας νέας αντίληψης για την κοινότητα. Σίγουρα μπορούμε να μάθουμε πολλά από εκείνες τις χώρες που η αποκέντρωση, σε κάποιο βαθμό, έχει ήδη πραγματοποιηθεί. Αντίθετα από αρκετές χώρες, η τοπική αυτοδιοίκηση στον Καναδά έχει περιορισμένες εξουσίες, γεγονός που συνεπάγεται περιορισμένη δυνατότητα να πραγματοποιήσει τις αναγκαίες αλλαγές στην ποιότητα ζωής. Γι' αυτό λοιπόν είναι εποικοδομητικό να δούμε τι κάνει η τοπική αυτοδιοίκηση σε χώρες που υπάρχει μεγαλύτερη ελευθερία. Εάν οι Πράσινοι μπορούν να βοηθήσουν να δημιουργηθεί στους ανθρώπους εντονότερη αίσθηση τοπικής αυτονομίας, αυτό θα αποτελούσε το πρώτο βήμα για να αποκτηθεί και νομικά μεγαλύτερη αυτονομία.

Μιλώντας γενικά, μπορούμε να πούμε ότι στις χώρες του Τρίτου Κόσμου η τοπική αυτοδιοίκηση ξοδεύει λιγότερο από τα ένα τέταρτο του συνόλου του κρατικού προϋπολογισμού. Στη Νότια Ευρώπη η αντίστοιχη αναλογία είναι περίπου ένα προς τρία. Σε χώρες με γνήσια ομοσπονδιακή δομή φτάνουμε στο

που υποβαθμίζει την ποιότητα της ζωής μας. Το κόστος επίλυσης αυτών των προβλημάτων είναι τόσο μεγάλο ώστε δεν είναι δυνατό να αντιμετωπιστεί από το παρόν πολιτικό και οικονομικό σύστημα. Αντιθέτως, όλο και περισσότερα ξοδεύονται στη διαμεσολάβηση για το σταμάτημα των συγκρούσεων και για τον έλεγχο του εγκλήματος, δημιουργώντας ένα συνολικό λογαριασμό κοινωνικού κόστους που δημιουργείται από την επικράτηση της αντίληψης της παραγωγής για την παραγωγή και της κατανάλωσης για την κατανάλωση. Αυτό το κόστος αντί για λύσεις δημιουργεί τεράστιες και ακριβές γραφειοκρατίες που κάνουν πολύ λίγα και πολύ αργά για να μας ανακουφίσουν από την κρίση. Οι πολίτες έχουν περιοριστεί στο ρόλο του απλού φορολογούμενου, οι γειτονιές έχουν γίνει καταφύγια για ιδιωτικά όνειρα σε μια κοινωνία με τυπική δημοκρατία, που μας προσκαλεί να συναινέσουμε από καιρό σε καιρό αλλά όχι να συμμετέχουμε ή να ελέγχουμε ό,τι είναι σημαντικό για την καθημερινή μας ζωή.

Η αλλαγή πρέπει να ξεκινήσει από κάτω, από τη βάση. Η πόλη είναι μια κοινότητα πολιτών. Ο δήμος έχει πολιτική ισχύ επειδή οι πολίτες του έχουν δώσει με την ψήφο τους εξουσία να παίρνει αποφάσεις που αφορούν το σχεδιασμό και την ανάπτυξη της κοινότητάς τους. Αλλά η πολιτική εξουσία δεν πρέπει να συγχέεται με την εκάστοτε δημοτική αρχή. Πρέπει να μας απασχολούν λιγότερο αυτοί που κυβερνούν απ' ότι η ίδια η διακυβέρνηση, περισσότερο η διαδικασία παρά αυτοί που μετέχουν στους μηχανισμούς της διοίκησης. Πρέπει να ασχολούμαστε λιγότερο με το δημόσιο τομέα και περισσότερο με την ικανότητα της κοινότητάς μας να εφαρμόσει σχέδια με σοβαρό περιεχόμενο. Μια πόλη καταλαμβάνει ένα πεπερασμένο κομμάτι γης με περιορισμένη πρόσβαση σε φυσικούς πόρους. Εφόσον, όπως τώρα πια γνωρίζουμε, ο κόσμος διαθέτει πεπερασμένους φυσικούς πόρους, η πόλη είναι ένα έξοχο εργαστήριο για να δοκιμάσουμε τις ικανότητες και την ηθική αγωγή μας έτσι ώστε να δούμε αν μπορούμε τουλάχιστον να επιβιώσουμε, αν όχι να ευημερούμε, στον επόμενο αιώνα. Ο τρόπος με τον οποίο οι πόλεις ανακαλύπτουν και μαθαίνουν να διαχειρίζονται τους φυσικούς τους πόρους καθώς και τα προβλήματα διαχείρισης που αντιμετωπίζουν είναι τα κε-

Είμαστε αντιμέτωποι με μια κρίση σκοπών και θεσμών, πολιτικών και οικονομικών. Τα σημαντικά και πρόσφατα διαπιστωμένα προβλήματα που η κοινωνία μας αντιμετωπίζει δεν μπορούν να επιλυθούν χωρίς ριζοσπαστικές αλλαγές. Οι απλοί πολίτες πρέπει να πάρουν μέρος στη διαδικασία των αλλαγών και, για να γίνει αυτό, το ζήτημα της εξουσίας πρέπει να αντιμετωπιστεί συνολικά. Η εξουσία τείνει να συγκεντροποιείται, εκτός αν υπάρχει μια συνειδητή και επεξεργασμένη φιλοσοφία μαζί με κάποιο πρόγραμμα που να αντιπαραθέτουν στον συγκεντρωτι-

... το ζήτημα της εξουσίας πρέπει να αντιμετωπιστεί συνολικά. Η εξουσία τείνει να συγκεντροποιείται, εκτός αν υπάρχει μια συνειδητή και επεξεργασμένη φιλοσοφία μαζί με κάποιο πρόγραμμα που να αντιπαραθέτουν στον συγκεντρωτισμό την αποκέντρωση και να διαχέουν την εξουσία σε θεσμούς γειτονιάς. Αυτό σημαίνει ότι όλες οι αποφάσεις για τη διακυβέρνηση πρέπει να παίρνονται στο χαμηλότερο δυνατό επίπεδο κι ότι καμιά απόφαση δεν πρέπει να παίρνεται, σε οποιοδήποτε επίπεδο, από άτομα ή σώματα που δεν είναι απευθείας υπόλογα στο σύνολο των πολιτών.

σμό την αποκέντρωση και να διαχέουν την εξουσία σε θεσμούς γειτονιάς. Αυτό σημαίνει ότι όλες οι αποφάσεις για τη διακυβέρνηση πρέπει να παίρνονται στο χαμηλότερο δυνατό επίπεδο κι ότι καμιά απόφαση δεν πρέπει να παίρνεται, σε οποιοδήποτε επίπεδο, από άτομα ή σώματα που δεν είναι απευθείας υπόλογα στο σύνολο των πολιτών. Οι διαδικασίες όπου παίρνονται οι αποφάσεις πρέπει να είναι όσο το δυνατόν τοπικές, ανοικτές και συμμετοχικές. Η εξουσία πρέπει να ασκείται σ' ένα «υψηλότερο» επίπεδο αν τα προβλήματα δεν μπορούν να λυθούν στο «χαμηλότερο», στο επίπεδο της γειτονιάς. Η δημοκρατία και η αποκέντρωση αποτελούν καίριες συνιστώσες στην προσπάθεια για επίτευξη οικονομικής και κοινωνικής δικαιοσύνης.

Η πράσινη πολιτική έχει ένα νέο δημοτικό πρόγραμμα που είναι αποφασιστικά υπέρ της αποκέντρωσης των υπηρεσιών και των δραστηριο-

τοτήτων της τοπικής αυτοδιοίκησης και των τοπικών πρωτοβουλιών. Οι Πράσινοι θέλουν να σπείρουν τους σπόρους μιας νέας αντίληψης για την κοινότητα. Σίγουρα μπορούμε να μάθουμε πολλά από εκείνες τις χώρες που η αποκέντρωση, σε κάποιο βαθμό, έχει ήδη πραγματοποιηθεί. Αντίθετα από αρκετές χώρες, η τοπική αυτοδιοίκηση στον Καναδά έχει περιορισμένες εξουσίες, γεγονός που συνεπάγεται περιορισμένη δυνατότητα να πραγματοποιήσει τις αναγκαίες αλλαγές στην ποιότητα ζωής. Γι' αυτό λοιπόν είναι εποικοδομητικό να δούμε τι κάνει η τοπική αυτοδιοίκηση σε χώρες που υπάρχει μεγαλύτερη ελευθερία. Εάν οι Πράσινοι μπορούν να βοηθήσουν να δημιουργηθεί στους ανθρώπους εντονότερη αίσθηση τοπικής αυτονομίας, αυτό θα αποτελούσε το πρώτο βήμα για να αποκτηθεί και νομικά μεγαλύτερη αυτονομία.

Μιλώντας γενικά, μπορούμε να πούμε ότι στις χώρες του Τρίτου Κόσμου η τοπική αυτοδιοίκηση ξοδεύει λιγότερο από τα ένα τέταρτο του συνόλου του κρατικού προϋπολογισμού. Στη Νότια Ευρώπη η αντίστοιχη αναλογία είναι περίπου ένα προς τρία. Σε χώρες με γνήσια ομοσπονδιακή δομή φτάνουμε στο σημείο η κεντρική κυβέρνηση να ξοδεύει λιγότερο από το ένα τρίτο ή ακόμα και το ένα πέμπτο των συνολικών κρατικών εξόδων. Ο Καναδάς είναι μια από τις πιο συγκεντρωτικές χώρες μεταξύ των βιομηχανικά αναπτυγμένων κι αν προσθέσουμε και την εξουσία των πολιτειακών κυβερνήσεων, η εικόνα γίνεται ακόμη πιο άσχημη. Από την άλλη, σε χώρες όπως η Δυτική Γερμανία, η Δανία και μερικά τμήματα των Ηνωμένων Πολιτειών, πολλοί δήμοι παράγουν ηλεκτρική ενέργεια, διανέμουν υγραέριο, θέρμανση και νερό και διαχειρίζονται το σύστημα δημοσίων μεταφορών. Επίσης είναι υπεύθυνοι για την εκπαίδευση, την κοινωνική πρόνοια και τις υπηρεσίες υγείας. Στην Ιταλία μικροί και μεγάλοι δήμοι έχουν αναπτύξει, σε συμφωνία με τους νόμους που τους το επιτρέπουν, μια ολόκληρη σειρά δραστηριοτήτων όπως λειτουργία εργοστασίων και εμπορικών επιχειρήσεων. Σε μερικές περιπτώσεις δήμοι της Ιταλίας σχηματίζουν ομοσπονδίες για να αναπτύξουν συγκεκριμένες δραστηριότητες πιο αποτελεσματικά.

Το καίριο σημείο για τις αποκεντρωμένες υπηρε-

σίες και οικονομικές επιχειρήσεις είναι ότι οι άνθρωποι του κάθε τόπου πρέπει να σκεφτούν τι θέλουν να αποκτήσουν και πρέπει να αναλάβουν την ευθύνη για τις συνέπειες. Στη Δανία, όπου η τοπική αυτοδιοίκηση είναι το κυριότερο επίκεντρο των περισσοτέρων δραστηριοτήτων, οι άνθρωποι έχουν καταλάβει σε γενικές γραμμές ποιες υπηρεσίες παρέχονται σε τοπικό επίπεδο και ξέρουν πολλά για το πώς παρέχονται αυτές οι υπηρεσίες. Αυτό έχει οδηγήσει σε μια αίσθηση υπευθυνότητας και περιβαλλοντικής συνείδησης που με τη σειρά της παράγει πολιτικές για τη διατήρηση της ενέργειας, την ανακύκληση και τις μεταφορές, οι οποίες θα φαίνονταν σε μας ουτοπικές.

Αυτή τη στιγμή η αποκέντρωση είναι ένα ζήτημα που ανακινείται παντού αλλά έρχεται αντιμέτωπο με την επιμονή των κεντρικών κυβερνήσεων —ακόμα και της Δανίας— για μεγαλύτερο έλεγχο στα έξοδα της τοπικής αυτοδιοίκησης. Στη δικιά μας κοινωνία έχουμε τρομερές αυταπάτες για το εύρος της δημοκρατίας στο ιδιαίτερο σύστημα διακυβέρνησης που έχουμε. Επειδή πάρα πολλές εξουσίες έχουν δοθεί από το νόμο σε πολιτειακό και εθνικό επίπεδο, μεγαλύτερη προσοχή επικεντρώνεται στα αντίστοιχα νομοθετικά σώματα και υπάρχει η τάση να υποθέτουμε, ή τουλάχιστον να ελπίζουμε, ότι αυτά τα σώματα θα ακολουθήσουν μια πολιτική που θα οδηγήσει στην ικανοποίηση των αναγκών μας. Αλλά ψηφίζοντας σε πολιτειακό και εθνικό επίπεδο μπορούμε, στην καλύτερη περίπτωση, να επιφέρουμε μόνο μικρές τροποποιήσεις. Οι μεγάλες εταιρείες και οι κρατικοί γραφειοκράτες είναι πάντα έτοιμοι να συμβουλεύσουν τους βουλευτές για τη διαμόρφωση της πολιτικής. Ως άτομα δεν μπορούμε να συμμετέχουμε στις αποφάσεις κατ' αυτόν τον τρόπο και οι αρκετά γνωστές ομάδες πίεσης, τις οποίες πολλοί άνθρωποι υποστηρίζουν, έχουν πολύ μικρή συμμετοχή σ' αυτό το παιχνίδι.

Σε τοπικό επίπεδο η συχνή επαφή με τους δημοτικούς συμβούλους είναι για τα άτομα και τους αντιπροσώπους ομάδων της τοπικής κοινότητας μια πραγματική δυνατότητα. Γι' αυτό αν η εξουσία της τοπικής αυτοδιοίκησης έχει μεγαλύτερη έκταση, τότε οι άνθρωποι του κάθε τόπου θα μπορούν να συμμετέχουν στη διαδικασία διαμόρφωσης της πολιτικής και στις αποφάσεις για τη διαχείριση των φυσικών πόρων. Στο μέλλον ίσως οι πολίτες έχουν ακόμα και μια δική τους τράπεζα. Αν οι εξουσίες του δημαρχείου όσον αφορά τη στέγαση, την αποκομιδή απορριμμάτων και τις μεταφορές δεν είναι αρκετές, τότε θα πρέπει να ενθαρρύνουμε τις γειτονιές να οργανώσουν αυτές τις υπηρεσίες προς όφελός τους. Αυτές οι νέες λύσεις μπορούν να γίνουν πραγματικές με τη δημιουργία κοινοτικών αναπτυξιακών εταιρειών. Τα συστήματα συνδυασμένης παροχής θέρμανσης και ενέργειας των δήμων της Δανίας ξεκίνησαν όταν ομάδες ιδιοκτητών κατοικιών άρχισαν να δημιουργούν συνεταιρισμούς έτσι ώστε να μοιράζονται τις δυνατότητες που είχαν για θέρμανση. Τοπικές εταιρείες για τη συλλογή ανακυκλώσιμων υλικών ή, ακόμα, για τη δημιουργία και διαχείριση συστημάτων συνδυασμένης παροχής θέρμανσης και ενέργειας είναι δυνατόν να πραγματοποιηθούν.

Στον πυρήνα όλων αυτών βρίσκεται η δημιουργία μιας νέας αίσθησης της κοινότητας. Μια πράσινη πόλη είναι μια οικολογική πόλη. Είναι ένα πρόγραμμα που προσπαθεί να αντεπεξέλθει την κρίση μέσα στους υπάρχοντες θεσμούς και μια προσπάθεια να δημιουργηθούν νέοι θεσμοί από τη βάση της κοινωνίας. Το ουσιαστικό έργο της μεταρρύθμισης της παρούσας δομής της εξουσίας σε άμεση δημοκρατία απαιτεί τη δημιουργία εκλεγμένων συμβουλίων γειτονιάς. Αυτοί οι διοικητικοί τοπικοί θεσμοί σημαίνουν κοινότητα, επαφή και αυτονομία για τους πολίτες —τοπική εξουσία κι όχι απλά τοπικά υποκατάστήματα των διαφόρων υπηρεσιών. Οι δημοτικοί σύμβουλοι και οι δημόσιοι υπάλληλοι δεν έχουν το μονοπώλιο στη σοφία, γι' αυτό και δεν πρέπει να έχουν

Εκχωρώντας, μέσω της παθητικής συναίνεσης, την πολιτική στους επαγγελματίες πολιτικούς, υποβιβάζουμε την ιδέα της πολιτικής, η οποία κάποτε είχε μια συμμετοχική διάσταση στην κοινωνική ζωή κι ήταν δραστηριότητα ολόκληρης της κοινότητας. Έχουμε χάσει την αίσθηση του τι σημαίνει πολίτης, μια λέξη που θεωρούμε συνώνυμο των λέξεων «υπήκοος», «ψηφοφόρος» ή «φορολογούμενος» και εννοούμε κάποιον που είναι παθητικός αποδέκτης προϊόντων και υπηρεσιών που του παρέχονται.

κλογικούς καταλόγους υπογράψει μια αίτηση δημοψηφίσματος για ένα συγκεκριμένο ζήτημα, αυτό τίθεται υπό λαϊκή έγκριση με ψηφοφορία και η θέληση του λαού για το θέμα επικρατεί.

Ανάκληση από τους Πολίτες: Αυτή μπορεί να γίνει με αίτηση πολιτών ψηφοφόρων για μια ειδική ψηφοφορία για την ανάκληση ενός εκλεγμένου συμβούλου από τη θέση του πριν λήξει η θητεία του. Αν ο απαιτούμενος αριθμός υπογραφών συγκεντρωθεί κάτω από την αίτηση ανάκλησης, ακολουθεί ψηφοφορία. Σ' αυτήν οι πολίτες θα απαντούν απλά στο ερώτημα «Πρέπει ο σύμβουλος Χ να ανακληθεί από τη θέση του στο συμβούλιο;» Όσοι είναι υπέρ της ανάκλησης καθώς και ο σύμβουλος θα μπορούν να στείλουν σε κάθε ψηφοφόρο ένα σύντομο κείμενο με τα επιχειρήματά τους με δημόσια έξοδα. Η υπόλοιπη καμπάνια των δύο μερίδων δε θα καλύπτεται οικονομικά από το δημόσιο. Το πλεονέκτημα της ανάκλησης, ουσιαστικά και των τριών αυτών νέων δυνατοτήτων, δεν είναι τόσο ότι μπορούν να χρησιμοποιηθούν ευρέως αλλά ότι η ύπαρξή τους ενδυναμώνει τους πολίτες. Ταυτόχρονα οι Πράσινοι δημοτικοί σύμβουλοι θα θέτουν εθελοντικά τους εαυτούς τους υπό ανάκληση και θα καλούν και τους υπόλοιπους συμβούλους να κάνουν το ίδιο.

Δεν υπάρχει αμφιβολία ότι το εκλογικό μας σύστημα έχει καθυστερήσει αρκετά την ανάπτυξη μιας νέας πολιτικής. Παραμένει εξαιρετικά δύσκολο να πειστούν ακόμα και αυτοί που συμπαθούν την πράσινη πολιτική να αναμειχτούν και είναι απίθανο αυτό να αλλάξει μέχρι να θεσμοποιηθεί κάποια μορφή αναλογικής εκπροσώπησης. Το πιο καταστροφικό αποτέλεσμα του τωρινού εκλογικού συστήματος όπου ο νικητής τα παίρνει όλα είναι η συνεχής δυσκολία να δειχτεί σε τοπικό επίπεδο η άμεση σχέση με τα τοπικά προβλήματα και η βιωσιμότητα μιας γνήσια εναλλακτικής πολιτικής. Πολιτική είναι καθετί που συμβαίνει κάθε στιγμή κι όχι μόνο η ανταλλαγή απόψεων και ιδεών. Πολιτική θεωρείται στις μέρες μας ότι είναι τα ατέλειωτα λόγια περί του τι πρόκειται κάποιος να κάνει κι όχι το τι πραγματικά κάνει. Έτσι παρέχεται όλη η ευκολία στους κυνικούς να απορρίπτουν τις νέες ιδέες ως «μη ρεαλιστικές».

Εκχωρώντας, μέσω της παθητικής συναίνεσης, την πολιτική στους επαγγελματίες πολιτικούς, υποβιβάζουμε την ιδέα της πολιτικής, η οποία κάποτε

στοιχα νομοθετικά σώματα και υπάρχει η τάση να υποθέτουμε, ή τουλάχιστον να ελπίζουμε, ότι αυτά τα σώματα θα ακολουθήσουν μια πολιτική που θα οδηγήσει στην ικανοποίηση των αναγκών μας. Αλλά ψηφίζοντας σε πολιτειακό και εθνικό επίπεδο μπορούμε, στην καλύτερη περίπτωση, να επιφέρουμε μόνο μικρές τροποποιήσεις. Οι μεγάλες εταιρείες και οι κρατικοί γραφειοκράτες είναι πάντα έτοιμοι να συμβουλεύσουν τους βουλευτές για τη διαμόρφωση της πολιτικής. Ως άτομα δεν μπορούμε να συμμετέχουμε στις αποφάσεις κατ᾽ αυτόν τον τρόπο και οι αρκετά γνωστές ομάδες πίεσης, τις οποίες πολλοί άνθρωποι υποστηρίζουν, έχουν πολύ μικρή συμμετοχή σ᾽ αυτό το παιχνίδι.

Σε τοπικό επίπεδο η συχνή επαφή με τους δημοτικούς συμβούλους είναι για τα άτομα και τους αντιπροσώπους ομάδων της τοπικής κοινότητας μια πραγματική δυνατότητα. Γι᾽ αυτό αν η εξουσία της τοπικής αυτοδιοίκησης έχει μεγαλύτερη έκταση, τότε οι άνθρωποι του κάθε τόπου θα μπορούν να συμμετέχουν στη διαδικασία διαμόρφωσης της πολιτικής και στις αποφάσεις για τη διαχείριση των φυσικών πόρων.

Στην κοινωνία μας το ποσοστό των ανθρώπων που ψηφίζουν στις δημοτικές εκλογές είναι μικρότερο από οποιαδήποτε χώρα της Δυτικής Ευρώπης. Το ενδιαφέρον για την τοπική αυτοδιοίκηση είναι μικρό επειδή οι άνθρωποι έχουν την αίσθηση ότι δεν έχει καμιά ουσιαστική εξουσία. Το κοινό αίσθημα φαίνεται να είναι ότι η τοπική αυτοδιοίκηση υπάρχει μόνο για να διαχειρίζεται ήσσονος σημασίας προγράμματα που αποφασίζονται από τα πάνω. Το αναπόφευκτο συμπέρασμα είναι ότι η τοπική αυτοδιοίκηση δεν έχει πραγματική εξουσία επειδή δεν έχουμε αίσθηση ή συνείδηση τοπικής αυτονομίας. Ένα νέο δημοτικό πρόγραμμα θα επικεντρώνεται στην ενδυνάμωση των γειτονιών ώστε να δρουν για το δικό τους συμφέρον και στη διεκδίκηση μεγαλύτερης αυτονομίας της πόλης ως συνόλου απέναντι στο κράτος (Πολιτεία και Ομοσπονδία). Εντωμεταξύ οι κοινότητες μπορούν να οργανωθούν χωρίς να περιμένουν τη δημοτική έγκριση. Εάν δεν μπορούμε να ιδρύσουμε κοινοτικές τράπεζες με τη συμμετοχή της δημοτικής αρχής, μπορούμε να ενθαρρύνουμε τους καταθέτες της κοινότητάς μας να ιδρύσουν

τία απαιτεί τη δημιουργία εκλεγμένων συμβουλίων γειτονιάς. Αυτοί οι διοικητικοί τοπικοί θεσμοί σημαίνουν κοινότητα, επαφή και αυτονομία για τους πολίτες —τοπική εξουσία κι όχι απλά τοπικά υποκαταστήματα των διαφόρων υπηρεσιών. Οι δημοτικοί σύμβουλοι και οι δημόσιοι υπάλληλοι δεν έχουν το μονοπώλιο στη σοφία, γι᾽ αυτό και δεν πρέπει να έχουν το μονοπώλιο στην εξουσία. Οι πολίτες θα πρέπει να κατέχουν εξουσία σε μια άμεση και συνεχή βάση. Ομάδες πολιτών θα πρέπει να διαμορφώνουν νόμους, πολιτικές και πρακτικές από μόνοι τους. Γι᾽ αυτό απαιτούνται, μεταξύ άλλων, τα παρακάτω τρία, συγκεκριμένα και άμεσα μέτρα.

Εκχωρώντας, μέσω της παθητικής συναίνεσης, την πολιτική στους επαγγελματίες πολιτικούς, υποβιβάζουμε την ιδέα της πολιτικής, η οποία κάποτε είχε μια συμμετοχική διάσταση στην κοινωνική ζωή κι ήταν δραστηριότητα ολόκληρης της κοινότητας. Έχουμε χάσει την αίσθηση του τι σημαίνει πολίτης, μια λέξη που θεωρούμε συνώνυμο των λέξεων «υπήκοος», «ψηφοφόρος» ή «φορολογούμενος» και εννοούμε κάποιον που είναι παθητικός αποδέκτης προϊόντων και υπηρεσιών που του παρέχονται.

Αποφασιστικές Πρωτοβουλίες Πολιτών: Μια ομάδα πολιτών που θέλουν να προωθήσουν μια συγκεκριμένη πολιτική πρόταση συγκεντρώνουν τον απαιτούμενο αριθμό υπογραφών, πολιτών εγγεγραμμένων στους εκλογικούς καταλόγους, (προτείνεται να είναι ένα ποσοστό 20%) σε μια επίσημη αναφορά που υποστηρίζει την πρότασή τους. Αφού αυτό επιτευχθεί, η πρόταση μπαίνει σε ψηφοφορία στις επόμενες εκλογές για λαϊκή έγκριση ή απόρριψη. Εάν εγκριθεί πρέπει να εφαρμοστεί από τη δημοτική αρχή.

Τοπικά Ακυρωτικά Δημοψηφίσματα: Οι πολίτες ψηφοφόροι σταματούν την εφαρμογή κάποιας πολιτικής απόφασης με μια μέθοδο παρόμοια μ᾽ αυτή των Αποφασιστικών Πρωτοβουλιών Πολιτών. Αν ο αναγκαίος αριθμός πολιτών εγγεγραμμένων στους ε-

υπόλοιπους συμβούλους να κάνουν το ίδιο.

Δεν υπάρχει αμφιβολία ότι το εκλογικό μας σύστημα έχει καθυστερήσει αρκετά την ανάπτυξη μιας νέας πολιτικής. Παραμένει εξαιρετικά δύσκολο να πειστούν ακόμα και αυτοί που συμπαθούν την πράσινη πολιτική να αναμειχτούν και είναι απίθανο αυτό να αλλάξει μέχρι να θεσμοποιηθεί κάποια μορφή αναλογικής εκπροσώπησης. Το πιο καταστροφικό αποτέλεσμα του τωρινού εκλογικού συστήματος όπου ο νικητής τα παίρνει όλα είναι η συνεχής δυσκολία να δειχτεί σε τοπικό επίπεδο η άμεση σχέση με τα τοπικά προβλήματα και η βιωσιμότητα μιας γνήσια εναλλακτικής πολιτικής. Πολιτική είναι καθετί που συμβαίνει κάθε στιγμή κι όχι μόνο η ανταλλαγή απόψεων και ιδεών. Πολιτική θεωρείται στις μέρες μας ότι είναι τα ατέλειωτα λόγια περί του τι πρόκειται κάποιος να κάνει κι όχι το τι πραγματικά κάνει. Έτσι παρέχεται όλη η ευκολία στους κυνικούς να απορρίπτουν τις νέες ιδέες ως «μη ρεαλιστικές».

Εκχωρώντας, μέσω της παθητικής συναίνεσης, την πολιτική στους επαγγελματίες πολιτικούς, υποβιβάζουμε την ιδέα της πολιτικής, η οποία κάποτε είχε μια συμμετοχική διάσταση στην κοινωνική ζωή κι ήταν δραστηριότητα ολόκληρης της κοινότητας. Έχουμε χάσει την αίσθηση του τι σημαίνει πολίτης, μια λέξη που θεωρούμε συνώνυμο των λέξεων «υπήκοος», «ψηφοφόρος» ή «φορολογούμενος» και εννοούμε κάποιον που είναι παθητικός αποδέκτης προϊόντων και υπηρεσιών που του παρέχονται. Η αποκέντρωση της εξουσίας, σύμφωνα με τη νέα πολιτική, μπορεί να οδηγήσει σε μια νέα μορφή δημοκρατικής συμμετοχής των πολιτών. Η αποκέντρωση, ένας όρος του οποίου συχνά γίνεται κατάχρηση από τους πολιτικούς για τους κυνικούς τους σκοπούς, δεν έχει απλά μεγάλη γεωγραφική, περιφερειακή και πολιτική σημασία. Έχει κυρίως μια πνευματική και πολιτιστική σημασία που συνδέει την ενδυνάμωση της κοινότητας με την ενδυνάμωση του προσώπου. Η ελευθερία του δήμου αποτελεί τη βάση για την ατομική ελευθερία, την ανάκτηση κάποιας συμμετοχικής πολιτικής δομημένης γύρω από ελεύθερους και ενεργούς πολίτες.

Η πολιτική είναι ένα φαινόμενο ζωντανό, αναπτυσσόμενο και μεταβαλλόμενο όπως οι ζωντανοί

οργανισμοί. Είναι δηλαδή οργανικό με την έννοια ότι είναι μια δραστηριότητα ενός συνόλου ανθρώπων —μιας τοπικής κοινότητας— ριζωμένη και θρεμμένη από την κοινότητα όπως ένα φυτό ριζώνει και θρέφεται από το έδαφος. Η ανάκτηση και η ανάπτυξη της πολιτικής πρέπει να έχει ως σημείο εκκίνησης τους πολίτες και το άμεσο περιβάλλον τους, πέρα από τον οικογενειακό και ιδιωτικό τομέα της ζωής. Δεν μπορεί να υπάρξει πολιτική χωρίς κοινότητα. Με τον όρο κοινότητα εννοούμε μια τοπική ή δημοτική ένωση ανθρώπων στηριγμένη στη δικιά της οικονομική δύναμη, στους δικούς της θεσμούς άμεσης δημοκρατίας, όπως τα συμβούλια γειτονιάς και τα δίκτυα συνεργασίας μεταξύ των κοινοτικών ταμείων γειτονικών περιοχών.

Μιλώντας με πιο οργανωτικούς όρους, η γειτονιά και ο δήμος είναι τα στηρίγματα μιας ελεύθερης κοινωνίας, η αναλλοίωτη βάση της ελεύθερης έκφρασης της προσωπικότητας. Όσο πιο αναπτυγμένη είναι η συμμετοχική δημοκρατία τόσο μεγαλύτερη είναι η έκταση του ελέγχου από την κοινότητα πάνω σε όλα τα ζητήματα που επιδρούν στην καθημερινή ζωή των πολιτών, τόσο πιο πολύ επικρατεί η ελευθερία και η δικαιοσύνη. Η σημασία του δήμου και της γειτονιάς είναι όλο και μεγαλύτερη επειδή αποτελούν τους χώρους παρέμβασης όπου οι άνθρωποι μπορούν να νιώσουν άνετα μεταξύ τους διανοητικά και συναισθηματικά. Ακόμη, μέσα από το διάλογο, τις ομιλίες σε σύνολα ανθρώπων, την προσωπική οικειότητα και τους τρόπους έκφρασης στις συζητήσεις πρόσωπο με πρόσωπο, αποκτούν εμπειρία ο ένας από τον άλλο σχετικά με τον τρόπο που παίρνονται οι συλλογικές αποφάσεις. Έτσι έχουμε μια πολιτική πλούσια σε φαντασία και μια αντίληψη της έννοιας του πολίτη με συμμετοχικό, εκπαιδευτικό και κοινοτικό προσανατολισμό.

Αυτή η δημοτική αντίληψη της έννοιας του πολίτη από μόνη της δίνει νόημα στην πολιτική ζωή. Κάθε πολίτης θεωρείται ικανός να συμμετάσχει στη δημόσια ζωή. Παρέχεται κάθε μέσον, υλικό ή θεσμικό, για να φτάσει η συμμετοχή των πολιτών στο μέγιστο βαθμό και να ιδωθεί ως μια εκπαιδευτική και ηθική διαδικασία που ενεργοποιεί τις λανθάνουσες ικανότητες του καθένα. Η κοινωνική και πολιτική ζωή δημιουργεί μια βαθιά ευαισθησία, μια γνήσια φροντίδα για διακανονισμό των διαφορών χωρίς να αρνείται τις σθεναρές αντιλογίες όταν χρειάζονται. Κάτω απ'

αυτό που θεωρήθηκε ανάπτυξη της πόλης στο παρελθόν. Προϋποθέτει μια κοινωνία ικανή να εξασκήσει αρκετό έλεγχο στα πρότυπα αστικοποίησης και προσωπική συμπεριφορά που να αντιλαμβάνεται τις νέες προτεραιότητες και αξίες.

Η προσπάθεια για μια Πράσινη Πόλη είναι τμήμα ενός διεθνούς κινήματος που δεν έχει κάνει μόνο μεγάλες συνδιασκέψεις αλλά έχει κιόλας παράγει έναν εντυπωσιακό όγκο κριτικών απόψεων. Προγράμματα για πράσινες πόλεις έχουν προωθηθεί από το Μπέρκλεϊ και το Σαν Φραντσίσκο μέχρι το Σικάγο, τη Νέα Υόρκη και το Ουίνιπεγκ. Αυτά τα προγράμματα αγκαλιάζουν κάθε όψη των σημερινών προβληματισμών για την πόλη. Από την ενεργειακή αυτονομία, τη διαχείριση των τοπικών αποβλήτων, την υπερίσχυση των δημοσίων μεταφορικών μέσων αντί του αυτοκινήτου μέχρι τη στέγαση, τη διατροφή και την κοινοτική οικονομική ανάπτυξη.

Σε σύγκριση με τις πόλεις του παρελθόντος, στις σημερινές πόλεις έχουμε μια βελτίωση της υγείας των ανθρώπων αλλά και μια προοδευτική χειροτέρευση της κατάστασης του περιβάλλοντος. Για παράδειγμα, οι πρόοδοι της υγιεινής στην καταπολέμηση των ασθενειών βασίστηκαν στην ανάπτυξη των δικτύων ύδρευσης και αποχέτευσης αλλά μαζί αναπτύχθηκε και η κοινωνία της σπατάλης, της κατάχρησης των φυσικών πόρων και της απόρριψης των αποβλήτων με τη λογική «να μη τα βλέπουμε κι ό,τι θέλει ας γίνει». Η κρίση του περιβάλλοντος ανταποδίδει τώρα τα πυρά απειλώντας την υγεία των ανθρώπων, ιδιαίτερα των φτωχών.

Κάθε πολίτης θεωρείται ικανός να συμμετάσχει στη δημόσια ζωή. Παρέχεται κάθε μέσον, υλικό ή θεσμικό, για να φτάσει η συμμετοχή των πολιτών στο μέγιστο βαθμό και να ιδωθεί ως μια εκπαιδευτική και ηθική διαδικασία που ενεργοποιεί τις λανθάνουσες ικανότητες του καθένα.

Η πράσινη πόλη είναι ένα ζήτημα επείγουσας ανάγκης, πολύ επείγουσας ανάγκης. Πρέπει να αναγνωρίσουμε ότι βρισκόμαστε στο μέσον μιας κρίσης κι ότι πρέπει ν' αρχίσουμε δρώντας τοπικά. Μια πράσινη πόλη πρέπει:

- να είναι ένα καθαρό μέρος με ελάχιστη ή καθόλου μόλυνση· Εφόσον οι ασθένειες είναι αναπόφευκτες, η έμφαση πρέπει να δοθεί στη φυσική διαβίωση, την αναψυχή και τον πολιτισμό καθώς και στις φυσικές, μη τυποποιημένες τροφές.

Η πόλη πρέπει να είναι σχεδιασμένη έτσι ώστε όλα τα στοιχεία της —άνθρωπος, φύση, υλικά υποπροϊόντα, βιοτεχνίες— να έχουν αρμονικές σχέσεις μεταξύ τους. Σπίτια, σχολεία, δρόμοι, πάρκα, δέντρα, κτίρια και μεγάλες πλατείες μπορούν να μας δώσουν ένα όμορφο και αρμονικό τόπο κατοικίας. Σχέδια, χρώματα, σχήματα, μεγέθη και όρια πρέπει να βασίζονται στη φαντασία, το νεοτερισμό και τις φυσικές σχέσεις. Μια πράσινη πόλη είναι όλα αυτά και ακόμη περισσότερα. Είναι το αντίθετο της συμβατικής πόλης όπου, σε διεθνή κλίμακα, επικρατεί η εκμετάλλευση των ανθρώπων και της φύσης.

Η πολιτική στο Μόντρεαλ βρίσκεται σήμερα σε κακή κατάσταση. Βρίσκεται σε μια σκοτεινή στοά με καπνούς και καθρέφτες μαζί με επαναλαμβανόμενες υποσχέσεις, βραχύβια οικονομικά αγαθά και πολύτιμες πρώτες ύλες που δρέπονται από τη γη από μια αδηφάγα μητρόπολη μ' έναν ολοφάνερα επικίνδυνο ρυθμό. Παρά κάποια ψευδαίσθηση ζωής, το Μόντρεαλ έχει βρεθεί χωρίς να το αντιληφθούμε κάτω από ένα σύστημα που είναι εγκεφαλικά νεκρό.

Όπως πολύ καλά αποδεικνύουν οι μαρτυρίες οικολογικής καταστροφής απ' όλον τον κόσμο ζούμε με δανεικό χρόνο και δανεική ευημερία. Ο γνωστός επιστήμονας Ντέιβιντ Σουζούκι επισημαίνει ότι έχουμε δέκα χρόνια για να αντιστρέψουμε τη διαδικασία και να διορθώσουμε τις ζημιές. Ποια λοιπόν πρέπει να είναι η συνεισφορά μας, ως πολίτες του Μόντρεαλ, σ' αυτή την αντιστροφή της πορείας της οικολογικής κρίσης; Δεν είναι εύκολο να παρουσιάσεις αυτή την αλήθεια χωρίς να πέσεις στην παλιά παγίδα μιας απελπισίας τύπου *Αποκάλυψης*, η οποία απλά να απογοητεύει αυτούς που προσπαθείς να ενδυναμώσεις. Ούτε είναι εύκολο να αμφισβητήσεις τις επικρατούσες θεωρίες περί της προόδου και του τι μας επιφυλάσσει το μέλλον χωρίς να ακούγεσαι σαν κάποιος προφήτης των εσχάτων ημερών πριν τη συντέλεια του κόσμου. Εντούτοις οι διαφορετικές ερμηνείες για την πρόοδο πρέπει να εξεταστούν όσο πιο αυστηρά γίνεται γιατί η πρόοδος είναι μια ιδέα υπό αμφισβήτηση στο βαθμό που δεν μπορεί να επιτευχθεί με κανέναν άλλο τρόπο παρά μόνο

της γειτονιάς είναι όλο και μεγαλύτερη επειδή αποτελούν τους χώρους παρέμβασης όπου οι άνθρωποι μπορούν να νιώσουν άνετα μεταξύ τους διανοητικά και συναισθηματικά. Ακόμη, μέσα από το διάλογο, τις ομιλίες σε σύνολα ανθρώπων, την προσωπική οικειότητα και τους τρόπους έκφρασης στις συζητήσεις πρόσωπο με πρόσωπο, αποκτούν εμπειρία ο ένας από τον άλλο σχετικά με τον τρόπο που παίρνονται οι συλλογικές αποφάσεις. Έτσι έχουμε μια πολιτική πλούσια σε φαντασία και μια αντίληψη της έννοιας του πολίτη με συμμετοχικό, εκπαιδευτικό και κοινοτικό προσανατολισμό.

Αυτή η δημοτική αντίληψη της έννοιας του πολίτη από μόνη της δίνει νόημα στην πολιτική ζωή. Κάθε πολίτης θεωρείται ικανός να συμμετάσχει στη δημόσια ζωή. Παρέχεται κάθε μέσον, υλικό ή θεσμικό, για να φτάσει η συμμετοχή των πολιτών στο μέγιστο βαθμό και να ιδωθεί ως μια εκπαιδευτική και ηθική διαδικασία που ενεργοποιεί τις λανθάνουσες ικανότητες του καθένα. Η κοινωνική και πολιτική ζωή δημιουργεί μια βαθιά ευαισθησία, μια γνήσια φροντίδα για διακανονισμό των διαφορών χωρίς να αρνείται τις σθεναρές αντιλογίες όταν χρειάζονται. Κάτω απ' αυτό το πρίσμα η συνεργασία και η ευθύνη για τα δημόσια θεωρούνται ως εκφράσεις φροντίδας, ενδιαφέροντος και κοινωνικότητας κι όχι ως διατάγματα στα οποία ο πολίτης οφείλει να υπακούει. Μ' αυτή την έννοια αυτό που προτείνουμε είναι ριζικά διαφορετικό από την κατεστημένη κατάσταση. Τα πρόσφατα ιστορικά γεγονότα δείχνουν ότι τα δεσμά της αδιαφορίας λύνονται όταν οι άνθρωποι νιώσουν ότι κάτι ριζικά διαφορετικό μπορεί να γίνει. Αυτή είναι η πρόκληση της πράσινης πολιτικής σε δημοτικό επίπεδο.

Η «Πράσινη Πόλη» είναι μια οικολογική πόλη η οποία εξ ορισμού μετέχει και ενδιαφέρεται για τα προβλήματα των πολιτών με συμβούλια γειτονιάς που δουλεύουν μαζί και αμεσοδημοκρατικά. Είναι συνδεδεμένη με την ανάγκη για ριζικές αλλαγές στην ποιότητα και το σκοπό της προσωπικής και κοινωνικής μας ζωής. Με απλά λόγια είναι η στοιχειώδης μορφή του κατοικημένου από ανθρώπους χώρου που είναι δομημένος οικολογικά. Η αναγκαία αλλαγή δομής απαιτεί να διαλέξουμε προσεκτικά ένα τρόπο ζωής στην πόλη, ο οποίος θα αποκλίνει απ' των ύδρευσης και αποχέτευσης αλλά μαζί αναπτύχθηκε και η κοινωνία της σπατάλης, της κατάχρησης των φυσικών πόρων και της απόρριψης των αποβλήτων με τη λογική «να μη τα βλέπουμε κι ό,τι θέλει ας γίνει». Η κρίση του περιβάλλοντος ανταποδίδει τώρα τα πυρά απειλώντας την υγεία των ανθρώπων, ιδιαίτερα των φτωχών.

Κάθε πολίτης θεωρείται ικανός να συμμετάσχει στη δημόσια ζωή. Παρέχεται κάθε μέσον, υλικό ή θεσμικό, για να φτάσει η συμμετοχή των πολιτών στο μέγιστο βαθμό και να ιδωθεί ως μια εκπαιδευτική και ηθική διαδικασία που ενεργοποιεί τις λανθάνουσες ικανότητες του καθένα.

Η πράσινη πόλη είναι ένα ζήτημα επείγουσας ανάγκης, πολύ επείγουσας ανάγκης. Πρέπει να αναγνωρίσουμε ότι βρισκόμαστε στο μέσον μιας κρίσης κι ότι πρέπει ν' αρχίσουμε δρώντας τοπικά. Μια πράσινη πόλη πρέπει:

- να οδηγεί το σύνολο του δήμου προς μια αυτόνομη, αυτοδύναμη οικονομία·
- να γίνει μια πόλη της ανακύκλησης στην οποία τα απορρίμματα θα αποτελούν πηγή χρήσιμων υλικών·
- να είναι ένας τόπος στον οποίο τα υλικά συστατικά του και τα έμβια όντα θα έχουν μια ισορροπημένη σχέση μεταξύ τους έτσι ώστε όποια οικονομική ανάπτυξη να εξετάζεται πρώτα από οικολογική σκοπιά·
- να βοηθάει στην ανάπτυξη σχέσεων αλληλεγγύης και συνεργασίας κι όχι εκμετάλλευσης μεταξύ των κατοίκων της·
- να γίνει μια πόλη με πολλούς ελεύθερους χώρους —κήπους, πάρκα, περιβόλια, ρυάκια, όχθες και αλάνες— και να κατοικείται όχι μόνο από ανθρώπους αλλά κι από άλλα έμβια όντα —πουλιά, τετράποδα και ψάρια·
- να είναι μια πόλη που θα συντηρεί το περιβάλλον βασιζόμενη στην αρχή των ελαχίστων αναγκών προκειμένου να εξαλείψει ή να μειώσει τα απόβλητα·

Μόντρεαλ έχει βρεθεί χωρίς να το αντιληφθούμε κάτω από ένα σύστημα που είναι εγκεφαλικά νεκρό. Όπως πολύ καλά αποδεικνύουν οι μαρτυρίες οικολογικής καταστροφής απ' όλον τον κόσμο ζούμε με δανεικό χρόνο και δανεική ευημερία. Ο γνωστός επιστήμονας Ντέιβιντ Σουζούκι επισημαίνει ότι έχουμε δέκα χρόνια για να αντιστρέψουμε τη διαδικασία και να διορθώσουμε τις ζημιές. Ποια λοιπόν πρέπει να είναι η συνεισφορά μας, ως πολίτες του Μόντρεαλ, σ' αυτή την αντιστροφή της πορείας της οικολογικής κρίσης; Δεν είναι εύκολο να παρουσιάσεις αυτή την αλήθεια χωρίς να πέσεις στην παλιά παγίδα μιας απελπισίας τύπου *Αποκάλυψης*, η οποία απλά να απογοητεύει αυτούς που προσπαθείς να ενδυναμώσεις. Ούτε είναι εύκολο να αμφισβητήσεις τις επικρατούσες θεωρίες περί της προόδου και του τι μας επιφυλάσσει το μέλλον χωρίς να ακούγεσαι σαν κάποιος προφήτης των εσχάτων ημερών πριν τη συντέλεια του κόσμου. Εντούτοις οι διαφορετικές ερμηνείες για την πρόοδο πρέπει να εξεταστούν όσο πιο αυστηρά γίνεται γιατί η πρόοδος είναι μια ιδέα υπό αμφισβήτηση στο βαθμό που δεν μπορεί να επιτευχθεί με κανέναν άλλο τρόπο παρά μόνο καταστρατηγώντας ανεπανόρθωτα τα πεπερασμένα όρια του περιβάλλοντός μας.

Η Πράσινη πολιτική διεγείρει σήμερα τους πολίτες επειδή κατά βάθος υπάρχει η πεποίθηση πως είναι ένα σύνολο πολιτικών αρχών και δίκαιων και ρεαλιστικών. Τα σημερινά διαδεδομένα πρότυπα αποξένωσης έχουν ξεπεράσει την απλοϊκή πολιτική «περισσότερο και περισσότερο», υποχρεώνοντάς μας να σκεφτούμε εκ νέου τα παραμελημένα ζητήματα της κοινότητας: φροντίδα και συμμετοχή, ποιότητα ζωής και τον καλύτερο τρόπο να ελευθερώσουμε το ανθρώπινο πνεύμα. Οι εσωτερικοί περιορισμοί, που καταπιέζουν την πλήρη ανάπτυξη των δυνατοτήτων πάρα πολλών πολιτών του Μόντρεαλ, είναι το ίδιο καταστροφικοί για την πρόοδο της κοινωνίας όσο και οι συνολικές προσπάθειες του ανθρώπινου είδους να παραβλέψει τα εξωτερικά όρια των φυσικών πόρων της Γης και του συστήματος στο οποίο στηρίζεται η ζωή. Αυτό το νέο δημοτικό πρόγραμμα είναι η υπόσχεση του ΟΙΚΟΛΟΓΙΚΟΥ ΜΟΝΤΡΕΑΛ.

Μετάφραση: **Γιάννης Γκλαρνέτατζης**

ΕΠΙΣΤΟΛΕΣ

Οι Κλητήρες του Σαντάμ Χουσεΐν

Έχασε εντελώς την ψυχραιμία του ο Μιχ. Καστρινάκης («Έξεστιν μαρουλοφάγοις ασχημονείν», *Άνθη του Κακού*, Τεύχος 6). Τέτοια σχόλια χαλάνε την εικόνα του περιοδικού σας πολύ περισσότερο από όσο θα το χαλούσαν πέντε συνεχόμενα εξώφυλλα με ροπαλοφόρους νεαρούς ιλουστρασιόν. Βεβαίως όταν ο Καστρινάκης χάνει την ψυχραιμία του κάνει κακό στις απόψεις που εκπροσωπεί, αποδεικνύοντας ότι δεν είναι εύκολο να υπερασπισθεί κανείς τέτοιες απόψεις με λογικό τρόπο, ή έστω χωρίς να γίνει μαινόμενος σταλινικός. Από την άποψη αυτή το σκηνικό της συζήτησης ξεκαθαρίζει. Φαίνεται λοιπόν ότι το σχόλιο της *Οικοτοπίας* βρήκε καλό στόχο, πάτησε κάποιον πολύ εξογκωμένο κάλο.

Όπως ο Καστρινάκης αποκαλεί συνεργάτες του Μπους και του Μητσοτάκη όσους τα βάζουν με τον α-

Τώρα πια οι Οικολόγοι Εναλλακτικοί μπορούν ίσως να γλυτώσουν από τέτοια φαντάσματα: Ο Μιχ. Καστρινάκης κατέκτησε επάξια μια θέση κλητήρα του Σαντάμ Χουσεΐν· είναι και τυχερός, θα έχει αρκετή παρέα από Έλληνες «επαναστάτες» συναδέλφους. Κούρδοι, Σιίτες και Εβραίοι μπορείτε να τρέμετε.

Πάντως εμείς οι μεταρρυθμιστές θα μείνουμε πιστοί μαρουλοφάγοι, αντίθετα με τους ποικιλόμορφους πνευματικούς πατέρες του Καστρινάκη. Αυτοί προτιμούσαν το ανθρώπινο κρέας· παντού και πάντοτε, από την κοντινή Καμπότζη μέχρι το μακρινό Άουσβιτς.

Γιώργος Ριτζούλης,μέλος της Συντακτικής Επιτροπής της *Οικοτοπίας*

Υ.Γ. Και βέβαια θα δημοσιεύσετε την επιστολή μου, έστω και αν είναι υπερβολικά αιχμηρή. Στο κάτω-κάτω δεν κατονομάζει πρόσωπα υπαρκτά σήμερα ως χούλιγκανς του Πολ Ποτ ή του Χίτλερ.

Κάθε Τραγωδία κι ο Ότο Σίλι της Κάθε Φάρσα κι ο Ριτζούλης της

Ο κ.Ριτζούλης δεν περίμενε βέβαια το δικό μου σχόλιο για να χάσει τη ψυχραιμία του. Εδώ και ενάμισυ περίπου χρόνο έχει αναλάβει εργολαβικά το ρόλο του πολιορκητικού κριού της δεξιάς πτέρυγας της Ομοσπονδίας Οικολογικών και Εναλλακτικών Οργανώσεων. Με διάφορα άρθρα του στην *Οικοτοπία* και στη *Νέα Οικολογία* αλλά και με επιστολές στη *Ρήξη* και στα *Άνθη του Κακού* έχει αυτοαναγορευθεί σε Σουσλόφ του οικολογικού χώρου. Μετρά με το οικολογόμετρο το βαθμό καθαρότητας προσώπων, απόψεων και τάσεων, ε-

και πολύ καιρό τα μέσα μαζικής ενημέρωσης κατακεραυνώνουν όσους ακόμα αμφισβητούν την παραδοχή πως η έμμεση δημοκρατία είναι το τέλος της ιστορικής εξέλιξης ενώ ο τόπος έχει γεμίσει μετανοημένους αριστερούς των οποίων οι ενοχές για το αμαρτωλό παρελθόν της Αριστεράς τους έχουν μεταλλάξει σε δεξιές οχιές.

Δεν πειράζει. Οι μόδες έρχονται και παρέρχονται ενώ η επιθυμία της ζωής, η ταξική πάλη, οι αντιθέσεις διευθυντών-διευθυνομένων, ανδρών-γυναικών και τα οικολογικά αδιέξοδα δημιουργούν τους όρους για το ξεπέρασμα τούτων των εποχών. Όταν η σημερινή εποχή, που αναδεικνύει την κενότητα σαν το μόνο περιεχόμενο και τον ατομικισμό σαν τη μόνη αξία, παρέλθει, όλοι οι φελλοί που σήμερα επιπλέουν θα ντρέπονται τουλάχιστον για τα γραπτά ίχνη της σημερινής αλαζονείας τους.

Κύριε Ριτζούλη δεν είναι δυνατόν επειδή εσείς ανακαλύψατε σχετικά πρόσφατα την Αμερική να επιβάλετε μέσα από όρους ιδεολογικής τρομοκρατίας την προτίμησή σας στον Μπους όταν αυτός σφάζει τον ιρακινό λαό. Οι ενοχές για τη σχέση σας μ' εκείνο το κόμμα, που ακόμα και πριν 5-6 χρόνια χειροκροτούσε την ανεξάρτητη εξωτερική πολιτική του Τσαουσέσκου ενώ ο ομοούσιος μ' εσάς ρήτοράς του ήλπιζε πως θα μπορούσε να ενωθεί με το ΚΚΕ (που φυσικά κι αποτελούσε τότε κίνδυνο ολοκληρωτισμού), δεν μας αφορούν.

Μια δεκαετία μίσους, ξύλου, χαφιεδολογίας και σύγκρουσης με το ΚΚΕ μας έχουν κάνει να έχουμε αντίθετες «ενοχές» απ' τις δικές σας και από κάθε μετανοημένο «κυριλέ» αριστερό των δύο προηγούμενων δεκαετιών. Πραγματικά, θεωρώντας σαν

να σχηματίσετε μια καρικατούρα απέναντί σας που φυσικά είναι πολύ εύκολο να κατατροπωθεί.

Αν κ.Ριτζούλη οι θεωρητικές σας ανησυχίες δεν εξαντλούνταν στην ανάγνωση του *Πολίτη*, της *Νέας Οικολογίας* και των θεωρητικών της δεξιάς των Γερμανών Πράσινων θα είχατε ανακαλύψει πως από το 1985 υπήρχαν διαμορφωμένες απόψεις, οι οποίες χωρίς ν' αρνούνται το πεδίο του κοινωνικού ανταγωνισμού θεωρούσαν το κοινοβούλιο ταυτόχρονα θέατρο και κατάκτηση. Απόψεις που αντιλαμβάνονταν ότι αρκετές απ' τις διαδικασίες ενσωμάτωσης είχαν παράλληλα και το χαρακτήρα προχωρήματος της κοινωνίας, απόψεις που θεωρούσαν ότι δεν υπάρχει άλλη κοινωνία ως πάγιο όραμα αλλά μια διαρκής ανατρεπτική διαδικασία προς αυτήν. Ακόμη και στο περιοδικό που είστε μέλος έχουν δημοσιευθεί τέτοια κείμενα, στα οποία διαγράφονται (με ελλειπτικό πλην όμως σαφή τρόπο) μερικά χαρακτηριστικά της εναλλακτικής στρατηγικής για το διαρκές πέρασμα σε μιαν άλλη κοινωνία. Το πάθος σας όμως ενάντια σε όποιον προέρχεται από χώρους που τόλμησαν να συγκρουστούν μερικές φορές στην ιστορία τους με το κράτος, τους μπάτσους, το ΚΚΕ, το ΠΑΣΟΚ, τον τύπο και κυρίως με την προοπτική να γίνουν κρατικοδίαιτοι υπάλληλοι ειδικευμένοι στη διάδοση του μαρξισμού —τότε— και της οικολογίας —σήμερα— σας εμπόδισε να κατανοήσετε έστω και μια γραμμή απ' τα κείμενά τους.

Αυτοί είναι οι λόγοι που είναι αδύνατον να συζητήσουμε μαζί σας το ενδιαφέρον ζήτημα της σχέσης της μεταρρύθμισης με την ανατροπή και την επανάσταση. Μπορείτε να είστε βέβαιος όμως ότι η αντιπαλότητά μας δεν πηγάζει απ' το γεγονός πως

ο Μιχ. Καστρινάκης («Έξεστιν μαρουλοφάγοις ασχημονείν», *Άνθη του Κακού*, Τεύχος 6). Τέτοια σχόλια χαλάνε την εικόνα του περιοδικού σας πολύ περισσότερο από όσο θα το χαλούσαν πέντε συνεχόμενα εξώφυλλα με ροπαλοφόρους νεαρούς ιλουστρασιόν. Βεβαίως όταν ο Καστρινάκης χάνει την ψυχραιμία του κάνει κακό στις απόψεις που εκπροσωπεί, αποδεικνύοντας ότι δεν είναι εύκολο να υπερασπισθεί κανείς τέτοιες απόψεις με λογικό τρόπο, ή έστω χωρίς να γίνει μαινόμενος σταλινικός. Από την άποψη αυτή το σκηνικό της συζήτησης ξεκαθαρίζει. Φαίνεται λοιπόν ότι το σχόλιο της *Οικοτοπίας* βρήκε καλό στόχο, πάτησε κάποιον πολύ εξογκωμένο κάλο.

Όπως ο Καστρινάκης αποκαλεί συνεργάτες του Μπους και του Μητσοτάκη όσους τα βάζουν με τον αριστερό αντισημιτισμό και δεν κάνουν στραβά μάτια μπροστά στα εγκλήματα του Σαντάμ Χουσεΐν, έτσι και κάποιοι προκάτοχοί του εδώ και δεκαετίες αποκαλούσαν «πράκτορες του ιμπεριαλισμού» όσους τολμούσαν τότε να καταγγείλουν τα «γκουλάγκ» και την γενοκτόνο δράση ποικίλων «επαναστατών» και «αντιμπεριαλιστών». Βεβαίως ο Σαντάμ Χουσεΐν δεν είναι Στάλιν ή Χίτλερ και το σχόλιο του Καστρινάκη αναβιώνει ως φαρσοκωμωδία τον τραγικά αδιέξοδο τρόπο σκέψης των «γνήσιων» Ελλήνων αριστερών της δεκαετίας του 1950 και 1960. Πάντως, στο μέτρο του δυνατού, ο Καστρινάκης αντιμετωπίζει όσους σκέφτονται διαφορετικά σαν να είναι ο ίδιος ένα πνευματικό τέκνο αυτού του ολοκληρωτικού τρόπου σκέψης ελληνικού τύπου.

δεν κατονομάζει πρόσωπα υπαρκτά σήμερα ως χούλιγκανς του Πολ Ποτ ή του Χίτλερ.

Κάθε Τραγωδία κι ο Ότο Σίλι της
Κάθε Φάρσα κι ο Ριτζούλης της

Ο κ.Ριτζούλης δεν περίμενε βέβαια το δικό μου σχόλιο για να χάσει τη ψυχραιμία του. Εδώ και ενάμισυ περίπου χρόνο έχει αναλάβει εργολαβικά το ρόλο του πολιορκητικού κριού της δεξιάς πτέρυγας της Ομοσπονδίας Οικολογικών και Εναλλακτικών Οργανώσεων. Με διάφορα άρθρα του στην *Οικοτοπία* και στη *Νέα Οικολογία* αλλά και με επιστολές στη *Ρήξη* και στα *Άνθη του Κακού* έχει αυτοαναγορευθεί σε Σουσλόφ του οικολογικού χώρου. Μετρά με το οικολογόμετρο το βαθμό καθαρότητας προσώπων, απόψεων και τάσεων, επιτιθέμενος με ιερή αγανάκτηση σε ό, τι αριστερό (πρωτοβουλία, άποψη, άτομο) του πολιτικού σχήματος στο οποίο συμμετέχουμε.

Εδώ και πολύ καιρό ο κ.Ριτζούλης αισθάνεται πως έχει βρει το σπρέι που θα κάνει τους κόκκινους και κοκκινόμαυρους λεκέδες της Ομοσπονδίας αόρατους. Αυτή η φαντασίωσή του τροφοδοτείται από την αίσθηση ότι κατέχει δύο τρομερά θεωρητικά όπλα: την επιλογή της μεταρρύθμισης και την παραπομπή κάθε αριστερής άποψης στην ιστορική παράδοση του λενινισμού, των γκουλάγκ, του Πολ Ποτ κ.λπ.

Είναι αλήθεια πως το κλίμα της εποχής ευνοεί τον αντιαριστεριστή οικολόγο Ιαβέρη μας: Εδώ και 3-4 χρόνια η Δεξιά θριαμβολογεί, κράζοντας πως η επιθυμία ν' αλλάξουμε τον κόσμο οδηγεί στην Αλβανία, εδώ

μερινής αλαζονείας τους.

Κύριε Ριτζούλη δεν είναι δυνατόν επειδή εσείς ανακαλύψατε σχετικά πρόσφατα την Αμερική να επιβάλετε μέσα από όρους ιδεολογικής τρομοκρατίας την προτίμησή σας στον Μπους όταν αυτός σφάζει τον ιρακινό λαό. Οι ενοχές για τη σχέση σας μ' εκείνο το κόμμα, που ακόμα και πριν 5-6 χρόνια χειροκροτούσε την ανεξάρτητη εξωτερική πολιτική του Τσαουσέσκου ενώ ο ομοούσιος μ' εσάς ρήτοράς του ήλπιζε πως θα μπορούσε να ενωθεί με το ΚΚΕ (που φυσικά κι αποτελούσε τότε κίνδυνο ολοκληρωτισμού), δεν μας αφορούν.

Μια δεκαετία μίσους, ξύλου, χαφιεδολογίας και σύγκρουσης με το ΚΚΕ μας έχουν κάνει να έχουμε αντίθετες «ενοχές» απ' τις δικές σας και από κάθε μετανοημένο «κυριλέ» αριστερό των δύο προηγούμενων δεκαετιών. Πραγματικά, θεωρώντας σαν κύριο εχθρό τη Ρωσία, είχαμε υποτιμήσει την απειλή που αντιπροσώπευαν οι ΗΠΑ για την ανθρωπότητα.

Όσον αφορά το θέμα της μεταρρύθμισης, διαζευκτικά με την επανάσταση, δεν είναι δυνατόν να το συζητήσουμε μαζί σας κ.Ριτζούλη. Το βαθύ μίσος σας για ό, τι προέρχεται από την κινηματική «άλλη» αριστερά και τον αντιεξουσιαστικό χώρο σας έχει εμποδίσει να καταλάβετε έστω και μια γραμμή απ' όλα τα θεωρητικά κείμενα που κατά καιρούς δημοσιεύτηκαν στη *Ρήξη*, στη *Νύχτα*, στο *Φάσμα*, στα *Άνθη του Κακού*. Σας βολεύει να μας φορτώνετε μια αφελή αντίληψη της επανάστασης, σαν αναμονή της μεγάλης νύχτας που ως δια μαγείας θ' αλλάξει τον κόσμο. Σας βολεύει να μας φορτώνετε την απλοϊκή περιφρόνηση για τη μεταρρύθμιση και τους μεταρρυθμιστές για

ει τέτοια κείμενα, στα οποία διαγράφονται (με ελλειπτικό πλην όμως σαφή τρόπο) μερικά χαρακτηριστικά της εναλλακτικής στρατηγικής για το διαρκές πέρασμα σε μιαν άλλη κοινωνία. Το πάθος σας όμως ενάντια σε όποιον προέρχεται από χώρους που τόλμησαν να συγκρουστούν μερικές φορές στην ιστορία τους με το κράτος, τους μπάτσους, το ΚΚΕ, το ΠΑΣΟΚ, τον τύπο και κυρίως με την προοπτική να γίνουν κρατικοδίαιτοι υπάλληλοι ειδικευμένοι στη διάδοση του μαρξισμού —τότε— και της οικολογίας —σήμερα— σας εμπόδισε να κατανοήσετε έστω και μια γραμμή απ' τα κείμενά τους.

Αυτοί είναι οι λόγοι που είναι αδύνατον να συζητήσουμε μαζί σας το ενδιαφέρον ζήτημα της σχέσης της μεταρρύθμισης με την ανατροπή και την επανάσταση. Μπορείτε να είστε βέβαιος όμως ότι η αντιπαλότητά μας δεν πηγάζει απ' το γεγονός πως υπερασπίζεσθε την μεταρρύθμιση. Είμαστε αντίπαλοι κ.Ριτζούλη γιατί η απελπιστικά άνευρη, μίζερη, λειψή, μονοθεματική προσέγγιση που κάνετε στην οικολογία την μετατρέπει από ολιστική φιλοσοφία σε τσόντα κάθε κοινοβουλευτικού κόμματος. Προσπαθείτε να μετατρέψετε την οικολογία σε αντικείμενο ενδιαφέροντος ανθρώπων με ειδικές ψυχολογικές ανάγκες! Με τη μονομανία σας, όπως εκφράζεται με το μίσος ενάντια σε όποιον ενδιαφέρεται περισσότερο για τις φυλακές παρά για τους ζωολογικούς κήπους, με τις αντικαπνιστικές σας υστερίες, με την απέχθεια για την εργατική τάξη, μετατρέπετε την οικολογία από πρόταση που αφορά όλη την κοινωνία σε υπόθεση ολίγων «βαρεμένων» με απελπιστικά αποσπασματικά ενδιαφέροντα.

Είμαστε σε ριζική σύγκρουση κ.Ριτζούλη γιατί εδώ και πολλά χρόνια μας προκαλούν αποστροφή όσοι ξέρουν να βλέπουν μόνο το μαύρο και το άσπρο, όσοι τσουβαλιάζουν τις αποχρώσεις, όσοι νιώθουν ότι είναι κάτοχοι της απόλυτης αλήθειας, όσοι αισθάνονται ότι θα σώσουν τον κόσμο, όσοι πιστεύουν ότι μία είναι η κυρίαρχη αντίθεση, μία η οικολογία και πιθανόν αύριο (σε ενδεχόμενη διάσπαση της Ομοσπονδίας, την οποία εδώ κι ένα χρόνο συστηματικά προωθείτε) ένα το οικολογικό κόμμα. Η εμμονή σε μία και μόνη κύρια αντίθεση, μπροστά στη σημασία της οποίας όλες οι άλλες είναι, φυσικά, ...τριτεύουσας σημασίας, δεν είναι πρώτη φορά που ταλανίζει ένα ριζοσπαστικό κίνημα. Και η Αριστερά στην ίδια παγίδα έπεσε. Αλλά αυτή η παγίδα δεν είναι, συνήθως, απλώς μια λάθος πολιτική θέση. Όταν συνδυάζεται με τον δικό σας φανατισμό, κ.Ριτζούλη, και την επιμονή σας για την ιδεολογική τρομοκράτηση και πολιτική εξόντωση του διαφορετικού έχει εκείνο το γνωστό άρωμα του ολοκληρωτισμού που οδήγησε στα γκουλάγκ.

Φυσικά δεν μου προξενεί ιδιαίτερη εντύπωση η αδυναμία σας κ.Ριτζούλη να αντιληφθείτε πως ο διακαής ουτοπικός (αφού δεν επρόκειτο για πόλεμο αλλά για απλό βομβαρδισμό αμάχων) πόθος μας να ηττηθούν οι Αμερικανοί δεν σήμαινε καμιά ταύτιση με τον Σαντάμ Χουσεΐν. Αυτά είναι ψιλά γράμματα για τη δική σας ασπρόμαυρη λογική. Ελπίζω να σας είναι εύκολο να αντιληφθείτε τους λόγους που με κάνουν να δηλώνω πως από δω και πέρα δεν πρόκειται ν' ασχοληθώ άλλο μαζί σας. Υποθέτω ότι κατανοείτε πως οι κ.κ. Κύρκος, Μαρίνος, Παπαγιαννάκης, Λεπενιώτης, Γρίβας κ.ά. είναι οι συνομιλητές που σας ταιριάζουν.

Ειλικρινά υπόχρεος απέναντί σας, μια και το γράμμα σας δικαίωσε κατά τον καλύτερο τρόπο τον τίτλο του σχολίου που πυροδότησε την έκρηξή σας: **ΕΞΕΣΤΙΝ ΜΑΡΟΥΛΟΦΑΓΟΙΣ ΑΣΧΗΜΟΝΕΙΝ**

Μιχάλης Καστρινάκης

διάσπαση της Ομοσπονδίας, την ο-
ποία εδώ κι ένα χρόνο συστηματικά προωθείτε) ένα το οικολογικό κόμμα.

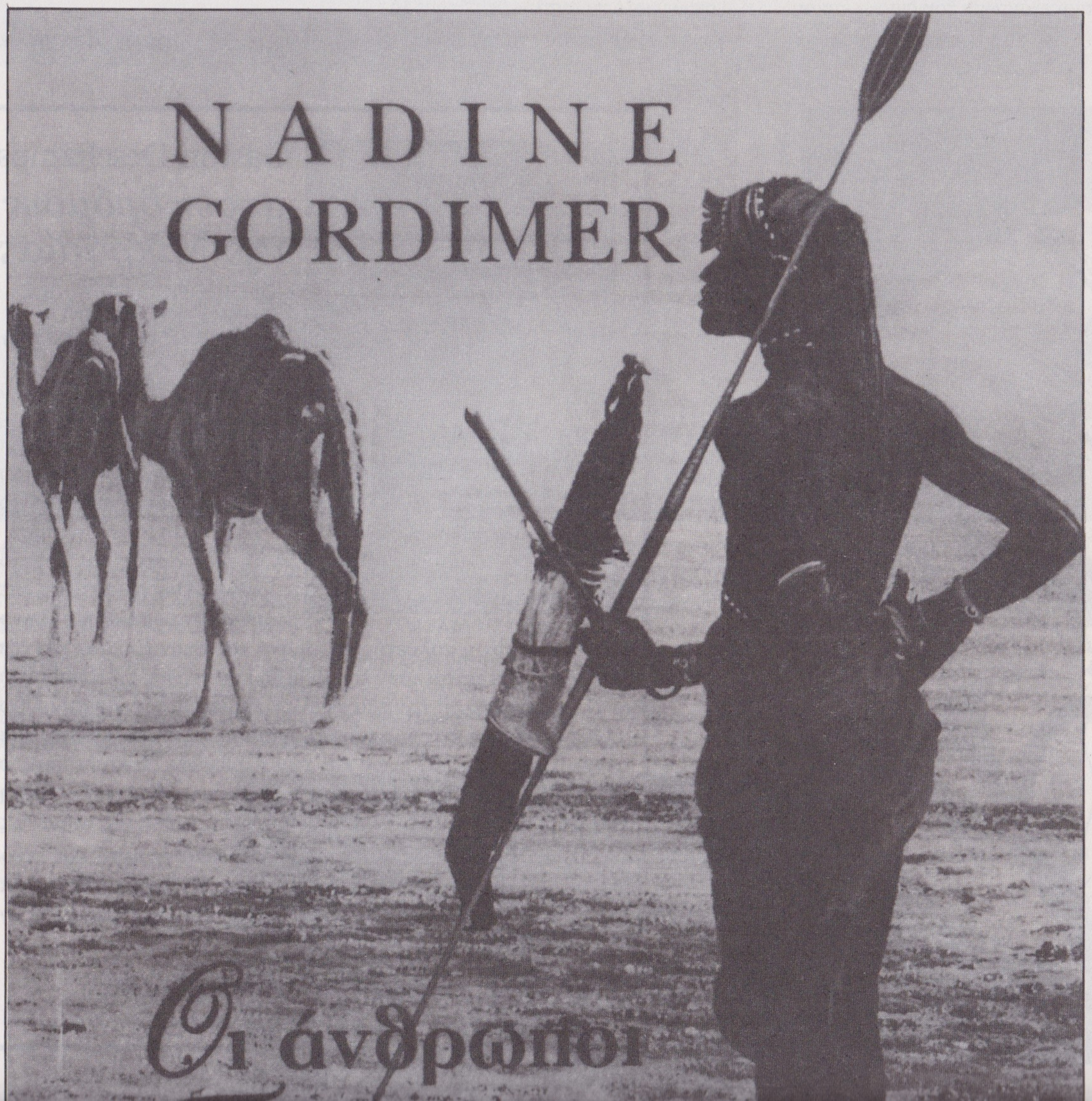
την ιδεολογική τρομοκράτηση και πολιτική εξόντωση του διαφορετικού έχει εκείνο το γνωστό άρωμα του ο-

ασπρόμαυρη λογική. Ελπίζω να σας είναι εύκολο να αντιληφθείτε τους λόγους που με κάνουν να δηλώνω πως

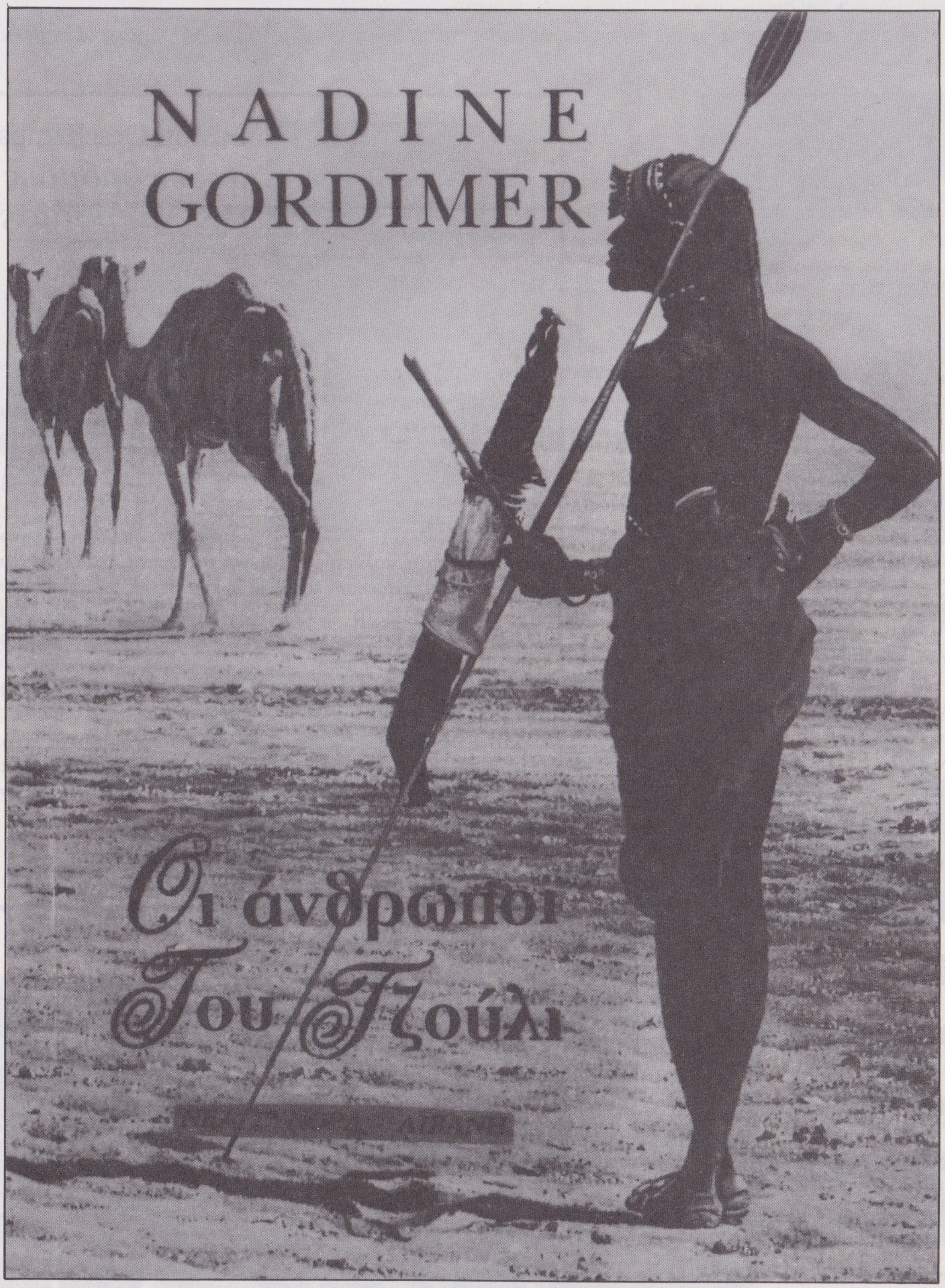
ΑΣΧΗΜΟΝΕΙΝ

Μιχάλης Καστρινάκης

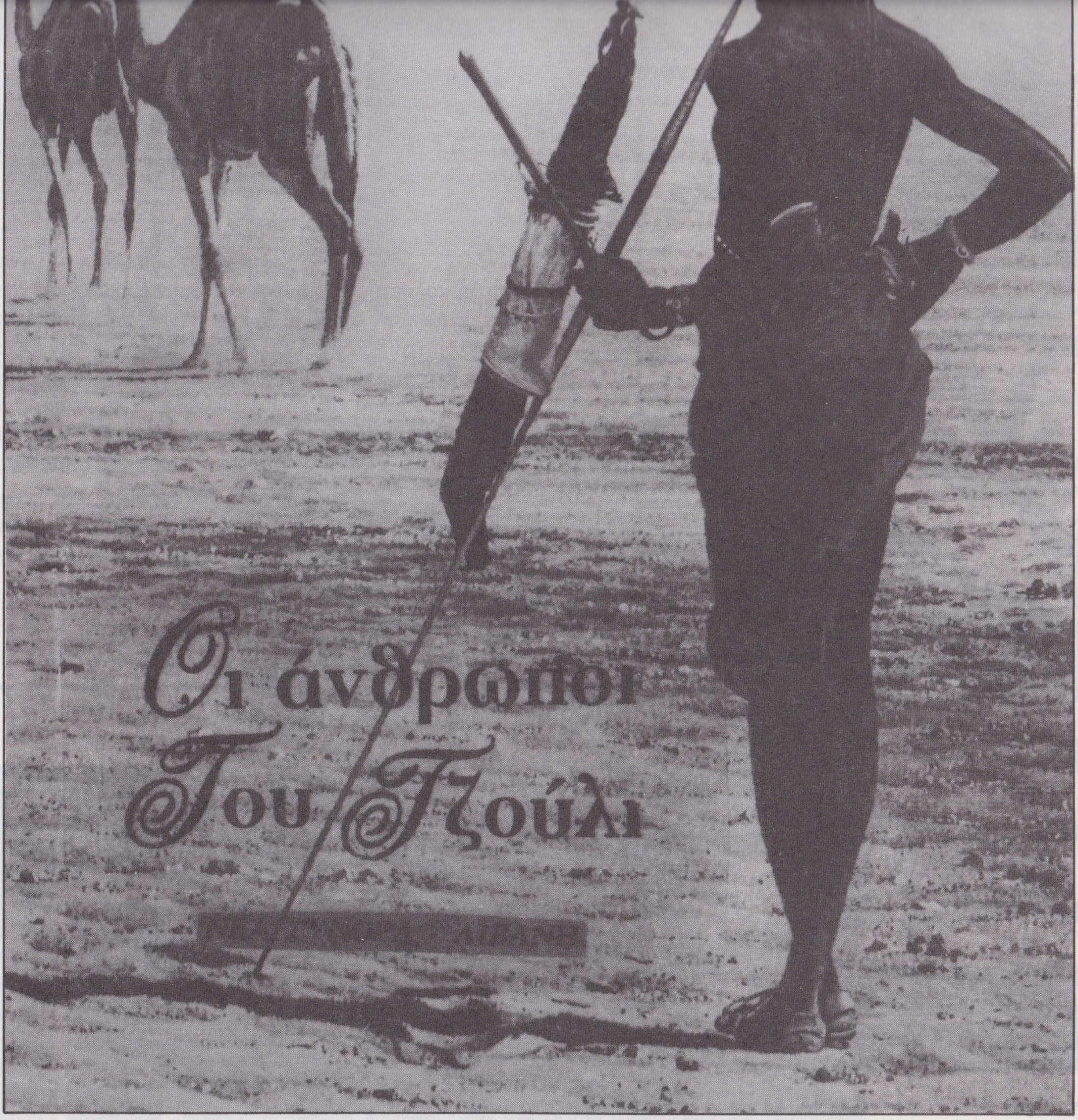
ΒΡΑΒΕΙΟ ΝΟΜΠΕΛ 1991

Επί χρόνια τα μέσα μαζικής ενημέρωσης μιλούσαν για σταδιακή «επιδείνωση της κατάστασης». Τώρα, ολόκληρη η Νότια Αφρική είναι ένα πεδίο ατέλειωτων μαχών. Οι λευκοί εγκαταλείπουν τις πόλεις, τρέπονται σε φυγή, για να γλιτώσουν από την οργή ενός λαού που καταδικάστηκε σε σκλαβιά μέσα στην ίδια του τη χώρα. Η οικογένεια των Σμέιλς θα σωθεί χάρη στον Τζούλι, το μαύρο υπηρέτη τους, που θα τους φυγαδέψει και θα τους κρύψει στο χωριό του. Μια καινούρια σελίδα ανοίγει στη ζωή των Σμέιλς. Μια σελίδα που τους γυρίζει πίσω, μακριά από τον πολιτισμό, κοντά στους «φυσικούς», τους αυτόχθονες κατοίκους της χώρας που κατέκτησαν οι άποικοι πρόγονοί τους. Κι εκεί στο πρωτόγονο χωριό, όπου βασιλεύει η ένδεια και η μιζέρια, μέρα με τη μέρα ανακαλύπτουν τον πραγματικό τους εαυτό. Η σχέση του ζευγαριού κλονίζεται. Οι αξίες στις οποίες είχαν οικοδομήσει την «πολιτισμένη» ζωή τους καταρρέουν. Μόνο κοινό τους

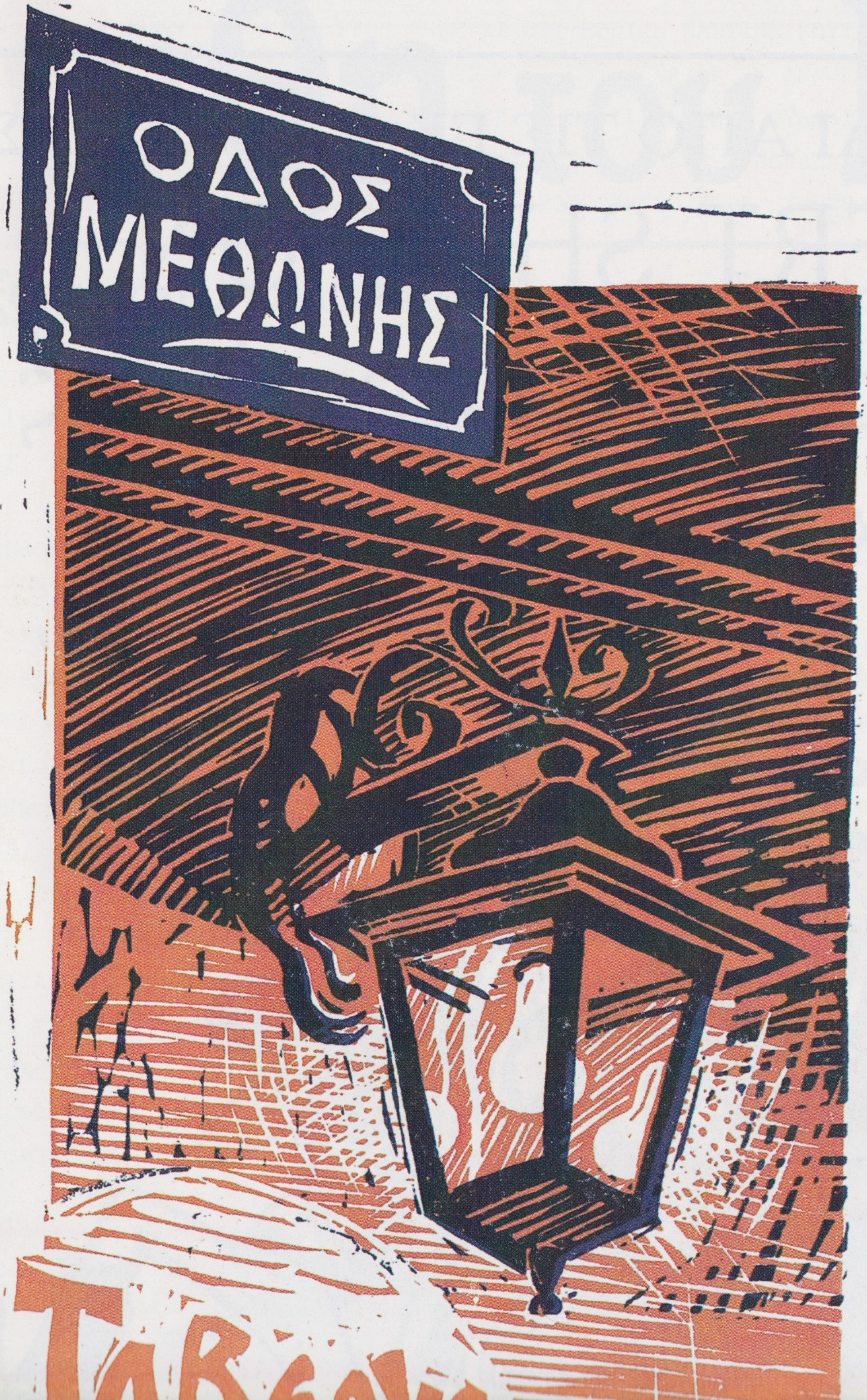
Επί χρόνια τα μέσα μαζικής ενημέρωσης μιλούσαν για σταδιακή «επιδείνωση της κατάστασης». Τώρα, ολόκληρη η Νότια Αφρική είναι ένα πεδίο ατέλειωτων μαχών. Οι λευκοί εγκαταλείπουν τις πόλεις, τρέπονται σε φυγή, για να γλιτώσουν από την οργή ενός λαού που καταδικάστηκε σε σκλαβιά μέσα στην ίδια του τη χώρα. Η οικογένεια των Σμέιλς θα σωθεί χάρη στον Τζούλι, το μαύρο υπηρέτη τους, που θα τους φυγαδέψει και θα τους κρύψει στο χωριό του. Μια καινούρια σελίδα ανοίγει στη ζωή των Σμέιλς. Μια σελίδα που τους γυρίζει πίσω, μακριά από τον πολιτισμό, κοντά στους «φυσικούς», τους αυτόχθονες κατοίκους της χώρας που κατέκτησαν οι άποικοι πρόγονοί τους. Κι εκεί στο πρωτόγονο χωριό, όπου βασιλεύει η ένδεια και η μιζέρια, μέρα με τη μέρα ανακαλύπτουν τον πραγματικό τους εαυτό. Η σχέση του ζευγαριού κλονίζεται. Οι αξίες στις οποίες είχαν οικοδομήσει την «πολιτισμένη» ζωή τους καταρρέουν. Μόνο κοινό τους σημείο τα τρία τους παιδιά κι ο υπηρέτης τους, ο Τζούλι. Μια καινούρια σχέση γεννιέται ανάμεσα στο αντρόγυνο και τον πρώην υπηρέτη. Μια σχέση όπου πια ο εξαρτημένος δεν είναι ο Τζούλι αλλά εκείνοι απ' αυτόν. Ο δούλος γίνεται αφέντης και τα πρώην αφεντικά δυο τρομαγμένα, παγιδευμένα ζώα...

σκλαβιά μέσα στην ίδια του τη χώρα. Η οικογένεια των Σμέιλς θα σωθεί χάρη στον Τζούλι, το μαύρο υπηρέτη τους, που θα τους φυγαδέψει και θα τους κρύψει στο χωριό του. Μια καινούρια σελίδα ανοίγει στη ζωή των Σμέιλς. Μια σελίδα που τους γυρίζει πίσω, μακριά από τον πολιτισμό, κοντά στους «φυσικούς», τους αυτόχθονες κατοίκους της χώρας που κατέκτησαν οι άποικοι πρόγονοί τους. Κι εκεί στο πρωτόγονο χωριό, όπου βασιλεύει η ένδεια και η μιζέρια, μέρα με τη μέρα ανακαλύπτουν τον πραγματικό τους εαυτό. Η σχέση του ζευγαριού κλονίζεται. Οι αξίες στις οποίες είχαν οικοδομήσει την «πολιτισμένη» ζωή τους καταρρέουν. Μόνο κοινό τους σημείο τα τρία τους παιδιά κι ο υπηρέτης τους, ο Τζούλι. Μια καινούρια σχέση γεννιέται ανάμεσα στο αντρόγυνο και τον πρώην υπηρέτη. Μια σχέση όπου πια ο εξαρτημένος δεν είναι ο Τζούλι αλλά εκείνοι απ᾽ αυτόν. Ο δούλος γίνεται αφέντης και τα πρώην αφεντικά δυο τρομαγμένα, παγιδευμένα ζώα...

ΑΠΟ ΤΙΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ Α.Α. ΛΙΒΑΝΗ - ΝΕΑ ΣΥΝΟΡΑ

Σόλωνος 94, 106 80 Αθήνα, ☎ 360.03.98 - 361.05.89 - 364.44.09, Fax 361.77.91

ΟΔΟΣ
ΜΕΘΩΝΗΣ

ΕΤΟΙΜΑΖΟΝΤΑΙ ΑΠΟ ΤΙΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΜΑΣ

GILBERT SHELTON

Οι Εναλλακτικές Περιπέτειες των Freak Brothers

των Freak Brothers

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ: **ΑΝΘΗ** του **ΚΑΚΟΥ**
ΜΗ ΚΕΡΔΟΣΚΟΠΙΚΗ ΕΚΔΟΤΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ: **ΑΝΘΗ** ΤΟΥ **ΚΑΚΟΥ**
ΜΗ ΚΕΡΔΟΣΚΟΠΙΚΗ ΕΚΔΟΤΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ
Ισιδώρου 61, 104 44 Αθήνα ☎ 51.28.304
Ταχ. Διεύθυνση: Τ.Θ. 25 065, 100 26 Αθήνα